UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Liber Sextvs. Societas Flandro-Belgica.

urn:nbn:de:hbz:466:1-97844

Visual Library

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER SEXTVS.

SOCIETAS FLANDRO-BELGICA.

CAPVT PRIMVM.

De Societatis in Belgium admissione.

CAROLO Cæsare Belgarum Principe, Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli sorore Prouincias gubernante, Societas IESV Romæ condita, trans Alpes per Galliam in Belgium progressa, quantò difficiliùs tardiusque radices agere cœpit, tantò iam semel actas sparsit latiùs, & maiori firmitate defixit. Id planum facere aggredior toto hoc libro singulari. Nam cùm copiosè hactenus tractatum sit de vniuersâ, quàm latè patet, Societate; æquum sanè de nostrâ Belgicâ singulatim aliquid dicere. Quæ, si omnes orbis Christiani partes circumspicis, nulli quidquam de statu & flore concedit; &, quod paucis concessum Prouinciis, inde vsque à primis Societatis incunabulis sua arcessit exordia. Constat enim iam tum olim à primis ex illo decemuiratu Patribus, Ignatio ipso, Petro Fabro, Iacobo Lainio, Alphonso Salmerone; ab aliis magnis post eos viris, Hieronymo Domenecco, Andreâ Ouiedo, Francisco Stradâ, Hieronymo Natali, Petro Ribadeneirâ, & id genus aliis nostræ militiæ Antesignanis, aditum atque habitatum Belgium fuisse. Et Ignatius quidem, animo iam ab armis ad litteras conuerso, in Parisiensi Academiâ necessariis ad prosequenda studia præsidiis destitutus, è Belgio nostro, quâ potissimùm laude gloriamur, è Belgio, inquam, nostro, præ aliis ferè nationibus benigno in egentes & liberali, petenda sibi (nec frustrà) existimauit.

S.P. Ignatius è Belgio stipem petit.

Frequens

Frequens enim colligendâ in annum stipe Antuerpiam Brugasque venit, hanc Flandriæ, illam Brabantiæ opulentissimas eâ tempestate vrbes: ac Brugis quidem ad conuiuium vocatus à Ludouico Viue, magni nominis doctrinæque viro, ita se gessit, vt, remotis mensis, Viues eum hominem sanctum, atque haud dubiè Religiosam aliquam Familiam conditurum dixerit. quod viri sapientis dictum nonnemo ex conuiuis statim ipsi Ignatio retulit, & ab Ignatio certâ caussâ proditum Ioannes Polancus vir omni fide dignissimus (qui & ipsi, & duobus post eum Præpositis Generalibus Lainio ac Borgiæ, à secretis fuit) testatum litteris ad posterorum memoriam reliquit. Antuerpiæ verò in multorum coronâ Petro Quadrio Methymnensi affirmasse constat, fore vt is ipse in suâ patriâ Collegium aliquando Societati excitaret. & excitauit sanè Quadrius multis pòst annis, pari suæ pietatis & Ignatij vaticinantis comprobatâ fide. Nec silentio inuolui debet, quod à nonnullis piè obseruatum, ad quas Antuerpiæ diuertebat ædes Ioannis Cuellar, in earum superliminari lapide inscriptum legi, *Non nobis Domine, non nobis.* quasi vestigium Ignatianæ pietatis apud hospitem relictum, iam tum suum illud solenne spirantis, *Ad maiorem Dei gloriam:* aut modestè indicantis, quò sua his subsidiis alenda studia spectarent, & denique essent euentura. Ceterùm vtrobique non modò liberaliter, sed velut sanctum hominem reuerenter habuere viri opulenti, præsertim genere Hispani: quem molestâ in Belgas excursione leuaturi, collectam inter se eleëmosynam ei consignauere Parisiis; ac multorum nomina hodieque memorantur, quorum posteri ambitiosè pro summâ laude sibi vendicant, Ignatium apud parentes suos hospitem fuisse. Quid iam Petrum Fabrum, Sociorum ab Ignatio secundum, tres ipsos menses traduxisse Louanij dicam, summâ nascentis ibi Societatis commendatione? quid Iacobum Lainium supremo apud nos fungentem Magistratu, Bruxellis, Antuerpiæ, Louanij fuisse, ac præclara suæ sapientiæ, grauitatis, eloquentiæ argumenta Belgarum populis dedisse? quid Alphonsum Salmeronem, geminatis vicibus, nunc Cardinali de Motulâ, nunc Carolo Cardinali Caraffæ ad Philippum Regem Legatis, comitem à Supremo Pontifice datum venisse Bruxellas, ac consilio suo & eruditione rei Catholicæ plurimùm profuisse? Sed necesse non est diutiùs commemorare viros illos Societatis principes, qui iam olim nostro Belgio illuxere: rem ipsam aggrediamur, &, quod superioribus quinque libris de vniuersâ ostensum Societate, iam de Belgicâ, quibus orta sit initiis, & quò progressa; quid egerit, pertuleritque; quibus clara sit ornamentis; certo Capitum ordine, quantâ potest breuitate, dicamus.

Sacchinus in præfatione Apologeticâ Hist. Societatis.

Hist. Societ. lib. 1.

Plures è primis Patribus in Belgio fuere.

Nascituræ in Belgio, & magnos in animorum salute procurandâ progressus facturæ, Societatis vaticinium celebre fuit, antequam illa Sedi Apostolicæ pro Religioso Ordine probaretur. Nam anno supra sesquimillesimum trigesimo sexto Arnhemij, principe Geldrorum oppido, Reynolda perquam honesta mulier ac Deo familiaris, post mariti mortem facultatibus suis xenodochio transscriptis, vsu carnium pisciumque sibi interdicto, admirabilem vitam agens, altissimæ rerum diuinarum contemplationi vacabat. Huic aliquando Deus suauiter illabens,

Vaticinium de Societate Belgicâ.

futuram proximis annis Reipublicæ Christianæ speciem ob oculos posuit; ostendens quantis propediem tempestatibus ac procellis esset agitanda Religio, quæ dissidia Principum, quique bellorum turbines totâ Germaniâ Galliâque, ac ipsis potissimùm Belgicis Prouinciis, futuri. posthæc spectandum dabat nouum quemdam Sacerdotum Ordinem; qui salutis humanæ diuinæque gloriæ sitientissimi, in deducendis ab errore mortalibus, & Catholicâ Religione restaurandâ, strenuissimam pariter atque vtilissimam operam nauarent. Hoc visum sibi diuinitus oblatum Reynolda cùm in coronâ cognatorum ex ordine retulisset, ad Canisium tredecennem puerum inter propinquos fortè adstantem conuersa, leniterque demulcens, ex Religiosis illis Sacerdotibus nouis vnum inter primipilos fore prædixit. Itaque non casu aliquo, aut humanâ destinatione, sed consilio prorsus diuino Reynoldæ olim communicato, ab eâque tantò antè prædicto, delata in Belgium Societas tam modicis cœpit initiis, tot iactata est ventis ac tempestatibus antequam agere radices potuit; vt, si alia deessent signa, hoc vno satis illius in Belgio collocatæ auctor proderetur Deus. Certè annis omnino quatuordecim laborandum fuit, antequam possessionis iure donaremur. Cuius tantæ moræ caussas video manifestas, aliorum maleuolentiam, aliorum præoccupata iudicia, & rerum nostrarum ignorationem; altiorem & reconditam, occulta Dei iudicia patriæ delicta vlciscentis. Sed hoc agamus, atque ab initio enarremus, quemadmodum illo tot annorum spatio cum maximis difficultatibus luctata Societas, extricatum denique laqueis pedem, iure suo Regiâ auctoritate concesso, posuerit in his Prouinciis, stabilemque adhuc tenuerit, magno rei Catholicæ, magno Belgarum bono.

Qui primi de Societate venerint in Belgium.

Flagrabant atroci bello nobilissima Europæ Regna Hispania Galliaque, rupto inter Imperatorem Carolum & Franciscum Regem fœdere, ibatque tum sæculi superioris annus supra quadragesimum secundus; quando Rex Franciscus seuerè edixit, vt, quotquot de Cæsaris ditione erant, excederent Regno omnes ante octauum diem. Ergo de sedecim Sociis tunc Lutetiæ studiorum gratiâ versantibus Hispani octo, Domeneccus, Ouiedus, Aragonius, Strada, Æmilianus Loiola Ignatij nepos, Ribadeneira cum duobus aliis exire coguntur; Deo vtique illam è Galliâ eiectionem in Belgarum commoda disponente. Nam Domeneccus, qui Parisiensi Domui præfuerat, nouæ ductor coloniæ cum septem Sociis, haud dubio Numinis instinctu, Louanium, vnicam tunc Belgij Academiam, ingreditur Idibus Augusti, non toto à confirmatâ Societate biennio; ibique sua singuli studia vel Theologiæ, vel Philosophiæ, persequi instituunt.

Est Louanium magno scripta Lipsio ciuitas Brabantiæ prima, prædiues olim lanificij emporium, nunc præstantiore ornamento publicum doctrinarum omnium Gymnasium. Situs loci amœniórne sit an salubrior, incertum: certè cum Europâ totâ meritò contendit. E pratorum enim æquabili planitie, tam intra quàm extra muros, amœni colles exsurgunt, aut vitibus consiti, aut siluis & fruticetis opaci, aut ceraſetis & pomariis vberes, aut ædificiis conspicui; quidam etiam per accliuia segeti-

præmaturè obrueret opprimeretque; concionum argumenta dictabat æger ipse de lectulo, ac diuidebat in partes, variumque addebat ornatum. id quod Faber extemporaneo sermone haud difficulter poterat, depromens opes ex thesauro cultissimi pectoris, tamquam ex quodam sapientiæ sacrario, nihil vt Stradæ propemodum præter actionem vsumque memoriæ, quâ valebat plurimùm, relinqueretur. Hac igitur tantâ ope validus iam orator, Fabri dimicabat armis, ardorem addebat de suo; tamque auidè audiebatur, vt præcipui Theologiæ Doctores, & quotquot Louanij residebant Ordines Religiosi, ex vnius adolescentis ore penderent. tantosque excitabat animorum motus, vt nemo non copiosis manaret lacrymis, atque ipsæ feminæ, famâ concionantis excitæ, quamuis Latini imperitæ sermonis, totâ ex vrbe concurrerent ad spectandum os agentis, & quos spirabat ignes, si intellectu non possent, visu saltem ipso colligendos.

Hactenus bellissimè & supra spem secundis ventis Louanij Societas ferebatur: suspiciebant Fabrum ceu hominem cælo lapsum: in Stradâ vim eloquentiæ inauditam admirabantur: Cornelius veterem sanctimoniæ famam maiori nunc etiam ratione possidebat. Sed tam blandè ridentem felicitatem breuî tempestas Academica interrupit eò grauior, quia multarum post se identidem procreatrix. Vrgebat importunis apud Ignatium litteris nouas Sociorum copias Conimbricam mittendas Simon Rodericius, decemuirorum vnus, Prouinciæ Lusitaniæ Præfectus: eodemque tempore Ioannes Poggius Romani Pontificis Nuntius agebat, vt supremo imperio Faber Coloniam redire iuberetur, ad prohibendas eius Ecclesiæ nutantis sub Hermanno Archipræsule ruinas. Itaque ex diuturnâ ægritudine conualescenti Fabro, noua mandata ex Vrbe adferuntur, vt, Sociis sine cunctatione in Lusitaniam dimissis, ipse pristinam Coloniæ stationem repetat, retenturus in fide Hermannum, nobilissimamque Ecclesiam ab insanâ Lutheri contagione vindicaturus. Ergo dum iter suum pro se quisque adornant, sparsus de Patrum profectione rumor compleuit vrbem, atque ex Academicis lectissimos iuuenes nouemdecim, Belgas omnes, excitauit ad petendam à Fabro vitæ atque itineris societatem. Faber tanto numero prudenter vsus, selegit nouem, quos cum Stradâ, Ouiedo & Aragonio in Lusitaniam destinat: ipse cum Æmiliano Loiolâ, & Lamberto Castrio Leodiensi, Theologiæ Baccalaureo, ac nuper in Philosophico stadio primâ palmâ donato, Coloniam profecturus, reliquos Cornelij curæ commissos vetuit abire Louanio, ad tempestatem, quam impendere prospiciebat animo, ne vehementiùs fureret, mitigandam. Vix cum illo messis collectæ manipulo Faber ac Strada discesserant; continuò in Cornelium, nullâ prioris vitæ sanctitatisque reuerentiâ, insurgere ciuitas, dolore animi vincente rationem: alij suos liberos, alij discipulos repetere à paucis impostoribus (sic loquebantur) indignissimè raptos. Sed in primis fremebant Gymnasiarchæ, quos tot suorum tam insignium Academicorum tam repentina iactura vehementiùs torquebat. Itaque Cornelium palàm incusabant tantorum auctorem malorum; eius congressu colloquioque interdicebant suis, ne diuino scilicet Spiritu afflarentur:

Nouemdecim Belgæ Fabro se tradunt in Societatẽ.

Ex Archiuo Coll. Louan.

Cornelius Vishauæus patitur Louanij,

rentur: ac si quem fortè Cornelio propensum odorabantur, hunc verbis deterrebant, & quasi grande auersuri malum, domesticis Collegiorum claustris arctissimè custodiebant. At enim quæ spes victoriæ in pugnâ cum Deo? aut quæ tanta humanæ mentis sagacitas? quæ vis consiliorum? quæ prudentiæ magnitudo? qui conatus tam fortes aduersus decreta Numinis nutu omnia gubernantis? Sanè quantò illi prohibebant magis, tantò præstantissimus quisque Academicorum, diuino agente Spiritu, ad nostrum Ordinem ardentiùs conuolabant: quorum in numero Adrianus Adriani Antuerpiensis, Antonius Vinckius, Petrus Gillonius, Nicolaus Florentij Goudanus, qui primam ex Philosophiæ curriculo lauream fuerat adeptus; viri omnes deinde magni, & rebus in Societate gestis illustres. Nimirum illis ipsis, quæ contra nos sumpserant, armis in sua damna, & lucra nostra, vtebantur aduersarij: nec enim, si vellent, suorum ad nos accessum promouere magis poterant quàm prohibendo.

Inter hæc Faber, postulante rursus Lusitano Rege, & nutu accedente Pontificis, Coloniâ per Belgium in Lusitaniam tendebat: cuius postliminiò redeuntis conspectu respirauit Cornelius; &, quod vix credas, ad præsentiam viri tetra illa Louanij nubes quasi ad conspectum redditi solis euanuit. Inde Veras Lusitanarum nauium in Walachriâ Zelandiæ insulâ stationem pergenti comes ire Cornelius voluit. Quo in itinere hoc memoriâ dignum eueniſſe nostri Annales memorant. nauem, quâ vehebantur, medio in cursu ventus repentè defecerat, & remiges dabant manus vano labore iam fracti: qui cùm Fabrum Corneliumque inter se sine curâ colloquentes adspicerent, stomachum in eos vomunt, linguâque vernaculâ increpant, quid ita improbè garrirent, cur non orando satagerent, vt secundus afflaret ventus, quo destituti numquam Veras eâ nocte pertingerent? Faber Allobrox cùm, quid illi inter se iactarent, ex Cornelio resciſſet; reprehensionem placidè ferens, Rectè, inquit, monent; age demus nos in preces. Simul eas inchoabant, simul ventus optatus exoritur, & breui temporis spatio, admirabundis nautis, Veras appellunt, cælo vel Fabri modestiæ, vel amborum precibus adspirante. Hinc Cornelius ad suos, Fabro valere iusso, Louanium reuertit; ac subinde ab Ignatio per litteras monetur, vt, quamuis in Academiâ illâ non æquis oculis aspicerentur Socij, sua tamen studia constanter tenerent, & quà liceret alienæ saluti operam dare non prætermitterent. Habitabant Louanij ad eum Socij diem non vnà omnes, sed, ad declinandam inuidiam, locis tectisque discreti; cùm ab Ignatij litteris animosiores, in eamdem conuenere domum, impetratâ priùs ab Episcopo facultate viuendi more institutoque suo. atque ita rebus omnibus in commune collatis, apertè professi Societatem, certas disciplinæ caussâ sibimet statuêre leges; quas nullas dum ex Vrbe acceperant: ac, ne membra sine capite viderentur, Cornelium agnouere Rectorem, donec nutus exspectatur Ignatij. qui quamuis ratam habuit electionem; tamen, ne noua inuidiæ flamma, traductis illo auctore ad vitam Religiosam nouis quotidie Academicis, hominem inuolueret, subducendum tempori & ad se Romam censuit euocandum; proque Cornelio gubernare familiam iussit Petrum Gillonium:

Sociis præficitur Louanij.

segetibus læti. Hos inter Dilia fluuius nauium patiens, & gemini aliunde torrentes ex fontibus circùm vndique scaturientibus effusi, per vrbem rapidè feruntur. Cùm igitur in hac tam amœnâ vrbe ac nobili disciplinæ omnes in primis florerent, ex eâque tamquam ex fonte doctrina & religio in reliquum Belgium deriuarentur; nihil opportunius euenire potuit, quàm nostros in eâ sedem figere, vt ceteræ Belgarum vrbes, vnde erant solitæ pietatem petere ac eruditionem, inde vtramque nouæ accessu scaturiginis defluentem deinceps copiosiùs haurirent. Iamque à Sociorum aduentu vertebatur annus, nequedum præter bonæ vitæ exempla quidquam ab iis agebatur in salutem animorum; cùm Stradæ iuueni quartum ac vigesimum agenti ætatis annum, atque in Falconensi Gymnasio Metaphysicis operam danti, iniectus est ardor, quod nuper in Italiâ fecerat, ex agro quoque Belgico messem aliquam Deo colligendi. Res erat dubiæ sortis vtram in partem acciperetur: tamen aleam iecit, & cecidit opinione feliciùs. Ante omnes Ruardum Tapperum, Louanienſis Academiæ Cancellarium, primæ auctoritatis virum, velut caput arcemque aggressus, eò iuuenis suo sermone induxit, vt ternas quotidie horas ex summis ereptas occupationibus, in exercendo spiritu rebusque diuinis nostro more commentandis collocaret. Expugnato Tappero, quasi iam cursu ad omnem victoriam prono, Cornelium Vishauæum, probatâ vitæ sanctimoniâ Sacerdotem, suopte ingenio ad ineundam Societatem propensum, vt citò manus daret impulit, suisque adiunctum castris, eodem armorum spiritualium genere tam feliciter pugnare docuit, vt Belgarum deinde multi à Cornelio victi, ad Societatis signa, Deo in salutem hominum militaturi, conuolarint. *Strada Louanij Societatem illustrat.*

Ignatius intereà tanti ignarus incrementi, missis ex Vrbe litteris, iubebat quamprimùm, deserto Louanio, Socios omnes in Lusitaniam proficisci. Nam cùm Ioannes Tertius, æternâ Rex memoriâ dignus, peramplum Conimbricæ Collegium & Academiam nobilissimam moliretur, suos vndequaque eò mittendos putauit Ignatius; sed potissimùm euocatos Louanio, vbi cum inopiâ studiis inimicâ luctabantur. Sed qui Societatis semina iam commiserat Belgio, eamdem radices quoque inibi agere volebat Deus; eoque Sociorum profectionem, ab Ignatio immaturè imperatam, suo ipse quo gubernat vniuersa consilio retardauit. Iam enim obediendi studio Sociorum tres, Strada, Ouiedus, Aragonius, reliquis mox secuturis, præcucurrerant Louanio in Zelandiam, captandæ nauigationi: sed, aduersis ventis iter prohibentibus, ægrotante insuper Aragonio, diuinam inde voluntatem prudenter interpretati, Louanium desperatâ per id tempus nauigatione redierunt. Haud multò pòst adfuit Coloniâ Petrus Faber, iussu Ignatij & ipse nauigaturus in Lusitaniam, & Sociorum reliquos, si fors restarent, secum Louanio abducturus: sed ne tum quidem maturum abitum, non absque prodigio, diuina ostendit prouidentia. Nam cùm Faber aduentu suo mirè lætum Cornelium Vishauæum, atque instar Marthæ satagentem, animaduerteret, iussit hominem sine curâ esse, nec fatigari tractando vnius noctis hospite, propediem se ac Socios duce obedientiâ *Petrum Faber Louanium venit, excipitur à Cornelio Vishauæo homine sancto.*

in Lusitaniam vela facturos. Perculsus tam inopinatâ voce Cornelius, Aduersari, inquit, obedientiæ nec ausim equidem, mi Pater, nec omnino debeo. Sed illum tamen, qui, cùm ex vsu est, obedientibus frenum iniicit, CHRISTVM inuoco, ne te hinc auolare permittat, sed, quanto tempore necessarius es, remoretur. Subrisit Faber, ac nihilominùs postridie Antuerpiam pergit, inspecturus Lusitana nauigia, quæ Veras Walachriæ in Zelandiâ oppidum appulsa ferebantur: quæ vt instructa & ad soluendum expedita iam vidit, confestim nauigationis socios deducturus Louanium redit. Vix redierat, cùm tertiana febris quasi in limine præstolata, virum inuadit sternitque, ac tamdiu tenet, vt iam Medici, morbo artem superante, de vitâ conclamatum pronuntiarent. In hoc tandem discrimine cùm Fabro venisset in mentem Cornelij pro suâ Louanij commoratione nuper CHRISTVM obtestantis, cum ad se accersitum rogat, iam retractet preces, & quibus votis tam diuturnam febrim aduocarit, iisdem aliquando depellat. Fecit imperata simplici candidoque pectore Cornelius; atque exinde melius factum est laboranti. vt iam nemo dubitaret, morbum illum non humanâ caussâ, sed diuino nutu adueniisse; & palàm Medici fatebantur, nequaquam videri à naturâ tantam illius mali fuisse pertinaciam.

Faber quid egerit Louanij.

Sanè Faber quo tempore Louanij per inualetudinem moratus est, incredibile quanta fecerit animorum lucra, quantum famæ ac nominis pepererit Societati. Quotidie viri magni, vrbis atque Academiæ Principes, grauissimis de rebus decumbentem illum quasi quoddam oraculum consulebant. Permulti, sepositis domesticis curis, illi se dabant piis commentationibus excolendos: quorum in numero Theodoricus Hesius Leodiensis Ecclesiæ Prodecanus, Quæsitorque Catholicæ Religionis, qui quondam Adriano Pontifici Maximo ab arcanis, & à sacris confessionibus fuerat; imò cuius consiliis Pontificatum ille suum rexisse ferebatur, quemque, propter vitæ integritatem splendoremque doctrinæ (nisi mors interueniisset) in amplissimum Patrum Purpuratorum ordinem cooptasset. Hic talis tantusque vir, post illas mentis exercitationes, totum se Fabro tradidit, Societatem, si suâ voluntate res ageretur, cum eo initurus. id quod Faber, ætatis personæque habitâ ratione, haud permittendum ratus, suasit, vt & optimæ vitæ exemplo, & quâ valebat auctoritate, Canonicis vniuersoque Leodiensium Clero ad dignos illo statu mores virtutemque populo spectabilem pergeret prælucere. Nec verò suis deerat, qui tantopere proderat alienis. Franciscum Stradam excitauit tironem vetus Magister ad Latinas conciones: quas ille iuuenis magnanimus primùm in Falconensi Gymnasio ad discipulos, quorum ipse erat vnus, cum bonâ Magistrorum gratiâ habuit; tum in Porcensi quoque, ac demum in Pontificio Theologorum Collegio peramplo; concurrentibus tantâ copiâ ad eum audiendum Academicis, vt Doctorum primi, quò latiùs pateret vtilitas, Fabro auctores fierent transferendæ concionis ex istis Collegiorum angustiis in Diui Michaëlis sacram ædem, de præcipuis vnam. quorum postulatis haud grauatè annuit Faber: vtque animos in re arduâ iuueni adderet, néve noui laboris cura vel Philosophicis officeret studiis, vel vires ad magna crescentes

præma-

nium : quo & ipso breuî in Vrbem accito, Iacobum l'Hoſtium, Sociis Louanienſibus ſummoperè expetitum, aliquando conceſſit. Erat l'Hoſtius Geldonienſis ex Brabantiæ oppido; ac ſacram doctrinam in celebri apud Antuerpianos Præmonſtratenſium Cœnobio tradebat, quando ſublimius quid ſpirans Romam profectus eſt, eâ mente vt nomen Societati daret. in quam admiſſus, eamdem ipſe primus in Siciliam inuexit. At ille dum Ignatij iuſſu ex Siciliâ Louanium Sociis præfuturus maturat, Bononiæ morbo correptus exſtinguitur; cui ſuffectus Adrianus Adriani, vir diuino, quod dies docuit, beneficio datus ſubuehendæ Societatis infantiæ ad firmiorem ætatis adultæ gradum. Conciliabat ille auerſos multorum animos, ſibiſque demerebatur labore indefeſſo, & gratiſſimâ vitæ conſuetudine: interſque complures Henricum Baxium Diui Michaëlis Parochum tantopere deuinxit, vt ille noſtros ex anguſtâ & inſalubri domo in aliam transferret; quam & moriens teſtamento Sociis legauit. quin & templum ſuum ad quæuis Inſtituti munia non patere tantùm volebat Adriano, ſed humaniſſimis etiam verbis, ne id admittere grauaretur, orabat.

Ex Archiuis Collegij Louanienſis.

Adrianus Adriani Socios regit Louanij. Hiſtor. Louan.

Hiſce incrementis paulatim ſe Societas Belgica erigebat : quæ vt firmiori conſiſteret gradu, viſum Sociis (quod adhuc re immaturâ tentatum non erat) oblato ſupplici libello poſtulare ab Aulâ ius obtinendæ in Belgio poſſeſſionis. Gubernabat iamdudum Prouincias Maria Hungariæ Regina, pro fratre Carolo Imperatore, quæ, ſiniſtris de Societate præoccupata ſermonibus, libellum repudiauit, magno Sociorum, magno amicorum, Ludouici, inquam, Bloſij Abbatis Lætienſis, Ruardi Tapperi Cancellarij, Ioannis Haſſelij Sacræ Theologiæ Doctoris, & aliorum qui Adrianum Sociosque nouerant, luctu. Atque ecce tibi alia domi ex placido repentè tempeſtas, eò periculoſior quò charius petebat caput. Academicus in Falcone adoleſcens Magiſtro ante alios charus, cui nempe ingenij doctrinæque præſtantia, Philoſophiæ ſtadio propè iam emenſo, primam promittebat palmam, ab Adriano Societatem obnixè etiam atque etiam petit. Haud obſcurum erat nouarum periculum turbarum. Quare vt ſe ac ſuos periculo Adrianus eriperet, importuno iſti candidato auctor fit abeundi Coloniam, & amplectendæ iſtic ſub Leonardo Keſſelio Societatis. Hoc dum fit, Magiſter tantæ impatiens iacturæ, tamquam de capite ageretur, in ius Adrianum vocat, ac præcipiti tumultu homo impotens id agit, vt vir mitis ac innocens, qui ſe veritate dumtaxat & æquitate animi tuebatur, falſis accuſationibus circumuentus, quodam velut turbine rapiatur in cuſtodiam : è quâ, rebus ſtatim agitatis ac diſcuſſis, eodem dimiſſus eſt die. Huius tantæ procellæ, nouellam Societatem Belgicam concutientis, ſtrepitus Tridentum vſque perlatus, Patres illos de ſummâ Catholicæ Religionis agitantes perculit vehementer, anxios quò tandem vergeret illa tam inſolens Academiæ nobiliſſimæ in approbatum à Sede Apoſtolicâ Religioſum Ordinem tumultuatio. Et ſanè poterat hic turbo naſcentem in Belgio Societatem in ortu ſuo extinguere, niſi eam potens diuinæ prouidentiæ ſuſtentaſſet manus, atque illud Adriano illatum dedecus in maiorem gloriam ſubitò vertiſſet. Nam ſimul ille animi furor deferbuerat, circumſpicere omnes

Agitur in Aulâ pro admiſſione Societatis in Belgiũ, fruſtrà.

Adrianus incarceratur.

omnes se, &, quod factum erat, negare fieri debuisse, vnoquoque culpam tam indigni facinoris abs sese in alium auertente. Certè Ruardus Cancellarius, cùm non multò pòst Ignatij vicem fungens, solennem Adriani Professionem excepit; inter alias viri laudes non dubitauit se indignum dicere soluendis illius calceamentis, qui pro nomine IESV dignus fuisset habitus carceris contumeliam pati. Adrianus quoque Brouvvershauius Theologiæ Doctor, Rectorque Magnificus, graui oratione in Magistros ac parentes inuehebatur, qui discipulos filiosve retraherent ab ingressu Societatis, quam Religionem Apostolicam, & difficillimis Ecclesiæ temporibus à Deo excitatam prædicabat, quæque haberet viros eximiâ virtute ac doctrinâ præditos, in Concilio Tridentino inter Pontificios Theologos cum insigni dignitate obtinentes locum. Ad hæc Georgius ab Austriâ Leodiensium Episcopus, cui in sacris tum suberant Louanienses, solenni sententiâ absoluit Adrianum innocentem, & omni infamiæ labe purgauit. Atque vt virtutem non premi aduersis, sed crescere animaduertas; Petrus Curtius Theologiæ Doctor, ac primus deinde Brugensium Episcopus, Adrianum è Diui Michaëlis in primariam Diui Petri ædem, cui erat Pastor, ad confessiones audiendas magno honore traduxit.

Ruardi Tapperi & aliorum de Adriano testimonia.

Nouæ turbæ in Adrianum & Socios.

Hoc in campo dum Adrianus sudat, noua se extulit offensionis seges. Curionum aliqui tantam Adriano confitentium frequentiam & celebritatem iniquo animo ferentes, conspiratione initâ tulere mandatum, ne quis de suâ Curiâ noxas deponeret apud Iesuitam, & verò etiam iureiurando ad id suorum fidem obstringere studebant. Sub hæc libellus inuentus est in vrbe, nescio quæ vota, & certas corporis verberationes continens; qui quamquam nullum præferebat auctorem, tamen facili multorum fide Societati tribuebatur. Super hoc libello sæpiùs à Theologis Louanienſibus instituta deliberatio: & sanè graues ex eo erant apud populum offensiones, vbi præsertim emanauit, quasdam esse mulieres, quæ semel in hebdomadâ pietatis specie à Confessariis cæderentur. Nec falsa narrabantur: sed suspicio grauabat innoxios. Verùm re compertâ, & deprehensis talium ludibriorum architectis, ad contestandam Societatis innocentiam edicta publicè affixa sunt, per eamque occasionem omnibus interdictum, ne cui extra suam Curiam alio Sacerdote ad confessiones vti liceret, præterquam homine Societatis. Curiones autem qui confitentium numero circumcingi Adrianum indignabantur, Ruardus Cancellarius graui oratione monuit; non illum esse animarum zelum, sed inuidiam ab animarum hoste inflammatam, impediendis à detestatione scelerum & consequendâ salute mortalibus. Enimuerò Adrianus in tractandis hominum animis habebat aliquid humano maius, & occultâ vi quadam rapiebat Academicos, formabatque ad omnem pietatem: nec paucos Societati aggregabat, in primis Cornelium Crocum Amsterodamensem, Franciscum Costerum Mechlinienſem, parque amicorum nobile, Theodoricum Gerardi, & Theodoricum Canisium; hunc Neomagensem, magni illius Petri germanum fratrem; illum Amsterodamium rarâ sorte omnium consensu iudicum primam Philosophiæ lauream adeptum.

Capta-

Captabantur interea mollia fandi tempora apud Mariam Gubernatricem pro constituendâ in Belgio Societate, totisque id viribus agebant viri Principes, & ipse frater Ferdinandus Romanorum Rex, Cardinalis item Polus Apostolicæ Sedis Legatus, & Petrus Sotus ex Dominicanâ Familiâ Carolo Cæsari à sacris nuper confessionibus. Quin Academia Louanienſis super hac re sententiam rogata, miro Dei ius in animos exercentis impulsu, secùs ac timebatur, graue pro Societate dederat testimonium. Et nihilominùs Gubernatrix præceptam semel de eâ opinionem semper secuta, solis verborum officiis, & spe sine fine dilatâ causſam nostram & quos dixi patronos ducebat; donec inclinante sæculi anno quinquagesimo quinto, Carolo Cæsare Prouincias abdicante, ipsa quoque earum gubernatione, quam annos quinque & viginti pro fratre Cæsare obtinuerat, sese abdicauit. Itaque ad Philippum Caroli filium Belgij heredem, tamquam ad orientem mundo solem, respici cœptum; nouisque animis tentata res apud Principem nouum: cui post innumerabilia beneficia, volente ita Numine, etiam admissæ in Belgio Societatis gloria debebatur. In primis Ignatius Romæ ad clauum sedens, in omnem intentus auram, ac velut in speculâ quasuis rei promouendæ occasiones eminus obseruans; auditâ Caroli abdicatione, continuò ad Philippum Regem ex Vrbe misit Ribadeneiram cum litteris, quas ex Hispano sermone in Latinum conuersas, ad posterorum memoriam non pigebit apponere. *Gratia & amor Domini nostri* IESV CHRISTI *cælestibus suis donis Maiestatem Tuam cumulare dignetur. Posteaquam intelleximus Cæsaream Maiestatem sese abdicasse Regnis ac ditionibus Inferioris Germaniæ, inque Regiam Maiestatem Tuam transtulisse; magnam in* CHRISTO *Domino voluptatem percepimus, tum propter exemplum singulare eo facto exhibitum à Maiestate Cæsareâ, tum quia confidimus cum diuini obsequij incremento, ditiones illas à Maiestate Tuâ gubernatum iri. Quod vt eueniat, humillimis à Deo precibus ac sacrificiis postulare non cessamus. Quoniam tamen non vnâ hac re, sed quibuscumque pro nostrâ tenuitate possumus modis Maiestati Tuæ obsequium, vti par est, præstare cupimus, persuasumque habemus ex diuino & Maiestatis Tuæ obsequio fore, si qui istius gentis ac sermonis ex hac minimâ Societate nostrâ datam sibi à Deo gratiam impenderent Prouinciis Germaniæ Inferioris, quæ ob viciniam & commercium cum Superiore magis obnoxiæ sunt accipiendo damno, in Dei Domini nostri & Maiestatis Tuæ iniuriam; idcircò visum mihi in Domino, mittere Magistrum Ribadeneiram hasce traditurum Maiestati Tuæ, & causſas explicaturum quæ nos in eam sententiam induxerunt: vt, postquam Maiestas Tua iudicauerit id esse ex Dei Domini nostri obsequio & suo, dignetur hanc minimam Societatem in tutelam suam susscipere in illis Prouinciis, quemadmodum alibi susscipere dignata est, & Collegiorum istic exstruendorum facultatem dare: vt, sicut aliis in Regnis ac ditionibus Maiestatis Tuæ nauat pro viribus operam, Deo secundante, in salutem animarum, ita in istis Prouinciis, quæ magis indigent, obsequium Maiestati Tuæ debitum præstare possit, ad Dei Creatoris & Domini nostri gloriam, & emolumentum eorum quos Maiestati Tuæ regendos dedit, vti plenius intelliget Tua Maiestas ex ipsomet Ribadeneirâ, cui eamdem quam mihi fidem habere dignabitur. Finio, Deum Dominum nostrum precatus, vt gratiam nobis vberem conferat, quò percipere possimus,*

Epistola S. Ignatij ad Philippum Regem pro admittendâ Societate.

mus, & implere sanctissimam eius voluntatem. Romæ, XXIII. Octobr. M. D. LV.

Petri Ribadeneiræ oratio ad Regem pro admittendâ Societate.

Has Ignatij litteras Ribadeneira Philippo Regi Antuerpiæ legendas offerens, simul, quâ erat eloquentiâ, exponebat Societati non id esse propositum vt sibi viuat vni, multorum Ordinum Religiosorum more, sed vt in aliorum quoque salutem pro viribus incumbat. Multos Sociorum iam esse Belgas, viros doctrinâ & virtute præstantes, exteris nationibus per quas spargebantur mirum quàm vtiles, haud dubiè suis popularibus longè futuros vtiliores, tum confirmandis Catholicis, tum hæreticis conuertendis, tum (quod maximè opus) erudiendâ iuuentute, paratos ad Regis nutum, velut signo dato, in patriam reuolare. Societatem, id quod Rex optimè norat, Religionem esse ab Apostolicâ Sede comprobatam, & variis Europæ, locis etiam Regi subiectis, insignem rei Christianæ operam nauare, conarique modis omnibus populum in officio erga Deum & suos Principes continere. Optare ergo quidquid posset obsequij, etiam in Belgio exhibere Maiestati Regiæ, eò studiosiùs, quò maturiùs incendio hæreticorum indies inualescenti occurrendum videbatur. Sed necessariam esse manum Regiæ benignitatis, quâ excipiantur, certisque collocentur in sedibus: tum si quid populi pietas donabit, recipere fas sit ad perpetuam Sociorum, quos succedere nouos senescentibus oporteat, sustentationem. Id Societatis Parentem ac Moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commissarum Regiæ fidei Prouinciarum exoptaret, suppliciter orare. Facturum Regem Catholico nomine rem dignam, & Regum Regi CHRISTO acceptissimam, & Societati variis terræ partibus non mediocriter profuturam. Populos enim exteros nonnullos, ab hac sapientissimi Regis actione suspensos, differre Sociorum admissionem, magno interim Catholicæ rei damno; mox vbi in Belgium admitti viderint, sine morâ tanti Regis exemplum secuturos. Cùm finem dicendi fecisset, benignè Philippus cuncta sibi probè intellecta ait, & responsum in tempore daturum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, expendendaque Viglio Zuichemo Concilij Sanctioris Præsidi tradit. E Regni Proceribus nemo vnus perinde caussam suscepit ac Gomesius de Figueroa tum Comes, deinde Dux Feriæ, Regi à puero percarus: qui omnes conficiundo negotio vias rimatus, non labori, non gratiæ, non industriæ parcebat, tamquam rem suam ageret. Maria quoque Caroli Imperatoris filia, quæ opportunè ex Bohemiâ in Belgium venerat, patri secessum Hispanicnsem meditanti valedictura, caussam nostram apud germanum suum Philippum egit, sanè perquàm studiosè. Contrà tendebant de Clero & Religiosis Ordinibus nonnulli, siue siniſtrâ imbuti opinione, siue accessu nostro detractum iri suis commodis veriti; sed ante omnes hæretici, quorum maximè intererat, emptis pecuniâ multorum in nos odiis, disseminatisque calumniis, quibus quibus valebant artibus fraudibusque, furtim & per cuniculos obsistebant. Verùm nihil æquè ac Viglij Præsidis, quamquam à Blosio Abbate vt faueret multùm rogati, remorabatur auctoritas, existimantis iura Episcoporum lædi priuilegiis nostris, subsidia Mendicantibus defutura auersis ad nos eleëmosynis,

Dux Feriæ patronus Societatis.

mosynis, aliaque huiusmodi. quæ Ribadeneira liquidò refellebat. Nam quî posse Episcopos molestè ferre, si Societas potestate vtatur sibi à CHRISTI Vicario sponte datâ, à quo & ipsi acceperint suam? Sed neque nos adhuc vsos priuilegiis, neque porrò vsuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores & administri, vltrò expetendi in tantâ præsertim custodum penuriâ, & verò quorumdam etiam hæresi infectorum perfidiâ, tam multis vndique lupis desertum ac proditum CHRISTI gregem laniantibus. Contendere, vt ad labores, quos Prouincia Belgica sit maximos allatura, venire nobis liceat, humanas quidem spectantibus rationes præposterum meritò videri; sed enim ex hoc reddi manifestum, non aliò spectare conatus nostros, quàm vt Pastores, quibus onus periculo plenissimum incumbit, aliquâ ex parte leuemus: quod profectò ab ipsis solicitè rogandi, ac, ne rogati defugeremus, obsecrandi fueramus. Nam qui timerent subsidia Mendicantibus defutura, non benè eos de prouidentiâ Numinis, cui & passeres curæ sunt, de Principum Austriacorum pietate, de beneuolentiâ Belgicorum Magistratuum ac ciuium arbitrari, & inexploratam penitus habere vitæ nostræ rationem.

Ribadeneira satisfacit argumentis Viglij Præsidis.

Hæc cùm doceret Ribadeneira, mendaciorum patre, cuius caput iam seriò petebatur, nouam vndique odiorum materiam conuehente, litteræ ex Hispaniâ in Regiam perueniunt nuntiantes, Theatinas, hoc est mulieres nostra templa frequentantes, ter in die sacram adire mensam, mediâ nocte itare ad Theatinos; ita nostros appellabant. quam turpissimam fabulam, inuidiosè ad ludibrium, suis sermonibus plures in Aulâ ventilabant. Præterea Cæsaraugustanus tumultus, & calumniæ superioribus annis in Corsicâ natæ passim decantabantur, nullâ veritatis indagandæ curâ. Denique ex variis terrarum oris tam multi in horas famosissimi aduolabant rumores, auideque arripiebantur, vt ad mendacia dumtaxat retundenda mittendum Borgiam, aut alium primæ auctoritatis virum, censerent amici; dissentiente tamen semper Ignatio: qui obtrectationes quasi nebulas solâ veritatis luce dissipandas ratus, monebat Ribadeneiram, ne infructuosus hæreret in Curiâ, sed vel Louanij vel aliâ vrbe vicinâ habendis concionibus aliisque Instituti muniis exercendis vacaret. id non modò ad ponendam operam vtilius, sed ad negotium quoque peragendum opportunius fore. Nec Ignatium haud rudem talium sua fefellit opinio. Ribadeneira Louanium profectus, statim ab Academiæ Rectore inuitatur vt Latinè dicat; id quod iam pridem Strada tam præclarè fecerat. eôdem impellitur à Ruardo Tappero Cancellario. planè vt videretur Deus eamdem viris illis iniecisse mentem quæ fuerat Ignatij, qui Ribadeneiræ ex Vrbe abeunti præcipuè commendarat, vt Latinè diceret Louanij. Ergo ille vbi audiri cœptus est, non modò fructum quem quærebat vberrimum tulit; sed quem minimè quærebat, etiam plausum vsque adeò inuidiâ maiorem, vt qui anteà cum laude & admiratione dicebant, Doctor Amerotius, & alter Dominicani Ordinis clarus Ecclesiastes, indicto sibi silentio, cum omni suâ concione starent auditores. Et audiebantur eodem tempore, Adrianus vernaculâ ciuium linguâ, & Bernardus Oliuerius (quem Prouincialem,

Mali rumores de Societate.

Ribadeneira Latinè dicit Louanij.

lem, si quando Rex annueret, Ignatius designarat) Gallicâ; vterque secundissimis hominum auribus, dicentium, videri vt olim in Apostolos, ita nunc in Patres linguarum varietate sanctum Spiritum incidisse. Nec latêre hæc Regem poterant, quæ in tantâ luce gerebantur. Alij super alios sermones boni, non temerè, aut ex incerto, sed ex præsente Sociorum vitâ gestisque nati, obiectum calumniarum vallum crebro velut ariete conuellebant, donec via tandem strata est veritati: quæ admissa in aures animumque Regis, breuî benignum nobis reddidit, tamque diu optatam, totque studiis quæsitam obtinuit gratiam. Ego quidem istas, quamuis rei Christianæ parum tunc opportunas, tamen Societati benè ominatas, interpretor admissionis moras. Quemadmodum enim sic naturâ comparatum est, vt, quantò molestiore partu fetus in lucem editur, tantò ferè sit viribus præstantior, atque in egregiam corporis magnitudinem assurgat: haud absimili ratione Flandro-Belgica Societas, quantò difficiliùs est nata, tantò maioribus adolescens incrementis, in virilem denique statum robusta euasit, beneficio primi rerum Parentis Dei, gratiæ suæ opera plerumque ad naturæ modum suaui prouidentiâ attemperantis.

Rex admittit Societatem.

CAPVT SECVNDVM.

De Societatis per Belgium propagatione.

MAgisne in collocandâ apud Belgas, an propagandâ Societate, se prodat fortis æquè ac suauis prouidentia Numinis, haud facilè iudicarim. Certè quàm multa sunt toto Belgio Collegia, tam varias eorum origines contemplans, certissimam Dei in tantâ varietate manum, per aduersa prosperaque vrgentis opus suum, ac denique perficientis, cogor agnoscere. Iam primus erat, isque difficillimus, ingenti molimine apud Regem superatus labor, donatâ iure Belgij Societate; sed adiectis eiusmodi conditionibus, quibuscum haud fermè impari conatu luctandum fuit: donec has quoque post annos octo & viginti, pro suâ sapientiâ idem ille Rex sustulit, tamquam boni publici moram, segetemque dissidiorum. Interea Romam, quæ hîc gesta erant, nuntiaturus Ignatio, quem Societas Belgica in primis solicitum habuerat, Ribadeneira properabat; ignarus eum morte iam obitâ cælo receptum, rei actæ non modò spectatorem, sed actorem quoque primarium exstitisse. Nam vix tertio post mortem eius die, Rex nullâ nouâ caussâ Societatem admisit, haud dubio Ignatij de cælo patrocinantis instinctu. id quod Ribadeneira ipse, rem tempusque considerans, liquidò prædicabat. Ceterùm Ignatius, haud ita diu ante fatalem diem, quem diuinitus cognitum habuisse creditus est, ordinarat Societatem, inque duodecim Prouincias distinxerat; & Germaniam quidem diuisam in Superiorem Inferioremque, illam Petro Canisio Belgæ, hanc Bernardo Oliuerio item Belgæ, dederat gubernandam. Sed Bernardum, inito necdum Magistratu, nouella hæc amisit Prouincia, illo ipso tempore quo communem Romæ Parentem Societas amittebat. At in demortui Ignatij locum subrogatus

Prouincia Germaniæ Inferioris ab ipso Ignatio instituta.

tus Iacobus Lainius, statim ad Prouinciam suo capite orbatam respexit, nouumque illi ducem Româ misit Euerardum Mercurianum Belgam, cum qui deinde ad vniuersæ Societatis gubernacula post Franciscum Borgiam sedit. Hic itaque primus Germaniam Inferiorem Prouincialis rexit octennio propè toto; donec Lainius, ad Ignatij quasi exemplum, quo anno gubernare ac viuere desiit, Prouinciam aliquot iam Collegiis auctam partitus, alteram à Rheno Rhenanam dictam Antonio Vinckio Belgæ imposuit, alteram cum veteri nomine Inferioris Germaniæ, quæ & Belgica dici cœpta est, reliquit Mercuriano. Verùm Franciscus Borgia Lainij successor, Romæ sibi Assistentem retinens Euerardum, eius loco Franciscum Costerum Belgij Prouincialem iussit; ac continuatâ exinde serie rexerunt, Balduinus ab Angelis, iterum Costerus, Oliuerius Manæræus, Georgius Duras, Bernardus Oliuerius, illius primi ab Ignatio designati nepos, Franciscus denique Flerontinus: donec & Belgium, iam nimis amplam Prouinciam, diuidere placuit, Alberti Archiducis arbitrio commissâ partitione, qui discrimen idiomatis secutus, quâ parte Flandrici sermonis est vsus, Flandro-Belgicam; quâ parte Gallici, Gallo-Belgicam fecit. Et nostram quidem Flandro-Belgicam rexere Guilielmus Veranneman, Carolus Scribani, Antonius Sucquet, Florentius Montmorency, Iacobus Stratius, Guilielmus de Wael, Fredericus Tassis, & nunc regit Ioannes de Tollenare. Hæc ideircò commemorare visum, ne quis exspectet omnium, quæ toto Belgio sunt, Collegiorum origines, sed eorum dumtaxat, quibus Prouincia nostra constat. Horum Princeps Louaniense est, cuius firmam possessionem adiuimus, moderante Belgium Margaretâ Austriacâ Parmensi. Nihil Albano Duce profectum. At Requesenius Antuerpiæ, Brugis, Traiecti nos collocauit. Alexander deinde Farnesius Parmæ ac Placentiæ Dux Cortracum, Gandam, Ipras, Bruxellas, Groningam induxit: & vnde hæresis expulerat, reduxit Antuerpiam, Brugas, Traiectum, pari merito seu primùm collocatæ seu restitutæ Societatis. Reliqua Collegia, Winocibergense, Siluaducense, Ruræmundanum, Mechlinienſe, Dunkercanum, Casletanum, Belliolanum, Aldenardense, Liranum, Alostanum, Hallense, adde Professam Antuerpiæ Domum, Alberto & Isabellæ Sereniſſimis Belgarum Principibus debemus; ac denique Bredanum soli post Albertum iam mortuum Isabellæ. Gallo-Belgica Prouincia (vt Anglorum Patrum Gandaui, Leodij, Audomaropoli, Watenis, prætermittam sedes) viginti tribus constat domiciliis, quorum bina sunt Tornaci, Duaci, Montibus Hannoniæ; ceteris vrbibus singula, Cameraci, Audomari, Atrebati, Insulis, Leodij, Namurci, Valencenis, Luxemburgi, Dionanti, Ariæ, Armenteriæ, Athi, Bethuniæ, Huí, Hesdinij, Malbodij, Niuellis.

Societas Belgica in duas Prouincias diuiditur.

Sed hæc alterius Prouinciæ Collegia nominasse, sit satis; nostram nunc Spartam excolamus.

Admissa nutu Regio in Belgium Societas adhuc nullam terræ particulam suo iure possidebat, cùm Elias Schoranus Concilio Brabantiæ à secretis, vir pietatis ac prudentiæ laude conspicuus, hortos ædesque peramplas Louanij viâ Bacalenâ sitas, suo nobis ære comparauit. Inclinauerat huc viri animum peruersorum erga nos odium; quod vel so-

Origines Collegiorum Prouinciæ Flandro-Belgicæ.

lum, ſpectatæ alioquin, probitatis argumentum ſufficiens cenſebat. At enim per patriæ leges ea domus in poteſtatem noſtram venire non poterat, niſi Brabantiæ Ducis accedente conſenſu; ad quem obtinendum, neceſſe erat & ipſum conſentire Louanienſis vrbis Senatum. Huic igitur Schoranus per ſe ipſe, quò pleniùs benefaceret, pro nobis ſupplicauit. Verùm à Senatu re totâ ad Mendicantium Ordines Parochosque, minùs tunc noſtræ cauſſæ fauentes, reiectâ, nihil actum. Nec tamen primo deiecta conatu deſperauit Societas; ſed meliore, vt putabat, per viros Principes viâ rem denuò tentauit. Et Margareta quidem Auſtriaca, Belgium pro Philippo fratre in Hiſpaniam profecto gubernans, id concedi à Senatu vehementer optabat. Comes autem Feriæ, poſteà Dux, noſtri Ordinis amantiſſimus, omnino tranſigendum ſuſcepit, miſſo ad Louanienſes Marchione Bergenſi: cuius ea vis in agendo fuit, vt petentibus longam conſultando diem, negaret re infectâ ſe Louanio abiturum. Senatus his auguſtiis comprehenſus, ne repugnare ſolus videretur, quos maximè rebatur aduerſaturos, Academiæ ſuæ Doctores, Religioſorum Mendicantium Ordines, & Parochos admonet, quo res loco ſit; in mediumque proferre, ſiquid contrà ſentiant, iubet. Parochorum Decanus, vir & gradu & ſcientiâ Theologiæ venerandus, acerrimè contra nos diſputauit. At Mendicantium Ordines, vt Religioſos decebat viros, gratias egêre Senatui, quòd ſuorum commodorum meminiſſet; ceterùm ſe noſtro acceſſu nihil magnoperè incommodi timere; aut ſiquid etiam timerent, longè ſe commodum anteferre ciuitatis, quæ bonorum virorum numero augeretur.

Agitur Louanij, vt Societas fundo donetur.

Academia omnium nomine ſententias dicturos miſerat duos præſtantes Theologos, Tiletanum, & Martinum Rithouium, haud multò poſt Iprenſium Epiſcopum; qui ſupra ſpem liberè cauſſam noſtram ardenterque egêre, vt iam Senatui non eam amplecti, verecundia eſſet. Hoc rerum cardine dum expertes conſilij ſeſe ipſi anxiè circumſpiciunt, audentior nonnemo, & ceteris irreligioſior, fit huiuſcemodi auctor ſententiæ: vt, quando Gubernatrix Margareta, Comes Feriæ, alijque ita poſtulent, accipiatur Societas, ſed iis legibus, in quas conuenire ipſamet nolit; ita fore, vt nec Collegium Louanij ſit, & Senatus tamen Principum poſtulatis annuiſſe videatur. Haſce leges conquirentium non maior ſedulitas fuit, quàm imprudentia: non ſolùm enim noſtro aduerſantes Inſtituto, verùm etiam Eccleſiaſtico Summi Pontificis & Antiſtitis Leodienſis iuri contrarias conuexêre, iisque oneratum Senatuſconſultum edidere. Eâ re quamquam offendebatur Marchio Bergenſis, orabat nihilominùs Socios, vt, diſſimulato tantiſper iure ſuo, ad iniqua deſcenderent, haud dubiè perexiguo lapſu temporis æqua obtenturi. Eruditi quoque homines prorſus auctores erant, docebantque irrita eſſe, quæ ſæcularis Ordo ad Eccleſiaſticum ſpectantia inſeruiſſet; ac facilè etiam tolli poſſe, imploratâ Pontificis auctoritate. Senatus vt vidit noſtros non repugnantes, opinione ſuâ falſus, decreti ſeueritatem mollire cœpit quibuſdam verborum officiis, promiſſisque; atque interim pactis religioſè ſtandum admonebat. Enimuerò ſtetêre Socij, ac ne habendarum concionum poteſtatem (ea erat ex conditionibus vna) à Senatu pete-

peterent, aliquantiſper iis abſtinuere. Circa confeſſiones, quas iniuſſu Parochorum audire nefas ſtatuerant, illud commodè cecidit. Ciuium multi quotidie petendâ Patribus confitendi facultate ſuos Parochos adeò defatigabant, vt victi importunitate, ac præcipuè Decanus ille, qui contrà maximè tetenderat, nunc ſupplices peterent, ne ſuorum confeſſionibus dare aures grauaremur. Interea Euerardus Prouincialis Senatuſconſultum Granuellano Cardinali exhibebat, qui indignas conditiones deteſtatus, nihilo tamen plus à Senatu obtinuit. At Leodienſis Epiſcopus Robertus à Bergis Marchionis frater(nam Georgius ab Auſtriâ diem ſuum obierat) re intellectâ, primò Senatum læſæ iuriſdictionis ſacræ grauiter accuſauit, deinde Adriano, Sociisque quos ille idoneos cenſuiſſet, concionandi, & à criminibus quoque, quorũ cognitio ad ſe vnum legibus ſpectaret, abſoluendi poteſtatem ampliſſimam conceſſit. Pius item Quartus Pontifex Maximus, Apoſtolicis litteris ad Granuellanum datis, ei patrocinium Societatis ſingulari curâ demandabat. quod Granuellanus ſuſcipere palàm profeſſus eſt. His rebus factum, vt, in quæ pacta Patres neceſſitate deſcenderant, vim ea nullam obtinerent; functiones ſuas illis liberè exercentibus, Senatu tacente. Sed non idcircò tranſactum erat. Noſtris poſſeſſionem legitimè adire cupientibus haud negabant apertè, ſed variâ ludificatione aliam ex aliâ nectebant moram. Ac ſubinde nouam fundi ampliandi occaſionem diuina bonitas obtulit per Gualterum Rouffelium in D. Petri Canonicum, qui amplas quaſdam ædes Schoranis contiguas Societati coëmit.

Inter hæc vertebatur ſæculi annus ſexageſimus ſecundus, cùm Iacobus Lainius Præpoſitus Generalis è Galliâ, quò eum Pontifex miſerat cum Hippolyto Cardinale Eſtenſi ad prohibendas Catholicæ Religionis ruinas, re iſtic fortiter geſtâ, in Belgium progreſſus eſt cum Hieronymo Natali, magnoque gaudio ac honore exceptus Bruxellis à Margaretâ Principe, quæ illum Romæ concionantem audire, &, ſi quando impediretur Ignatius, ad exomologeſin adhibere conſuerat. Granuellanus quoque Cardinalis, ac Præſes Viglius iam benignior, collaudatâ Sociorum vitâ, prolixè operam Lainio Societatique addixêre, non vno poſteà nobis probatam argumento. Inde Antuerpiam profectus, prima ibi iecit fundamenta Collegij. Ad extremum Louanij ſummâ honoris ſignificatione habitus eſt; præſertim à primis Academiæ Doctoribus: quippe quem Tridenti in iſto orbis theatro partes agentem ſuas cum admiratione plauſuque viderant, ac ſciebant etiam nuperrimè in Pauli IV. demortui locum ad ſupremas infulas non paucis Cardinalium ſuffragiis deſignatum. Hìc tum Louanienſis Senatus, vel tanti viri aduentu, vel futuri Antuerpiæ Collegij rumore velut à ſomno excitatus, ſeriam, vt videbatur, cogitationem de admittendâ Societate ſuſcepit. Accerſuntur in Curiam noſtri. Vtrimque in has leges conuenitur. Domus Patrum, volente, iubente Senatu, ad manus mortuas tranſito. Patres ne horâ ſeptimâ matutinâ primâve pomeridianâ concionantor. Ne præter ſuos alium in ſuâ æde, niſi magnâ cauſsâ, ſepeliunto. Ne vinum cereuiſiamque vendunto. Ædificia ſarta tecta habento. Grammaticam, Græcam ac Latinam, Rhetoricam, Philoſophiam, doctrinam

Iacobus Lainius Præpoſitus Generalis venit in Belgium.

Senatus Louanienſis admittit Societatem.

ctrinam Christianam, ædificatis à Senatu scholis, & constituto Magistris alendis censu, docento. Iam res confecta erat, cùm per summam alicuius fraudem malè conscriptis tabulis, vitiata pacta obtruduntur; quibus nostri meritò repudiatis, cum Senatu de iniuriâ expostulant nullo fructu. Tot tantisque iam frustrata conatibus Societas, sustentabatur nihilominùs spe bonâ; & quidquid opportunum videbatur circumspiciens, missâ contentione publicâ, ad captandam priuatim singulorum beneuolentiam se conuertit. Nimirum singuli fermè minùs acriter repugnant, quàm cùm conspirant vniuersi. Hac velut prensatione mirum quàm mutati animis Senatores: Ioanni Tympelio Consuli rem omnem committunt. Is Theologicam Facultatem consulit: quæ donandam respondit vrbe ac fundo Societatem, cuius Institutum pluribus iam Pontificibus, ipsique adeò Concilio Tridentino, probatum esse constaret. Ad hanc communem Doctorum sententiam addidit Cunerus Petri Brovvershauius, qui deinde Leowardiensium Episcopus fuit, suas priuato studio preces. Atque hîc demum victus auctoritate & patrocinio Senatus, potestatem Rousselio facit quas emerat ædes, Societati legitimè ac iure tradendi. De Schorani ædibus iam vitâ functi, quoniam cum heredibus quæstio intercedebat, nihil tum actum. Prima Sociorum cura publicas maturare tabulas, quibus Senatusconsultum, non vt aliàs spurium, sed ex fide sincerum traderetur. Deinde Bruxellis curatus Brabantiæ Ducis assensus. Hac de re datum diploma Regium mense Augusto, anno sesquimillesimo sexagesimo quinto. Hæc illa est prima Belgici soli hereditas, sanè pretiosa, si quibus laboribus empta perpendimus. Reliqua deinceps, semel obice superato, facilia fuerunt. Nam cùm Rousselius fundo vellet adijcere, Senatus nihil omnino repugnauit. Mox & Schorani ædes, re cum heredibus transactâ, ad nostras manus facili Senatusconsulto transmissæ sunt. Denique anno M. D. XCVIII. cùm pro Sociorum numero angusta iam esset illa habitatio, & in vrbis angulum retrusa, neque ædes firmæ satis ob vetustatem; sedes transferre placuit in eum, vbi nunc agimus, locum, vniuerso Senatu annuente, vt nouas ædes ciuili exemptas iure inter Ecclesiastica bona liceret referre. quas ædes Socij sensim suis aptauêre vsibus, omniumque maximam, cui Arschotanæ nomen, in templi aliquam speciem conuertêre, cuius hodieque est vsus. Ceterùm de Louanienſi Collegio optimè ante omnes quà fauore, quà donatione meritus est æternâ dignus memoriâ Læuinus Torrentius Antuerpiensium Episcopus, iure optimo indeptus nomen atque insignia Fundatoris.

Collegium Antuerpiense.

Nihilo faciliores, non Senatus quidem, sed æmulorum machinatione, Collegij Antuerpiensis origines fuêre: quæ quamquam ab ipso olim Ignatio eius vrbis hospite duci possunt, propiùs tamen veriusque Iacobo Lainio tribuuntur. ad quem Antuerpiæ agentem anno M. D. LXII. cùm primarius quisque Hispanorum salutandi studio accederet; ita viri virtute, sapientiâ, grauitate capti sunt, præsertim vbi aliquoties de diuinis rebus verba facientem audiuêre, vt omni ope apud se, gentis suæ Ecclesiasten futurum, retinere contenderent. Sed eam commorationem cùm neque persona Præpositi Generalis

ralis quam Lainius sustinebat, neque à Pio IV. imperatus ad Tridentinam Synodum reditus, paterentur; hoc saltem impetratum, vt viros de Societate præstantes appromitteret. nec promisit facilius, quàm dedit. Ex eo tempore de Collegio agi cœptum. Et Euerardus Prouincialis iacta semina studiosè fouebat, haud ignarus quàm opportunam domicilio Societatis collocando Antuerpiam Ignatius ipse censuisset; quippe vrbem cum primis Europæ comparandam, incredibili gentium exterarum frequentiâ, vnde perpetuum litterarum cum toto orbe commercium. Agebatur hæc res maximè Hispanorum studiis: inter quorum primarios & Canonicorum Collegium hac lege conuenerat, vt Canonici darent fundum, in quo Hispani nobis ædificarent. sed ea consilia siniſter de Societate rumor sparsus è Galliâ dissipauit. Interea ne Sociorum labor solis desudaret Hispanis, placuit & ad indigenas dicere Belgicâ Gallicâque linguâ. Primus Belgicè auditus pro concione loqui Franciscus Costerus, iam tum Prouincialis Euerardo suffectus; Gallicè Robertus Claissonius, nuper à concionibus Reginæ Galliarum, & propter eloquentiam Argentea Galliæ tuba vulgò nuncupatus: qui etiam Orator potissimùm electus est, communi Canonicorum suffragio, quando Franciscus Sonnius coram Albano Duce Aulâque vniuersâ Antuerpiæ inaugurabatur Antistes. Et sanè magnis apud Antuerpienses proficiebant augmentis existimatio & amor Societatis, postquam tres nobilissimi Ecclesiastæ, Hispanus, Belgicus, Gallicusque, vno tempore in primariis vrbis templis Euangelicas inflarent tubas. iamque spes magna erat Collegij à Senatu impetrandi, nisi furiale illud Iconomachorum bellum ex improuiso, velut hiante terrâ ab inferis excitatum, pulcherrima cœpta deformasset disturbassetque, Costero vrbe pulso, Claissonio ad tempus delitescere coacto, Hispanis metu conticentibus. donec, tempestate discussâ, redditoque vrbi sereno, ad suam quisque stationem rediêre; ac tum denuò Hispanis Lusitanisque, simul & ciuibus, ardor fuit coëmendi commodum Collegio erigendo locum. Id quoniam inconsulto Belgij Gubernatore aggredi leges vetabant, Hispanorum Lusitanorumq; primi eam facultatem ab Albano petere institerunt. Sed nihil vmquam impetrari ab homine potuit, tametsi maximè vrgeret Ruizius negotiorum Regis Lusitaniæ administrator, qui, præter studium suum & operam, annuum quoq; vectigal in templi fabricam & Patrum alimenta spondebat. Ac ne ipsius quidem Reginæ Annæ Austriacæ, Philippo Regi desponsæ, hinc in Hispaniam abeuntis, valuit commendatio. Itaque conductis ædibus acquiescendum fuit; iamque Socij numerabantur quatuordecim. quos omnes alebat mercatorum tum Castellanorum, tum Bæticorum liberalitas, imperatis sibimet eleëmosynis, quas in singulos menses Patribus repræsentabant. Ac licet Bætici, suborto cum Castellanis dissidio, pium hoc symbolum conferre cessarent; nihilo tamen minus Societas accepit, Castellanis Bæticorum defectum duplicatâ largitione supplentibus. Ringebatur interim inuidia, nec ferre iam poterat tam constantem mercatorum, quos inter facilè princeps erat Ferdinandus de Friaz, in stabiliendâ Societate conatum. Timor aduersarios habebat, ne domicilij ius sensim acquireretur Patri-

Iconoclastæ 1566.

Castellani de Societate benè merentur Antuerpiæ.

bus, si longior daretur quies. ergo in arbusculam adhuc radice tenerâ euellendam facta conspiratio. Primùm ereptus domestici sacelli vsus sententiâ Episcopali. dein structæ ædibus insidiæ, conductis quidem adhuc illis, sed spe nostrâ ac destinatione aliquando possidendis. Turbauit Patres improuisa necessitas emigrandi. sed, Deo res nostras altiore consilio dirigente, feliciter aduersantium machinationes elusæ. facti indignitas stimulauit amicorum animos ad nouas ædes quàm studiosissimè quærendas: quas etsi voto suo seriùs (biennij enim fuit labor) longè tamen aptissimas inuenere. Pascebat nihilominùs aduersarios nostra exagitatio; & successu animabantur, vt quos commouere iam cœperant, impellerent in ruinam. Haud obscurum erat Societatem præcipuè expeti ciuibus, docendæ iuuentutis gratiâ. Id si præstarent alij, nimirum illa inutilis reddebatur, aut minùs certè expetenda. Huc igitur collatis curis viribusque, Gymnasium aliquod excitatum est Seminarij Episcopalis nomine, in quo eadem omnia, quæ à nobis ciuitas exspectabat, ab aliis præceptoribus traderentur. Quæsitus in eam rem Moderator, ac denique repertus Iacobus quidam Tilmannus, nostri Ordinis desertor, homo vanus & impotens sui, sed qui ad breue temporis personam sciret grauem sustinere. Is magnificas ædes in ludum litterarium conduxit, magistros aduocauit, librorum exponendorum syllabum nostro more contexuit, scholas aperuit. Magnum apparatum secuta par exspectatio. & initia, vt fit, speciem aliquam habebant; sed breuî, quod ille ait,

——— *atrum*
Desit in piscem mulier formosa supernè.

Moderator siquidem ille, præter magnam ex vitæ licentiâ infamiam, grande etiam æs alienum immoderato familiæ sumptu & vestium luxu contraxit. Quâ caussâ clàm ex oculis se subducere coactus est, postquam non toto biennio rexerat Seminarium. Huiusmodi aduersis exercebatur Societas, donec Albano Duci successor datus est à Rege Ludouicus Requesenius, magnus Castellæ Commendator, insigni pietate vir, & amantissimus nostri. Hoc Belgij Gubernatore tametsi spes certa erat obtinendæ possessionis, in morâ tamen periculum erat, ne dilaberetur quæ pulcherrima inuitabat emendæ domus occasio. Quare Ferdinandus de Friaz extremo postulato tentandum duxit Albanum, si fors annueret abiturus. Quem vbi nihilo fauentiorem sensit, haud vrgendum ratus, ne importunitate peccaret, & vsurus tamen occasione antequam fugeret, dissimulato nomine domum emere statuit, in eamque rem ipse florenorum quinque millia statim obtulit, alij mercatores quatuor millia addidere. Visebatur Antuerpiæ ampla & magnifica domus, in quam olim Carolus V. Cæsar cum sorore Mariâ Hungariæ Reginâ accepti fuerant, viginti duobus florenorum millibus oppignorata Italis mercatoribus. quæ summa nisi ad diem repræsentaretur, venalem illam proscribere dominus cogebatur. erat ea sanè tum situ, tum laxitate Societati admodum opportuna, in quam ipse Antuerpiensis Senatus, ante ædificatam, quâ nunc vtitur, Curiam, sexaginta florenorum millia obtulerat; nunc triginta dumtaxat & quatuor millibus æstimabatur. Continuò ad eam summam conficiendam adiecit animum Ferdinandus,

breui-

breuique tantum conflauit argenti, quantum Italis mercatoribus debebatur. Ac ne quid emptio dissimulata postmodum negotij faceſſeret, clàm ipſe adit Gaſparem Schetzium, Grobendonckij Toparcham, illarum ædium dominum, remque aperit ex fide. Is vbi reſciuit Patribus domum ſuam quæri, non modò vendere non abnuit, ſed de pretij ſummâ remiſit mille, vt in partem tam boni operis veniret. Ita, negotio quàm occultiſſimè tranſacto, reſtabat impetranda Senatus auctoritas: quem etſi adhuc propenſum ſenſeramus, metus tamen hærebat aliquis, adeoque viſum tentare priùs animos, quàm de coëmptâ nobis domo vulgaretur. Appoſitus in hoc vrbis Gubernator Perenottus: qui cùm interrogaſſet, probaturíne eſſent ſi qui amicorum opportunam Societati compararent domum, reſpondêre, nullam in vrbe ſuâ tam eſſe ſplendidam, quam non ei ex merito ſe debere faterentur; ac ſi nulla eſſet aut ampla ſatis aut commoda, voluntatem ſibi neutiquam deeſſe ad excitandam nouam, ſed iniquitate temporum negatam facultatem. Hac Senatus benignitate res in tuto poſita eſt; de Aquenſi domo clarè indicatum; emptio legitimè perfecta; quin vltrò etiam, quod ærario ex eâ tranſactione debebatur, Societati condonatum.

Senatus Antuerpienſis in Societatẽ benenolentia.

Iam ſuum fundum habitabant Patres, templo vtebantur alieno. Carmelitanum id erat, quod noſtris maximè muniis tum florebat. ſed eorum, quibus noſtra dolebat fortuna, molitionibus factum, vt hoc quoque nobis interdiceretur. Occaſio ea fuit in noſtro ædificandi. Ferdinandus de Friaz, pridie D. Laurentij opus feſtinanter aggreſſus tantâ celeritate confecit, vt ante ſequentis anni Februarium templo commodo neque inconcinno vteremur. Hîc tandem Societas, poſt annorum propè quatuordecim nullâ certâ ſede iactationem, aliquando conquieuit. Quis non miretur tanto pretio emptam domum, templumque ædificatum, eo maximè tempore quo bellis pluſquam ciuilibus ardebat Belgium, ceſſabant mercimonia, res pecuniaria laborabat, validiſſimi ex omni ordine aduerſarij obnitebantur? Nimirum haud vulgare id fuit Dei Societatem ſuam ſeruantis ac fouentis argumentum. Fruebantur partis tanto labore poſſeſſionibus Patres; ædes ſacra ciuium honeſtiſſimis frequentabatur; ſcholæ & numero & dignitate florebant; cùm ſecundiſſimas res (quæ eſt humanorum viciſſitudo) caſus triſtiſſimus euertit. Sublato è viuis Requeſenio, Belgij Ordines Reipublicæ gubernacula tenebant, cùm fatalis ille annus ſeptuageſimus octauus Societatem domo atque vrbe expulit ob negatam Deo Regique perfidiam. quâ de re proprius recurret ſermo in loco. Poſt exſilij octennium cum bono Deo Alexander Farneſius Parmæ Dux vrbem Regi, vrbique Societatem cum fœnore reſtituit. Nam breuî ea fuere Collegij incrementa, multis amicorum, ſed præcipuè Ioanne Delrio Cathedralis Eccleſiæ Decano, & Ægidio Gerardi viro Conſulari collaborantibus, vt in mentem veniret diuiſionis. quod conſilium deinde promouit auctoritas Claudij Aquauiuæ Præpoſiti Generalis, iampridem in Belgio Profeſſam meditantis domum. Ergo nouæ Collegio ædes quæſitæ; antiquas Patribus Profeſſis relinquere placuit. Domus erat nomine Anglicana, quam olim Anglis mercatoribus vtendam dederat

Domus Profeſſa Antuerpiæ;

florens Respublica, salubri cælo amœnoque. Hæc visa aptissima. Sed enim vbi de illâ agi cœptum, ingentes motæ difficultates, quas breui omnes feliciter Caroli Scribanij enodauit industria. & verò Consul ipse Henricus van Etten cum Senatu sponte suâ nostris partibus fauebat. Huc igitur Collegium anno huiusce sæculi septimo translatum: vbi, præter Humaniorum litterarum, etiam Theologiæ studiosi agunt partim nostri, partim externi, ex Seminario Episcopali. & nostros quidem Theologos dotauit Petrus Oostendorpius, vectigalium, quas Licentias vocant, Præfectus, & à Consiliis Regi. de Collegio autem optimè merita est Anna Sgreuens. At Professorum Domus, separato licet Collegio, non statim suo nomine gauisa est, tametsi id summopere vrgeret Claudius Generalis, obstante temporum iniquitate, & angustiis rei familiaris: quibus sensim manifestâ Dei ope superatis, tandem anno sexto decimo perfectè constituta stabilitaque est totius prima Germaniæ, cùm duobus antè annis iacta essent fundamenta templi, quod anno primo & vigesimo è marmore perfectum Ioannes Malderus Antuerpiensium Episcopus diuo Ignatio Societatis Parenti toto orbe primum consecrauit. Præter hæc duo Antuerpiæ domicilia, nuper etiam excitatum est Conuictorum Collegium, magno iuuentutis non dico Belgicæ, sed Europæ bono; Hispanis, Italis, Germanis, Gallis, Anglis, Hibernis, liberos suos mittentibus ad domesticam Societatis institutionem. Certè Conuictores scholarum nomen eruditione, frequentiâ, nobilitate, sed potissimùm singulari, quam à nostris domi hauriunt, morum probitate commendant.

& Collegium Conuictorum.

Collegium Brugense.

Brugæ quoque, vt Antuerpia, Parente nostro ac Fundatore gloriantur Ignatio; post quem longo interuallo primus Collegij semina in patriam intulit Robertus Claissonius anno M. D. L X. Is dum ad suos ex Superiorum imperio grauibus de caussis diuertit, in D. Donatiani æde vrbis principe rogatus pro concione dicere, obstupefecit Brugas, & sui nominis celebritate compleuit. Inde vt Romam, quò vocabatur, abscederet, vix permissum: adeò in amorem concionatoris exarserat ciuitas. Creuit amor ex absentis desiderio; nec quies fuit, donec redonatus est Brugis. Excepit reuertentem communis omnium gratulatio. Ipse ante omnes vrbis Episcopus Petrus Curtius tanti hominem fecit, & in eo Societatem vniuersam, vt ad Lainium Præpositum Generalem litteras daret, quibus sibi orabat potestatem suscipiendæ Claissonij Professionis; fine non alio, quàm vt eâ solennitate apud Brugenses nomen Societatis redderetur illustrius. Dedit Lainius summâ voluntate, quod honori ac bono Religionis nostræ Præsul optimus petebat. Ergo in Cathedrali Ecclesiâ, quanto maximo potuit apparatu Sacris operatus Antistes, coram Mercuriano Prouinciali, Balduino ab Angelis, aliisque Sociorum nonnullis ad celebritatem euocatis, accepto Roberti profitentis solenni voto, magnificam de nostro Instituto ac moribus ad Clerum, ad Senatum, ad ciues maximo numero circumfusos, & nouæ rei lætos spectaculo, instituit orationem. Ingens ex eo præconio pondus accessit famæ commendationique Societatis: cui & nouum additurus momentum, in maturanda Collegij principia vehementer

Curtius Episcopus excipit Claissonij professionem.

menter inclinatus Episcopus, Claissonium voluit promulgare solenniter acta Conc. Tridentini in summâ æde coram vtroque Senatu tam vrbis quàm Franconatus: Optimatum hic ordo est, quartum, vt vocant, Flandriæ membrum. Hæc Collegij præludia fuere: quo tempore nostros domo suâ hospitaliter accipiebat Antonius Monachi Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, egregius nostri Ordinis patronus. Anno demum M. D. LXX. petente Remigio Druitio Episcopo, Curtij successore, stabilis Sociorum habitatio inchoata est. Coëmpta domus, & nostris aptata vsibus. apertæ scholæ. dotem aliquam Magistris alendis Episcopi & amicorum pietas conflauit: ciuitas, propter communem inopiam, nihil tum quidem contulit. Initia tam bona, spesque meliores infregit fatalis ille septuagesimus octauus annus; quo rerum potiti perduelles, Societatem Brugis quoque pepulere. At septimo pòst anno, reconciliatâ Regi per Alexandrum Parmensem vrbe, & nos in integrum restituti sumus. Exinde constans fuit habitatio, sed non eâdem domo. Transitum est ex angustiore viginti annos habitatâ in laxiorem, magisque nostris idoneam functionibus: templum hîc non incommodum semestri spatio à fundamentis eductum: cui nunc aliud magnificum, vt tardo, ita pretioso molimine succedit. sed & splendidum erudiendæ iuuentuti Gymnasium vterque Senatus quadraginta florenûm millibus ædificauit. Verùm è Flandriâ pedem in Brabantiam referamus.

Traiectense Collegium. 1574.

Traiectum ad Mosam ciuitas est mercimoniis peropportuna; quæ ante hæc bella opibus & multarum Prouinciarum commerciis florebat. Hîc prima Collegij fundamenta iecit Henricus Dionysius Neomagensis; nisi fortè mens sit altiùs repetere à Petro Fabro, qui post diuturnum Louanij morbum hac iter habuit, vrbemque suis concionibus tantopere incendit, vt ad eum multi se venturos Coloniam reciperent, vel inituri Societatem, vel certè operam sacris commentationibus daturi. Inclinabat præteriti sæculi annus sexagesimus quintus, cùm Leodiensium Antistes (cui Traiectum paret in sacris, & ex parte in politicis) Gerardus Groesbequius Roberto Bergensi subrogatus, gregi suo in tantâ circumstantium luporum rabie solicitus Pastor, à Leonardo Kesselio Sociorum Coloniæ Præfecto, suppetias flagitauit. datum par nobile, Franciscus Costerus, qui paulò pòst Prouinciam gubernauit, & quem dixi Dionysius, ambo Sacræ Theologiæ Doctores: quorum ille Hasletum, hic Traiectum à Groesbequio destinantur. vterque Fidei Religionisque re aliquamdiu strenuè gestâ, cùm iam nihil magnopere necessarij viderentur, Coloniam vocati rediere. Haud sanè diu pedem retulerant, cùm ecce tibi insanum illud sacrilegumque cum templis & imaginibus bellum eò vnde abierant, confestim reuocauit. Ex eo die mansit Dionysius, quoad vixit, in Traiectensi statione; obque rem Catholicam suâ virtute restitutam Apostoli cognomentum inuenit. Groesbequius ipse, datis ad Margaretam Gubernatricem litteris, tam facilem subitamque vrbis conuersionem vni Dionysio referebat acceptam; qui hæresum doctoribus ad certamen quotidie prouocatis, quotidie deuictis, ad pristinam Fidem moresque omnia reuocasset. Ex hoc capite prima de Collegio à primis Traiecti viris susceptа cogitatio. Sed ante

Strada de Bello Belg. l. 6.

omnes Nicolaus Stratius, genere, doctrinâ, dignitate conſpicuus (erat enim in D. Seruatij principe vrbis æde Decanus) cùm incredibiliter Dionyſij amore caperetur, in Sociorum quoque, quos vitâ ſimillimos meritò credebat, deſiderium exarſit. At eum de Collegij rationibus dies noctesque cogitantem mors immatura ſuſtulit; ac nihilominùs moriens venturam Societatem fortunarum ſuarum heredem ſcripſit ex aſſe. Hoc Decani exemplo permota ciuitas, atque etiam adiuta ab Henrico Ruyſſenbergio, Teutonici Ordinis Commendatore Prouinciali, partem dotis aliquam in eâ temporum calamitate haud contemnendam decreuit. Quibus auſpiciis res cœpta eſt anno M. D. LXXIV. ac quadriennij lapſu vix benè adoleſcebat, cùm fatalis ille turbo Socios domo ac mœnibus eiectos in exſilium deportauit. Quo tempore admirabilis enituit charitas Nicolai Philippi de Conuelt, eiuſque coniugis Eliſabethæ, qui eiectos Collegio Patres in ſuam accepere domum, vel cum vitæ periculo, & aliquamdiu liberaliter habuere: donec ingraueſcens hæreticorum furor hinc quoque expulit noſtros, eorumque hoſpitibus præmium charitatis fuit bonorum omnium glorioſa proſcriptio. At recuperatâ Farneſianis armis ciuitate, ſuis quoque ſedibus reſtituta Societas fortunato conſequentium annorum curſu ſeſe in præſtantem magnitudinem erexerat, & conſtanti virtute ſtatum ſuum floremque retinebat; donec vnius maximè viri perfidiâ vniuerſo periclitante Belgio, Traiectum à Batauis circumſeſſum expugnatumque, ingenti bonorum omnium luctu, certiſſimo damno Religionis, octauum iam annum ſub hoſtium poteſtate gemit, nouum exſpectans Alexandrum.

P. Andreas Boccatius ſedem Societati quærit in Friſiâ.

Inter prima hæc Flandro-Belgij domicilia, non ſanè poſſum quin commemorem egregios Andreæ Boccatij conatus in ſuam quoque Friſiam, quæ extrema Belgij ad Boream prouincia eſt, auxiliares Sociorum copias inducere molientis. Agebat hominem incredibilis patriæ aduerſus hæreſes tutandæ ardor. Itaque impetratâ à Lainio facultate, coloniam eò ducit quatuor Sacerdotum, vnius præterea rerum domeſticarum adminiſtri. daturus ſe in viam, quò faciliores haberet aditus, patronos adhibet Viglium Zuichemum Sanctioris Concilij Præſidem, & Ioachimum Hopperum eiuſdem Concilij Senatorem, ambos domo Friſios: quorum operâ à Ioanne Lignio Arenbergæ Principe, Prouinciæ illius Præfecto, commendatitias ad Friſiæ Senatum abſtulit. quibus munitus, defertur in patriam, prona ſibi omnia & facilia promittens. Bonam ſpem ſiniſter fefellit euentus. Nihil Arenbergij litteris profectum. Ergo ipſius Regis nomine diploma mittitur à Bruxellenſi Curiâ, quo poteſtas Boccatio fiebat iuuentutem, vbi vellet, Societatis more inſtituendi; & iubebantur Prouinciales Magiſtratus patrocinium opemque conferre. Hoc imperio permotus Friſiæ Senatus, Boccatium & Socios admiſit. Domicilio figendo eligitur Sneca oppidum, in ipſo Prouinciæ ſinu. Ibi diſtributis in ſuas claſſes Magiſtris doceri cœptum. Concurrebant ex vicinis locis adoleſcentes magno numero ad nouæ ſcholæ famam; & magnæ meſſis ſpes erat præſens. Verùm breuî veteratoriis maleuolorum artibus collapſa res eſt. Senſerant nimirum peruerſi homines ſuis rationibus Societatem haud commodam fore. Inter alia

alia criminantur ſpecioſo ſcholarum nomine Ieſuitas Hiſpanienſem de rebus Fidei quæſtionem, &, vt vocabant, ſanguinariam crudelitatem inuectum veniſſe. Hoc metu Senatui quoque incuſſo, iam nec Regium Diploma vllum pretium habebat. Statim edicto publico cauetur, ne quis ciuium è ſuis quempiam Boccatio in diſciplinam tradat; néve aduenarum vlli ſcholas Ieſuiticas frequentanti de domo commodet ſub graui mulctâ. Is rerum ſtatus tam ſubitò mutatus, Boccatium quoque ſua mutare conſilia & ſolum vertere coëgit. At ne omnino ſuos Friſones deſereret, Woldſendæ pauliſper ſubſtitit, opem hinc, quam poſſet, laboranti patriæ laturus. Verùm ea ſtatio propter difficiles vias minimè erat idonea inſtituendis ad vicina loca Apoſtolicis expeditionibus. Ergo collecta rurſum vaſa, & Ilſtam migratum, oppidum circumferendis Sociorum laboribus ſatis opportunum. Hîc ædes conductæ, & aperta litterarum palæſtra. Præter Grammaticæ Rhetoricæque, etiam Dialecticæ ac Muſicæ præcepta tradita, ad maiorem iuuentutis illecebram. Rem diuinam Patres in ſacello domeſtico peragebant: habendis concionibus templum oppidi maius accepere. Triennij non longior commoratio fuit. Prævalente in Prouinciâ hæreſi, exoſos capitaliter, vitamque in miſeriis ægrè trahentes, deſperato fructu Superiorum reuocauit auctoritas. Hunc finem habuit tentata veriùs quàm indepta Snecæ habitatio. Quare nec Collegiis annumeranda, quæ adhuc quatuor non plura habebamus, Louanienſe, Antuerpienſe, Brugenſe, Traiectenſe, quando illud ingens patriæ malum (quod Procerum quorumdam iamdudum parturiebat ambitio) ad extremum Caluiniana hæreſis peperit, digna hoc fetu mater, nefariam dico ab auitâ verâque Religione, atque à natiuo Belgarum Principe defectionem. Atque vtinam pluribus aliquantò locis tunc Collegia fuiſſent, munitiſſimæ aduerſus hæreſim futuræ arces! & fuiſſent profectò, niſi cæca multorum inuidia, vel quid neſcio aliud cauſſæ, propagationem Societatis, quæ promouenda fuerat, retardaſſet. Conſtat, Belgarum peſſimos rebus nouis ſtudentes, qui pro Religione ſuas libidines habebant, totis pugnaſſe viribus, ne Ieſuitæ, inuiſum (ita nominabant) nouæ ſuperſtitionis genus, Belgio reciperentur à Rege: recepti, vt quàm minimè ſe diffunderent, nec facilè ciuitatum iure donarentur. Quocircà ridebant in ſinu, otioſeque ſpectabant dimicantes aduerſus incrementa noſtra Catholicos, & fruebantur conatibus bonorum hominum non bonis, reſpuentium ſcilicet auxiliares copias contra præſentem hoſtem, non modò arma coniungere paratas, ſed vltrò ſeſe ad prima maximeque ardua belli offerentes, ac infimis precibus laborem periculaque omnia depoſcentes. Sed ſiue hic hominum fuit error, ſiue voluntas Numinis, in cuius arcana mortalibus ingredi nefas; partes interim certè ſuas agebat tetterrima illa peſtis hæreſeos, totoque Belgio impunè volitans iactabat ſua virulenta capita, deplorando tot animarum interitu. neque dum (prò dolor!) tanto annorum ſpatio inter tot belli Duces & Heroas hydra illa ſuum inuenit Alciden.

Iſtæ in Friſiâ Collegium inchoatum.

Prouinciarum à Rege defectio.

Hæræus Annal. Belgic. Tom. 3.

Intereà poſt Ioannem Auſtriacum Belgij Gubernatorem mortalibus ereptum Alexander Parmenſis pro Catholico Rege ac Religione fortiter

Origo Collegij Cortracenſ. 1583.

titer feliciterque depugnabat, quando ante ceteras Flandriæ vrbes Regi suo perduelles egregio paucorum stratagemateCortracum recuperatum est, oppidum in Flandriæ sinu frequens populo & elegans, salubri aëre, loco amœno & fertili. Erat tum vrbi Pastor Ioannes Dauid, magnâ virtute doctrinâque vir: qui quo tempore cum bonâ ouium suarum parte, quibus Religio præ patriâ chara fuerat, apud Duacenos exsulabat, amore Societatis captus aggregari voluit; sed illa subita, quam dixi, vrbis restitutio ardentissimis viri votis aliquam iniecit moram. Itaque iussus pro suo munere dispersum gregem colligere, & si quâ infectum deprehenderet sanare; dum id seriò & omni virium contentione agit, haud quaquam neglexit publicis priuatisque sermonibus deprædicare Societatem, in eiusque desiderium ciues inflammare: ac subinde, vt ipse esset ad ineundam expeditior, sibi Collegam adlegit Petrum Simonis, eum, qui haud multò pòst Iprensium Episcopus renuntiatus est. Hisce rebus ex animi sententiâ confectis, à Prouinciali Balduino ad Societatis tirocinium euocatur. Quo lætus nuntio, quasi aut rude donaretur, aut mitteretur manu; captato solenni die quo ad frequentem populum pro more dicebat, in ipso orationis cursu mutatâ voce consilium animi sui exponit, Pastoris abdicat munus; ac vale vltimum gregi suo precatus, etiam atque etiam monet, ne Societatis Iesv præsentiam sibimet diutiùs inuideant, quam saluti suæ procurandæ commodissimam ipse Pastor eligeret. Ingens ex tam improuisâ oratione fit animorum commotio. Statim à concione cogitur Senatus, & Primores populi aduocantur. Omnium suffragiis de vocandâ Societate decernitur. E vestigio mittuntur ad Clerum qui Senatus populique voluntatem exponant. Clerus vehementer assensus est. Ipse etiam Ioannes Dauid, cuius gratiâ scilicet hæc omnia agebantur, sententiam rogatur. Erat id actum agere; sed tamen vel honoris caussâ, vel ne quid in re tantâ præteritum videretur, rogant cum bonâ eius veniâ liceat Senatui Socios in vrbem aduocare. Pastor, excusato veniæ nomine, magnas contrà de consilio tam pio grates agere, & commendare in exsequendo celeritatem. Impetrato igitur omnium ordinum consensu, fit Senatusconsultum; & per legatos rogatur Prouincialis: qui, acceptâ rogatione, collaudauit eorum studia, quòd Flandrorum primi post illas rebellionis turbas Societatem expeterent. Ceterùm, allegatâ suorum paucitate, & ne quid in re tantâ præceps ageret, solam fecit spem Collegij, atque interim magis Cortracensium desideria stimulabat: donec omnibus maturè exploratis, anno denique M. D. LXXXIII. dedit Socios, & in his ipsum Ioannem Dauid nuper loci Pastorem, nunc tironem Societatis. Venientes tanto ciuitas affectu complexa est, quantum illi suis meritis exæquare posse diffiderent. Recepti primùm Quæstoris domo, cùm & Consul obtulisset suam. Post menses aliquot, in ædes illas quarum hodieque est vsus, ære publico emptas, facta transitio. supellectilem, vitæque alimenta certatim vterque Senatus vrbis agrique, ac populus ipse suppeditabat. Sanè Cortraci Societatis nomen singulariter gratum ciuibus charumque perseuerat, ab ipsâ Collegij origine. Quin liberalitatis erga nos tanta fuere incrementa nunc ampliato fundo, nunc templo eleganti splendidoque

didoque ædificato, nunc assignatâ dote, vt iure merito senatus Fundatoris nomen atque insignia reportarit.

Collegium Gandauense, anno 1585.

At Gandaui, Flandriæ metropoli, vrbe maximis Europæ accensendâ, suorum sibi laborum egregium campum iampridem designarat Societas; eoque consilio Franciscus Costerus Gandauum subinde excurrerat, concioneseque per Quadrageſimam tum in D. Bauonis, tum in Monasterio Blandinensi habuerat, eiusdemque Abbati Francisco Helfaultio, piis S.P.Ignatij commentationibus à se exercito, magnam voluntatem ingenerarat vocandæ Societatis. Nihilominùs tum illa demum aduocata est, cùm, vrbe ab Alexandro Farnesio ad Regis obsequium reductâ, postliminiò item reduces Ioannes Betzius & Gerardus Blaserius accepto à Rege Consulatu, adiecerunt animum vt antiqua sinceraque Religio restitueretur. Ergo illis auctoribus, volente Clero, pari vtriusque Senatus consensione, Tornacum mittuntur, qui communi Reip. nomine Societatis subsidia deposcant. Oliuerius Manaræus, qui tum Prouinciam pro Generali Præposito Visitator obibat, Gandauum ipse profectus coràm addixit. Quatuor inchoando Collegio dati an. M.D.LXXXV. quos perbenignè Cœnobij sui tecto excepit Lambertus Huberti Abbas S. Petri in monte Blandinio; eorumque moribus ita captus est, vt, si vita superasset, Collegium Societati condere & amplo censu donare cogitaret. Verùm quàm Abbati iucunda, tam molesta ciuibus nostræ opis egentibus ea erat habitatio, quippe in extremâ vrbe & in ipsis propemodum mœnibus. Ergo Senatus in vrbis interiora celeriter vocauit; ac subinde ad priores quatuor submissus est Godefridus Walteri Lummius, vir in dicendo potens, & qui omnibus præesset Ægidius Bauarius: quem senem sæpè dicentem audiuimus, peculium omne suum, cùm cœpit regere, Iulium seu regalem vnicum fuisse. Degebant adhuc Patres domi alienæ, vbi pro Religiosâ disciplinâ minùs commodè tempora partiri poterant. Quare Magistratum rogant, liceat sibi seorsim instituere familiam, ac per se suis legibus viuere. Probauit Senatus, & in annos singulos mille ducentos florenos addixit. Sacris tantisper operabamur in summâ æde, donec instaurato reconciliatoque textorum sacello, quod ab ædibus nostris propè aberat, deinde vsi sumus. Fouebat nos conatusque nostros, aduersus quorumdam obtrectationes, Zacharias Rotzius, primus à reconciliatâ vrbe in D. Nicolai Pastor; qui quò zelum feruoremque suum expleret, in ipsam deinde Societatem ingressus, in eâ strenuam vtilemque operam nauauit. Intercà emptæ ædes Ioannis quondam Hembysij, illius perduellium coryphæi: cui etiam tum cùm illas incoleret, nonnemo de eius familiâ, quo nescio instinctu, ausus fuit vaticinari, futurum aliquando, vt nî impiâ templorum profanatione abstineret, ipsa illius domus in ædem Deo sacram conuerteretur. Senatus in quartam pretij partem venit. Præcipua Hembysij aula, vbi contra Deum Regemque sua solebant agitare consilia rebelles, in sacelli speciem conuersa: cui aptando, ipsisque etiam ædibus in nostros vsus formandis, mille sexcentos Senatus adiecit. Mox & alia stabiliendæ Societati subsidia curauit, satagente singulariter rerum nostrarum Blaserio; qui vti Reip. bono natus, sic auctoritate præ-

ſtabat. in cuius fauore patrocinioque quantum præſidij haberemus, tum denique intellectum, cùm Oliuerius Manaræus, illo abſente, Senatum de dote fruſtrà interpellauit. At Blaſerius reuerſus, tametſi non ſine animi ſenſu videbat dilapſam occaſionem, nihilominùs auctor eſſe perrexit, Collegium vt perfectè conſtitueretur; ſcholæ vt darentur; ſibi Senatuique curæ fore, vt eius nos conſilij haudquaquam pœniteret. Hac ſpe Societas auctoritatem viri ſecuta eſt. & ſpem bonam res ipſa adæquauit. Anno M. DC. VI. noui templi, quod D. Læuino Gandenſium Apoſtolo & Patrono ſacrum, fundamenta iacta, præciputis publici ærarij impenſis, Conſule Roberto Hellin Waſſenhouio, & illo noſtri Ordinis ſtudioſiſſimo: cuius iampridem ſoror ad Lummij concionantis vocem in D. Claræ Monaſterium ingreſſa, prima fuerat quæ priuatæ in hac vrbe liberalitati erga nos ſtrauit viam. Perficiendo templo certum vectigal, approbatione commendationeque Archiducum, maximâ omnium voluntate, conſtitutum: quâ publicâ munificentiâ publicis vrbis comitiis hactenus prorogatâ, præclari quoque ædificij pars benè magna exſurrexit, adnitente in primis Guilielmo Blaſerio Conſule, Gerardi filio, paterni in Societatem affectus herede. Nec tacendus Georgius della Faille Caſtellaniæ Audenburgenſis Prætor; cuius eximiæ liberalitati multa debet Collegium, plura cum die debiturum.

Iprenſe, eodem anno:

Idem annus qui Gandenſibus, dedit & Iprenſibus Societatem. Occaſio Martini Rithouij glorioſa vincula fuere. Is primus Iprarum Antiſtes indignè à perduellibus carcere tenebatur, quando ipſe inter catenas ſua in hæreſes conſilia cudens, de aduocandâ Societate decreuit. Ergo vbi vinculis exemptus eſt, nihil prius habuit quàm monere Parmenſem Ducem, & arcani Concilij Præſidem Gulielmum Pamelium, ambos in noſtrum Ordinem ſuâ ſponte propenſos, de cenſu duorum Cœnobiorum iam ruri deſertorum alendis Sociis applicando. Valuit tantorum virorum auctoritas apud Philippum Regem, qui rogatus, perbenignè quod petebatur dedit, annuente Gregorio Papâ XIII. Intereà decem menſium fame Ipras Flandriæ vrbem munitiſſimam Parmenſis expugnat. Continuò in miſerorum ciuium ſolatium mittuntur Socij, quos primùm Adrianus Baccherus templi primarij Paſtor, deinde Antonius Hennin, qui poſteà quintus vrbis Epiſcopus fuit, liberali hoſpitio accepere. Tertia ſedes in Markenſium quondam Monialium refugio fuit; ſed noſtris vſibus haud magnopere conueniebat. Ergo ad extremum Senatus idoneas dedit ædes ex publico, quas conſtanter incolimus; patrocinante nobis Petro Simonis in demortui Rithouij infulas ſubrogato, & iam inde, ex quo Cortraci à Ioanne Dauid in partem curæ Paſtoralis vocatus fuerat, noſtri peramante. Templum aliquod pro iſtâ tunc initiorum tenuitate celeriter excitatum in vſu fuit, donec hoc ipſo ſæculari Societatis anno aliud magnificum per plures fabrefactum annos, magnâ celebritate patefactum eſt. Ad hæc peramplum & elegans erudiendæ iuuentuti Gymnaſium publico ære poſitum, hortus latifundio ampliatus, aliaque multa, fautore in primis Carolo de Ideghem, Comite de Watou, Barone de Wieſe, non mediocrem vrbis erga nos beneuolentiam teſtantur.

Tam

Tam felicibus per Flandriam assurgens incrementis Societas, necdum Bruxellis, vbi Brabantiæ Ducum Aula est, certam sedem vllam habebat: quamuis frequenter eò vocaret rerum agendarum necessitas. Id causſæ fuit cur Franciscus Costerus Prouincialis Iacobum Zelandrum, alioſque duos istic commorari iuberet, tractaturos Collegiorum negotia; tum etiam vt essent, ad quos alij de Societate diuerterent. At enim qui ad negotia tractanda missi erant, tamquam securi & in otio viuerent, ita toti habendis concionibus, confitentibus audiendis, omnibuſque Instituti nostri muniis vacabant. Nec enim segnes animos, aut ab animorum salute procurandâ vmquam quietos, patitur viuidus ille & ad agendum semper impellens spiritus. Hac re factum, vt amari passim cœperint, & vulgi sermonibus celebrari. Accedebat ad propriam virtutis gratiam magna commendatio, & ingens Alexandri Ducis patrocinium: qui pro innato erga nos amore non dubitauit hortari, vt exemplo aliarum Belgij ciuitatum dignitate potentiâque inferiorum, Bruxellenses quoque auderent, & aliquam inirent vocandæ Societatis viam. Neque suo tantùm commendabat nomine, sed Regis etiam Philippi: qui recèns datis hoc argumento litteris Ducem cum curâ monuerat, vt Societatis præsidio munire satageret præcipuas quaſque Belgij ciuitates. Non poterat tantis Principum postulatis non libenter obsequi vrbis Senatus. Itaque litteras ad Franciscum Costerum Prouincialem expediunt sanè honorificas, quibus primùm, nec immeritò, deplorant præteritis bellorum tempestatibus afflictam oppressamque Remp. suam communi patriæ calamitate. Deinde sæpiùs agitasse animo fatentur ante ipsas turbas aduocare Societatem: quod quia neglexerint, nunc conscientiâ vrgeri, adeoque extremos adhibere velle conatus impetrandis aliquot Patribus opem prostratæ ciuitati laturis, & suum Religioni restituturis decus. Tum sua viciſsim auxilia repromittunt, spondentque, vbi paululùm ex calamitatibus emerserint, haudquaquam passuros sese vt meritò aliquid Societas desiderasse videatur. Has non contenti dedisse ad Costerum litteras, ipsum etiam interpellant Ducem, vt auctoritate suâ, Collegij æquè desiderati ac necessarij, principia maturet: quorum optimam voluntatem Princeps optimus amplectens, satisque gnarus in tantis Reip. angustiis, recuperatâ primùm vrbe, difficulter posse Societatem ex publico sustentari, sexcentos ipse annuos ex Regio ærario addixit. Ergo auspicium Collegio datur anno M. D. LXXXVI. Prima prope D. Gudulæ commoratio, alteraque in Sabulone, breuis temporis fuere, propter ædium angustias: quas tamen satis amplas excipiendis hospitio Patribus Capuccinis ex Italiâ à Parmensi Duce euocatis Religiosa nostrorum charitas aliquando fecit; quamuis hinc Thomæ Saillio cum septem Sociis castrensibus diuertendum fuerit ad paternas ædes, vbi mater eius honesta vidua gratissimos sibi hospites retinuit, donec Grimbergana domus pretio comparata laxam stabilemque habitationem dedit. Haud leuem huius domus emptio nobis inuidiam peperit apud eos quos fortuna nostra cruciabat: nec verò quidquam ab iis prætermissum, quò rem cœptam siue apertâ oppugnatione, siue clandestinis molitionibus disturbarent. At Guilielmus Pamelius Præses, vir cordatus,

Bruxellense.

tus, & boni publici, quod Religione potiſſimùm ſtat, verè amans, conſtare iubebat, nec tempeſtati cedere: locum enim noſtris aptiorem vſibus non facilè Bruxellis totis poſſe reperiri. Coſmus etiam Maſſi ſuam nobis ſtatu rerum difficili probauit fidem, quando de Ducis, quem eâ emptione offenſum nobis iratumque iactabant æmuli, beneuolentiâ iuſſit eſſe ſecuros. Gaudere illum aiebat noſtris commodis, ſed ad breue ſeruiſſe tempori, aſſumpſiſſeque aliquod ſuboffenſi hominis ſupercilium propter importunas æmulorum noſtrorum querelas, quos in præſens offenſos noluiſſet. Ceterùm ab ipſo Duce, cui ipſe intimus & à ſecretis erat, ſubleuandis emptionis impenſis florenos mille repræſentauit, & alios ter mille appoſuit de ſuo. Itaque perſtitit in Grimbergano fundo Societas, & labentis ſæculi anno quarto ſcholas ab ipſis Principibus Alberto & Iſabellâ poſtulatas aperuit. Eorumdem Principum auſpiciis & præcipuâ liberalitate templum illud auguſtum, magno vrbis tum commodo tum ornamento, eſt exædificatum. Iuuentus verò ſtudioſa gaudet nobili Gymnaſio: bona inſuper domicilij pars noſtris vſibus educta conſpicitur.

Groningæ Collegium inchoatum 1590.

Laborabat iamdudum Groningæ res Catholica & Regis, inualeſcente Fœderatorum Ordinum potentiâ, omnibuſque circùm oppidis ac propugnaculis ſubactis: ſola reſtabat vrbs prouinciæ caput, idemque ſortita nomen, Groninga, & conſtabat in fide erga Regem, ſiue bonorum virtute Magiſtratuum, ſiue quia valido præſidio tenebatur. Ciuium tamen aliqui nouas de Fide opiniones auidè hauriebant, quas furtim & malis artibus ingreſſi nouatores hæretici ex occulto diſſeminabant. Philippus Rex periculi admonitus, Societatem noſtram gliſcenti malo ire obuiàm voluit; profeſſus eam ſibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientiâ ciues, præ ipſis armis & omni milite præſidiario. Quod grauiſſimum Prudentiſſimi Regis de Societate iudicium ingentes nobis ſtimulos addidit, vt tantæ opinioni exſpectationique reſpondere conaremur. Miſſi ad auſpicandam habitationem Adrianus Arboreus & Zachæus Ribecius, gnaui Sacerdotes, cum litteris Regiis: quas vbi Magiſtratibus exhibuere, magno accepti honore, omnibuſque humanitatis officiis cumulati, non modò ſedem figere permiſſi ſunt, ſed ædibus quoque non incommodis donati. In D. Walburgis æde primus vocem extulit Arboreus, tantâque hominum approbatione auditus eſt, vt ad princeps D. Martini templum, rogante ipſo Paſtore, fuerit tranſeundum. Intereà ſtabiliendæ Societati, curandiſque vitæ ſubſidiis ante alios intentus Ioannes de Goudâ, vir Iuriſprudentiâ legationeque pro Rep. apud Regem obitâ clarus, Senatui auctor fuit, vt Fratrenſium (qui iam ad vnum interierant) poſſeſſiones, cum alterius Cœnobij dudum deſerti annuo cenſu, bona Pontificis gratiâ, adornandis Collegij primordiis tranſcriberentur. Sed breuis temporis felicitatem abſtulit annus nonageſimus quartus: quo anno Nonis Maij Comes Mauritius Batauicæ militiæ Imperator admouit vrbi copias, ac diuturnâ fractam oppugnatione, cùm ab Erneſto Principe promiſſa auxilia expediri vetaret maior Brabantiæ neceſſitas, tandem Idibus Iuliis æquas pactam conditiones, niſi quòd Religioni Catholicæ vrbe interdictum fuit,

fuit, in ſuam redegit poteſtatem. Potitis rerum Nouatoribus, dimiſſi noſtri (quæ enim tenebrarum cum luce ſocietas?) magno Senatus, magno bonorum omnium luctu. ac præterea vt hæreticorum quâ nos proſequuntur beneuolentiam intelligas, nonnulli ciuium exſilio mulctati ſunt ob propenſam in nos (quod immane facinus habebatur) voluntatem.

Iam Brabantia Flandriaque nobiliſſimæ Belgarum Prouinciæ octonas Societatis ſedes pari numero diuidebant: nam iſta Groningæ incunabula ad neutram harum pertinent, & in Collegiorum cenſum venire vix poſſunt. Louanienſe, Antuerpienſe, Traiectenſe, Bruxellenſe, domicilia habebat Brabantia; Flandria Brugenſe, Cortracenum, Gandenſe, Iprenſe. Hoc rerum noſtrarum ſtatu Alexander Dux Parmenſis graui ætate, & verò curis morbiſque confectus, dum tertiam in Gallias Procerum Catholicorum rogatu expeditionem molitur, fatis conceſſit Atrebati anno M. D. XCII. quem verè Belgij recuperatorem, reſtauratoremque Religionis poſſumus nominare. Magnum in illo Principe columen amittebat Societas, niſi poſt breue interregnum Erneſtus Auſtriacus Archidux Prouinciarum habenas moderandas ſuſcepiſſet, ſummâ Belgarum gratulatione. Parmenſem & amplius receperamus, ſpeſque aperiebatur ad maxima Societatis incrementa, cùm vix anni vnius Gubernatorem, quo ſcilicet Belgę digni non habebamur, acerba mors ſuſtulit, ſpeſque ingentes repentè collapſas in eumdem cum Erneſto tumulum importauit. Mortis à Sacerdote noſtro, quod nemo alius audebat, admonitus, Fontano Comiti Rempublicam commendauit. Sed tamquam Erneſti funere iratos nobis Superos placauiſſemus, breuî Albertum dedêre Cardinalem, vt naturâ ſic moribus ſimillimum fratri. ita ſolo nomine alium Principem habebamus, cetera Erneſtum. Et militaris fortuna, quæ Parmenſem nuper dimiſerat, quaſi adhuc exſpectaſſet, continuò Albertum ſequebatur. Sed aliæ mox curæ in Hiſpaniam vocarunt: vnde cum Iſabellâ coniuge, Philippi Regis chariſſimâ filiâ, in Belgium reuerſus, dotales Prouincias incredibili populorum gaudio accepit. At Societas ſi vel perpetuis ad eum diem tempeſtatibus fuiſſet exercita; tamen ſolari caſus ſuos poterat præſenti felicitate, quando Albertum & Iſabellam vt munificentiâ Principes, ita beneuolentiâ Parentes cœpit experiri.

Moritur Alexander Dux Parmenſis.

& Erneſtus Auſtriacus Archidux.

Albertus Auſtriacus ſit Belgij Gubernator.

Albertus & Iſabella parentes Societatis Belgicæ.

Tantis auſpicibus facili & fortunato partu natum eſt Winocibergenſe Collegium, in eâ Flandriæ parte, quam Morinis conterminam alluit Oceanus. Vrbs ea eſt triginta duûm circumiacentium pagorum ditione nobilis; ſitu opportuno ad merces rerumque omnium copiam: vt meritò dubitatum ferant, Bergíſne an Duaci nouæ Academiæ ſedes collocaretur. Incolas, quamuis ingenio liberales, tamen bella cum Gallis geſta reddiderant incultos; & quæ ſcholæ ſub Deſpauterio Grammaticorum principe quondam floruerant (ſilent enim inter arma litteræ) penitus iacebant. Ad neglectum ingeniorum grauius accedebat malum deprauata Religio: & paſſim veneficia, quæ mortalium teterrima peſtis eſt, toto agro dominabantur. Hiſce tot malis à Rep. auertendis, firmatâ iam inter Reges pace, intentus Senatus ad

Collegium VVinocibergenſe.

Societatem (cuius fructuosos labores ad ipsa littora Oceanumque fama pertulerat) respexit, auctore Consule Gisleno Diserino: quem virum magna erga nos merita commendant. Legati mittuntur ad Bernardum Oliuerium Prouincialem, cum amplissimis mandatis vt Collegium petant; fundum, ædes, templum, gymnasium, dotem Senatus nomine promittant. Bernardus, actis ex merito gratiis, non statim quæ illi honestissimè offerebant ausus admittere, solam spem Collegij in præsens faciebat. Dolenter eam repulsam tulit Senatus; & consensu omnium repetita legatio est. Adiecit publicæ vrbis rogationi suam quoque Carolus d'Argenteau S. Winoci Abbas: qui & ipse non vno beneficio nos sibi obstrictos tenet. Petrus item Simonis Iprensium Episcopus, à quo sacra Bergenses petunt, auctoritatem suam interposuit. Neque iam diutiùs postulatis resistere licebat. datus est Sociorum manipulus; & iam scholæ parabantur, cùm Batauorum classis littora minaciter oberrans, magnam fecit totâ Flandriâ trepidationem. sed ea tempestas post cruentam ad Neoportum pugnam dissipata est; quies vrbibus reddita. Tum verò strenuè in rem Collegij Senatus incubuit; & quàm liberaliter promiserat, tam celeriter omnia præstitit, beneficio festinatione duplicato. In Collegij fundamentis cùm nonnemo diceret excedi terminos, Consulem respondisse ferunt, isto in ædificio nullos sibi præfixos limites; &, si qui forent, modum sese excogitaturum transgrediendi, cùm probè sciret quanta vrbis agrique Bergensis in Societatem iam tum esset obligatio. Certè Bergensium tanta sunt in nos merita, vt partes omnes absolutæ munificentiæ prorsus expletas ipsi iure possint gloriari, nos agnoscere cogamur. Eam vrbis beneuolentiam, si verum quæritur, suâ in primis virtute Societati conciliauit P. Eduardus Dauwe Gandensis, quem suum Apostolum Bergenses nominant: cui post Deum seruatæ amplificatæque Religionis decus, & insignem morum emendationem ciuitas debet.

Inducia duodennales inchoantur anno 1609.

Collegium Siluaducense.

Hactenus intestinis bellis patria distrahebatur; & tamen obnixa duris crescebat Societas, tametsi tardiùs quàm si pace frueretur. Manifestum id fecit annus sæculi nonus, qui, pactis inter Albertum Principem & Ordines Fœderatos induciis, bina continuò dedit Collegia, Siluaducense & Ruræmundanum. Siluaducis ciuitas Brabantiæ quà Hollandos respicit extrema, situ loci & munitione expugnatu difficilis. Martia fuerat flagrante bello; & scholas illas Verepæo Doctore celeberrimas arma prostrauerant. Induciis bonæ artes inuitabantur ad reditum; & illarum potens mæcenas Gisbertus Masius, vrbis Antistes, omnem dabat operam impetrandæ Societati. Post magna denique studia, cùm & Albertus Princeps intercederet, cessit Prouincialis auctoritati magis quàm rationi: nec enim vrbs illa militiæ assueta, tympanorum bombardarumque strepitu, pactis licet induciis, perpetuò personans, locum nostris functionibus magnoperè idoneum relinquere credebatur. At numquam euidentius fuit, fidem aliquando vanam humanis opinationibus subesse. Aliter planè omnia, quàm timor fuerat, euenere: vix vspiam vtiliùs habitatum. Episcopus venientes Socios accepit ipse domo, tamquam filios pater, & semestri liberali-

beralitate tractauit, ac ne tum quidem sine lacrymis abire permisit. Sed & in propriam possessionem ingressis, per dies multos submisit fercula, dedit supellectilem, omni denique beneficio ad inuidiam vsque cumulauit. Ædes amplas vrbe mediâ & opportunas habitabant, vicinas Monasterio, quod Monialium tunc erat, sed fuerat Beggardorum, & Societati denique accessit. In quo illud memorandum, quod ipse Masius Antistes Rectori affirmabat, annos iam esse amplius triginta, cùm Beggardorum Præfectus secum egisset de Cœnobio illo Patribus nostris consignando; eumdemque, mortuis ad vnum quibus præerat Beggardis, desperato nostrorum aduentu, ritè illud transscripsisse Monialibus, additâ cautione, vt, si Patres venire contingeret, cedere meminissent. Ita tot annis Societati suæ, antequam sedem ibi figeret, diuina bonitas paternâ prouidentiæ suæ solicitudine consulebat. Viginti non ampliùs annorum fuerat habitatio, quando inuictam vrbem, persæpè aliàs frustrà tentatam, quinque mensium feroci oppugnatione, Henricus Princeps Auriacus subiugauit. Nostris exsilium imperatum.

Captâ Sulnâducis Societas pellitur.

At Ruræmunda, quamquam & ipsa impotentes dominos aliquando passa, retinuit tamen Societatem, sed forsitan pari, quo Traiectum, periculo; nisi melior Deus, & cum Deo Ferdinandus Princeps Cardinalis, ereptâ hostibus vrbe, periculum propulsassent. Est ea ciuitas Geldriæ, Sicambris olim habitata, vbi Rura fluuius se in Mosam exonerat, eoque Ruræmunda (quasi Ruræ ostium dicas) nominata, mercaturæ faciendæ peropportuno situ, nisi domesticis opibus moderatè vti mallent incolæ, quàm abundare importatis. Gens sine fuco est, & moris sui retinentissima: neglectum tamen Religionis aliquem aut contemptum traxerat è vicino. Degebat eo loci Quæstor Regius Ido de Grammaye Societatis nostræ amantissimus, eamdem, si quâ posset, vel ipsis humeris in vrbem inuecturus. Consilia sua Henrico Cuyckio Episcopo, & Hermanno Comiti Bergensi Prouinciæ Præfecto exponit, probatque. Accersitur Traiecto Ecclesiastes noster, occupaturus populi fauorem. Iamque omnia prona erant; Episcopus, Comes, Cancellaria, Camera Rationum, Senatus populusque Collegium expetebant. Anni tamen aliquot iuere, dum prouentus necessarij quæruntur. re maturâ, Socios dedit Franciscus Florentinus Prouinciæ Moderator. Domicilium suum Episcopus, quod Cœnobium olim fuerat Canonicorum Regularium, offerebat cum aliâ idoneâ domo commutandum. Nec verò poterat optari melior habitatio. Sed mens viro deinde mutata est, & ipse breuî ex humanis excessit. Eius successori Iacobo à Castro placuit commutatio. Huic domum idoneam Ido comparat; cuius emptionem Albertus Archidux quatuor florenûm millibus subleuauit. Ita nostri in Episcopium transiere.

Collegium Ruræmundanum.

Vnius adhuc Prouinciæ nomen iusque obtinebat toto Belgio Societas, quando Collegiorum copia diuisionem suasit. Romæ acta res, procurante Carolo Scribanio. In Flandro-belgicam & Gallo-belgicam facta partitio est. Vndecim relicta nobis Collegia, quæ hactenus memorauí; aliorum meminisse, instituti non est: quod ab initio profitebar. Ceterùm, diuiso Belgio, quærebatur Tironibus sedes, quos adhuc habue-

habuerat Tornacum. Inde Antuerpiam educti, dum idoneus circumspicitur locus, biennium exegere. Diuturnam dubitationem opportuna diremit liberalitas honestissimæ viduæ Gasparis Tacquetij, quæ sex amplius florenûm millia legabat hac lege, vt aut Mechliniæ, vbi ipsa nata erat; aut Liræ, vbi educata, sedem stabilem intra anni spatium figeremus. Vtraque tirocinio commoda ciuitas visa. Liram Scribanius præoptabat, ab Aulâ, à mercibus, ab omni strepitu remotam. Ibi domum sex florenûm millibus emit; Senatumque vrbis aggressus, perpetuam Societatis operam addicit, præcipuè ad iuuentutis institutionem, viciſſim postulans summam illam refundi, & annuos præterea non amplius trecentos. Placebat Senatui tam modesta petitio. iamque transactum videri poterat: cùm vix digresso Scribanio, iniquissimæ obtrectationes æmulorum, quibus aures Senatus dabat, turbauêre omnia, & factum infectum reddidere. Ergo ad Mechliniam consilia conuersa, felici, vt res docuit, necessitate. Mechlinia quasi in trigono, inter Louanium, Bruxellas Antuerpiamque centri vicem obtinens, abest à singulis quarto milliari. Ciuitatem insigni specie & nitore commendabilem passim Pulchram dixêre. Ager vndique peramœnus & fertilis, salubre cælum. Sedes ibi Metropolitana, & magnum Concilium Regis, quod Parlamentum vocant. Huc Societatem inuitabat Franciscus vander Burcht Capituli Metropolitani Decanus, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis. Domus quærebatur: quam anxiè circumspicientibus Patribus, suggerunt amici vacare ædes Cæsareas amplissimi fundi, quas Philippus Rex I. Carolus V. Imperator, Philippus Rex II. Maria Hungariæ Regina, quondam habitassent. Spem impetrandi esse ab Alberto Pio Principe, & vero parente Societatis. De amicorum consilio tentata res successit è voto. Archidux rogatus, benignissimè dedit, & sui illud amoris pignus erga nos exstare voluit: quin de dote cogitabat; sed eam mentem retardauit iniquitas temporum, mors denique abrupit. Ergo in eam vrbem & domum Tirones introduxit Antonius Suequetius ipsorum Moderator: quos vbi aduentasse intellectum est Bruxellis, illicò Albertus Princeps cum Sereniſſimâ coniuge Isabellâ Mechliniam aduolant, domum accuratè inspiciunt, cubicula omnia perambulant, lustrant supellectilem, ne quid fortè ad necessitatem, atque etiam ad Religiosa commoda, nouellę isti Familiæ deesset. Aduertit Princeps hortum posse alienis oculis infestari à vicinâ nobilis & Consularis viri domo. Eum continuò adesse iubet, domum iusto æstimatam pretio sibi tradi postulat; acceptam consignat Antonio Sucquetio, affirmans à Religioso fundo profanos oculos decenter excludi. Templum deerat: id ex domicilij parte coaptatum, cui nuper sacellum elegans adstructum, immaculatæ Virginis Conceptioni sacrum.

Domus Probationis Mechlinia.

Alberti & Isabellæ Archiducum erga Societatis Nouitios affectus.

Iam trium Collegiorum, Siluaducensis, Ruræmundani, Mechlinensis, exemplo prouocabatur Flandria, vt & ipsa per inducarum tempus suas vrbes Societati possidendas daret. Itaque Dunkercam in auspicium accepimus anno M. DC. XII. deinde Casletum, mox Belliolum, denique Aldenardam consequente cursu, vt annorum singulorum singula fuerint Collegia. Maritimum oppidum Dunkercam, validissimis classi-

Collegium Dunkercanum.

classibus celeberrimam toto iam dudum orbe fama celebrauit. Angustis mœnibus incolæ clauduntur innumerabiles. Magna hominum ex omni genere colluuio: nautæ militesque confusi. Ciuibus ingens animus, & omni periculo maior. Mercatura tot bellis turbata, tamen florens perseuerat. In hanc vrbem iam annis aliquot excurrebant Patres ex Collegio Bergensi vicinitate inuitati, & egregiam in iuuando ciue, milite, nauticis operam ponebant: sed prima cura captiuorum erat, quos semper plurimos & ex hostibus plerosque publicus carcer includit. Inter hæc loci Pastor vnicus cùm subitò raptus esset, vniuersum pænè onus nostris humeris incubuit. Ea causa fuit de domicilio cogitandi; quod iam vltrò Dunkercanorum aliquis, isque primus, in Societatem ingressus donabat. Res ad Senatum refertur, apud quem maximâ auctoritate pollebat Syndicus, homo hæreticæ factionis. Hoc auctore Senatus restitit, donec Alberti Archiducis litteris permotus habitationem concessit quidem, sed auxilio prorsus nullo. Domesticam interim subleuabat inopiam priuata liberalitas tum Læuini de Clerck viri opulenti, tum Adriani Cancellier Abbatis Dunensis, qui in vrbe patriâ Collegium fundare decreuerat: facturus vtique, nisi mors virum vitâ dignissimum immaturè occupasset. Ceterùm semel negatâ ope Senatus in sententiâ perstabat, non per se à nobis alienus, sed incentore Syndico. Scribanius tamen Prouincialis, incolarum visâ multitudine, fructumque considerans quem tantus ager promittebat, quamuis negato subsidio, non deserendam esse hanc tam copiosam messem existimauit. Perrexit ergo cum paupertate suâ luctari Societas, & indefesso labore in salutem omnium incumbere. Conciliauit ciuium multos ille ardor: & Senatores priuatim amici erant; in curiâ etiam, nî Syndicus repugnaret, suffragaturi. Nec latebat hominem maior indies animorum inclinatio. Quare ne inuidiam sustineret solus, & habebat iam ipse filios maturos scholis, quos alibi alere pretiosum; fit Senatui auctor, vt Patribus, si opem vellent, imperentur scholæ. Paret Societas. Subinde & naualis missio instituta auxit erga nos vrbis beneuolentiam. Ac tum denique liquida omnia fuêre, postquam illum aduersantem Syndicum prodita hæresis Dunkercano regno eiecit, damnatumque æterno carceri mancipauit: ex quo tamen à liberis aliquando adiutus, ad suos Batauos euasit. Certè nobis propensionem suam tunc maximè probauit Senatus, cùm templum elegans, partemque aliquam domus, summâ celeritate (vix triennij spatium fuit) excitauit.

Castetanum Collegium.

Haud procul Dunkercâ Casletum conspicitur, in edito monte sita ciuitas, despiciens ditionem suam circumquaque diffusam, vberi solo, magnâ oppidorum pagorumque frequentiâ. & habet ditio peruetustam numerosamque nobilitatem, quam procurandæ salutis studio per interualla visebant ex Bergensi Collegio & Iprensi Patres. Horum studiis delectati Proceres, de collocandâ Casleti Societate seriò inter se agitare cœperunt: nec enim agro toto, tam lato, vlla tum erat Religiosa Familia quæ saluti vacaret animarum. Ante alios Nicolaus de Montmorency Comes Stegrensis, & Lamoraldus de Hornes Vice-comes Furnensis, idemque in Casletanâ ditione supremus Prætor, rem vsque

adeò promouerunt, vt omnium consensu ordinum, paribus Senatus populique votis peteretur Societas; simul fundus, ædes, templum, prouentus liberaliter offerrentur. Tam nobiles animos, & magnis vrbibus æmulandam munificentiam obstupuit Prouincia, & postulatos Socios libenter dedit anno sæculi tertio decimo. Domus continuò ædificata cum scholis: templi fabricam inchoatam perfici vetat temporum iniuria Gallico flagrante bello; penes quod vnica moræ est culpa. Morbecano Comiti Roberto de S. Audomaro voluntas fuit Collegij dotandi; sed eam laudem Casletanis Ordinibus præripi haudquaquam decebat. Ita quos alibi singulos desiderat fundatores, hîc vltrò plures & certatim sese offerentes admittere non potuit Societas, vnius beneficio contenta.

Collegium Belliolanum.

Ferebantur res nostræ secundissimo cursu per Occidentis Flandriam, & cum annis Collegia numerabantur. Nam proximus à Casletanâ Belliolanam habitationem dedit. Belliolum prisci Belgiolum dixêre, quòd ille terrarum tractus vndique montibus à naturâ vallatus olim Belgis aduersus Cæsarem perfugium præberet. Maior loci amœnitas an vbertas, iure ambigi potest. Oppidum populo frequens est, & pagos quindecim amplectitur: in quorum nonnullis quatuor millia capitum. vicinas habet Ipras vix tertio lapide. Et hinc facili excursione iam annis multis nostri lustrare Belliolanos consueti, maximos ex agro illo fructus colligebant. Nullum tunc erat Bellioli, totâque ditione, Religiosorum hominum domicilium. Pastor itaque Iudocus de Peystre Societatis laboribus gaudebat subleuari suos; & pro insigni in gregem suum affectu optabat nostris, in animarum salutem tantoperè intentis, aliquem in vrbe suâ locum. Tentare aggreditur Senatum, & grauissimis rationibus in sententiam pertrahit. At Societas animi pendebat, ex vsûne foret Bellioli habitare, tam vicinis Ipris & Casleto: nec pauci repugnabant: sed euicit tamen Senatus Societatem postulantis ardor, aut certa potiùs diuinæ voluntatis destinatio. Nam semel iterumque nunc Carolus Scribanius Prouincialis, nunc Henricus Scherenus Visitator, partim aliorum hortatu, partim etiam propensione suâ domicilium illud sublaturi videbantur; sed vterque consulto per preces Deo, nullâ quidem certâ ratione, tamen mutatâ voluntate nostros in loco constare iusserunt. Expertus per triennium vtilissimam Societatis operam Senatus, quamquam difficillimis patriæ temporibus, fundandi Collegij onus magnâ voluntate suscepit. Exinde auspicium scholis datum. assignata dos, fundus emptus: in eoque domus sensim ædificari cœpta, in cuius partem immigratum, post miseram annorum vndecim stramineis casis habitationem. Templum quoque haud ita pridem positum est D. Iosepho, amplum pro loco & concinnum. Pastor, quem primum aduocandæ Societatis auctorem dixi, quasi iam officio erga gregẽ suum abundè perfunctus, in eam ipsam ingredi voluit; factoq; virtutis ac meritorum compendio, Mechliniæ intra Tirocinij biennium diem suum obiit, maturâ ætate vir, & cælo vtiq; maturus. Nec memoriâ indignum, quòd vrbis Syndico Ioanni Sammijn, qui studio erga nos cum Pastore certauerat, accidisse memorant, supremam animam agenti.

ti. Is posteaquam ad dies aliquos mortuo similis iacuerat, subitò sibi redditus, magnamque animi hilaritatem vultu & ore spirans, beatum sese prædicauit, & salutis suæ certum, ob nauatam strenuè operam in collocandâ Bellioli Societate.

Aldenardense Collegium.

Vertebatur annus ab auspiciis Belliolanis, quando Aldenardæ, veteri sede Neruiorum, cœpta est habitatio non dissimili ex caussâ. Pastor enim & Persona loci (quod nomen dignitatis est) Petrus Langritius, magnoperè cupidus videre Societatem fixâ sede stabilitam, sedulò prensabat Senatum, & populi Primores, quorum erat rem tantam definire. Et Senatus quidem facilè flectebatur: at in populo residebat quæ nescio siniſtra de nobis opinio, quam non pauci maleuoli inuidiosis sermonibus alebant. Ad eam potissimùm euellendam missus Gandauo Ecclesiastes noster, vir sanè eloquens & strenuus, qui suis concionibus nomen Societatis reddidit populo gratius, & non exiguum illius desiderium excitauit. Tandem publica vrbis comitia coguntur: de admittendâ Societate proponitur: omnes, vno dempto, suffragantur: fit solenne decretum: tabulæ conficiuntur: Principes rogati probant. Angustis primùm ædibus habitatum, necesse vt fuerit & alicno templo vti ad sacra, & alibi conductâ domo docere iuuentutem. Sed vrbis agrique beneficio sensim spatia laxata; ampliatus hortus; pars aliqua domicilij exædificata, in templi vsum tantisper conuersa est. Cetera sperantur.

Collegium Liranum.

Rursum ex Flandriâ in Brabantiam delabor ad Lirani Collegij primordia. Lira Brabantiæ oppidum est pari ferè spatio Antuerpiâ Mechliniâque dissitum; hortis, ædibus, fluuiis celebrandum. Scholas olim nobiles habuit, clarorum altrices virorum; è quibus nos Franciscum Costerum, & Martinum Antonium Delrium, habuimus. Has temporum iniquitate dilapsas restaurare meditabatur Senatus anno M. D. LXXXV. & super eâ re tentauit Societatis animum. At vbi ex Ioanne Orano Collegij Antuerpiensis Rectore intellectum est de dote Professoribus assignandâ, continuò res tota conquieuit. Interea Patrum Antuerpiensium zelus, probante in primis Episcopo, Liram sibi sumpserat catechismis & concionibus excolendam, incredibili ciuium voluptate fructuque: ac subinde domus venum proposita est, in quam Flandro-Belgicum Tirocinium, diuisâ iam Prouinciâ, laborabat inducere Carolus Scribanius, quemadmodum suprà est indicatum. Res cum Senatu aut acta erat, aut videri poterat: sed quorumdam intercedente inuidiâ, in fumos abiit, haud leuiter indignato Antistite Ioanne Miræo, & damnante Magistratuum inconstantiam. Itaque domo, quæ frustrà iam erat, iterum diuenditâ, pergebant nihilominùs Antuerpienses Patres iuuare vrbem variâ functione; sed potissimùm Catechismo: quem longè celeberrimum singulari gratiâ sustentabat nostrûm aliquis, adeoque sibi amorem deuinxerat tenerioris ætatis, vt turmatim pueri puellæque effunderentur in occursum venientis ad aliquot passuum millia, & faustis precationibus lætisque carminibus deducerent in vrbem quadam similitudine triumphi. Hæc quoque Societatis gloria perstrinxit oculos æmulorum: tantumque potuit inuidia, vt statio-

nem ſuam Catechiſtes deſerere cogeretur, tanto ciuium luctu, lacrymiſque puerorum, quanta præceſſerant gaudia. Quin vt Collegij ſpes omnis Societati præcideretur, ſcholarum cura aliis demandata eſt à Conſule, pleriſque ciuium noſtram repulſam fruſtrà deplorantibus. Nihil eo facto commota Societas (cui per ſe aut per alios Dei gloriam ſalutemque hominum procurari, nulla diſtinctio eſt) locum nihilominùs elegit tertiæ Probationis Patribus habitandum: nam Tirones iam acceperat Mechlinia. Ergo illa ipſa domus anno huius ſæculi decimo quinto denuò redimitur à noſtris; eiusque poſſeſſio eſt adita, nullis à ciuitate expetitis vitæ ſubſidiis, nullâ viciſſim ope compromiſsâ: quam tamen omnem ex Inſtituti noſtri legibus haud cunctanter impendimus. Senatum quoque temporibus mutatis mutatum ſenſimus, neque ſemel liberalem.

Collegium Aloſtanum.

Iam ad finem ſuum duodennales induciæ vergebant, quem ſibi præoccupandum Aloſtana ciuitas duxit, admiſsâ Societate anno M. DC. XX. Aloſtum Bruxellas Gandauo diuidit itinere dimidiato, Flandriæ Imperialis & ingentis territorij caput. Eò ſubmiſſus è noſtris Sacerdos vſque eò inflammauit ciuium deſideria, ipſumque permouit Senatum, vt ſeriam de Societatis Collegio ſuſceperint cogitationem. Acceſſit ad cauſſam vehemens patronus Iacobus Beeckmans, Decanus & Paſtor vrbis; neque à ſuſcepto ſemel patrocinio multorum contrà nitentium auctoritate paſſus eſt ſeſe reuocari. Ac ſubinde Dux Arſchotanus poſt creatos Principum nomine Magiſtratus nouos, graui oratione Ordinem noſtrum in Senatu commendans, facilè quod volebat perſuaſit. Communi vrbis ac Procerum nomine Decanus & Conſul ad Carolum Scribanium Prouincialem legantur Collegium rogaturi, deque eius ſuſtentatione publicam daturi fidem. Scribanius initio par Sociorum dedit, gnauos & inſignes viros: quos trimeſtri hoſpitio perhumaniter apud ſe habuit Decanus. Domum non ita multò pòſt dedêre Proceres cum ſupellectile, ac docendæ iuuentuti magnificum erexêre gymnaſium, perpetuum ſui erga commune bonum & Societatem noſtram ſtudij monumentum.

Collegium Hallenſe.

Duodecimus iam, iſque poſtremus, induciarum exſpirabat annus: iam armorum horror circumſtrepere cœperat, & tamen noua Societati ſedes parta eſt Hallis. Sunt Hallæ Belgis, quod Italis Lauretum, ſedes, inquam, electa Deiparæ, peruetuſtum Hannoniæ oppidum, Brabantis conterminum, tertio à Bruxellis lapide, admittendis omnium vndique gentium, ſi bella ſinant, peregrinis maximè opportuno ſitu. Eſt in hac vrbe Virginis è ligno ſtatua, trecentis quinquaginta & ampliùs retrò annis omni miraculorum genere nobilis: quam ab Eliſabethâ Hungaricâ, nunc in Cælites relatâ, acceptam olim Mechtildis religioſiſſima Princeps Hallenſibus teſtamento legauit, ingens & ſingulare donum. Eſt ea ſtatua plurimis Regum populorumque donariis diues: ad quam quotidiani indigenarum aduenarumque concurſus; ſed duo ad ſtuporem celebres, in Pentecoſte alter, alter menſe Septembri: quibus anni temporibus hominum infinita millia per turmas & Sodalitia confluunt votiuum Virgini munus ſummâ veneratione repræſentantes. Et verò

Diuæ

Diuæ Tutelari vrbem cordi esse, vel ex hoc scias, quòd in tot tantisque Belgij nostri turbis, cùm aliæ vrbes etiam munitissimæ maximæque ab impiis expugnarentur; hæc modica & nihil admodum munita intercipi haud vmquam quiuerit; tametsi perduelles, qui Bruxellarum potiebantur, sæpiùs quà vi quà fraude tentarent, etiam miraculo non semel repulsi. In hanc vrbem Societas, vbique Deiparæ studiosa, iam inde à primo suo in Belgium ingressu oculos coniecerat, excitando in primis eius cultui, vsui Sacramentorum crebriori introducendo, vitiisque quæ vrbem agrumque possederant exstirpandis. Euerardus certè Mercurianus Prouinciæ Præfectus, anno sesquimillesimo sexagesimo tertio, hortante Maximiliano à Bergis Cameracensium Archiepiscopo, dedit diligenter operam, vt Societatis in eo oppido collocandæ aliquam inueniret viam. Sed illo mox ad Comitia Generalia Romam profecto, atque intereà Maximiliano è viuis sublato, adhæc ingruentibus tumultuum Belgicorum turbis, vltra designationem & vota res progressa non est. Balduinus deinde ab Angelis, & ipse Prouincialis, rem strenuè tentauit, labore vano. Post illum Thomas Saillius, cultor Deiparentis eximius, rem propiùs adduxit. Is & pretium emendis istic ædibus iam dudum compararat, & nuper è Galliâ redux feroci excussus equo, cùm hæreret in stapede, inuocatâ Diuæ Hallensis ope, magno viæ spatio ad Hallenses vsque portas pertractus, ornamenta in sacrificium fieri curarat, spe iam tum certissimâ venturę breuî in oppidum Societatis. idemque ad aram supplex, infimis precibus suam (sic vocabat) Dominam obtestatus est, vt, quemadmodum Laureti, sic Hallis sacrum Pœnitentiæ tribunal Sociis exercendum traderet. Ad extremum res tantopere desiderata, tentata toties, tandem feliciter susceptа confectaque est à Francisco Henrico vander Burcht Archiepiscopo Cameracensi, imploratâ in id Alberti Principis pientissimi auctoritate. Et Albertus quidem litteris nostrâ commendatione plenis Senatum cohortatus, sensit vehementer alienum. Libello toto multis rationibus conferto docebant, Societatis admissionem primùm ipsimet Principi fore noxiam, deinde magno Hannonię Prætori, tum loci Magistratibus, ad quos scilicet iam inde ante omnem mortalium memoriam templi sacelliique quoad possessiones & ornamenta spectaret administratio. quod munus iniquè à nostris occupandum foret. Binos se iam designasse Sacerdotes peregrinis aures daturos; sique id parum foret, tertium ac plures addituros; præterquàm quòd Mendicantium Ordinum Ecclesiastæ solennibus per annum diebus auxilio venire consuessent. Adhæc Reip. suæ inopiam repræsentabant; ac denique precabantur, ne Princeps rem tantopere ciuitati suæ grauem, publicæ auctoritati aduersam, imperare pergeret Senatui populoque Hallensi, suis hactenus Principibus deditissimo, nec vllas rebellium partes secuto. Ad has preces Albertus respondere Archiepiscopum iussit. quod profectò hic fecit tanto rationum verborumque pondere, vt continuò Princeps daret ad Senatum litteras, quibus omnino imperabat, vt nostros vrbe ac tecto donarent, vt liberum ad ornamenta thesaurosque Ecclesiæ aditum præberent, vt Confessariorum exedras pro dignitate construerent, vt nobiscum vnanimes, tamquam genuini filij, in excitandum

magnæ Matris cultum diligenter incumberent. Hoc Principis imperio sic vtendum duxit Archiepiscopus, quasi ea Sociorum Missio triennalis dumtaxat foret, & velut in experimentum: neque ipse in plures annos addixerat alimenta, ratus fore (id quod euênit) vt temporum lapsu mutaretur animis Senatus. Enimuerò vt lana rudis tractatione fit mollior, ita Senatum populumque Hallensem vsu quodam & agendi consuetudine adeò demulsit Societas, vt quam absentem horruerant, præsentem amarint, atque apud se perpetuam esse voluerint; postulato etiam gymnasio ad imbuendam religione, moribus, litteris iuuentutem. Ceterùm, post Franciscum Archiepiscopum, quem verè parentem habet Hallensis familia, Antonium quoque de Winghe Abbatem Lætiensem parentem alterum agnoscit.

Finierant interim indutiæ; & quasi vno malo non satis miseri fuissemus Belgæ, alterum grauius accessit, mors Alberti optimi sapientissimique Principis: in quo Societas Belgica amittebat patrem; cuius orbitatis grauior fuisset sensus (quamquam fuit grauissimus) nisi matrem sibi seruasset Isabellam: cuius etiam solius auspiciis Collegio aucta est Bredæ, anno M.DC. XXV. Est Breda oppidum extremis ferè Brabantiæ finibus, Hollandos versus, amœnissimâ terræ regione situm, quod sua Tempe Princeps Auraicus appellare consueuerat. Hæc erat Batauis militiæ palæstra, & exemplar quoddam absolutissimæ munitionis, quando Ambrosius Spinola Marchio lentâ nouem mensium fame expugnauit vrbem: fuitque hæc illa portentosa obsidio aduersus Europæ pænè totius vires sustentata, quam Hermanni Hugonis nostri calamus immortalitate donauit. Vix occupatâ vrbe, condendi statim Collegij potestatem amplissimam fecit Isabella Princeps, atque ad subleuandos domus emendæ sumptus quinque florenorum millia eleëmosynæ nomine erogauit. Empta domus est optimo vrbis loco, nostris vsibus quasi facta, quam Societati semper destinarant ciues Catholici; quamque Marchio vrbe captâ Sacerdotibus nostris castra sequentibus vtendam assignarat, militari chirographo suâ manu dato: quod omen quoddam fuisse visum est futuræ habitationis. Senatus Gymnasium publicum nobis moderandum dedit. Templum quà nouo quà veteri opere constructum; cuius altari primum posuit lapidem pro Isabellâ Principe Gubernator Balanzonius, vir quàm militari scientiâ tam pietate Christianâ clarus. Verùm prô dolor! non tam habitatio ea fuit, quàm breuis temporis hospitium. Vrebat Henricum Auraicum suæ vrbis iactura, quæ & fratri Mauritio ex mœrore mortem attulerat, cùm à Spinolâ velut feram indagine cinctam eripi posse desperaret. Ergo in omnem recuperandi patrimonij occasionem vigil, iam semel tentarat, distento ad Traiectum Marchione Aytonâ Belgij tunc Pro-gubernatore; quem celeriter aduentantem, quamuis vallo fossâque muniri iam cœperat, exspectare non sustinens, vasa collegit. Iterum expertus anno M.DC.XXXVII. seu fortuna audentem seu quid aliud iuuit, certè obtinuit; quanto Regis Religionisque damno, æstiment alij. Societas interim expulsa, paucorum fructu annorum collecto, magno sui desiderio relicto.

Collegium Bredanũ.

Captâ Bredâ pellitur Societas.

Atque

Atque hæc sunt nostræ Flandro-Belgicæ Collegia, quorum origines breuiter indicasse sufficiat. Hisce velut gradibus Prouincia sese promouit in eum statum, quem nunc videt sæcularis noster annus. Est proinde cur immortales gratias referamus, primùm Deo Optimo Maximo, qui fecundâ bonitate suâ tantillo semini, quale sparsum Louanij vidimus, tali tempore tantum dedit incrementum. Nam quis fortunam illam speraſſet in perpetuâ ciuilium bellorum calamitate, in tanto Religiosorum Ordinum numero, quibus alendis haud sanè par videri poterat patria? Sed iis animis sunt Belgæ, & proprium habent spem ipsam virtute superare. Itaque post Deum immortalem grates Belgarum populis debemus, quorum beneficio intra vrbes recepti sumus, & sustentamur: non inutiles profectò (si verum licet dicere) nec otiosi; sed fecundæ vitis instar vicem domino referentis fructu suo. id quod mihi nunc planum facere incumbit, ne gloriosiùs fortasse quàm verius dixisse cuipiam videamur.

CAPVT TERTIVM.

De functionibus ac laboribus Societatis per Flandro-Belgium.

INgressurus in rerum gestarum campum, ne superbè videar nostra venditare, non alienum duxi primo aditu præfari solenne illud sanctumque Societati, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hæc vna maximè causa impellit calamum, vt lecturi opera nostra bona glorificent Patrem qui in cælis est. Nec enim tantâ sumus vecordiâ, vt ipsi nos putemus esse aliquid, ac non ex sanctissimâ CHRISTI IESV, quem imitandum suscepimus, disciplinâ, postquam omnia fecerimus, seruos inutiles profiteamur. Necessitatem quoque aliquam nostra commemorandi vetus quorumdam imponebat obtrectatio: quæ causa olim & Apostolum impulit labores suos enumerare Corinthiis; non sanè arroganter, sed ad famæ, cui nonnulli obtrectabant, necessarias (vt sic dicam) vindicias. Nonnullis enim Societas aliquando visa est supernumeraria in Belgio, quinta (quod aiunt) quadrigæ rota: cui verbo odioso respondendum erat, & Cassianum illud quod in nos torquent, *Cui bono?* ita retorquendum, *Cui non bono?* Quisquámne homo est vllius generis, ordinis, ætatis, tantillus aut tantus? éstne boni operis aliquod tam abiectum, tam arduum? vllúmne est tempus diurnum nocturnúmve, quò se noster non extendat labor? Caue iactanter dici putes; sed quam operam in commune bonum profiteamur, intellige. Omnium hominum, locorum, temporum, horarum sumus, omnibus omnia facti vt omnes CHRISTO lucrifaciamus. Id quamquam in clarâ luce positum quotidie ab omnibus cerni potest; tamen quibus oculi vitioso aliquo humore caligant vsque eò, vt iis superuacanei videamur, etiam hoc orationis lumen admouendum est, si fortè hinc vel tenuem radium veritatis admittant. Sed ante omnia, quale Belgium inuenerit Societas, verbo indicandum est, vt naturâ soli cognitâ certiùs colonorum æstimetur labor.

Parebant vni Domino XVII. Prouinciæ, quas Belgium nomina-

Belgij status in aduentu Societatis.

minamus, Carolo V. Imperatori, eidemque Hispaniarum Regi, quando Sociorum primi appulere Louanium. vna palàm Religio colebatur Romana Orthodoxa: non pauci interim, & ex Proceribus, solâ viuebant Religionis specie; quam vt retinerent, mouebantur Catholici Principis reuerentiâ. Qui autem hominum essent mores, quis Christianæ pietatis doctrinæque vel neglectus vel contemptus, secuta mox tempora docuerunt. Ruardus certè Tapperus, Academiæ Cancellarius, vt erat altâ mente vir, & prouidus futurorum, aduentantes nostros toto complexus pectore, cum graui gemitu exclamabat: *Venistis seriùs, ô Patres, seriùs venistis.* Tenuit hic rerum status ad annum sæculi nonum & quinquagesimum: quo anno Philippus Rex Caroli filius & heres Augusto mense in Hispaniam excessit è Belgio. Exinde, quasi pacem secum abstulisset, magnorum motuum semina spargi cœpta. Crederes, subducto sole, cælum obduci nubibus, & sensim colligi procellam, quæ Prouincias deinde miserabiliter inuoluit. Post septennij spatium erupit pestis, vlcere iam maturo; atque hic est ille fatalis annus sexagesimus sextus, apertâ conspiratione quorumdam Nobilium, populi seditione, furiali hæreticorum incursu, templorum violatione, Religionis clade infamis; tantarum, quas adhuc patimur, turbarum origo, cùm ad eam diem felix Belgarum natio in concordiâ & tranquillitate vixisset. Quatuor tunc ac viginti annis Societas Belgium habitarat, & paucarum vrbium mœnibus tota claudebatur. Partem maximam Louanij erant, locis aliis perpauci: aliquot præterea velites huc illuc, quò vocabat maior necessitas, volitabant. Nec verò Socios fugiebat patriæ in ruinam præcipitantis infelix status. At exiguâ manus quid magnopere poterat aduersus adeò robustam impietatem? vndique Germania, Gallia, Anglia, quibus Regnis Belgæ coronamur, pestem afflabant; & dispositis animis facilè adhæsit lues. In fomitem cadebat ignis; corpus vitioso plenum humore morbus occupabat. Deus bone! in tantâ Sociorum paucitate quantis pugnatum viribus auerruncando malo! Andreas Boccatius (vt ex vnius conatu discas omnium) Leowardiam excurrerat, cùm sacrilegi illi, tamquam emissi Orco cacodæmones humanos vultus induissent, incredibili audaciâ in imagines, in templa, in altaria inuolabant. Neque è sacro erat nec profano Magistratu, qui pro sanctissimis staret aris: fortissimum quemque absterrebat metus ex periculi magnitudine. Solus Boccatius, paratâ in omnem casum constantiâ, murum se posuit pro domo Dei. Immixtus insanis agminibus, modò singulos, modò vniuersos, blandè, minaciter adortus, orabat terrebatque eâ libertate animi, vt prodigij loco habitum sit, non furentis alicuius ferro fuisse trucidatum. Multi è sceleratâ turbâ, suam detestati insaniam, desertis satanæ signis domum abire. Ceteros aliquamdiu stitit vox imperterriti Sacerdotis, & quodam stupore defixit. Verùm deliberata plurium impietas, incentore diabolo, resumpsit animos; clausisque auribus ad Boccatij siue minas, siue preces, perfecit denique destinatum scelus. Aliorum Patrum alibi par conatus fuit: nec desperabatur victoria, si vires iunxissent quibus par erat maiórve ratio pugnandi. Sed fuerit hoc patriæ fatum, delictis maiorum nostrorum eam

Ex Stradâ de Bello Belgico.

Iconomachia.

calami-

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde seriò reuocata est, hærente semper in visceribus hæresi, turbarum omnium caussâ. Nimirum non perinde recuperari sanitas, vt seruari potest. Minitantibus morbis plerumque paruâ cautelâ occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix sanet. Atenim re non integrâ quid agas? Cepit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij ægras sanare aggressa. Quid profecerit non dico; sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, mearum partium est breuiter indicare: in quo, ne sim infinitus, faciam quod Poëtæ, qui ex innumerabilibus Herculis laboribus, in communem humani generis vtilitatem exantlatis, præcipuos celebrant duodecim, ceteris hominum coniecturæ relictis: totidem ego labores nostros, siue functiones, quibus Belgio profuimus, non celebrabo, ac ne explicabo quidem; sed obiter attingam, satis habens digitum in fontes intendisse: quos qui propiùs adierit, intelliget nihil à nobis prætermissum, quo restaurari res Catholica, & animarum salus siue publicè siue priuatim procurari potuisse videatur.

Duodecim Societatis labores seu functiones.

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

PRimus labor, Catechesis, præsens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vspiam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exercet. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat vtilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certiorem? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quidquid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbusculis notæ crescunt vnà cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimùm, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & vltrà, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præsertim, laborabat. Caussam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfecta sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodieque Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aut virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cùm esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dici non potest, quanti ad eam, vt in vrbe aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed &

Primus labor, Catechesis.

adultorum: par quippe in vtrisque erat rerum ad salutem sciendarum ignoratio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta conscendebantur; scalis grandioribus, quòd humi decesset locus, gradatim insistebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere suaui gratoque carmine, quod pueri puellæque pro condimento intercinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo satiari aures non posse videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat vtilitas: nam præcipua Fidei nostræ capita, & salubria monita, & varia pietatis incitamenta, numeris illis comprehensa, in aures auidas dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in mores. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certissima iuuentutis corruptela, magnæ animorum pestes, velut exsilio damnatæ, conticescerent. Catechisticæ enim illæ, non modò in officinis & plateis, sed etiam in conuiuiis & publicis epulis resonabant: nec semel fuit cùm ad has symphoniaci silere iuberentur. Mitto dramata, disputationes, supplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingeniis tenendisque solers excogitauit industria. Batauorum multos in Brabantiam Flandriamque, cùm per inducias tutum esset, exciuit fama catecheseos. Dordracenus Consul Siluamducis ingressus, postquam interfuit Catechismo, palàm professus est Societatem docendæ iuuentuti natam esse, & per solas patriæ leges stare, quo minùs suos ipse liberos in disciplinam nostram traderet. Brugis honesta mulier Hollanda, audito Catechistâ, Prô perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Iesuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tamquam Angelos contemplor. Gandaui puella clàm hæreticis parentibus catechismum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechisticis inescata deliciis, contempto verberum metu, frequentare perrexit, suâque constantiâ non modò fregit parentum iracundiam, sed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem insuper quà fratres quà sorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem nostrum, Catholico ritu Ecclesiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechisticæ vtilitatis exempla. Sed constantiæ consulendum erat: itaque piorum hominum studia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentiis, quarum fit particeps quisquis in rem catechisticam nobis collaborat. Magistratus quoque variis locis insignem operam contulere. Iprensis quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Cortracenus catechumenos partim largitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt parentes, quorum non semper integerrima Religio, quamlibet filiorum absentiam graui ære, quartam exsilio luerent. Seuera necessitas, sed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria esset illecebra, alibi panem, alibi dodrantis censum in singula capita constitutum, constans, vel Antistitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, singulari pietate præstantium, liberalitas persoluit. Nec verò vrbanus tantùm est hic noster labor; sed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei sementem spargimus. Quam nostram operam luculento testimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechlinienſis Archiepiscopus,

Testimonium Houij Archiepiscopi de nostro catechizandi studio.

scopus, huiuscemodi verbis: *Docet tristis experientia, per bellorum & hæresum tempestates præteritas, ruri præsertim, deperditam esse rerum diuinarum, & ad salutem necessariarum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempestate natis. Quare pergratum nobis accidit studium venerandorum Patrum Societatis* IESV, *quos intelleximus pro suo in animarum salutem zelo, ad pagos qui tutò accedi possunt, passim excurrere; & rudem populum, ac præsertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum instituere. Quod vt pium est opus, & hoc tempore hisque locis perneccessarium, optimis quibusque Pastoribus & populi Præfectis acceptum esse non dubitamus. Vt autem maior hinc fructus surgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obsecramus in Domino, & nihilominùs districtè præcipiendo mandamus omnibus Pastoribus quorumcumque locorum Diœcesis nostræ, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, vt ipsos benignè suscipiant, & in suas Ecclesias gratanter admittant, populum, & præsertim iuuentutem, ad eosdem audiendum conuocent; & tam ipsi, quàm Domini temporales, eosdem in hoc pio officio adiuuent, quandocumque & quibuscumque poterunt modis.* Et sanè nostri tunc Louanienses circumiacentem vrbi regionem, quà tutum erat ab hoste, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibant, per quamlibet cæli intemperiem, per altè cumulatas niues, effusos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi potúsve admisso solatio; vnde magna apud rusticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quæ Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum industria, & par tradendæ Catecheseos labor. Atque vt ardorem videas, haud nostris contenti viribus, alibi studiosorum pientissimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, sanctam acturos prædam, frequentia dico rusticanæ iuuentutis agmina ad Catechesin collecturos. Illud quidem mihi videor sine inuidiæ metu posse dicere, in erudiendâ Christianis legibus iuuentute nihil adhuc curæ & operæ à nobis videri prætermissum; perinde quasi hac vnâ maximè caussâ viueremus in Belgio, atque hic potissimùm nobis proprius, vt sanè est, permitteretur labor. Nec verò subterfugimus hoc quidquid est oneris, sed læti sustinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in solenni professionis formulâ nominatim curandæ Catecheseos meminisse. Quo autem operæ pretio sustineamus, æqui statuant rerum æstimatores. Explicatur Catechismus vnius anni spatio, decies millies, septingenties, quinies & quadragesies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.

Secundus labor, Scholæ.

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis simul doctrinæque gymnasia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum nostrarum æstimator, si modò tempora inter se potest comparare, inficiari sustinebit; ante Societatem iacuisse ingenia plerorumque Belgarum, conclusâ eruditione intra paucos, qui, velut obducto nubibus cælo rara sidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno sideribus cælo, splendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante nostrum aduentum ferè mercenarios fuisse doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec summus labor. Hinc multis vrbibus Latinitas

nulla tradebatur; vnde incredibilis exsistebat inscitia. At Societas & numerum Magistrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita statim esset discentium multitudo, ac breui patria doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus instituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis singulis pleræque ciuitatum discipulos nostros videant ampliùs trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiaque: nuper etiam, cùm res nostræ starent, mille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Antiquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus veteres illos principes litterarum & parentes; sed castos omnes & pudicos, ne qua obscenitas prætextatos inquinet mores adolescentum. At Magistri labore sedulo, & diu meditatâ industriâ latentes ingeniorum igniculos solerter eliciunt; submicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt semina, naturæ vitio altiùs defossa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, informant honestis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in scholis spectamus, religio est ac pietas Christiana. Hinc explicatio frequens Catechismi, hinc exhortationes sacræ, hinc Litaniæ sabbatinæ, hinc status Sacramentorum vsus; hinc Angelicæ minorum, Partheniæ maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ aslequimur, vt scholæ nostræ sint magnorum in sacrâ ciuilique Republicâ virorum seminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra spectabis Collegia ex solis disciplinæ nostræ alumnis. Sed & Religiosorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbique multos, si circumspexeris, deprehendes.

Hæretici solas Societatis scholas suis interdicunt.

Quare minimè mirandum, exosas esse singulariter hæreticis, qui eas solas, ceteris quibuslibet impunè permissis, seuerâ lege interdictas suis voluêre, tum quoque cùm duodennes inducias haberemus, statutâ centum florenûm in menses singulos mulctâ. quam adeò grauem & iniquam, nonnulli filios misisse deprehensi, pependerunt; nec tamen abstitere, rati tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide institutionem quantouis fortunarum damno sapienter emi. Et tamen, quod mirere, hæreticorum aliqui suam ipsi prolem, dissimulato nomine, in nostram dare disciplinam gaudent solius amore doctrinæ, quam sibi à scholis nostris maximam pollicentur. Ceterùm hanc docendorum puerorum prouinciam meritò æstimatam viri quoque magni ambiuere; & verò dignus est quouis vel sapientissimo labor. P. Ægidius de Coninck ex tanto Theologo fieri Grammaticus votis omnibus precibusque contendit. Iudocus Bonte, quâ in vrbe rexerat nostros, pulchrum habuit docere Rudimenta. Sapientum vox est, si præter gymnasia nihil foret quo Reipublicæ prodesset Societas, meritò fuisse in Belgium aduocandam, & quibus gaudet tectis fortunisque omnibus dotandam. Ruræmondani Senatus publicæ exstant litteræ, testantes incredibilem iuuentutis mutationem vel vnius anni spatio factam per Societatis scholas. Henricus verò Cuyckius Episcopus ad Albertum Archiducem ita scribebat: *Meliorem nunc cogitationem susceptmus requirendæ à Patribus Societatis*

cietatis IESV *litterariæ scholæ: quæ non Ruræmundanæ tantùm ciuitati, sed toti huic supernæ Geldriæ, VVertanæ quoque & Iuliacensi nobis conterminæ, & Cluensi prouinciæ magno vsui, adeoque necessaria est futura.* Vetùm quid testimoniis opus, vbi res ipsa loquitur, communi Belgicarum vrbium firmata consensu? Ad scholarum laborem pertinent Seminaria: quæ opinione multorum, maius habent operæ pretium. fit enim non rarò, vt ex parentum indiligenti & imperitâ gubernatione subnascens filiis pernicioſa libertas & morum corruptela omnem auferat scholarum fructum; neque in bonam frugem semina quæ Magistri spargunt, crescere patiatur. Quòd si ad Magistrorum conatus accedat etiam domestica disciplina, tum scilicet omni ex parte cautum est iuuentuti, vt iam nequeat in rectitudinem non decenter adscendere. Hoc fine Seminaria conuictorum sunt. Et Louanij quidem propè sæculum est, ex quo Academiæ florem domi nostræ alebamus, partim Philosophiæ, partim Theologiæ studioſos: quorum vt profectui consuleretur impensiùs, domesticis quoque lectionibus ac disputationibus exercebantur, eoque primas ferè inter condiscipulos obtinebant. Ornabat ingeniorum excellentiam magna variarum gentium nobilitas: Cardinalis Augustanus nepotes habebat duos, & Tridentinus suos parabat mittere, si non Patres tecti sui angustias excusassent. Dissipauit omnia funestus ille turbo ciuilium bellorum; neque postmodum restaurata res est propter crescentem numerum nostrorum, quos vix ipsos capiebat habitatio. At nunc Antuerpiæ ex solis Humaniorum litterarum studioſis florentissimum Seminarium, haudquaquam illi priori impar siue numero siue dignitate, quàm de Republicâ benè mereatur, alieni facio iudicij: Patrum certè, qui gubernant, omnis in hoc est cura & quotidianus labor, vt iuuentus illa nobilissima ad Christianam pietatem, ad optimos mores, ad perfectam eruditionem fingi formarique possit.

De grauioribus, quas tradimus, scientiis quid attinet dicere? Louanij Theologiam, sacrarum Paginarum interpretationem, Hebræa, Mathesim publicè profitemur: nam Philosophia domesticis inclusa cancellis, cuius nescio piaculi rea, necdum in lucem penetrare permittitur; Theologiam moralem Antuerpiæ & Ipris, Episcoporum rogatu, ac præterea sacras Litteras Antuerpiæ. Adhæc Gandaui, Brugis, Winocibergis, Siluæducis doctrinam sacram tradidimus; & Gandaui quidem vno tempore Monasteriis tribus: nunc supersedemus, formatis nostrâ eruditione viris, qui Societatem hac laboris parte leuent.

Tertius labor, Sodalitates.

A scholis ortum habuere Sodalitates, præclarum Ioannis Leonij Belgæ institutum. Is Romæ primùm, deinde Parisiis, collectam sub tutelâ Virginis iuuentutem piis excolens functionibus, tanti operis auspicium dedit. Quo nomine ad vrgenda cœpta Belgæ potissimùm mouemur. Et sanè in hoc labore propriâ quadam versamur curâ diligentiâque. Nullum Sodalitatis prætermissum genus, quod ex proximi vsu esse possit. Latinas, Flandricas, Gallicas, Hispanicas excitauimus; & pro ætatum ordinumque differentiâ diuersas. Louanij quatuor sunt Latinæ, Theologorum, Iurisperitorum (in quâ & Medici) Philosophorum, & quarta peculiarem profitentium pietatem. In aliis Collegiis Latinæ stu-

dioſorum duæ., Mariana Angelicaque : & præter illas alia quoque Latina ex viris optimatibus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandaui ; ſed in Flandricam mutari ex vſu fuit. Supra conſuetos quotDominicis congreſſus , feſtis quoque Virginis diebus ad frequentiſſimum nobiliſſimumq; auditorem ſolennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbique vigor ; ac ferè his gradibus diſtinguuntur. Prima ciuium coniugatorum , altera iuuenum , adoleſcentum tertia, quarta puerorum. Habet noſtra Prouincia Sodalitates nonaginta:numerus Sodalium 13727. Antuerpia ſola decem Sodalitatibus gaudet; in iis tria facilè millia Sodales . Atque hîc videas (quod terrarum nuſquam) congregandis Sodalibus amplum ſplendidumque ædificium auguſto lapide ab ipſis ductum fundamentis.Enimuerò Sodalitatum magna Belgis opinio eſt, magnus amor . Grauiſſimi Senatores , Nobiles , Principeſque inſcripti albo . Ruræmundæ Hermannus Comes Bergenſis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario , palàm in templo noſtro ante aram principem vſitatâ verborum formulâ ſeſe Virgini obligare honorificum & glorioſum habuere. Annal. Congreg. B. V. ad ann. 1606. Iuſto Lipſio Louanij abeſſe à cœtu magna religio erat : nec ſemel dimidiato prandio deſeruit conuiuas, vt Sodalibus intereſſet. Quid fructum dicam? immenſus eſt, nec in obſcuro latet. Annus vnus Louanij Sodalium ſexaginta variis Religioſorum Familiis conſignauit . Quidni huc referam Sodalitia vtriuſque ſexus variis per nos inſtituta locis ? Mechliniæ duplex eſt : alterum mœſtæ Virginis in ipsâ Parochiali æde Marianâ, cui ciuium 4691. intra octiduum nomina dedêre , nec multò pòſt 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hanſvvicanâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM ſine originis labe conceptam. Prima dixit ſacramentum , & nomen ſuâ inſcripſit manu Archidux Iſabella : poſt eam Archiepiſcopus Mechlinienſis , Collegium Canonicorum propè vniuerſum , pars Senatorum maxima , integræ Familiæ Religioſæ . Quin & huc refer Sodalitia D. Ioſepho Virginis ſponſo Aloſti, Mechliniæ , aliisque locis excitata . Nec tacenda S.Crucis Sodalitas Cortraci, & D.Barbaræ in caſtris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & ſuum aliquando vſum Sodalitas militaris ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, anno ſeſquimilleſimo nonageſimo ſecundo: qui annus fœdâ bellorum tempeſtate infamis fuit . Louanio imminebat hoſtis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Noſtri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, conſtitere. Finis erat , rei Catholicæ vrbiſque defenſio . Octodecennes, excluſis minoribus,adſcribebantur poſt publicam Romanæ Fidei profeſſionem , iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ ſanguinem fundere . Quotidie in armis erant . Sanctiſſimam Euchariſtiam , ſi quando ſupplici ritu per vrbem deferretur , ſtipabant armati. Mouit tam generoſa pietas Clementem VIII. ad ſacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis : vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani ſono, quem viſi hoſtis indicium de turri ſpeculatores dabant , continuò euolarent portis , hoſtemque illatâ plerumque clade repellerent.

Ad

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda est omnis pietas cultui honoriqúe Virginis seu instituta per nos, seu postliminiò restituta. Ordior à statuis, quarum princeps illa Sichemiensis, siue Montis acuti, veneration̄em suam præcipuè nobis adnitentibus accepit. Res sic habet: Primam in quercu statuam vel flammis absumpserat, vel abstruserat furto sacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemiensium aliquis, egregiè in Deiparentem pius, aliam ipse iconem posuit; eratque tum Sichemis militare præsidium, & qui præsidiariis sacra ministrabat Sacerdos noster. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens inscendere pietatis studio, & quoties inscenderet, mirâ spiritus dulcedine perfundi. Hinc æstimatâ loci sanctimoniâ, mittere eò militem, præsertim ægrum: qui non rarò sanitatem referebat. Hisce noster prodigiis impulsus admonuit accolas, notarent porrò locum haud dubiè charum sanctissimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo rustici accepere. nec dicti fidem elusit euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortalium pietas vndique confluentium: quibus expiandis instituendisque præerant nostri Louanienses, auctoritate Archiepiscopi Mechlinien̄sis. Certè vno MARIAE visitantis festo die viginti millia homines censi sunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauus, quam nostri quoque proclamatis in Assumptam Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille sumptâ ex distantiâ nostri militis Ostendam prementis audaciâ, cum decem equestribus turmis aduolat infestus intempestâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tribus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis statuam seque abdit sub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moliuntur fugam. Inter hæc impij in templum irrumpunt: quod ablatâ statuâ argentoque vacuum frementes, subiectis sæpè facibus nituntur exurere: frustrà, stante pro suis muris Dei parente. Magis hinc, vnde miteſcere oportebat, exasperati, quidquid obuium vastant, multisque mortalium ex fugâ retractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxiè diues, inter hostium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipse Virgini voto in humile arundinetum sese abiicit, & immissi exploratoris pænè pedibus calcatus euasit oculos ac manus. Quid Hallensis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant subinde in vestibulo, ipsâque in æde diuinatrices, sanandi pecoris artem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbique plurimum, ara non satis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centesimus quisque expiabat animum penuriâ Sacerdotis. Tot indigna mouêre Principem Albertum Pium, vt pro imperio Societatem Hallis locatam vellet: per quam continuò procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati pœnitentibus; honor templo, statuæ, Virgini ex integro restitutus. Siluaducensibus quoque nuper, cùm res staret Catholica, latentem domi thesaurum aperuit Sacerdos noster, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIAE Virginis statuam peruetustam magnis illustrem miraculis, quæ suo etiam stylo ipse fecit orbi manifesta. Iamque vel maximè feruebat populi

Cultus B. Virginis multimodis procuratus.

suppli-

ſupplicantis ardor, illamque pietatis flammam nouis fouere miraculis Deipara pergebat, cùm in eum diem inuicta vrbs in hoſtium poteſtatem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut ſine honore iaceret in tenebris, Bruxellas transferri voluit Iſabellæ Archiducis pietas; vbi Diua loco non animo mutata, non ceſſat ſupra naturam beneficia ſuis impertire cultoribus. Quid nunc dicam ſtatuas recentiores noſtris in templis collocatas, & à mortalibus ſupra fidem coli, & multis clarere miraculis? Dunkercæ Virgo eſt ex quercu Sichemienſi, cuius apud populum ingens veneratio; & venerationis hęc potiſſimùm origo. Anno M.DC.XXI. magnum argenti pondus ex Hiſpaniâ in Belgium vehebant naues octo, quas aduerſa tempeſtas à ſuo abreptas curſu, vltra inducіarum terminum detinuit in mari; neque iam procul portu erant, cùm in hoſtilem Batauorum incidunt claſſem. Ceteris in poteſtatem redactis, euadunt duæ certo Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores, accenſis in templo noſtro luminibus, vota Diuæ faciebant, & ſenſere propitiam. Prodigio ſimile viſum eſt, nauium alteram, tametſi duodecim non pluribus inſtructam vectoribus, aduerſus tres hoſtiles milite omnique bellico apparatu inſtructiſſimas in ipſo vrbis conſpectu depugnaſſe ad horas aliquot, & inſignem cladem intuliſſe. Magna exinde, apud nauticos in primis, erga Diuam noſtram reuerentia, pietas, fiducia. Illius implorato patrocinio, læti mare conſcendunt; illam in tempeſtatibus deuoti inuocant, & maris ſtellam experiuntur; ad eius aram reduces ſua vota perſoluunt. Nomen inditum Virgini Auxiliatrici, quo nomine templum illi ciuitas poſuit. Quotidie magnus mortalium, & ex longinquo, concurſus: donaria infinita: lampades ex argento multæ: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteorumque. Præterito anno bis mille quingentæ ſexaginta tres candelæ nouemdiali ſpatio Virgini natæ luxere; biduo pòſt quingentæ octoginta quinque, vix vt Sacriſtæ duo accendendis collocandisque ſufficerent. Ingentes non ſemel cereos Magiſtratus, præſidiarij, claſſiarij, publicæ ciuium Sodalitates, quas Guldas vocant, ritu ſupplici poſuere. Neque vana deuotio eſt: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In miraculis illud teſtatiſſimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkercanam mulierem, fœdum in modum vlceroſam, neruis omnibus diſſolutam, perpetuis conflictatam febribus medici depoſuerant. Maritus Ioannes Vnceta, loci præſidiarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis Auxiliatricis. Paret illa: votum concipit nouemdiale viſitandi templi. Fulcra poſtulat, quibus niti ſimul cœpit, ſimul corruit, trium hominum manibus ſubleuanda: non deſperat tamen, & inuocatâ MARIAE ope, ſuppoſitis denuo fulcris ſe vtcumque ſuſtentat. Mira res, ſenſit cum animi fiduciâ vires corpori accreſcere. Molitur gradum, & ægra membra ſenſim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramentis refecta, multò quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico inceſſum iuuabat. Quid multa? ante nonum diem euanuerunt vlcera, membrorum reuocatus vſus, perfecta ſanitas recuperata. Illicò Epiſcopi Iprenſis, à quo Sacra Dunkercani petunt, auctoritate inſtituitur examen; teſtes audiuntur.

Statuæ B. Virginis per nos erectæ.

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Soriâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsa Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimoniis permotus sacer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat. de tanto beneficio agendis Virgini gratiis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M.DC.XXXI. cui nomen datum Misericordiæ Matri. Hanc quoque ciuium quotidiana religio, accensis cereis, & appensis anathematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros mortales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuam habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Alostum, Mechlinia, Ruræmunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus cæremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuere. Quotannis redit solennitas nouemdialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsentationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa ternis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati; & caussam numeri explicabat chronica epigraphe:

VIRGINI PRAESENTATAE
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRAESENTAVIT
IVVENTVS CORTRACENA.

Grassanti Cortraci pestilentiâ anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia prorsus illa solennitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; &, quod mirere, inter infectas vndique ædes Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequentibus Canonicis, incredibili ciuium frequentiâ, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine collucentibus. Fauorem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethaniâ diu grauibus conflictata morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repentè recipit sanitatem illo maximè tempore, cùm præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbis Antistite legitimè discussum comprobatumque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virginis statuâ quid dicam, quæ magnum ipsa fertur esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruisiæ coctor in ardentem coniecerat fornacem inter ligna cetera comburendam: at illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inter ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postu-

lauit. Dedit ille cum ſacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & aufer MARIAM quæ mihi vſum in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.

Infinitus ſim, ſi ſtatuas ſingularum vrbium populari pietate, luminibus, votiuis tabellis, miraculis illuſtres recenſere ſtudeam. De Bruxellenſi tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, & ante ipſam tumulari, Comes Ioannes Naſſouius, Regiæ militiæ equeſtris Magiſter Generalis. Ea ſtatua, cùm ſuo necdum gauderet templo Societas, in D. Chriſtophori ſacello è Collegij regione ſito colebatur. Ibi ſedem audiendis confeſſionibus habebat Franciſcus Coſterus, vir doctrinâ, rebus geſtis, vitæque ſanctimoniâ clarus : ad quem accedens perditæ vitæ homo, inter cetera flagitia fatetur ſeſe ſyngraphâ proprio ſanguine exaratâ dæmoni animam deuouiſſe. Ob id meritò vehementer anxius multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Coſterus, cui ſemper præſens in Virgine fiducia, iubet bono animo eſſe, & aſylum homini demonſtrat, ſtatuam MARIAE, ad cuius aram ipſe mox eſſet ſacris operaturus. Nihil ſe dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon ſyngrapham reddere cogatur. Ita fit. Coſterus ad aram facit, alter audit ; magnâ ambo pietate. Ecce tibi, poſt conſecratam ritè hoſtiam, de ſacelli tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum ſyngraphâ, eâque ante ipſum calicem ſacrum cadere permiſsâ continuò ex oculis euaneſcere. Lætus tam inſigni munere Coſterus peragit Sacrificium, poſt id homini ſyngraphâm exhibet, eoque inſpectante flammis tradit. Viuunt teſtes domeſtici externique, exceptione maiores, qui Coſterum narrantem audiuere. Fama rei Albertum & Iſabellam Sereniſſimos Belgarum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelandrum & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, concepere animo ſummam huius ſtatuæ venerationem, eamdemque cultu & munificentiâ fecere teſtatiſſimam. Præter has in Collegiorum templis, alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas ; quarum facilè princeps quæ Antuerpienſem Curiam ſeruat. Huius locandæ auctor Senatui fuit ille ipſe, de quo iam memini, Coſterus. Et ſanè facinus memorandum eſt, amoto gigante illo, qui nunc extra vrbem deportatus, portæ Flandrorum inſiſtit ad Scaldim, MARIAM in ſuâ ſtatuâ ſpectari velut Dominam vrbis, & Antuerpienſi populo iura dictantem ; idque vnius viri operâ, qui & ſtatuam ipſam priuato Sodalitatis ære curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ noſtro è templo in forum ſolenni Supplicatione deferretur, ipſo Virgineæ Annuntiationis die. Mirabile tum illud accidiſſe conſtat : ingens toto cælo pluuia vniuerſum apparatum fœdatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio hæreticis, & Ieſuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactantibus. At Virgo Reginam cæli ſe probans, pulſis momento nubibus, aërem inſperatò ſerenauit, compreſſitque ora maledicorum, nobisque indubitatum diuini Numinis fauorem adſtruxit. Affines ſtatuis ſunt pictæ Virginis imagines, quarum domeſtica in primis eſt veneratio Belgis vſitatiſſima. Ante eas lumina quotſabbatis accendere morem habent ; neque vlla paupertas excuſat : tam altè Marianum cultum, quem præ ceteris inſtillauit Coſterus, imbibêre. Mitto aras, ſacella, templa,

Bencius.

quæ

quæ Virgini ſtruximus. Suo ſingula ſplendore ſe produnt; illudque vel maximè, quod nunc Antuerpiæ nobiliſſimo marmore Hautappelianâ, & Screueniânâ munificentiâ circumueſtitum ſit populo ſpectabile, dignus anno ſæculari labor. Sed & Mechliniæ ſacellum elegans Virgini ſine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid feſtos illius dies commemorem priſtino ſplendori reſtitutos, ſtimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, vt non pauci hanc ſibi legem dixerint iis diebus expurgandi confeſſione animum, ſacroque epulo recreandi? Ac Præſentationis quidem feſtiuitas, priùs ignota vulgo, nunc cum aliis in cenſum venit: ita feruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta. Adde feſtiuitatem Nomini MARIAE primùm Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuectam vrbibus ſtato quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cœptam celebrari. Nec verò leue momentum cultui honoriſque Mariano adferunt ſtationes, quas mœſtæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocauit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli vtilitate. Liber texendus foret accuratè dicturo Litanias Lauretanas, immaculatæ Conceptionis Officium, ieiunia ſabbatina, ſupplicationes, peregrinationes votiuas, mancipationes, & ſexcenta id genus, per quæ ſuprà quàm dici poteſt amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Quartus labor, Conciones.

Ad conciones tranſeo, inter munia noſtra primum, & quo maximè famâ & ſedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata eſt hæreſis, hac manu aſſerta Religio, conuulſa hoc ariete ſcelerum peruicacia, corrupti mores hac arte ſanati, hoc ſtimulo ad ſanctitatem virtus excitata. Nec templa ſolùm noſtra occupamus, quæ multis vrbibus, licet ampliſſima ſpatio, tamen confluentium multitudini ſunt anguſta. Certè Antuerpiæ quot Dominicis feſtisque adeò nobilem ſpectare eſt coronam, vt, qui Chriſtianum orbem peruagati, maximis vbique gentium concionibus interfuere, hîc demum attoniti obſtupeſcant. Sed & aliò extendimur. Pleraſque Parochiarum & multa Religioſorum Ordinum templa iam inde vſque ab exortu ſuo poſtulata Societas occupauit. Et ſanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Aſtenſis, Franciſcus Coſterus, Robertus Claiſſonius, Godefridus Lummius, Ioannes Dauid, aliique permulti, pro quibus Epiſcopi, Capitula, Parochi, virorum feminarumque Cœnobia admirabili contentione certabant. Goudanum ciues ſui quot votis abſentem expetiere! præſentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ veneratione proſecuti! Ipſe vrbis Paſtor Iodocus Bourgeſius, tamquam hominem cælo lapſum omnibus colebat obſequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehebat. Quoties de ſuperiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgeſij iuſſu cathedra panno holoſerico veſtiebatur, atque ad audiendum vniuerſa ciuitas affluebat; plerorumque ſequebantur lacrymæ, omnium applauſus. Aſtenſis per ſacras Quadrageſimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti ſermone impellebat animos, vt templi chorus, qui multis iam annis ſtabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate ſubitò perduceretur ad culmen. Coſteri autem tam vehemens tamque plena auctoritatis

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religiosum, virus suum magno populi concursu impunè spargentem, extremâ notaret ignominiâ, deque concionandi munere deturbaret. Brugas vetò Robertus Claissonius quantopere commouit! octogesimus hic est annus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodieque obtinet Societas successione non interruptâ. Lummius toto pænè Belgio auditus est tanto mortalium concursu, vt altaria, scalæ, columnæ, cùm locus non suppeteret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter animi feruorem & sermonis vim valebat incredibili memoriâ, vt centum Scripturæ locos vnâ concione depromeret, quasi de libro recitasset: & erat præter sacras paginas in sanctis quoque Patribus ita versatus, vt quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptissimè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium pertinet: cuius aliquod vestigium in Sacris monitis ab ipso editis concionatores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione vsque adeò imbutus, vt de abstrusissimis consultus locis, cùm per apoplexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non meminisset, digitum in paginam intendens, expeditè legenda exhiberet. At Ioannes Dauid apud Gandauenses in fœdam sacrarum statuarum cladem ab Iconomachis Caluinianis exercitam potenter inuectus, adeò commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum pignore orbatis, statuæ de integro restitutæ sint, quâ publicò quâ priuato ære. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chrysostomum faces fulminaque vibrantem, attonitæ stupuere Brugæ, nomenque viri Siluamducis euocati fastis publicis inscriptum, immortalitate donarunt? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis cupidissimè, plurimique Batauorum Siluamducis concurrebant, inducarum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis ore pendebant: nec pauci, eiurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes sequebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionatoris nostri præstantia meritò æstimetur. Heusdanus Gubernator ignominiam (quod putabat) facturus Catholicis Siluaducensibus, ipsique in primis Gubernatori Grobendoncquio, Prædicantem suum destinauit in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluâducis, instruxitque pecuniâ, vt senos asses auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus sparsâ, metus erat ne confluerent innumerabiles, non hominis gratiâ, sed argenti nullo labore promerendi. Grobendoncquius honoris sui & Catholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tempore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis conterminо, nullâ tamen audituris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam Brabantiamque fama contentionis; iamque aderat indictus concioni dies, vterque eâdem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci distantiâ; illinc argento onustus Caluinista, hinc vacuus Sacerdos noster, ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illicò templum, ac mille amplius ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæreticum blateronem audiuere homines omnino sex: quibus ille numeratâ celeriter pecuniâ, se proripuit; nec porrò vsquam, licet diligentissimè siue

à Ca-

à Catholicis, siue à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris floruere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad vtilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtilisque interim fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducenties & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. Non enim quibus circumscribimur mœnibus, iisdem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excurritur; in exteras regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Paraquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hîc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singulatim. Illas hîc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex arcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione laturi. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum reliquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Patrum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quamdam nobis paradisi speciem repræsentat. In Bergensi ditione, veneficia quæ passim inualuerant, profligata. Burburgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscoti quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs numquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per sacrum Quadragesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis nouos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Cornelio sacer, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille ampliùs capita expiauit, & sacro epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentiâ hominum cogente, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Casletanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quotmensibus communicant multi, cùm nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Lauretanas omniumque Sanctorum Litanias vnà recitandas. Ager verò Belliolanus vt pratis & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus percelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino cunabula sua habuerunt. processêre etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditioni subiecto ampliùs trecentos prodiisse ipsimet gloriantur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu-

Quintus labor, Missiones.

ſtria, eumque ita expurgauit, vt iam hæreticos non reperias niſi paucos, fortè in villis inter dumeta latitantes: quos tamen ipſos miſſionarij noſtri exagitare non deſinunt; conſtatque vno anno vno in pago, vt de aliis taceam, plures viginti hæreſim eiuraſſe. Ipris nonnemo permotus fructu ex Miſſionibus reportato, florenos ducentos & quinquaginta annuos Sacerdoti ad forenſes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Cortraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cùm foris indictæ eſſent Indulgentiæ catechiſticæ, tantus concurſus fuit, vt vnum in pagum ad decem millia ruſticani cum ſuis Curionibus crucibus labariſque confluerent. Ad vicina quoque oppida excurritur: in primis Menenas, vbi cùm noſter anno M. D. XCIX. concionibus ad milites repreſſiſſet inolitam potandi iurandique licentiam; vni alicui verbum blaſphemum fortè prolocuto ipſe Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumſtantibus, linguam pugione perforauit. Quid Collegium Brugenſe? ad varia & vicina hoſti loca mittit ſuos, Audenburgum, Middelburgum, Dammas, Blankenbergam, Oſtendam, ad præſidia propugnaculaque Sluſis obiecta; in quibus omnibus annuè excolendis iſtorum Patrum aſſiduus verſatur labor. Gandaui autem Iacobus Bloſius Rector, cuius animos non capiebat vnius vrbis, quamuis ampliſſimæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cœpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum ſexto ab vrbe lapide Miſſio inſtituta, ibique ad frequentiſſimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, vt feſtis diebus officinæ, quæ intempeſtiuis nundinationibus patebant, occluderentur; vt ſacræ Communionis frequens eſſet vſus; vt Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catecheſi formaret. Saſſi arce quinque leucis diſſitâ graſſabatur peſtis: multi quotidie mortales Sacramentis deſtituti extinguebantur. Vicini Paſtores metu contagionis diſcrimini ſe ſubduxerant. Miſſi è noſtris duo, qui, dum deſæuiret lues, miſeris & ſolatio & ſaluti eſſent. Multi prope Hulſtum foſſores erant, qui agrum inundatum ſuperſtagnante illuuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peſte hæreſi laborabant; quorum multos qui miſſus fuerat Sacerdos noſter ad veram reduxit fidem. Miſſiones eiuſmodi deinde ſæpiùs repetitæ tanto feruore fructuque, vt eodem in loco ac die quandoque ſexies pro concione dici vſus poſtularet. Aloſtana quoque ditio ſanè ampla, vrbſque in primis Gerardimontium, egregiam Societatis culturam ſuâ fruge commendat. Campinienſem verò agrum longè vaſtiſſimum, quæque in agro ſunt oppida, incredibili ſtudio excoluit Societas, cùm per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclusus ad ea loca aditus, vt laboris noſtri ſpatia, ſic animorum lucra contraxit. Ante ipſas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæreſi, Patrum aliquis tria ſimul capitum millia, eodemque tempore ipsâ in Bredâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuerſâque familiâ expiauit, ſacroque epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Belgio, vlteriorem laboris aream quærebat in Leodienſium finibus: quò admittebantur non ſolùm bonâ Epiſcopi Electoris gratiâ, ſed & officioſis alliciebantur inuitamentis. Fuit cùm par vnicum Sacerdotes excurſione vnicâ

vnicâ Hasletanam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de totâ vitâ confitentes audiuere: nec rarò quinis in die horis, per interualla, necessarium de rebus Fidei ad concionem frequentissimam iuxtà & ignorantissimam habuere sermonem. Mos ibi longè pessimus inoleuerat ineptæ illius confessionis, quâ generatim se peccasse fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, sed Pastores ipsos grauis morbus inuaserat; quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, nostrisque speciatim peccatâ confitenda docentibus reclamabant, quasi nouarum hæresum disseminatoribus. Tot tantisque malis exstirpandis magnopere insudatum; & in discessu petentibus Parochis scripto datus confitendi modus, ignoranti populo quotmensibus (ita spondebant) prælegendus. Ex Louanienſi Collegio itum subinde in Ardennatem siluam; vbi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Excisa tamen vitia improbo labore, & sparsa Fidei sementis in magnam messem. Pauperculi Ardennates vt grati essent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effusis lacrymis immaturum abitum prosequebantur. Nec otiosa interim Ruræmunda. cultores in vicina misit oppida Masecam, Stralenam, Erclensiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertæam. Tot simul locis adhibita cultura, quà concionibus Quadragesimalibus, quà catechismis, quà priuatis congressibus; populo tam propenso, vt Weertææ nonnumquam in catechismo tria hominum millia censerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæresi reuocati, plures è plebe. Exstirpatis vitiis, insita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries oppresserat, ad Christianæ vitæ normam instituti. Pastores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad castimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus sim, si vel attingere coner quæ rure, quæ in vrbibus Societati non habitatis perfecit missionariorum labor. Collegiorum omnium est, per agrum circumfusum, in vicina vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Alosto Gerardimontium; Antuerpiâ Hulstum; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arschotum, Thenas, Sichimas, Diesthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum est, non pagus, quò non pertingant specioſi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menses constantia est, pro variâ excolendi soli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus imposita, vel hostibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carent solatio; quin ipsa quæ in Antuerpiæ tutelam præsidiario instructa milite Scaldis habet nauigia (vbi maior etiam indigentia) pars laboris sunt, quem in Missionibus Societas exantlat. Anni nulla solennitas eò non aliquot Sacerdotes vocat, fæcem illam lustratione sacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum ministratio.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exosus Confessionis vsus: qui primus ad hæreses gradus fuit. Confessione, nullo magis freno compescitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolum V. Cæsa-

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar; & erat ridenda dementia postulantium, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquauit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginti sex Sacerdotes, alijque subinde auxiliares in Collegio; neque tot tamen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur; tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sanè multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum immensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario; & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quòd auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inuectus, non nisi imperato ab Antistite silentio, vsum illum adeò rationi consentaneum damnare cessauit. Porrò Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministratione, cùm sæpè aliàs, tum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi XCIV. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eâdem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolumis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurúmne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsum, statim vt pedem aliquò inferebat Societas, reflоruisse? exemplísne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersa memorat ciuitas, duæ tresve mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo reficiebantur: paucis ab aduentu nostro annis censa sunt ciuium millia: Casleti certo nobilium virorum testimonio constat senos homines solere aut octonos; nunc pars oppidi potissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quàm anteà ipso CHRISTI natali, aut festo Pentecostes die: Ruræmundæ vix anteà quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ æde nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in meritruam plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringentos tractandis armis

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vigesimo primo: postridie tam solenni festo, & tali æde tot Marianis prodigiis illustri, communicantes omnino vndecim, non plures fuêre; & horum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnicus sacram adibat mensam; iam nec vnicus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cùm anteà pauciſſimi solerent. Antuerpiæ Professa Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersæ verò Prouinciæ domiciliis ampliùs duodecies centena & triginta quinque non semel fuêre recensita. Et adhuc cuiquam paruum operæ pretium feciſſe videbitur Societas, posteaquam ad cæleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque ceſſamus interim nouis stimulis hanc vrgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando langueſcat. Ea causſa eſt cur Communionem Generalem dudum vsitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam siniſtrè interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibus instituta eſt; sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allectos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porrò frequentarent plures, si non eos intempestiua quorumdam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucet; vtinam & præluceat exemplo! talium enim honestiſſima eſt imitatio.

Septimus labor, carceres & nosocomia.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiam carceres & nosocomia transeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura eſt publicas vrbium custodias frequentare, iuuandis captiuorum animis corporibusque; nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postulet, quemadmodum non ita pridem facto opus fuit, cùm Brabantiæ Flandriæque carceres, captis ad Caloam Batauis, ad Audomarum & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potiſſimùm solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam exstinxit. Tanti erat prodeſſe vel hostibus ad salutem, si tamen hostes vllos habet charitas Christiana. Gandaui certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti præsidiis ampliùs ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum messis fuit; nihilo minùs tamen magnam satis sibi propositam habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkercæ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari captis: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas reputanda. Annus nullus eſt, quin viginti eoque plures resipiscant. Subinde & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis super-

stitione ad CHRISTVM traducti. Ceterùm animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleëmosynis; non rarò etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum patrocinio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augent morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum concluſit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & sordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali caussâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipulatos infami ligno suspendit Batauus. quam seueritatem lege talionis vltura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero seligendorum capitum iudicium sorti permissum: erepti tamen Catholici, extraque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces assecias, & ad extremum spiritum animauimus; impetratâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ prouidentiæ obseruationem habet, quod ipsis Cortraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inusitata quædam subiit humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permitteret. In custodiâ retinebat tantùm, perque siluas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diuturnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentit animus; eâque caussâ scito te benignè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturo memor beneficij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere te volo. Mirabatur hominis orationem noster; spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratuum satellitio purgatæ viæ, latrones capti fugatique. Ductor ille Cortracum perductus, statim inquirit de Patre, fit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Interea capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hîc tum ille Senatum docere incipit, quâ sponsione obligatum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in siluis capto non modò non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, lætus

ad

ad ſupplicium latro perrexit, mortemque inſigni conſtantiâ & pietate ſuſtinuit. Deum crederes publico teſtimonio vtilem hac in re Societatis operam commendare voluiſſe. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnatis, ipſe vnus vix quindecim annorum ſpatio opitulatus eſt. ab vno diſce omnes.

Iam in noſocomiis quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præter noſocomia, ad quaſuis priuatorum ædes, vbi morbi ſunt mortisque diſcrimina, continuò vocamur: neque negatur opera ſiue interdiu, ſiue noctu, quamdiu qui mittantur, ſuppetunt: cuius rei teſtes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuerpiam, vbi decem ſæpè ac plura Sociorum paria in hoc obſequio foris pernoctant. Noti vocent ignotíve, hoſtes aut amici, nihil ſanè diſtinguimus: Tros Tyriúſve fuat, nihil intereſt veræ Chriſtianæque charitatis, non quibus ſeſe impendat, ſed cuius gratiâ, conſiderantis. Itaque paratas omnibus vigilias noſtras habemus, niſi quòd pauperibus paratiores, quorum non animis modò, ſed & corporibus neceſſaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè deſudat ciui; quandoque tamen, cùm fert occaſio, complectitur militem, qui & ipſe pars eſt Reipublicæ, & ciuium ſaluti ac commodis ſeruit. Duodeuigeſimus eſt annus, ex quo noui præſidiarij Dunkercam introducti miſerè ſternebantur morbis ex egeſtate natis, & acerbiſſimo gelu, quo mare ipſum aliquot leucis concretum ſtetit, immemorabili exemplo. Hîc tum Patres vrbe totâ corrogare ſtipem, curare ligna, culcitras, cibos, pharmaca; famulari miſeris eo affectu, quem poſteà miles deprædicare non ceſſauit, nullo alio deinceps nomine compellans noſtros, quàm Patres ſuos, quibus ſcilicet ſeruatam vitam ſine dubitatione deberet. Neque tum noua eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præſtantius anni ſuperioris exemplum, quando ſex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Luſitani mille ſeptingenti. ea claſſis quoniam opinione citiùs appulſa erat, haud permiſſus miles exſcendere, donec de eo ſtatueret Princeps: atque interim morbi graſſabantur in confertâ mortalium turbâ, ægris ſanisque triſtiſſimâ ſocietate permixtis. Ex Sacellanis tribus claſſem comitatis valentior vnus curabat pauculos honeſtiores, quibus ſingulari gratiâ conceſſum erat vrbis noſocomium; alij duo in militari colluuie animam & ipſi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigrè ad naues conuolant, ac miſerabili ſpectaculo ægros ampliùs ſeptingentos, nihil mortuis diſtantes, omni medico ac Sacerdote, quos periculi arcebat timor, deſtitutos reperiunt. ipſi tot iuuandis impares, annuunt Winocibergenſibus Sociis, & communi operâ in rem incumbunt, dant aures confitentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbis feminas ad paranda obſonia & pharmaca hortantur, parata ipſi in naues inferunt, ſuis manibus indigentiſſimo cuique miniſtrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetrantque exſcenſionem multorum; quæ niſi fieret, iam ingraueſcens in horas malum abſumeret vniuerſos. Nec obſcuro ſanè teſtimonio tam illuſtrem Patrum charita-

tem Deus approbasse censendus est, quando in præsenti adeò vitæ discrimine constitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel solo morbidorum militum afflatu, vel vestium contactu adhæresebat lues. Hibernabat Gandaui Neapolitanus tiro, morbisque & inopiâ consumebatur anno M. DC. V. plurimi passim per plateas ab omnibus deserti interibant. Impetrauit Societas apud Senatum, vt eorum quadringenti ægri publico nosocomio exciperentur: quos nostri visebant, solabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non salutari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labes expiaret. At si vmquam siue ciui, siue militi, suam hac in parte probauit operam Societas, tum profectò potissimùm, quando multorum mensium diritissima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur segniùs præstabant Patres. Quo in opere charitatis duos amissimus Bredæ, quos ad moriturum aliquem properantes, hostilis globus ex improuiso allapsus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit superioris sæculi anno septimo & octogesimo, in tantâ annonæ sæuitiâ, quantam nulli Belgarum annales prodidêre. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copiosè collecto distributoque, sustentata est pauperum vita, paucos vt fames absumpserit, quæ multis aliàs millibus minabatur. Sed singularium sit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque defuit vmquam, nec porrò defutura est copia, ita nec nobis illorum auxilia profitentibus materia perpetui laboris.

Octauus labor, Pacificationes.

Est & in pace inter dissidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum plenissimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, suo composuit arbitrio P. Carolus Scribanius. Liræ, oppido Brabantiæ, plebs in Magistratus suos aliquando iuit armata; præcesserant famosi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema spectabat audacia. frustrà loci Gubernator, frustrà Clerus sacrique Ordines flammam sedare conati. Desperatam concordiam nostri conciliare aggrediuntur, tantâ industriâ constantiâque, vt partium consensu commissam sibi causam cognouerint, ex æquo bono statuerint, pacemque vrbi optatissimam reddiderint; cui firmiùs sanciendæ Sacrum eucharisticum in sacello nostro solenniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde summi momenti controuersias è foro ad Collegium transtulerint, nostrâ sententiâ definiendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauissimo odio pugnantes, & cum his vrbem totam in partes distractam, toto iam septennio frustrà componere laborabant Magistratus sacer ac ciuilis. Robertus Malcotius Collegij Rector ita tractauit dissidentium animos, vt communi vtrimque suffragio lectus sit arbiter. Solus cognouit causam, solus diremit arbitratu suo, pacemque reuocauit tantâ populi gratulatione plausuque, vt prodeunti in publicum Malcotio faustis vocibus vniuersa ciuitas acclamaret. Cortraci modica scintilla litis

litis magnum inimicitiarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exſtinguendo bonorum omnium inſudarat induſtria irrito conatu. fecit Deus, vt Patres noſtros admitterent arbitros. Itaque Gandauo Conſiliarium cum vtriuſque partis actoribus accerſunt, qui coram noſtris controuerſiam diſceptent. Cœtus triduum ad ædes noſtras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitratu ponuntur odia, paxque conſtituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & totis vrbibus periculoſas ſeditiones, ciuem inter ac militem vtrimque ad arma conuolantes, noſtrâ potiſſimùm operâ reſtinctas? Annus propè quinquageſimus eſt, ex quo ſeditioſus miles incautis ciuibus Cortracum ingreſſus, dilatorum ſtipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque deſignabat, haud impunè profectò paſſuris dominis ſua tecta ſpoliari. Cruenta enimuerò minabatur tempeſtas, quam depulſurus Sociorum labor fruſtrà ſudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil proficivident, ex æde proximâ ſacram deferri curant Hoſtiam, & medio locari foro. Tum inermes ipſi inter armatos diſcurſant, perque præſentem Deum obteſtantur, ne crudelitatem hoſtibus debitam in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repreſſit indignabundam rabiem, ipſaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illiſis in terram armis, in genua omnes prouoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita ſtrictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, ſuis propè vulneribus, certè vulnerum mortiſque præſenti periculo, Societas auertit.

Nonus labor, vſus ſpiritualium Exercitiorum.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis verſatur: quæ res Societatem in ipſo exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiæ Cancellarius, & Theodoricus Heſius Leodienſis Prodecanus, & Ludouicus Bloſius Abbas Lætienſis, in hanc ingreſſi palæſtram, exercendos ſeſe nobis tradidere, eo fructu quem ipſi quamplurimis optabant eſſe communem. Itaque Bloſius Cœnobitas omnes ſuos eiſdem ſpiritalibus exercitamentis inſtrui voluit; exſtatque Religioſiſſimi viri epiſtola ad Adrianum Louanienſis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum eſſet commendatus, deinde ſibi de ſuorum inſtitutione per Vſmarum Goiſſinum Sacerdotem noſtrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vtinam hoc factum fuiſſet ante annos viginti! ita enim cum ſenioribus multò meliùs fortè ageretur. Laudamus benigniſſimum Deum, qui per vos iſtam rationem nos docuit: ex eâ & ipſius Dei honor & ſalus animarum, vti confido, conſequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinenſis Præſul, vir domi ſuæ nobilis ac prudens, poſtquam Louanij apud nos pia hæc obiuiſſet Exercitia, omni ſtudio & contentione perſuaſit Stephano, Mariæ Stuartę Scotorum Reginę ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, ſed neſcio quâ cauſsâ à noſtrorum conſuetudine prorſus abhorrenti, vt & ipſe commentationibus illis aliquantiſper vacaret. Vix guſtarat Stephanus, cùm cœpit tanto animi affectu Societatem proſequi, vt ex eâ nonnullos ardentiſſimè peteret ſe-

cum deinde in Scotiam profecturos. Haud diu pòst, quasi nexu quodam constricta teneretur transmarinorum Præsulum pietas, Richardus Archiepiscopus Armacanus ex eisdem domi nostrę obitis Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuosèque sustinendo pares.

Sed hi exteri fuêre. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academiæ Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inauguran-di. Vix dies erat, quin præstantes viri, & eximiæ spei iuuenes domestica sex & plura occuparent cubicula magno suo bono, & variarum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostræ dum exercentur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fratres duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cùm Patres Capuccini recentes ex Italiâ hospites in Collegium nostrum recepti vnà nobiscum viuebant. & placebat adolescentibus ea charitas, quâ diuersi Instituti Religiosos viros inuicem prosequi obseruabant. Concipiunt & ipsi talis vitæ desiderium, seque ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non charitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiâ pietate prudentiâque virum, negasse in suorum numerum admittere, nisi Asceticis Ignatianis anteà excultos; quòd multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & proniores & constantiores exsistere. Alterius eximij Cœnobiarchæ, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quàm miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quæ inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritalibus reuertentes, adeò confratres suos humilitate, obedientiâ, aliisque virtutibus ædificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quàm vestræ sanctæ Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum* 1. *Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Generalem, hisce commentationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuere cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritualibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic operæ pretium feciſse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnius Louanienſis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in aliis vrbibus meditationum vsurpatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indicto sibi tantisper iustitio, dies aliquot in secessu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quæ olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancellier: qui vir statò tempore intra Bergensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabat, ferias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, testaretur que nullos in anno dies sibi fluere suauiores. Inter exercendum,

præ

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendebat directoris, vt inconsulto illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riui in suum animum promanarent. Taceo primarum vrbium Episcopos, etiam Metropolitas, qui sacris Infulis caput supponere reformidarunt, nisi antè in hanc palæstram ingressi lacertos suos diuini Spiritus vnctione solidassent. Eorum multi iam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quòd & ipsis subinde hæreticis hæc via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenam Synodum, vt vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cùm durissima illa Gommaristicæ Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, vbi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

Meditationes Quadragesimales.

At quamquam hæc priuata meditandi ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, vt quoquo modo in commune prodesset multitudini, quod vsque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratij ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per sacras magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditandum Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigebat; sed in publicum populi vsum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum imis ac summis dari. adeò nemo est vel ex illo supercilioforum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque fassus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, vt fert vsus, meditanda proponimus pro nationum varietate, quò latiùs propagetur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcircò admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominùs pristinam suo in Oratorio meditandi consuetudinem retinent in singulos dies.

Decimus labor, varia pia instituta.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecinerales habent; quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspicium annus M.D.XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullò antè nominaui Stratius, Collegij tum Louanienſis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed vt ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si posset, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum paratis, non dubitauit aggredi nouum opus. quod, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus benè fortunauit. Non enim deerant graues viri, vt est omnis nouitas dissidentium iudiciis obnoxia,

Preces Antecinerales Louanij primùm instituta.

noxia, rem tanti moliminis, dubij succeſſus, ſine exemplo, ſine auctoritate ſuſceptam improbantes. Sed Rectoris vicit conſtantia, eam ſibi mentem diuinitus datam haud dubiè interpretantis. Ergo impetratis à Mechlinienſi Archiepiſcopo quadraginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi ſcelera compeſcenda, in templo noſtro precibus impenderent, publicari iubet futuram ſolennitatem. Simul primarios vrbis & Academiæ viros ad ſacram Exomologeſim & Synaxim inuitat, populo ſcilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res ſcripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffuſa Prouincias, imitationem accepit; donec morem complexa eſt vniuerſa Societas, in venturas ætates, quamdiu ſtabit ipſa, propagandum. In noſtro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum eſt ſatanæ, per eos maximè dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, ſed Paſchalia celebrari: tantus templa & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore ſupra 49400. intra Prouinciæ noſtræ fines ſacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam ruſticani vndique concurrunt, tantò pietatis ardore, vt non diſtantiâ moleſtiâque viarum, in quas nox tota multis impenditur, non aſperitas hiemis quemquam deterreat. In vnam ſæpè vrbem ad quinque ruſticanorum millia contracta ſunt: quibus tot expiandis cùm longè impares eſſemus, annuendum fuit ſociis, aliiſque Ordines Religioſi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos pœnitentium greges deducere ſolemus. Ne ſic quidem ſatis multitudini ſemper factum. Dimidiato iam die reſtabant audiendi multi, quamuis per ipſas octo horas tentaſſent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi ſemper excluſi. Lepidum quod Aloſti contigit, vrbe non magnâ, quo primùm anno inſtitutæ preces. Caponum vnus aliquis de graui damno aduerſus nos queſtus eſt, nullo per eos dies à compotoribus exhauſto vaſe, cùm viginti quatuor effluere conſueſſent.

Stationes Paſſionis CHRISTI.

Sunt & alia inſtituta pia, in quibus non ſegniter deſudauit Societatis labor: quo ex genere ſunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de mœſtæ Virginis iam ſuprà memoratum eſt. Illas Gandaui Sacerdos noſter inſtituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatæ ſunt Inſulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: variis prætereà locis ereximus, Olſenæ, Exaerdæ, Aloſti, Hondiſcoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla ſenum ætas poteſt meminiſſe.

Sanctorum cultus exſtatus.

Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exoſum, noſtrâ in primis operâ toto Belgio refloruiſſe? De Virgine Deiparente iam antè inſinuatum eſt. Sed ſponſo Virginis Ioſepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa poſuimus; diemque ipſum non vnâ in vrbe populi pietas feſtiuitate donauit. Tutelarem Angelum ſolenniter apud nos colunt Cortraceni: Gandaui Roſa, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, per nos ſuum accepere cultum. In primis verò ſacris Diuorum Lipſanis conciliata eſt veneratio, itemque agnis cereis Romani Pontificis benedictione

ne

ne sacratis. Imagines quoque, vel Fidei nostræ mysteria, vel Sanctorum vultus aut gesta repræsentantes, nostrâ curâ plurimæ in æs inciſæ, nec solo Belgio, sed orbe toto sparsæ, fructum vberem retulere. Quid numismata pia, cruces, rosaria, & id genus sexcenta Christianæ pietatis excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vsu apud rudem populum collocatas? quid excogitata præsidia iuuandis animabus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potissimùm institutam Communionem menstruam Generalem? Ridebit hîc censor aliquis nostrum in tenui laborem. At sapiens Christianus nihil tenue paruumque ducit, quo Dei gloria promouetur, & animorum salus. *Piæ imagines.*

Iam publica patriæ, publica vrbium vitia quoties per nos repressa, correcta, sublata? Montes pietatis aduersus impium fœnus scriptis rationibus stabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Lessius stabiliuit. Antuerpiæ lupanaria passim sparsa ciuitatem totam occupabant, ingens animorum, ingens corporum corruptela. Non quieuit Societas, donec Senatus cum Episcopo Læuino Torrentio in certum vrbis angulum pestem illam retrusit, quò multi iam ire publicâ deterrentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare morem habent. in iis multa peccabantur. magna sæpè verborum & ipsius actionis obscenitas, sacrorum rituum profanatio, Ecclesiasticorum Politicorumque Magistratuum sugillatio. Ea vitia exstirpare laboris nostri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in scenam danda, ad censuram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principiis, (Confraternitates vocant) in pessimam potandi peccandique licentiam prolapsos, radicitus sustulit Societas. infinitas item cuiusuis generis superstitiones. Aliam quoque Societatis industriam Antuerpia olim spectauit & stupuit. Lusitanæ gentis res moresque vitio temporum magnopere perturbatos componere aggressus erat P. à Costa, quem nostris tum istic præfecerat Franciscus Costerus Prouincialis. Sed illo celeriter in Hispaniam profecto, benè cœpta promouit P. Robertus Claissonius; ac denique P. Petrus Trigosus Hispanus negotium iam affectum tantâ dexteritate gentisque approbatione confecit, vt gratitudinis ergô statam domui nostræ eleëmosynam assignarint, communique consilio decreuerint deinceps ad Consules suæ gentis creandos Patrum nostrorum præsentiam quotannis flagitare. *Multiplex morum reformatio.*

Hîc iam sese nouus aperit & ampliſſimus laboris campus, actio priuata cum proximis siue conuersatio: cuius actionis vsum perquàm familiarem habemus in Belgio præ multis nostræ Societatis Prouinciis, ita loci genio postulante. Quod ne otiosè ac fallendi temporis causâ fieri existimes, fructum inspice, ex coque statue de labore. Quot heterodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnius Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præsidiariis Anglis adiunxit Ecclesiæ, in quibus tres erant diuersarum cohortium Duces. Maior etiam anno insequenti fuit messis. Abducti enim ab hæresi omnino centum ac triginta: inter quos vir apprimè nobilis, & egregiis planè dotibus præditus; qui quantò difficilior exstiterat, tantò pertina- *Vndecimus labor, actio priuata cum proximis.*

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Eccleſiæ gremium,ſed in Carthuſianorum ſanctiſſimum Ordinem ſe dedit, ſoli in poſterum Deo victurus ac ſibi. Liram venerat octogenarius ſenex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peragatus Academias, omnem hauſerat ſentinam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in ſynagogis non infrequens aſſeſſor; ſacra Biblia vſque eò imbiberat, nullam vt ex iis ſententiam vel abſtruſiſſimam adduceres, quam non ille longiſſimo contextu quaſi lectitans proſequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commiſſus Sacerdos noſter in agendo gratioſus, tertio congreſſu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum caſtra traduxit.

Trigeſimus hic eſt annus, ex quo in Belgium pſeudoapoſtolos duodecim miſerat ex Morauiâ Ioannes Nicolai princeps Mennoniſticæ factionis. Propè aberant à portu Dunkercano,cùm fecêre naufragium. nonnullos tabula ſeruauit. Omnium primarius, qui decem ipſos annos in Europâ, Aſiâ Africâque prauum ſparſerat ſemen, biduo fluctibus iactatus,tandem & ipſe tenuit littus, & ad ſociorum reliquias adiunctus eſt Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur miniſterium, iter habuere. Ac ſubinde primarium illum ſubiit cogitatio, diuinitus vtique iniecta, Deum forſitan eo naufragio ingratam inuiſamque ſibi profectionem iſtam damnare voluiſſe. Hæc cogitanti repentè vir adſtat candido habitu monaſtico: Et quod tu, inquit, amice animo verſas, id verum puta. ingratum hoc iter Deo eſt. Ille obſtupuit,ſcilicet, vndenam animi ſui ſenſa paterent homini ignoto, neque anteà vſquam viſo. Atqui, ſubiicit alter, hæc tibi indicaſſe ſit ſatis. Perge porrò Antuerpiam ad Societatis IESV Patres, illos interroga, & ſequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hoc dicto animum leuari ſenſit, & dextram monitori tam appoſito gratus offerebat, quàm alter renuens abſceſſit. Confeſtim gaudio perfuſus, ſocios paululùm antegreſſos inclamat, & Heus, inquit, illúmne qui mea mihi detexit cogitata, vidiſtis? retroque conuerſus, En vobis hominem. exiſtimabat necdum ex oculis abiiſſe. At nullus in planiſſimo littore, quod Dunkercâ Neoportum ducit,apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis:quem vt audiuit de orthodoxâ diſſerentem Fide, ſtupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit proſtratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptiſmum precibus omnibus flagitabat,ſimul fletu perpetuo madens, tot à ſe mortales ſeductos ſine fine plorabat. Ergo abluitur ſacro fonte, & quaſi iam vitâ dignus conualeſcit. Mox, ad exemplum Pauli, ſocios illos ſuos,alioſque eiuſdem ſectæ aſſeclas,oppugnare aggreſſus,& Fidem prædicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore penſauit. Vnus hic ſpecimen multorum ſit: nam talium copiam habemus, quam non facilè cuiuſquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumerabiles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Manſfeldicus: valuit Iacobus Serjanſius, à quo poſtremis vitæ menſibus ab

hæreſi

hæresi Lutheranâ abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Caluinianâ. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Goudâ, qui non priuato tantùm sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicto Antuerpiæ institutâ per inducia-rum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ita & demulserat incredibili suauitate, si non simul ad Batauiam suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla peruenieba concionatorum vox, vel surdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti pellices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientiâ ad explendas Christiani hominis partes adeò stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus. Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam confitenda. eam doctrinam tegendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentiæ industriæque prætermisit, quà voluptatibus operam dando, quà studiis, quà variis in longinquas regiones profectionibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, eoque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnamque opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte insequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tum abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat hominem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque scelerum expiatione, tetigit vlcus. Ille diu tacitus, defixis in Patrem oculis, prodebat animi angustias; ac denique, quod res erat, edicit, mortem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium aduenire malo. Pater talium egregiè peritus, summâ familiaritate pergit agere, tantâque gratiâ desperatum tractat, vt ille bonus in genua prouolutus ac ritè confessus beneficium absolutionis acciperet; domumque reuersus, lætissimam duceret vitam, quam paucis pòst annis cum feliciore commutauit. Proborum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quantus est numerus! Possim grauissimos nominare viros, qui Patrum nostrorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressêrc. sed frustrà sit lucem soli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modò habet oculos, non videt quotidiana vtilitatis exempla.

Crombecius de Studio perfectionis lib. 2. cap. 2.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamus: cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur vtilitas. Enimuerò validum virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri conditor Ordinis Ignatius magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta voluentem scimus desertis mundi castris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scribendisque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio-

Duodecimus labor, scripti libri.

nes breuis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an assecuti simus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Becanum, Coningum; sacræ Paginæ interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Costerum; Historicos, Rosweydum, Hugonem; Asceticos, Scribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum sit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infinitorum salutem procuratam dixero, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capessendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tympelio satagente, Ioannem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicam reddidit stylo suo, elegantissimeque suâ descriptam manu multis consanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanæ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Lipsium testor, cuius Batauos deserentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *Iuua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius salutares litteras, Deum iterum iracundum habeam, si vmquam conquieui. Nocte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per insomnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri. quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quotquot viuunt, fidem appello, & meminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauere. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiuimus, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæsere vestigiis non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cùm Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis; neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probris commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potiùs de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitiis odiosè disputandum.

CAPI-

CAPITIS III. SECTIO II.

De Missionibus arduis.

EXimias quatuor Missiones habet Flandro-Belgica Societas, ad Batauos, ad naues, ad castra, ad infectos lue: quas, quia laboris ingentis sunt præsentiumque periculorum, meritò Arduas nominamus, & à functionum multitudine seiunctas singulari narratione susceptimus explicandas. Et Hollandicam quidem dicere aggredienti statim multa ardua se produnt. Primùm vincula & carceres; quorum sæpè perpessio, semper periculum & metus. Deinde perpetua latitandi necessitas, genus miserrimum captiuitatis. Graue est hominibus ingenuis & innoxiis arceri publico, durum luce & communi aëre prohiberi. Sceleratorum istæ sunt pœnæ: at quis vmquam innocens fugâ & tenebris sese defendit, nisi aduersus iniuriam? Iam quot curis, quot vigiliis, quantis laboribus pascendus CHRISTI grex inter tot lupos, tam sterili solo & maligno! Sed enim tanti & pluris est vel paucorum salus; quid multorum millium? quid, pænè dixerim, infinitorum? solâ spe messis quantoslibet sudores suos solatur agricola; nobis seges certissima & messi iam matura proponitur. Verùm misso tantisper labore fructuque, caussam ipsam atque originem Missionis breuiter enarremus. MISSIO HOLLANDICA.

Diuisum Belgium erat. partim Rex, partim Fœderati Ordines obtinebant. Regem sequebatur Religio, hæresis Fœderatos. hoc maximè vinculo constabat fœdus: nec enim stante Religione rebellarent. itaque firmanda hæresis erat, si firmam vellent nouellam Rempublicam; Religio opprimenda. Haud segniter id actum. Breui is status fuit, vt in Belgio Fœderato, vix pars mortalium quadragesima cultrix auitæ Fidei credita sit. Quid mirum? nulla scabies, nulla pestis æquè, vt hæresis, contagiosa. Et in tantâ morbi grassatione deerant qui remedia afferrent. Sacerdotes pauculi, & ferè per ætatem inidonei restabant: quis curaret supplementa? Inuentus est inter paucos vnus Ioannes Smetius Lugduno-Batauus, pari prudentiâ & zelo Sacerdos, qui suam patriam miseratus, Romanum iter capessiuit, præsidia abs Romano Pontifice petiturus. Sedebat tum ad Ecclesiæ gubernacula Clemens VIII. qui & multorum litteris & sermone didicerat funestum Belgicæ statum: proinde si quam afflictæ rei Catholicæ opem ferre posset, anxiè circumspiciebat. Adfuit in tempore Smetius, & Belgij Fœderati faciem haud miserabiliùs quàm veriùs repræsentat. Ingemuit, vt par erat, tot ouium diuino sanguine æstimatarum iacturâ Supremus pro CHRISTO in terris Pastor. Nec intra gemitum stetit commiseratio: ad quærenda remedia conuersus, ipsum in primis interrogat Smetium, quibusnam præcipuè viris ea Religionis ab interitu vindicandæ cura benè sapienterque demandanda videatur. ille Societatem IESV nominat, & inter caussas recenset, Batauorum multos in eam adscriptos ardere patriæ iuuandæ desiderio, ciuibus suis gratos indubiè futuros. Placuit Clementi in eam expeditionem potissimùm peti viros, quos Apostolica Sedes peculiari *Origo Missionis.* *Societas experitur in Missionem.*

Clemens VIII. imperat Societati Missionem.

sacramento sibi deuotos habet: assensusque Smetij rationibus, è vestigio Claudium Generalem ad se euocat; animi sui consilium exponit; pro imperio mandat, vt Belgæ Patres quantocyùs in desertam Dominicæ vineæ culturam mittantur. Accepit Claudius mandata, & quàm citissimè exsecutus est. Ceterùm quo tempore hæc apud Pontificem agebat Smetius, eadem quasi ex condicto Martinus Duncanus Delphensium Pastor, ipse alter Religionis Atlas, apud Belgij Prouincialem magnis vrgebat argumentis. Nimirum, inquiebat, hoc proprium Instituti vestri decus est, & palàm profitemini quibusuis in terris, quantouis impendio, consulere saluti animarum. Hac caussâ in Angliam transmittitis, contemptâ legum sanguinariarum atrocitate: continentem Batauiam, mitioribus gubernatam legibus, negligetis? Ad Indos, toto separatos Oceano, prompti anhelantesque curritis: ciues deseretis? Barbarísne igitur terris Catholicam Religionem inferre præstabilius, quàm seruare Christianis? vulgato illo contra vos vtar,

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Frustrà vobis noui trans maria quæruntur orbes, quamdiu domi Indias habetis. In Sociorum numerum multos Batauos accepistis, repetit patria quos dedit: non omnes, sed partem minimam suorum. Æquúmne id vos negare in tali caussâ, iudicate. Haud inepta profectò hæc videbatur oratio, & Prouincialis seriò consultabat cum suis. Sola morabatur capitum penuria. nec par erat remotas diuulsasque foueri partes, intestina vitaliaque membra destitui. In ancipiti consilio afferuntur litteræ Claudij Generalis, & in his Supremi Pontificis voluntas. Finis hîc deliberandi fuit. De Missione constabat: in mittendorum delectu aliquid hæsitatum, certatim omnibus eam sibi expetentibus sortem. Ex omni numero designati par nobile Gulielmus Leonius, & Cornelius Duystius, vterque è Belgio Fœderato; hic Delphis, ille Dordraco oriundus. Inter faustas Sociorum apprecationes susceptа expeditio est anno sesquimillesimo nonagesimo secundo. Diuersum iter singuli tenuere, ne vnus ambos casus inuolueret; & tamen neutri fortunatum fuit, odio cacodæmonis, bellum capitale, quo se peti sentiebat, in ipsis ducibus opprimere molientis. Gulielmus Antuerpiâ vix egressus, in hostilem globum incidit incautus. Latrones erant, non milites: quidquid obuium, deputabant in prædam. ab his ferociter comprehensus, & ad equi caudam religatus, raptatur aliquamdiu per occultos tramites, per dumos sentesque, donec in auia spoliationibus opportuna peruentum. Ibi pecuniolâ omnibusque reculis, atque ipsâ insuper veste turpiter exutum, pugnis adhæc, calcibus, fustibus crudeliter cæsum, destituêre semianimem. Ille, vbi à latrocinio respirare datum est, membris fractis, non animis, frustrato spe suâ dæmone, non respexit retrò; sed itineri cœpto insistens, aliquando Dordracum patriam suam attigit, tantopere deformatus, vt à suis limine arceretur pro vili mendicabulo, si non compellatâ matre sui fecisset indicium. Per dies aliquot ab itineris iniuriâ recreatus, vt optatæ segetis primitias in natali solo meteret, concionem ex propinquis & popularibus suis clanculùm coëgit; auditusque est eo omnium sensu, quem vberes lacrymæ suspiriaque alta prodebant. Hæc

Deo auspicantur Missionem, Gulielmus Leonius, & Cornelius Duystius.

prima

prima fuit Societatis vox, posteaquam Prouinciæ illæ nefarium fœdus hæresi conciliatrice conflarunt. Nam anteà Nicolaus Goudanus Bergizomij & Goudæ; Andreas Boccatius Leowardiæ, Snecæ, Ilstæ; Godefridus Lummius Middelburgi Zelandorum, & variis Hollandiæ locis; Petrus Canisius, Leonardus Kesselius, Franciscus Costerus, Henricus Dionysius, Ioannes Astensis, aliique præstantes viri, Dauentriæ, Neomagi, multisque Geldriæ ac Transisalaniæ oppidis, loqui pro concione auditi sunt. Vnde quorumdam redarguitur querimonia ex rerum ignoratione orta, quasi in alienos labores ingressa sit Societas, & messem legat cuius sementem numquam anteà fecerit. Intereà Duystius Dordracum & ipse tenuit, non dissimilia Leonio perpessus. Id tirocinium athletis fuit, & quædam præludio ad arenam. Dordraco in suam vterque stationem, quò Superiorum destinabantur arbitrio, Delphos Duystius, Leonius Vltraiectum abiere, opportunas scilicet vrbes suscipiendis quaquauersum Apostolicis peregrinationibus, operæque in omnem populorum necessitatem huc illuc circumferendæ. Vix aduenerant, nec aliter quàm nautis cæcâ tempestate iactatis gemella illa sidera Castor & Pollux, duo illi Sacerdotes, lætissimis Catholicis apparuêre. Quies in loco diuturna non fuit: nec verò quærendum fuerat cælum Batauicum stellas fixas imitaturis. Itaque mouebantur planetarum more, quò lucem suam latè omnibus impertirent. Gulielmus Vltraiectinam ditionem, Transisalaniam, Geldriam, & auxilij indigentissimas Velauiam Betuamque peruagatus est. Duystius Delphis progressus, Enchusam, Hornam, Alcmariam, Harlemum, Lugdunum, Hagam Comitum, Amsterodamum, Roterodamum, Schiedamum, Dordracum, vniuersamque oberrabat Hollandiam. Ad Zelandos etiam respexit, si quà daretur accessus. Septenæ Zelandorum insulæ sunt, quas tunc Anglicana fermè præsidia tenebant. Hinc miserrimus Religionis status, cùm & incolis Caluiniana pestis quotidie afflaretur ab Anglo, & nequis aliunde Catholicus Sacerdos medelam afferre posset, impensè caueretur. Portus enim omnes oculatissimis exploratoribus insidebantur: in suspectos dirissima habebatur quæstio, & conuicti proditíve aut capite luebant pœnas, aut æternis tenebris damnabantur. Sanè sub hæc tempora P. Henricum Walpolum, dum è Belgio in Angliam cogitat, interceptum à suæ gentis milite, ac Vlissingam deportatum, Caluiniana crudelitas teterrimo antro, vix parricidis subeundo, inclusit, numquam nisi ad malam fortè crucem exiturum. Tria in eo flagitia tali specu puniebat hæresis, quòd Catholicus esset, quòd Sacerdos, quòd Iesuita. Aliquando tamen magnorum virorum gratiæ donatus, fugientem isthic de manu martyrij palmam haud ita multò pòst apprehendit in patriâ. Obuersabantur Duystio tam præsentia pericula, & vrebat interim ardentissimus zelus, qui aliquando prævaluit: ergo metu post fiduciam habito, iter Deo adspirante susceptum est. Faciles præter spem aditus fuere. Oris ac corporis habitus ad incolarum morem accommodatus eluſit vigilum cautelam. Repertæ singulis insulis tenues Catholicorum reliquiæ: passim corrupta Religio. Hoc magis operæ pretium fuit, & ingens nomini nostro parta commendatio. Omnibus stupori erat

Duo Missionarij Prouincias lustrant ritu Apostolico.

Periculosus in Zelandiam aditus.

Sacer-

Sacerdos, in tanta discrimina ingressus solo affectu salutis alienæ.

Iam illi gemini, Duystius Leoniusque, annum eoque amplius Batauis lucebant, cùm Ioannes Bargius Amsterodamensis tertium sidus accessit, primum Missionis incrementum. Hoc adiutore non tam subleuata est priorum opera, quàm messis collecta copiosior; in quam si vel plurimi intrarent, omnium exhauriretur labor. Et Bargij quidem amplissima charitas tametsi ad omnes per interualla Prouincias extendebatur, apud vtrosque tamen Frisones, ad Ortum Occasumque sitos, præcipui conatus erant, & paria conatibus effecta. Diu tenuit ille triumuiratus; quem subinde auxit Adrianus Arboreus, & ipse Batauus, ceteris cum potestate præfectus. Verùm Bargio haud diu pòst ex arenâ ad virtutis coronam euocato numerus rediit ternarius, mansitque, donec anno sæculi euntis quarto adiunctus est Nicolaus Romæus Brugensis, is qui Caluinum genuinis adumbratum coloribus Geneuæ suæ repræsentauit. Huic Zelandia in Spartam data; quò adhuc Duystius excurrebat, reuisens semina quæ nuper sparserat, & cum curâ ne intermorerentur fouens. Alij deinde super alios vocante caussâ submissi, nequedum tantæ vineæ excolendæ pares. Ita profectò est, illius agri immensitas paucos colonos habet, nisi quòd pauci illi numero, virtute sunt multi.

Primum Missionis incrementum:

alterum incrementum.

Hactenus caussæ, initia, progressusque Missionis. Caussarum remotior, summa Prouinciarum necessitas; proxima, imperium Clementis. In Leonio Duystioque exordia fuêre. His ducibus res acta est, & in Batauiam, hoc est arcem hæreseos, penetratum. Hi suo periculo strauêre viam ad incredibilem quæstum animarum. Perierant innumerabiles, nisi hæc Missio fuisset. Multa millia sunt vel retentorum in verâ Fide, vel ab hæresi reductorum: & in his quidam extremâ senectute resipuerunt, quasi ad nostrum aduentum diuinitus seruarentur. Centenaria anus fuit, quæ Medicorum sententiâ vim naturæ viuendo superabat. hæc vbi Sacerdotem nostrum audiuit, eiurato Caluino, simul Romanam Fidem professa est, simul animam exhalauit. Octogenarius alter diu cum morte luctatus, solui corpore non poterat, nisi Pater aliquis accederet; à quo edoctus, spatium habuit quantum salus animi postulabat. continuò enim, abiectâ hæresi & fæce peccatorum, tamquam carcere solutus excessit. In Anabaptistæ domum pedem intulerat Leonius mero errore; quem statim in consilium vertit. de credendorum capitibus dicere exorsus, adeò perspicuè disserüit, vt ille Mennonis discipulus cum vxore vniuersâque familiâ ad Romanam Ecclesiam transiret. P. Marcus Tympelius Lugduni ad virum genere, magisque vitiis suis nobilem, letali iam correptum morbo, aduocatus accurrit. Hominem liberum, hoc est atheum (cuiusmodi multos habet terra) deprehendit. Durum certamen fuit cum impio, qui iam multorum conatus eluserat. & sanè talium rara difficillimaque curatio est. Dedit tamen manus, & ritè Deo Ecclesiæque per Sacerdotem reconciliatus, diem suum obiit: cuius rei fama vniuersam vrbem, & latè viciniam, admiratione compleuit. Est & alterius viri celebris, atque è primis Lugdunensium, memoranda conuersio. Is, desperatâ ex morbo vitâ, cùm de Religionis veritate dubitaret, Tympelium ad se inuitat; à

Fructus Missionis.

quo

quo rectè institutus, damnato Caluino, geminam sanitatem animi corporisque retulit, non sine Medicorum stupore: quos ipsos sanari animis, & amplecti Fidem tali testatam prodigio decebat. Sed quid ego singularia persequor, cùm possim verbo dicere, in annos singulos octingenta capita per nos nostris adiungi Sacris? quin fuit, cùm paucos intra dies Sacerdos vnicus adiunxit ampliùs ducenta. At minùs fortasse consultum repræsentare hæreticis sua damna, ne maioris odij materiam hinc fortassis arripiant. Alter, & præcipuus Missionis fructus est, Catholicorum in auitâ Religione & pietate conseruatio. Ad hoc conferimus Sacramenta, aures diuini verbi sitientissimas satiamus, solamur ægros, iuuamus morientes, nihil denique, quod Pastorem bonum gregi suo impendere par sit, præterimus. Verùm neque hæc nominatim recensere consilium est, ne opes nostras ad direptionem hostibus ostentasse videamur. Vix etiam cùm silemus, satis defendimur aduersus iniurias quibus nostram vexare innocentiam iucundum habent Fœderati Batani. Ipso Missionis initio edictum prodiit, quo minaciter cauebant, ne qui Catholicorum cœtus totâ ditione suâ cogerentur, ne res diuina fieret, néve quispiam à Missificante (sic Sacerdotem ludibrio appellant) Christiana mysteria vsurparet. Quo edicto quia non satis (quod volebant) Societatis nostræ homines expressisse videbantur, alterum tulere atrocius, quo nominatim Iesuitæ, factiosa gens & sanguinaria, quantocyùs excedere finibus iussi, nec pedem vmquam, nî grauissimorum suppliciorum reos sese vellent, postliminiò inferre. Adhæc grauibus minis cautum, ne quis Batauus suorum aliquem vspiam terrarum Iesuitis in disciplinam traderet, ne quis Iesuitam qualicumque causâ tecto exciperet, latebris abderet; re, consilio, aut vllo officij genere iuuaret. Tum magnis præmiis inuitata studia delatorum. Prætoribus denique & localibus Magistratibus seuerè imperata exsecutio. Hæ tam atroces tabulæ anno præteriti sæculi nonagesimo sexto confectæ, deinde sæpiùs ad vigorem innouatæ, Missionem istam, si alia abessent incommoda, maximè arduam reddunt. Tametsi enim summa Patrum circumspectio est, non paucos tamen in tantâ indagine comprehendi necesse fuit; cùm nulla cautela sufficiat aduersus emissarios & falsos fratres, qui fidem venalem habent; & egeni cùm sint, arte qualibet, etiam scelere, quæstum facere sunt parati. Nos quidem certè in diuinis beneficiis numeramus, Missionem illam multorum Patrum innocentissimorum vinculis, carcere, omnibusque quas carcer habet ærumnis, toties nobilitatam fuisse. Primus ad hanc gloriam vocatus est, qui primus in arenam descenderat Gulielmus Leonius, in agendo & patiendo perinde anteſignanus. Doccomij in Frisiâ Caluinum & Mennonem multis nudabat assectis, intolerabili Ministrorum dolore, frementium partes suas ab vno aliquo Iesuitâ adeò debilitari, & palàm vociferantium, nî continuò ille pelleretur, vniuersum breui oppidum ad Pontificiorum signa transiturum. His clamoribus excitati Magistratus, ac seditionem veriti, aut etiam accusationem negligentiæ suæ apud Ordines prouinciales, duobus militum Præfectis demandant captiuitatem Patris. Hi in ædes, vbi ille latitabat, irrumpunt per vim, deprehensum extrahunt, & onustum vinculis in publicam

Varij Patres incarcerati.

blicam vrbis cuſtodiam includunt. Hoc primùm carceris catenarumque honore Societatem dignata eſt Batauia: quem deinceps iterato ſæpiùs beneficio augere numquam deſtitit. Leonius biduo in compedibus Doccomij fuit. Inde Leowardiam ad ſupremum Friſiæ Senatum abreptus non euaſit, donec Iudicum cupiditatem ſatis magno argento Catholicorum pietas ſaturaret. Pecuniæ enim magis, quàm ſiti ſanguinis id genus homines laborant. Ergo ille athleta in ſtadium denuò ingreſſus, quaſi parum eſſet vna palma, ſexto pòſt anno iterum in Friſiâ Leowardiæ comprehenſus, iterum à duobus Catholicis eſt redemptus: quorum pietatem Deus ſibi acceptam oſtendiſſe viſus, eorum agris tam copioſo prouentu cumulatis, vt ex ſolo domeſtici pomarij fructu illam pecuniam anno inſequente conflarent. Duyſtius quoque, alter Miſſionis auſpex, ne quo minùs gloriari poſſet, captus eſt Delphis, cùm fortè aures confitenti daret. Sed Prætorem adortus extemporali eloquentiâ, tam liberè pro ſe & cauſsâ ſuâ dixit, vt vim loquentis ille non ſuſtinens, nullâ re læſum è veſtigio manumiſerit. Quę tam inſperata res, Catholicis lytrum parantibus, eximiam Dei erga Sacerdotem ſuum curam ſingulariter probauit. Huiuſcemodi luctis commilitones illi, ad magna præmia, & in exemplum ſcilicet poſterorum, exercebantur; donec vnus vtrique annus euntis ſæculi duodecimus laborum finem attulit, poſt parem viginti annorum curſum in difficili illo ſtadio, in quod primi ſine exemplo pariter fuerant ingreſſi. Magna opinio ſanctitatis poſt obitum relicta; & poſtumus virtutum odor, hodieque ſpirans, nonnulla etiam ſupra naturæ vim collata mortalibus beneficia, immortalem vtriuſque memoriam conſeruant. Iam Læuini Wauterij (cui biennium ipſum in carcere exactum) Ludouici Makeblydij, Borlutij, Tacquij, Greuij, Wencomij, aliorumque Patrum captiuitatem vinculaque perſequi impedior numero, & quorumdam adhuc vitâ: rerum etiam ſimilitudine laboraret oratio. Fortunam omnium animosque vnus exhibeat Ioannes Viringus. Is rem Catholicam, ſui ſecurus, tractabat in Friſiâ, cùm ab Harlinganis præſidiariis nullâ periculi ſuſpicione comprehenditur, deuehiturque Leowardiam. Prodidit virum ingratiſſimus aliquis diſcipulorum, qui ab illo olim Magiſtro in ſcholis, præter commune doctrinæ, multa priuatim acceperat beneficia, quibus Iudaico exemplo tam inſignem gratiam rependit. Geſtiebat interim gaudio Viringus, nec implicari compedibus antè ſuſtinuit, quàm eas lætiſſimo ore, tamquam delicias ſuas & votorum ſummam, exoſcularetur. Menſes propè ſeptem exegit in vinculis. Paulum aliquem captiuum diceres; ita ſuadebat omnibus, hortabatur, orabat; &, quod liber vix faceret, inueteratos aliquot & contumaces hæreticos ad Orthodoxorum partes tranſtulit catenatus. Lytrum pro ſe ne Catholici penderent, anxiè prohibebat; iniuriam facturos, non beneficium, profeſſus. Nequaquam tamen ſic cauere potuit, quin matrona nobilis, & apud Iudices gratioſa, libertatem ei exoraret. Ergo compedibus exemptus, moleſtiore animo quàm intrarat carcerem exiuit, relictâ poſt ſe tantâ virtutis opinione, vt ferrum quo fuerat alligatus, multo argento æſtimatum redemerit Catholicus primæ dignitatis vir, & ſacri pignoris loco reuerenter aſſeruarit. Maiori etiam honore dignum

Leonius & Duyſtius, duo auſpices Miſſionis, vnà moriuntur.

Conſtantia Viringi in carcere.

dignum erat ferrum, quod alterius Sacerdotis adhuc viuentis tam atrociter adstrinxit pedes, vt quotannis (& annus hic quintus decimus est) acerbo & immedicabili cruciatu vulnera recrudescant. Possem Goudam, Amsterodamum, Lugdunum, Hagam-Comitum, Neomagum, aliasque vrbes producere, quibus vinculorum & carcerum gloriam debet Societas; nisi satis esset dicere, quàm latè hæresis imperat, nobis patêre Christianæ patientiæ theatrum. Fœderatorum quidem Ordinum, pro ingenio gentis, maior fortassis esset humanitas erga nos, si non perpetuis pseudoeuangelicorum querimoniis ad sæuitiam accenderentur. At illi Ministelli reformatores Religionis, qui quæ docent neque intelligunt ipsi, neque constanti possunt asseuerare mendacio, classicum bello Iesuitico canere gestiunt, quia plagam sibi & synagogæ suæ à nobis timent, quam sanare non possint. Quod malum præoccupaturi, validis lateribus & vastâ fauce stentores, aduersum Iesuitas intra ipsa Bataniæ viscera occulto latrocinio grassantes, cum raui & sine fine declamant. Lepidum Goudæ contigit annos abhinc triginta sex. Theodoricus Stoofhemus vetus gladiator benè longam in nos declamationem instituebat, nullâ re præterquam calumniis insignem. Nullum dicendi finem poterat inuenire, donec prodigioso signo desuper admonitus est, quàm verè omnia & quàm diuino afflatus spiritu diceret. Immanis bubo de summo ædis laqueari cum ingenti strepitu delapsus ad concionantis aures, & circum ardentem cereum codicemque sacrum, quem ante se apertum doctor ille voluebat, ter quaterque se librans, quasi alarum plausu comprobaret verba præconis sui, vniuersam audientium coronam cum risu plausuque dimisit. Huiuscemodi ministris vtitur satanas ad vlciscendum dolorem suum hausturn ex tot animarum iacturâ, quas lupo illi ereptas, CHRISTO Pastori vero restituimus. Illorum maximè impulsu ab Ordinibus feruntur edicta; & inquisitionibus, comprehensionibus, exsiliis, carceribus, vinculis, sæuitur in Iesuitas, non alterius culpæ reos quàm defensæ Religionis Orthodoxæ, ne illa penitus intereat iis in locis, vbi quondam sanctissimè culta tamquam suo in Regno triumphauit. Id potestis scire, & verò scitis, Fœderati Ordines, si permittitis vt vos compellem.

Fœderati Ordines in Societatem accenduntur à pseudoeuangelicis.

Non nos aut ferro Batauos populare penates
Venimus,

aut insidiari cuiusquam vitæ, aut aduersus Rempubl. vestram machinari. Fabulæ istæ sunt, contra quas centum iam anni stant, & sæcularis nostra innocentia. Æquúmne igitur vos exacerbari paucorum Sacerdotum latebris, & modestâ, vobisque innoxiâ, viuendi ratione, conseruandis reliquiis Orthodoxæ Fidei illius, quam maiores vestri omnes publicè professi sunt, quam templorum parietes ac fenestræ, quam imagines (si non omnes violastis) quam senes vtriusque temporis testes, quam libri & litterarum monumenta commendant? Si Iudæis, si Turcis Christiani nominis hostibus, veniam datis exercendæ palàm impietatis; nobis, saltem Christianâ lege coniunctis, vel occultum veræ Religionis exercitium interdicetis? Ergo quæ sceleratis, quæ perfidis, quæ impiis licere vultis; soli nos mulctis, exsiliis, carceribus, squallore, inediâ, omni

ærumnarum genere luemus? Sed hæc alterius temporis est oratio.

Ceterùm Deus quàm gratos habeat Batauicæ Missionis labores, prodigioso persæpè indicio declarauit. Hornæ Franciscum Cleuium grauis morbus ad extrema deduxerat, mœstis sanè Catholicis, & viri adeò necessarij iacturam quantouis pretio, si possent, redimere paratis. In communi luctu matrona quædam impulsu aliquo maiore suam vitam morti oppignorat, seque pro Sacerdotis salute, si Deo ita cordi sit, ex animi sententiâ deuouet. Annuit Deus. Confestim mulier ex voto suo ægritudinem corporis persentiscere, leuari Sacerdos; deinde paribus omnino incrementis huic valetudo, illi morbus intendi; ad extremum vno tempore illa mortem oppetere, hic perfectam consequi sanitatem. Roterodami cœtum coëgerat Nicolaus Romæus noster, quem subito interuentu Prætor tantùm-non in Sacris deprehendit. Progressi ad Prætorem primarij duo viri, dum quibus nescio sermonibus hominem occupatum tenent, Sacerdos ac populus per posticum ædium, quas fluuius alluebat, quærentes fugam, mirabiliter euadunt. Vacuus fluitabat lembus, qui sponte ad ædes velut Catholicos accepturus applicuit. eo quotquot poterant in aduersam ripam traiecere. Inde iterum ac tertiùm nullius impulsu rediit lembus, omnesque periculo subduxit. Makeblydium aliquando interceperat Prætor; & mox intemperiis agi cœptus adeò grauiter, vt de vitâ Medici conclamarent: adductus Makeblydius feruenti ad Deum prece subitam homini exorauit sanitatem. Hoc vindictæ genus proprium habent Catholici, ac præcipuè Sacerdotes, benè de hostibus mereri. Vastissimo corpore & pingui aquinâ hominem de stirpe Titanum, qui mortuus viginti duobus humeris fuit efferendus, de verâ fide capessendâ admonebat noster; docebatque, quem Petri naucula non veheret, salutis portum tenere non posse. Risit ille, & impio ioco, Vetus, inquit, ista nauicula est; &, me si vehat, periculum ne subsidat. Frustratam Sacerdotis operam diuina manus ad exemplum vindicauit. Tertio pòst die valens ille ac firmus, nullo tentatus morbo, viuere desiit, gemino corporis animique naufragio infamis. Verùm ad Annales talium pertinet narratio: Missionis Hollandicæ naturam paucis indicasse, satis ad præsens institutum. Nunc Castrensem à primordio euoluamus.

MISSIO CASTRENSIS.

Thomas Saillius Bruxellensis, cum Antonio Possevino, aliisque vndecim Sociis, Moscouiam excolebat, recèns ad æquas pacis conditiones adactam à Stephano Battoreo Rege Polonorum: cuius rogatu colonos illos miserat Româ Gregorius XIII. Pontifex Maximus, ad barbaræ gentis feritatem Christianis legibus mitigandam. Ibi per triennium laboribus & ærumnis exhausto Saillio de Medicorum sententiâ Belgium repetendum fuit, si vellet viuere. Abituro Rex credit litteras ad Alexandrum Parmensem Ducem, Belgij tunc Gubernatorem: in quibus & latorem ipsum, & Battoreos duos nepotes suos, hactenus dissimulato genere militantes, impensè commendabat; ac præterea indicabat, arcana quædam non committenda litteris renuntiaturum Patrem, cui perinde habenda esset fides, ac si Rex ipse loqueretur.

Hac epistolâ instructus Saillius, Belgium attigit anno sesquimillesimo

mo octogesimo sexto Septembri mense, atque in castra Regia ad Orsoiam delatus, eamdem exhibet Parmensi Duci. qui, postquam legit, magnum Patri honorem habet, & aliquamdiu cum eo in virorum Principum coronâ collocutus in interius conclaue secedit, intellecturus arcana, quæ Rex intelligi volebat ex Saillio. Id vbi factum, ad singularem honorem adiungit Dux incredibilem beneuolentiam, & aliquando virum abs se abire permittit. Saillius Duci satisfactum interpretatus, ad Belgij Prouincialem iter arripit, & Meursium proficiscitur, natalem ibi Deiparæ Virginis acturus diem. At Parmensi mens erat, eum conscientiæ suæ arbitrum retinere. Itaque Peruigilio festiuitatis expiaturus de more animi noxas, vocari ad se iubet Patrem Thomam. Quæritur totis castris Thomas; ac tandem inuenitur aliquis eo nomine ex Franciscanâ Familiâ, & sistitur Duci. Dux errore offensus, alium de Societate Iesv adduci imperat. Fit longa inquisitio, & festus interim dies illucescit, quo sacram Synaxim sumere constitutum habebat, si adesset Saillius. In loca vndique vicina dimissi cursores Thomam venabantur, & inclinato iam die vnus aliquis Meursium peruenit, tertio à castris lapide. Stabat Saillius ante hospitis sui fores iter prosequi meditatus, cùm cursor illum aggressus, Tu, inquit, ille es quem quæro; conscende hunc equum sessoris vacuum sine morâ; Dux te vult, quem tuâ caussâ nobis iratum placare festina. Hîc magis mirari Saillius, & tamen conscenso equo in castra properare. Sed iam nox abstulerat colloquendi cum Duce facultatem: nihilominùs ab Oeconomo magnificè acceptus est. Vixdum illucescebat, cùm Dux vltrò ad Patrem accedens, & manu scabellum è vicino promouens, Hîc sede, inquit, mi Pater, & pœnitentem me audi. Ex illo Saillius dare aures constanter perrexit, vsque dum tertiâ in Gallos expeditione extremam Ducis morientis animam legit in Vedastino apud Atrebates.

Thomæ Saillij colloquium cum Duce Parmens.

Dux Saillium reuocat;

& sibi Confessarium accipit.

Hisce principiis originem duxit Castrensis Missio, occasione non magnâ, neque tum intentâ, vt ferè consueuit, cùm grande aliquid molitur Deus, cuius ipse manifestus auctor videri vult; ne humanis procuratum consiliis ac molitionibus fortasse credatur. Etenim Saillius apud Ducem hærere iussus, pro zeli sui amplitudine etiam ad milites semet extendit: ac breuî factum, vt totis castris celebratus expeteretur passim ab omnibus: ad quos tamen pertingere vnus non poterat, quamuis se ipse quàm latissimè explicaret. Itaque de sociis in auxilium vocandis agi cœptum, Duce non solùm probante, sed etiam hortante & impellente. Sensit tum demum egestatem suam Prouincia, Sociorum numero haudquaquam exæquante vota necessitatesque ciuitatum, nedum sufficiente Missioni nouæ. Valuit tamen ratio maioris boni. Ex variis Collegiis præcipui Patres educti, quos iuuando militi peritia linguarum, & exantlandis laboribus robur animi iuxtà ac corporis dictabat idoneos. Duodecim Sacerdotes dati: totidem adiutores pars nostri fratres, pars iuuenes honesti Societatis nostræ candidati. Omnes in suam familiam adsciuit Dux, & pro domesticis habuit aliquamdiu: donec in omne tempus Missionem illam, cuius fructuosissima erat opera, firmaturus, Patrum nomina libris Regiis inscribi voluit ad militarem

Origo Missionis.

Missio instituitur.

modum; non ſtipendio faciundo, quod erat nefas, ſed eleëmoſynis ſuſtentandæ vitæ impetrandis. Porrò quò noſter ſeſe labor, dum mouentur caſtra, ad vniuerſum militiæ corpus extenderet, numero in membra diuiſo, pars apud Aulam, pars in tormentorum ſtatione collocati, plerique in peditatu reſidere iuſſi. In equite laborabatur, quem & loco inconſtantem, & à mole exercitus plerumque diſſitum comitari, neque modeſtum ſatis erat, neque fructuoſum. Ne omnino tamen neglectum iremus, hæc ratio opportuniſſima eſt viſa, vt quæ turma ad Principis cuſtodiam quotidie accederet, ea gnauiter excoleretur à Patribus Aulam ſectantibus; deinde, quando in acie ſtandum, expiarentur animis, & ſuâ quiſque linguâ animarentur ad præliandum fortiter Deo ac Regi; tum etiam, vbi res poſceret, in conflictu læſi cadentesq; iuuarentur. Hæc igitur illa caſtrenſis Miſſio primùm Dei bonorum omnium auctoris, poſt Deum Alexandri Ducis Parmenſis auſpiciis nata perfectaque, ſuccedentibus ordine Principibus velut per manus tradita hodieque perſeuerat. Ingens virtutis campus, laborum incommodorumque magnitudine cum periculis adæquatâ.

Quàm ſit ardua hæc Miſſio.

Expeditiones ſingulas perſequi, immenſum; paucas attingere, neceſſarium, ex quibus prona erit omnium coniectura. Occurrendum enim falſis quorumdam opinationibus ſermonibusque inſtitutum illud ſugillantium, quaſi aut emolumenta noſtra, aut quas neſcio ſpes venemur ex caſtris. Quem errorem (niſi maleuolentia eſt) euellere aggredior exiguâ narratione; & ab ipſo Saillio Miſſionis auſpice iuuat auſpicari. Is Burrichij prope Weſaliam miſerorum militum mapalia luſtrabat, opem animis, opem ferens corporibus; cùm peſtilenti afflatus lue, caſtrenſium laborum principia tantùm-non morte ſuâ funeſtauit dicam, an conſecrauit. Chirurgus Ducis dum Patri curam adhibet, ipſe contagione exſtinguitur. Saillius, deſperatâ ab hominibus vitâ, votum Virgini concipit, & conualeſcit: quem adhuc grauiter languentem Dux ad ſe accerſit Zutphaniam, cuius vrbis ſoluendo obſidio diſtinebatur. Iamque aciem deſcribebat, cùm aduehitur Saillius: quem vbi vidit, manifeſto exultans gaudio, Adeſdum, inquit, mi Pater; & pro Eccleſiâ dimicantem, ſi humani quid fortè contingat, iuua. Hæc prima illa ſtipendia, quæ fecit primus caſtrorum ſectator; ex militum lue tactorum viſitatione, contracta peſtilentia, & ipſa mors, niſi hanc votiua pietas auertiſſet. Premebat Rhotomagum in Galliâ Rex Nauarræus anno M. D. XCI. quando Parmenſis Dux à Catholicis Chriſtianiſſimi Regni Proceribus ad ferendam iteratò opem è Belgio aduocatus, durum iter hiberno anni tempore ingreſſus eſt, ſuoque aduentu hoſtem celeriter fugauit. Victoria fuit: ſed quantis empta militum, ducum, &, quod nunc ago, Patrum caſtrenſium ærumnis! Sæpè fixis mediâ niue tentoriis traductæ noctes aſperrimo frigore & gelu: ſæpè annona deficiens, aut famem, aut miſerrimum victum & aliàs deteſtandum, imperauit. Quorum incommodorum acerbitatem quis liber homo ſuſtineat, ſi abſit illa ſpes, quæ præſentium ſenſum aufert exſpectatione futurorum? Sanè robuſtiſſimum quemque ex miſeriâ inuaſit morbus, morſque vnum ſuſtulit mediis iacentem campis ſub dio, cui militare vehiculum

Saillius peſtem contrahit ex caſtris.

Alius moritur ſub dio.

culum ventis ac imbribus peruium lectus fuit, in quo ſupremam animam exhalaret.

Copias ex Galliâ vix reduxerat Parmenſis menſe Maio milleſimi quingenteſimi nonageſimi ſecundi, cùm Mauritius Comes Batauicæ militiæ Imperator, validiſſimo exercitu nauibus aduecto, caſtra metatus eſt ad Steenwicum: quod Tranſiſalaniæ oppidum Regi ſeruabat Coquellius Gubernator, vir domi nobilis, ac militari laude clariſſimus. Qui iam certus paratæ ſibi obſidionis, ante omnia egit, vt vnus aliquis è Societate Sacerdos militibus præſidio futurus accederet. Datus ex caſtrenſium numero P. Henricus Samerius; & ingenti gratulatione exceptus: quippe cuius inſignem operam aliis quoque locis & expeditionibus probatiſſimam habebant militum plerique. Hoc potiſſimùm auctore omnes vitam Catholicæ Religioni ac Regi deuouêre, dira omnia paſſuri priùs quàm ſeſe hoſtibus hæreticis dedituri. At Mauritius iam ad ipſam oppidi foſſam perduxerat vineas, omniq́ue ex parte muros & propugnacula quatiebat: quæ breuî ſolutis compagibus tam ingenti hiatu diſceſſere, vt interiora nudarent non tantùm, ſed planam quoque in vrbem viam per ipſas murorum ruinas darent. Signo ad irruptionem dato, in ipſis mœnium viſceribus acerrimè dimicatum; ſed iniqua ſors propugnantium erat. Mauritio ad reparandam iacturam prompta multitudo, & feſſis ſauciisq́ue noui recentesq́ue ſuccedebant: Coquellius paucitate laborabat. ſpatium vel ad ipſa vulnera obliganda deerat, nedum ad corpora quiete cibóve recreanda. Itaque bono numero cadebant aut transfixi haſtis, aut plumbeis glandibus traiecti; & tamen qui ſupererant, Samerio ad omnia præſente, ſuisq́ue hortamentis periculi metum auferente, perſtabant in loco, deuotas animas profundere parati, ac ſubinde oblatas quantumuis honeſtiſſimas conditiones ſuperbè, quaſi vincerent, reſpuebant. Ingens enimuerò tunc laborum moles in vnum Sacerdotem incubuit, cùm ſauciorum ac morientium nemo eſſet, quin illius opem imploraret. quam vir magnanimus negare nulli ſuſtinens, ibi ſcilicet maximè verſabatur vbi pugna feruebat; & illæſus tamen inter tot vulneratos, tot interemptos, ſtetit. Hoc quoque in mirandis ponendum, quòd multi, diſrupto cranio, & cerebro fœdè fluente, ſpiritum & vocem retinuere, donec ritè confeſſionem peregiſſent. Pugnandi pertinaciam nox ſola fregit. Pedem retulere hoſtes irrito conatu; & ad duo millia deſiderati. è Regiis trecenti cecidêre, reſtabant haud multò plures feſſi omnes fractiq́ue; neque in diem alterum ſupererat puluis vel vnico tormento in hoſtem excutiendo neceſſarius. Quæ tametſi ferè non ignorabat Mauritius; clademtamen haud minorem priore ſapienter veritus ab obſtinatis & iuratis mori, miſit qui variis conditionibus tentaret obſeſſorum animos, honeſtaq́ue offerret omnia, niſi quòd ſolum Ieſuitam tradi poſtularet. At Coquellius & miles poſtulatum indigniſſimum deteſtati, & ſua capita Samerio oppignorantes, tamdiu reſtitere, donec & hunc iiſdem cum milite incluſum pactis tutò libereq́ue abiturum promiſit hoſtis; ſed fide malâ, quemadmodum alibi commemorabitur in loco.

Labores Henrici Samery in obſidione Steenvvici.

Haræus Annal. Belg. Tom. 3.

Gubernabat Belgium anno M. D. XCV. exſtincto Archiduce Erneſto,

sto, Fontanus Comes, quando noua in Galliam susceptа expeditio Patrum operam magnis incommodis exercuit. Nec sine nostro sanguine res peracta. Nicolaus Montanus, vulgò Burgundionum Apostolus, ab hostili milite ad S. Quintini fanum multo vulnere confossus interiit. P. Antonius Crispus Fontani Confessarius ad Cameracum in obiectos vrbi aggeres (quod solebat) ascendens, opem militi laturus, glandem aduerso accepit pectore, & pro mortuo in castra delatus mortem mirabiliter euasit. Virum crederes iterato Numinis beneficio in castrorum subsidia seruari. Nam & ex illâ infortunatâ classe, quam Philippus Rex aduersus Anglos tanto molimine sumptuque adornarat, pereuntibus aliis, ipse vno cum socio in Flandricum littus euasit, ex eoque tempore operam militi perutilem nauauit, quasi ad hoc Oceanus expulisset.

Nicolaus Montanus trucidatur.

Antonius Crispus traycitur.

Quid Alberto Belgarum Principe? quàm arduus Patribus ille campus Neoportanus, non vnius cruore respersus! Sæcularis ibat annus milesimus sexcentesimus, & formidandis Batauorum copiis Flandriæ ora maritima tenebatur. Archidux collecto celeriter milite obuiàm progressus, ipsâ visitantis Mariæ luce cum Mauritio haud procul Ostendâ secundo Marte congreditur. Felix Belgium, si victoriam benè auspicatam, maiori circumspectione miles præferuidus prosecutus fuisset! Sed auctis eo ipso die copiis, præcipitato ex vincendi ardore consilio, iterum impetus factus est in desperatè pugnaturos; atque ita redintegratum prælium illud cruentum, in quo fortissimi Ducum ac militum cecidêre; ipse Archidux, accepto in caput vulnere, vix discrimen euasit. Numquam maior Patrum animus apparuit, quàm inclinante belli fortunâ. Discurrere ipsi per signa, metum eripere trepidantibus, auersos retrahere à fugâ, læsos cadentesque expiare. Iam accepta clades erat, neque campum tamen deserebat imperterrita illorum charitas. Inter laceros miserorum artus & cæsorum cadauera reptabant, aures dabant adhuc spirantibus; nonnullos etiam, de quibus spes vitæ erat, suppositis humeris in tutum deportabant. Spectabat hæc victor hostis, & tantâ virtute irritatus impetum parabat, ingentem scilicet ab inermi Sacerdotum manipulo gloriam relaturus. Petrus Buzelinus, Laurentius Euerardi, Otho Campensis comprehensi sunt. ceteri fugâ lapsi. Buzelinus, nostris eâ pugnâ præfectus, clarâ voce profitebatur se non militem, sed militum Pastorem; non arma tractare, sed animas; non facere Archiducis stipendia, sed vnius Dei. Magis hinc, vnde miteſcere debuerat, efferatus hostis hominem glande iteratâ traijcit. Ille prolapsus diu fuit antè quàm moreretur: quo tempore suorum vulnerum oblitus, circumiacentes Regios, quorum lentè exspirantium exaudiebat gemitus, animabat; & suo exemplo hortabatur, vt sanguinis vitæque iacturam in caussâ Fidei tamquam martyrium læti sustinerent. At Laurentius nonnullis transfugarum hostili cuneo permistis agnitus mouit commiserationem sui. Audierant sæpè illum in castris Regiis concionantem, & charo capiti vitam ab hoste omnibus precibus orabant. Sed quas preces admitteret Caluiniana crudelitas pro Sacerdote Iesuitâ? Ergo & ille magnanimus, neque pro se ipse quidquam precatus, multo ferro plumbo-

Pugna Neoportana:

Patres in eâ quid fecerint:

tres ab hæreticis necantur,

P. Petrus Buzelinus,

P. Laurentius Euerardi,

plumboque trucidatus occumbit. Otho denique Campensis, in cuius aures Ernestus Archidux animi sui noxas nuper deponebat, dum sauciorum aliquem suo collo inhærentem ex cæde eripit, ab hoste circumuentus pro alienâ salute seruandâ amisit suam. Cæsorum cadauera, vt hinc odium, atque ex odio caussam necis colligas, vsque eò deformata vulneribus fuere, & membris mutilata, vt inter se recognosci numquam potuerint. Decebat sanè tam vnanimes viros, quorum par mors mortisque caussa, ne cadaueribus quidem posse discerni. Valuit paucorum virtus ad communem omnium gloriam. Ex eo die ad Societatis existimationem accessit etiam veneratio. Sanctos Patres illos, vereque Martyres ferebat fama, & multi sapientes credidere. *P. Otho Campensis.*

Secutus est annus sæculi euntis primus, & Ostenda premi ab Archiduce cœpta, plus quàm triennalis labor. Duorum supra septuaginta millium sanguine obsidio ea Alberto etiam victori stetit. Patrum multos tam dura castra fregerunt. Peste aliquot extincti, aliquot discerpti globis; interque hos Germanorum quidam appellatus Apostolus, eo nomine dignus, P. Spikermannus, quòd ad solam Ostendam vnus ipse octingentos ampliùs ad veram reduxit Fidem, non gregarios tantùm illos, sed Duces quoque ac Tribunos. Quis ægrotantium aut vulneratorum exstiterit numerus, cogitari faciliùs quàm dici potest. Horum omnium animis, & quà licebat corporibus, mederi Patrum nostrorum fuit, nisi pecudum more permitterentur mori. Aliunde nihil auxilij solatiue sperandum habebat turba illa miserabilis, nisi à Patrum pietate, quibus vitam multi seruatam, multi recuperatam sanitatem debuere. Et quoniam castra tantam inutilium copiam non ferebant, Brugas vicinam vrbem deportabantur; vbi breuî is numerus fuit, quem octo magna nosocomia capere vix sustinebant. Hac parte oneris castrenses Patres subleuauit Collegij Brugensis charitas: quod ferè consueuit, quoties inhabitatas nobis vrbes, vel hibernaturus, vel ab ærumnis recreandus, miles inducitur. *In Ostendanâ obsidione labores Patrum.*

Ceterùm ad Ostendam multa & noua Christianæ pietatis excitamenta in vsum induci cœpta, & quibusdam quasi legibus ad stabilitatem confirmata; sed præcipuè hæc quatuor. Sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum deinceps ad ægros magnâ pompâ multisque luminibus defertor. Statis per diem horis ad nolæ signum Missæ sacrificia peraguntor. Manè, meridie ac vespere tubarum cantu signum Angelicæ Salutationis dator. In Patrum tabernaculo ante Virginis Deiparentis statuam lampas perenniter luceto. Postrema hæc constitutio ingens ad deuotionem stimulus fuit vniuerso quidem militi, sed excubitoribus potissimùm, qui numquam interdiu, numquam noctu transibant, nisi ponerent humi genua, Deiparæ inclamarent opem, suamque illi vitam & salutem commendarent; haud sanè languidè, si quod periculum ceruicibus impendêre sentiebant. Hæc ad Ostendam decreta: alibi alia, quæ pro tempore perpetua emendandæ militiæ cura dictabat. Nam quæ omnium expeditionum sunt, abstineo dicere: multos ab hæresi abductos; iurandi, peierandi, blasphemandi inolitam consuetudinem exstirpatam; eiectas pellices & scorta; licentiam militarem in pe- *Pia instituta in castris.*

cuniis extorquendis, in diripiendis rusticanorum bonis, repressam; exstincta odia dissidentium, duella inter Principes quoque viros impedita; diligenter curatum, ne cui vmquam confitendi copia deesset; tuguria militum frequentata, & id genus sexcenta: quæ vno possum complecti verbo, si dixero institui à nobis militem Christianum. At quanto id labore, quot curis vigiliisque, quo discriminum omnium, ipsiusque adeò mortis contemptu impetrandum sit, facilè intelligit & solus, qui aliquando ingenium militare tractauit.

Inducia duodennales.

Annos iam supra viginti Castrensem hanc prouinciam pari operâ & operæ pretio, magnâ sui apud bonos commendatione, maiori apud Deum, quod speramus, merito Societas sustinebat; cùm belli tædio hinc atque illinc respectari ad pacem cœptum, aut ad inducias certè, quas datis vtrimque oratoribus in duodennium confectas denique & proclamatas, ingenti Belgarum gaudio, ingenti patriæ bono, annus sæculi nonus felicibus auspiciis inuexit. Ergo vel exauctoratus miles, vel in statiua dimissus. Ea occasio fuit, cur parum nostri amantibus hominibus, ac parum de Christianâ pietate solicitis, visa sit nihil admodum necessaria Societatis opera in castris, quæ nulla iam essent; atque etiam bello post inducias reparato, posse castra Patribus carere ex Regis & publicæ rei bono. Hæc secum cogitantibus non veniebat in mentem, præsidiariis militibus etiam per induciarum tempus esse consulendum; ac si quam interim in partem miles Regius extra Belgium mitteretur, Patres vtique pro muneris sui ratione comitaturos: quod & facto fuisse opus posteà dies ostendit. Verùm hæc eos animaduertere non sinebant vel parum æqua erga nos studia, vel in solas res humanas nimiùm intenta cogitatio sine curâ diuinorum. Quodcumque illud fuit, certè Regem frequentibus litteris interpellandum putarunt, monendumque, ex illo ære nobis numerato conflari posse multorum militum stipendia, quorum scilicet necessarius in bello vsus, non item Patrum nuper à Parmensi Duce nouo inuento adscitorum, priuatæ magis beneuolentiæ, quàm boni publici affectu. Sine his & pugnatum anteà fuisse in Belgio, & extra illud nunc non infeliciter pugnari. Sed neque deesse Sacerdotes alios plerisque legionibus, quos Capellanos vocant. Adhæc satis instrui posse militem Christianis monitis quâ parte anni in hibernis agit: in campo non de rebus animi, sed de hoste victoriâque cogitandum. Huiuscemodi parum firmis rationibus fatigabant Regem; nec quies fuit, donec Marchio Spinola, supremus militiæ Imperator, quotidianus ipse idemque grauissimus actionum nostrarum testis, suam hac de re sententiam luculento scripto comprehensam transmisit Regi. Has vbi litteras accepit Rex, ex iisque didicit quanto suæ Maiestatis honore, quantâ ducum militumque gratiâ, &, quod caput, animorum vtilitate adhuc in castris versata esset Societas, quantis se confeciisset laboribus, quot periculis obiecisset solâ salutis alienæ caussâ; hæc, inquam, Rex postquam indubitatâ Marchionis testificatione comperta habuit, indicto importunis monitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus Præfectisque ærarij sui mandata, ne quid in posterum aduersus Patres, quorum operam

Missio castrensis obtrectationem patitur:

aliqui apud Regem agunt, vt abrogetur in perpetuum.

Marchio Spinola ad Regẽ scribit pro seruandâ Missione:

Rex perpetuam esse vult.

ram probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed promptiores etiam exhinc essent in annumerandâ eleëmosynâ sustentandis illis, quos nihilo sanè minùs quàm milites in bello vtiles ac necessarios censeret; quorumque laboribus & meritis certiùs, quàm militum armis, veniret speranda victoria. Hic finis contra nos agendi fuit, veriùs contra Regem ipsum, contra Duces ac milites, contra salutem animorum. Quot enim millia sine Patribus perissent? quot regnassent scelera? quæ libidines, quæ furta, quæ rapinæ, qui tumultus, quæ seditiones? Odiosum sit suis singula exemplis comprobare; ac nihilominùs adeò manifesta sunt, vt nec inuidia negare possit.

Apud militem conflatur inuidia Missioni.

Iam Regi satisfactum erat, cùm in milite fuit laborandum. Huic pessimus à nonnullis ingeneratus error, præteritorum meritorum induxit obliuionem, & ex amore odium detestationemque concitauit in Patres. Stipendiorum imperfecta solutio imputabatur Societati. Fama erat, sustentandæ Missioni nostræ partem bonam singulis militum detrahi. inuidiosum sanè commentum, in quo expugnando diu multumque desudatum. Plebeiis animis ac rudibus, quibus pecunia salute est potior, pertinaciter hæsit semel infixa persuasio. Emersit tamen aliquando veritas, & pristinam nobis beneuolentiam cum fœnore restituit. Vt enim lux post tenebras gratior; ita, posteaquam mendacium euanuit, plerumque est amabilior innocentia. Ceterùm induciæ, vti anteà insinuabam, minimè otiosis Patribus actæ. Præter domesticam præsidiariorum culturam bis extra Belgium miles sequendus fuit Duce Marchione, qui nostram ab exercitu numquam patiebatur absentiam. Prima expeditio suscepta est anno sæculi quarto decimo: & prono cursu Aquisgranum, Wesalia, & quotquot circùm oppida, in Cæsaris, cuius hæc auspiciis gerebantur, potestatem venêre. Præter consuetos castrorum labores, ingens tunc bellum cum hæresi susceptum: Wesaliæ in primis, quam alteram Geneuam expurgare Patres summis viribus institerunt. Anno deinde sæculi vigesimo in Palatinatum ducturus Marchio, iterum Patres, veteri suo more, ad omnem fortunæ aleam assumpsit, ipsumque ante alios Thomam Saillium, emeritæ iam militiæ senem; cuius præcipua erat apud Tribunos & in omni exercitu auctoritas.

Missio vsum habuit etiam tempore inducia-rum.

Sed post inducias, quæ finem suum habuere tertio Kalendas Maias millesimo sexcentesimo vigesimo primo, incredibile, quid castris Regiis profuerit Societas in hodiernum diem. Vix audiri cœperat tubarum ac tympanorum sonus, cùm Albertus Archidux, patriæ pater, quasi nollet induciis superesse, diem suum obiit, mœstissimis sanè Belgis, & ex pacifici Principis interitu præsagientibus ea mala, quibus hodieque implicantur. Inflauit Batauos mors Alberti; sed mox sensere viuere Isabellam: cuius fortissimæ Heroinæ auspiciis illo ipso anno cinctum Iuliacum, & proximo ineunte in potestatem redactum, docuit & post Albertum posse à feminâ hostes superari. Verùm rem nostram, non publicam, agamus, & more apum ex floribus mella legentium, fructus aliquos obiter ex pauculis expeditionibus delibemus. Anno sæculi vigesimo secundo tentare placuit Bergizomium in Brabantiæ finibus vrbem flumini impositam. Trimestre obsidium fuit. Paruus in principio

Finitis induciis moritur Albertus Archidux.

error, in fine maximus, desperato successu receptum imperauit. Is castris egregiè probata militi, probata Ducibus, ipsique potissimùm Marchioni Spinolæ Patrum virtus, nullos labores, nulla pericula reformidantium, vbi agebatur animarum salus. Munitiuncula erat, quam frequente incursu vexabat hostis, & nostri laborabant. Eò submissus P. Gulielmus Buuetius addidit animos militi; &, quà sinebat Religiosa professio, præter Sacerdotis partes, etiam agebat Ducis. In ipso certaminis ardore lorica hostili cuniculo subuersa propugnantes ita nudauerat, vt hastis ferroque res cominus ageretur. Desperata loci defensio omnibus suadebat fugam. solus Sacerdos pænè cum humo in sublime iactatus, amisso pileo, os vultumque puluerulentum detergens, *In hostem*, inquit, *in hostem*; simul iectâ fugientibus manu, quà verbis, quà exemplo stitit militem, & in præsenti morte detinuit. Primus ipse sportulam congestâ humo refertam in hiatum intulit restaurandæ loricæ: quo facto stimulauit armatos, quibus iam pudor erat inermem non sequi. Momento rediit omnibus animus: restituta lorica est, reiectus hostis, seruata munitio. Intereà totis iam castris fiebat rumor, dissiliente cuniculo abreptum Patrem, & terræ cineribus insepultum. alij hastâ ab irrumpente hoste confossum memorabant. Iamque plorabatur, cùm ecce tibi velut ab inferis emergens, vultum vestemque decoro puluere sordidus, cetera saluus atque illæsus, apparuit. Exceptus est omnium gratulatione plausuque, & multos per annos facinus illud imperatorium à Sacerdote patratum miles vniuersus sermone celebrauit. Rex ipse, re cognitâ, admirabundus magnificis verbis extulit Patrem, suamque in nos benuolentiam auxit. Eum nobis virum præterita anni proximè superioris castra rapuerunt, quem omnes immortalem, ac potissimùm pauperes, voluissent. Miserias ille omnium complectebatur amplissimo charitatis sinu, verè inter illos misericordiæ viros recensendus, *quorum pietates non defuerunt*. Missionem gubernauerat annis multis singulari curâ prudentiâque, imis perinde ac summis charus. Extinctum fleuit exercitus, Aula, Belgium. Ferdinandus ipse Princeps, qui viuentem præcipuè amabat, & in castris ad sacram Exomologesin adhibebat, impedito per morbum Reuerendissimo Patre Ioanne de S. Augustino, non semel publicè professus est, in Patre Buuetio multa Societatem, plura exercitum Regium amisisse. Verùm, vt vnde digressus est sermo redeat, quo tempore ad Bergizomium virtutem suam probabat Buuetius, illo ipso Petrus Eulartius, quem in Palatinatu nuper ad militis solatium reliquerat Marchio, reuertit in Belgium, non solo puluere, sed sanguine gloriosus. Mansfeldium Halberstadiumque, duas Germanici belli faces, omnia vastantes, suumque incendium inferre Belgio molientes, insequebatur Gonsaluus de Cordubâ, exercitatæ militiæ Imperator, incredibili vsus celeritate, donec hostem nactus stitit, & prælio decernere coëgit. Cruenta pugna fuit & diu anceps; animus vtrimque ferox; spes in morte, vel victoriâ. Hanc denique retulit Gonsaluus præcipuâ virtute Hispanorum. Hostilis peditatus magnam partem deletus: equitum duo millia cæsa, ceteri desertâ pugnâ salutem inuenere. Inter præliandum emicuit intrepidus animus Eularti,

Insigne facinus P. Gulielmi Buuetij.

Insignis constantia P. Petri Eulartij.

lartij, & paucis imitanda constantia. Militibus immixtus, intra tormentorum etiam minorum ictus discurrere, hortari ad agendum fortiter, saucios è pugnâ auferre, extrema salutis remedia impertire morientibus. quæ dum facit, plumbeâ glande caput traiicitur, maiori vulnere quàm periculo. Gena fœdè lacerata, excussi dentes, maxillæ os confractum, læsa vocis organa. Nec tamen pedem extulit campo, sed per strata humi cadauera, ad ferendam si qui viuerent opem, reptare perrexit, donec, confecto prælio, rediit ad suos, incertum alieno magis cruore sordidatus an suo. Mouit ea species viri commiserationem aliis: at ipse crassum aliquid & obscurum submurmurans veriùs quàm loquens, sese omnibus exhibebat gloriosè purpuratum, gauisus pro Deo, proque Catholicorum militum salute, profudisse aliquid sanguinis, & vitam ipsam, si res ita ferret, profundere paratus.

Quid obsidio Bredana, quam annus sæculi vigesimus quartus inchoauit, quintus absoluit, quantam habuit laborum segetem, quantam periculorum! Vastissimo ambitu circumsidebatur ciuitas, leucarum omnino tredecim. Id omne spatium Patribus quotidie perambulandum. lenta oppugnatio erat, nullâ vi aut armis, sed solâ fame. Ipsorum nouem mensium opus fuit extorta deditio. Tota hiems traducta in castris: nunc cum frigore, nunc cum inediâ pugnatum: subinde subitâ aquarum eluuione tuguriolum & supellex omnis fluitabat. Fuit, cùm maioris tormenti globus ex vrbe excussus laceraret Sacellum in quo Patres diuina faciebant. Instabat etiam metus à vicinis Mauritij copiis, & ad conflictum res spectare videbatur. Itaque cum crucis signo præibant Patres velitaturis, contemptâ hostilium pilarum grandine, & ante ipsam stabant aciem, quam oblato hosti prælio Spinola explicarat: sed Hollando animus defuit, subductisque in tutum copiis, vrbem suam Comes Mauritius, ipsum vita ex mœrore destituit.

Hactenus belli post inducias redintegratio minimè nobis pœnitenda videri poterat, si fortunę foret constantia. At enim si constans sit, fortuna non sit. Conuerso ad Batauos vultu, partes nostras deserere visa, plus curarum nobis, plus difficultatis imposuit. Argento mari capto, belli neruum habuit Hollandia. Hinc Siluamducis, ipsum Brabantiæ claustrum adhuc inexpugnabile, aggredi confidentia fuit. Hic ille est infelix annus supra vigesimum nonus, Religioni Catholicæ, Regi, bonis omnibus grauis, Societati etiam nostræ non vno in castris funere luctuosus: quem tamen annum, debellatis quasi Batauis, lætissimum patriæ fortuna promittebat. Transmisso Isalâ flumine (fossam Drusianam vocant) florentissimi duo exercitus, Regius Cæsareusque, Velauiam occupabant. Actum erat, nî quorumdam incuriâ (prô pudor!) Wesalia periisset: cuius vrbis iactura debilitauit nostrorum animos, hostium erexit ad constandum in Siluæducis obsidione; cuius solutionem iam imperarant Fœderati Ordines Auraico, moram aliquot horarum postulanti, intra quod tempus Wesaliam à suis occupandam sperabat. Ita duabus vrbibus pariter amissis, geminum vulnus accepimus, præter damnum insigne copiarum annonæ penuriâ illatum. Miles non pugnâ saucius, quod expetebat; sed misero languore diffluens, vires Patrum, non animos superauit. Haud-

Patrum charitas erga militem agrũ.

quaquàm tamen à ferendâ ope ceſſatum, donec & noſtros mali violentia proſtrauit. duo etiam immortui laboribus, & horum alter Hermannus Hugo, doctrinâ multiſque dotibus clarus, in quo ſpes magnas amiſit Prouincia: ipſe tamen minimè plorandus, cui mors obtigit quantâuis vitæ diuturnitate glorioſior.

Mors Hermanni Hugonis.

Nihilo ærumnarum minus habuit caſtrenſis illa ad Traiectum ſtatio, & ipſa infelix, anno trigeſimo ſecundo, duce Marchione Santacrucio magnarum nuper claſſium aduerſus Othomannos ſatis felici Imperatore; ſed apud Belgas iniuriâne temporum, an locorum ignoratione, an quorumdam etiam perfidiâ infortunato. Multorum dierum imbres, & annonæ grauitas, eos inuexere morbos, quibus nulla curatio par eſſe poterat. Bina ægrorum millia iacebant; nulli, præter nos, Medici, Paſtores nulli. Itaque virtutem Patrum quamuis per ſe excitatam, ipſa tamen languentium multitudo acuebat, & pro ſtimulo erat extrema tot animorum corporumque neceſſitas. Omnes vitæ prodigi quidquid poterant virium impendere; non terreri fœtore, non ſordibus, non contagione. Pretium operæ fuit letalis morbus pleriſque contractus, qui duorum placatus funere, ceteros ad ſalutem publicam viuere permiſit. Hæc caſtra quoque nouis Chriſtianæ pietatis inſtitutis illuſtria fecimus: inter quæ principem tenet locum erectio Sacelli noui in eâ militiæ parte, quæ Baroni Balanzonio parebat, ſupremo rei tormentariæ Præfecto; in eamque curam datus eſt è noſtris perpetuus Sacerdos. Diuæ item Barbaræ, tormentorum Præſidi, Sodalitas inſtituta; quæ ſiue in caſtris, ſiue in hibernis, inſigni virtutis lucet exemplo.

At, amiſſo Traiecto, nouus militiæ Gubernator Marchio Aytona, meritò Belgarum omnium amor, & ſpes ingens (ſi frui diutiùs licuiſſet) ne omnino clauſum haberemus Moſam, ſapientiſſimo conſilio Rutæmundam inter ac Traiectum, quà D. Stephani inſula porrigitur, validiſſimam arcem eduxerat, relicto ad defenſionem copioſo milite. Tres ad culturam & ſolatium Sacerdotes dati ex Caſtrenſium numero. Atrox breuî peſtilentia fœdauit cælum, quam egeſta ducendis aggeribus humus creaſſe ferebatur. Magna mortalium ſtrages fuit: quibus dum Patres diurnam nocturnamque operam impendunt, lue & ipſi corripiuntur, & labores ſuos morte non ignobili coronant. Mox alij duo in exſtinctorum ſubmiſſi locum, in eamdem ſucceſſere fortunam.

Multi Patrum peſte exſtinguuntur.

Hæc caſtrenſium Patrum vita eſt, ſi quis ignorat; aut fortè etiam arbitratur magna commoda latêre. Illorum certè ineptiſſima opinio eſt, exiſtimantium hanc à nobis Miſſionem ſuſcipi non tam virtute, quàm humanâ aliquâ cauſsâ: quod perinde eſt ac vecordes nos & amentes putare, qui noſtrorum capitum pretio opes, famam, aut quid aliud neſcio caducum emamus; quaſi non ſatius fuerit extra Religionem viuere, quàm miſerrimam illam ſeruire ſeruitutem. Quàm multis bono aut etiam magno genere natis caſtrorum ſequendorum maximus fuit ardor, & in ipſo ætatis flore amiſſa vita? quibus, ſi ſuo iure inter homines viuere libuiſſet, nihil ad vitæ commoda, aut ſplendorem etiam, poterat deeſſe. At illi prudentes mundi huius aſſeclæ, quos ille vocat curuas in terram animas & cæleſtium inanes, numquam guſtatâ virtute

te CHRISTI, ſuo ſenſu mortali metiuntur omnia; cumque ipſi nihil ſupra naturam ſapiant, ceteros quoque nihil plus ſapere arbitrantur.

Vltimo ſexennio caſtra difficillima.

Reuertor in caſtra; quæ vt numquam difficiliora, ita nec ſenſimus fructuoſiora quàm poſtremis ſex annis, ex quo Ferdinandus Auſtriacus Princeps Cardinalis pro fratre Philippo Rege Belgium gubernat. Adhuc feſtos triumphos agebat patria, & Iſabellæ Archiducis iacturam reddito ſibi Auſtriaco ſanguine leuiùs iam ferebat, cùm ex improuiſo fœdiſſima procella turbauit gaudium, irrumpentibus in fines noſtros Gallis, quaſi poſt extinctam Iſabellam pacis leges & fœdera non valerent. Quid ageret vndique iam cinctum hoſte Catholicum Belgium? Duos annos, trigeſimum quintum & octauum, pænè habuimus fatales. Prior hoc amplius periculi habuit, quòd iam clades ad Namurcum accepta debilitabat omnium animos, malè ominantium de toto bello, auſpiciis adeò infortunatis. Intereà Batani Gallis coniungebantur, & formidabilis exercitus in Brabantiæ viſcera penetrabat. Captæ vrbes aliquot, Thenæ incenſæ, obſeſſum Louanium, ager omnis ferro flammâque vaſtatus. vbique timor, trepidatio, fuga. actum de fidis Regi prouinciis diceres. Vicit omnia fortuna Ferdinandi, quam generoſiſſimi Principis Thomæ à Sabaudiâ, & Marchionis Aytonæ prudentiſſima virtus adiuuabat. Cunctando, dum Cæſareus miles adueniret, reſtituta res, vterque hoſtis repulſus; &, quod prodigij ſimile, in ipſam Batauiam illata Regis ſigna, defixaque in Schenckiano. Incredibiles ea expeditio labores noſtris Patribus attulit. Morborum multi, ſed præcipuè dyſenteria peſtiſque vaſtabant copias, tam Regias quàm Cæſareas; ægrotantium cura omnis penes ſolam Societatem fuit ex Principis voluntate, qui præclaro exemplo apothecam ſuam patêre voluit in vſum militis, & multo argento ſubuênit miſerorum egeſtati, tantâ ſolicitudine pietatis, vt mitteret in dies Emmanuelem Guſmanum eleëmoſynarum præfectum, qui ſciſcitaretur ex Patribus, ſatíſne ad ægrum militem iuuandum eſſet æris; ac, ſi non eſſet, continuò numeraret. Valuit Principis exemplum ad imitationem. Magnatum multi & Tribunorum diem ſibi quiſque ſumebant in exercitium liberalitatis. Non rarò fuit, cùm Patrum humeris efferrentur funera, Patrum manibus terræ mandarentur. ſubinde viginti ampliùs cadauera pariter in tumulum illata. Delectauit omnes quidem, ſed vel maximè Principem, ea Societatis charitas. Sæpè illam auditus magnificis commendare verbis, ac dicere, numquam ſibi Patres iſtiuſmodi viſos. Sed neque is tum morbus magnis capitibus pepercit. Periere Dux Lermenſis, campi Magiſter Generalis; Grimberganus Comes, Principis Oeconomus; & dignus immortalitate Marchio Aytona, ſupremus armorum Gubernator: inter ipſas Patrum manus mortui omnes. Hæc prima caſtra ſub Ferdinando Principe fuerunt.

Ferdinandi Principis Cardinalis egregia pietas erga militem ægrũ.

Perfuncta tunc quidem ingenti periculo patria, haud ſanè leuius anno pòſt tertio incurrit, cùm hinc Gallus Audomaropolim arctè circumuallaret, inde Batauus, Calloanâ arce interceptâ, planum iter haberet in Flandriam, ipſique adeò Antuerpiæ minaretur. Geminis caſtris diuiſi Patres; pars in Arteſiam, pars in Brabantiam profecti: vtrobique pretium operæ tulere, magna animorum emolumenta. Eorum maximè

mè hortatu miles sibi vltrò ieiunia & pia vota pro felici successu non semel imperauit. Ad Audomarum propositæ sunt à Patribus Indulgentiæ (quas Missioni Sedes Apostolica concessit) in peditatu ad octiduum, quando in singulos propè dies, tametsi muniendis castris variè multumque distraherentur, facilè mille ad sacram mensam accubuerunt. Equitum deinde pietas per triduum inusitata fuit. Ad Calloam verò dies nocteque. Patres militi adesse, in assultu cum primis in hostem pergere, cadentes suis brachiis excipere, vulnera obligare; postque arcem vi expugnatam, captiuis hostibus, qui ad tria millia abiectis armis sese dediderant, à victoris insolentiâ cauere, eorum leuandæ egestati stipem corrogare, animis ab hæresi conuertendis nulli industriæ parcere. Non pauci ex iis ad Fidem Catholicam Regisque militiam transierunt. In ceteris fuit pertinacior quidam: decumbebat ille cum sui similibus multis in Bethunienſi nosocomio; cumque Sacerdos noster pro more Catechumenos de credendis instrueret, Aufer, inquit, nobis sermonem istum, sine mori securos & suâ sorte contentos. Percunctante nostro, quid ei ad viuendum deesset, Stramen, inquit, quod iacenti in terrâ substernatur. Abit Pater, & quod potuit stramen, in humeros sublatum apportat, ægro sternit in lectum iacenti, & præ animi acerbitate ne in gratiis quidem ponenti. Mox noster, Quid insuper tibi opus? Iusculo, inquit, è vino rubro & saccharo. laborabat scilicet acri dysenteriâ. Parat hoc quoque Sacerdos, & suâ manu ægro sumendum exhibet. Sumpto, iterum: Ergo & aliud est? Nihil, reponit ille, nisi vt mox Catholicus sim. fieri enim nequit, quin ea vera sit Fides, quæ suos his charitatis præceptis imbuit; nostri verò Ministri non sic agerent. Dixit; & seriò conuersus ad Fidem Catholicam, post dies paucos, magno suo gaudio, omnibus Ecclesiæ Sacramentis munitus viuere desiit. Ita solida virtus omni voce efficacius in animos etiam rebelles exercet imperium.

Pietas in castris excitata.

Sola Patrum castrensium charitate agris impensâ, pertinax hæreticus cõuertitur.

Sed finis aliquando sit, & semel omnia dicamus. Habet castrensis Missio cubationes humi, in cespite, sub dio; habet nocturnas vigilias, famem, sitim, frigus, æstum; habet contagia à militaribus morbis, mille mortis pericula, mille mortes. Hæc stipendia meremus. Vtilitates autem, quæ ab hac Missione veniunt militi, quis enumeret? sine numero reducuntur ad Fidem; sine numero à sceleribus vitæ militari propriis abstrahuntur. Quin hoc iam Patres industriâ & labore consecuti sunt, vt Christianæ pietatis exercitia haud minùs in castris inter armorum strepitus, quàm in quietis vrbibus colantur & floreant. Neque in sola animarum auxilia, sed etiam corporum, charitas perfecta semet impendit. Hæc in ægrotis, hæc in vulneratis, hæc in mortuis materiam inuenit benè de militiâ merendi.

Nihil exemplis opus, quorum iam aliqua vidimus. Non præteribo tamen quod passim habitum ferè prodigiosum. Commissâ ad Malbodium cum Gallis pugnâ, cæsorum corpora nostri eduxerunt ex aquis, ex cœno & sordibus, iam contrita ab equitatu, & in sepulchrum Christiano ritu intulerunt. Mandauerant Præfecti, vt quæ cadauera propter ripam fluminis hinc & illinc temerè iacebant, ne humarentur, sed in vicinas aquas sine vllo funeris solenni deuoluerentur. Patres contrà niti,

locum

locum sepulturæ idoneum designare, ipsi ligones arripere, terram effodere, corpora inferre, atque incitamento ceteris esse, vt in laboris pietatisque partem venirent. Bauaci iam triduum iacebat inhumatus miles, nec erat qui manum iam maturo cadaueri admouere sustineret. Patrum vnus suis ipse manibus sustulit, in cœmiterium deportauit, humum eruit, tumuloque ritè composuit. Emanauit latiùs hæc nostrorum charitas, permouitque militiæ Præfectos, vt mitterent de suis qui commilitones in latibulis mortuos foras producerent, quibus nostri parem sepulturæ honorem impertirentur. Ita tum Patres visi sopitam Tobiæ memoriam exsuscitare, non dissimili commendatione virtutis. Sed satis sit; nec enim singularia persequi aut voluntas mihi est, aut facultas. Hoc præcipuè ago, vt Missio ardua intelligatur, atque ex re Catholicæ Religionis, Regisque Catholici, cuius sententiæ tot producere testes possim, quot Belgij Principes, quot Duces militiæ fuere. Marchio Aytona in Concilio militari, cùm multa multi de Batauis memorarent, alius promptam stipendiorum solutionem, alius annonæ militaris curam, alius industriam celeritatemque; ipse ad extremum, Vtut cetera se habeant, inquit, vno tamen superabuntur, Missione castrensi, ob quam vel solam nostra Catholicorum arma fortunabit Deus. Sed non appello vitâ functos. Vnum te instar omnium testor, qui nunc imperas, Ferdinande Austriace; tuis ipse oculis labores nostros, & laborum fructus exploratos habes. Tuum de nobis testimonium, an præconium, iam orbis audiuit. Quin etiam grates (quod vix dici modestia nostra sinit) grates, inquam, de præstitâ in castris operâ dignatus agere coram Nobilitate, coram Tribunis & milite, quantum Patribus tribuisti honoris, tantum & stimuli ad difficultates exhauriendas, ad superanda pericula, ad mortem ipsam, si ex tuo, ex Regis, ex Religionis vsu erit, oppetendam addidisti. Nunc à castris ad naues transeamus.

Ferdinando Principi Cardinali iudicium de Missione.

MISSIO NAVALIS.

Post terras ipsa quoque maria inuasit immensus proximos iuuandi ardor, instituto haud sanè nouo: nam Iacobus Lainius, qui post Ignatium Præpositus Generalis fuit, à Ioanne Vegâ Siciliæ Prorege in Africanam expeditionem inuitatus, vt classi præsidio esset, mare conscendit cum socio Martino à Cornozâ, animique sui excelsitatem inter omnes terrores inuictam tunc maximè probauit, cùm, furente tempestate, abiectis animis æquè miles ac nauta, vel attoniti hærerent metu, vel lamentis cuncta miscerent. Lainius enim sui similem animum retinuit, conscius sibi nauigationem illam solâ charitate susceptam; & altiori quodam spiritu afflatus, incolumitatem, vti euenit, cunctis constanter & magnâ voce denuntiauit. Anno insequente, qui fuit sæculi superioris quinquagesimus primus, cùm ingens Turcarum classis mare Tyrrhenum ingressa, incertum quam in partem effusura tempestatem, tamquam nubes horrifica latè omnibus minaretur; Vega Prorex, festinatâ diligentiâ, classem & ipse magnam instruxit barbaris obiiciendam. In hanc expeditionem, ne tot militum vectorumque animæ Sacerdotis auxilio destitutæ in discrimen darentur, vltrò sese obtulit Proregi Hieronymus Natalis, ac Prætoriam Antonij Auriæ, Isidoro Bellino comite, conscendit. Philosophiam Isidorus tunc Messanæ docebat; sed ex illo puluere academico, in

Societas à sui initio classes comitata est. Hist. Soc. p. 1. lib. 10.

Hist. Soc. p. 1. lib. 11.

æquas productus, nobiliorem adeptus est palmam. Nam cùm ad Lopadusam insulam venisset classis (ea inter Melitam & Aphrodisium iacet) fœda adeò tempestas exstitit, vt è quindecim triremibus octo haurirentur, in hisque Prætoria. Natalis quamuis natandi imperitus, & vsque ad vltimum in mediâ morte pro animarum charitate moratus, non sine peculiari Numinis tutelâ, nescio quo arrepto fune, saluus euasit. At Isidoro idem tentanti brachium allisa ad saxum triremis interceptum abscidit, sic vt modicâ cute penderet; qui diu cum irato luctatus mari, in triremem tandem rursus receptus, nihil prætermisit, quod non solùm optimum Religiosum, sed fortissimum etiam deceret virum; non modò vincens dolorem, sed & constantissimè quæ eo articulo opus erat periclitantibus clamans, quoad solutâ naui, & haustâ fluctibus, ipse cum quamplurimis periit.

Hist. Soc. p. 2. lib. 4.

Eiusdem sæculi anno sexagesimo Ioannes Cerda Dux Methymnæ, tunc Siciliæ Prorex, Tripolim Africæ Militiæ S. Ioannis aliquot antè annis ereptam valida classe tentaturus, Socios postulauit iuuandis classiariis. Dati sex strenui & laborum apprimè patientes viri: quorum vnus fuit Antonius Vinckius Belga, tum Rector Collegij Catanensis, posteà Treuirensis Collegij conditor, primusque Rhenanæ Prouinciæ Præfectus. At memorabile tunc Deus suæ erga Socios curæ exemplum dedit. nam dum aduehitur classis Turcica, præliumque committitur in quo infeliciter pugnatum à Christianis, omnes de Societate in onerariam, in quam contulerant ægrotos, recipiunt sese: iamque Nauarchus rem Christianorum afflictam videns, deditionem parabat, nisi à Canonico quodam, & sex nostris, ac præterea duobus Capuccinis, prohiberetur. Itaque ad horas duas pugnatum aduersus septem barbaras triremes, quæ circumuallabant onerariam, cùm repentè nouem aliæ accurrunt, multiplicantque certamen, mox & vndecim, inter quas eminentior aliqua princeps vniuersæ classis credita est. Igitur septem ac viginti armis ac pugnatoribus instructissimæ triremes, eæque victrices, nauim vnicam præsidij vacuam impetebant. Horas propè sex pugna tenuit, non ausis Turcis cominus onerariam aggredi, in eamque transscendere, insidiarum metu. cùm enim ferè nemo in naui appareret, egregieque interim propugnaretur, magnam aliquam abditam ibi esse militum manum suspicio erat. Hoc hostium errore, ac præterea vnius de Societate strenuissimi hominis, & talium non inexperti industriâ, sed potissimùm manifestâ Dei ope, nauis in Siciliam euasit; quam non suam esse iam solebat dicere Nauarchus, sed Patrum, quibus eam Deus apertè donasset.

Non rarò & aliàs, nec vno in Regno, ad certam expeditionem Societas nauigauit; ac tunc celeberrimè, cùm illam ingentem Philippi Secundi Hispaniarum Regis in Anglos destinatam classem tempestas inexspectata dissipauit. Ex decem Patribus in militis solatium classi impositis, duos, vti suprà memorabam, Flandricum littus excepit, octo fluctibus hausti periere.

Causa & origo Missionis nauralis.

At nusquam terrarum, præterquam in Belgio, perfecta & constans Missio natalis fuit; nec verò vsquam par causa postulauit. Nam Flandriæ

driæ oras portusque perpetuâ ferè obsidione claudit Batauus numero nauium ferox; vnde nostris egressus ingressusque vi & sanguine quæritur. Prô, quantum cruoris Belgico mari fusum; &, nî pax interuenerit, fundendum! Intereà epibatis par periculo securitas, nec vitæ mortisque distinctio. Itaque conscendebant, nullâ salutis curâ, peccatis graues; & qui tot mortalium inuigilaret saluti, vnicus Sacerdos erat Hispanus Capellani Maioris nomine: idemque contentus terrâ iuuare suos, abstinebat mari; si tamen iuuare poterat, quem neque intelligebant nostrates nautæ, nec ipse nautas. Obiuit hic diem suum Dunkercæ anno sæculi XXIII. inque defuncti locum quærebatur alius: quâ occasione cœptum de Societate agi apud Marchionem Spinolam, Supremum tunc Regiæ militiæ terrâ marique Præfectum. Is ad Isabellam Archiducem retulit, quæ pro suâ pietate tot animarum miserata perniciem, & præclarè conscia quos labores in castris Regiis exantlaret Societas, ne quid solatij minus haberet classis, eam quoque curam nobis solenni diplomate demandauit tertio Idus Nouembres M. DC. XXIII. Arduum sanè opus, neque passim omnibus sustinendum, sed quibus & animus & vires maximis ærumnis pares. Primùm ipsa solitudo grauis est, nullo comite Religioso, nedum Sacerdote, à quo & honestæ conuersationis vsum, & in periculis ac morte beneficium sacræ absolutionis accipiant. Quamquam enim perspectæ virtutis viri sunt, ac Dei quâ timore quâ amore confixi, quotquot in eam fortunam se dant, vt minimè timendum sit ne grauiori aliquâ noxâ implicentur; tamen quis vel sanctissimus, dum mortem ante oculos versari videt, non summè optet præsentiam Sacerdotis, à quo & supremis muniatur Sacramentis, & ad Christianam in vltimâ illâ luctâ constantiam animetur? Deinde nautarum militumque colluuies quotidie sustinenda est; quorum sermo, nî prohibeantur, fæces, iuramenta, periuria; quibus aut ægris inualetudine, aut prælio sauciatis seruili more ministrandum: cuius ministerij præmium est frequens ex contagione morbus, & sæpè mortalis; quo terni aliquando Sacerdotes, vnicâ nauigatione correpti exstinctique, suum in mari tumulum inuenere. Prætermitto marinam nauseam, insulsos cibos, potum deprauatum, insomnes noctes, vestem immutatam, arctum olidumque ergastulum verius quàm cubile, perpetuum ab hostibus & tempestatibus periculum; quandoque & letum, vel ex vulnere vel naufragio crudeliter oppetendum; denique, vt absint cetera, tam diuturnam in magnis frigoribus, ventis, imbribus, solo, mari & aëre iactationem.

Quàm sit ardua hæc Missio:

Quis huc hominem gustus rapiat, aut quæ voluptas? solus iuuandarum animarum ardor hoc potest, qui & senes ad hanc prouinciam expetendam incitauit. Gulielmo Hercano (vt alios taceam plusquam sexagenarios & insigni canitie venerabiles) postquam Religiosæ vitæ quinquagenarium iamdiu celebrasset, ea corporis animique alacritas fuit, vt magno ambitu petitam Missionem impetrarit, tam multis etiam iuuenibus formidatam. Fuere qui Deo iuratâ fide vitam omnem suam huic muneri consecrarunt. nimirum robusta Societatis charitas adeò non circumspicit fugam, vt perpetuo voti nexu, ne pedem referre possit,

& tamen multis auidè expetitur.

sit, semet ipsa lubens volensque adstringat, & generosam sibi ex merâ virtute necessitatem impositile lætetur. Operæne pretium, inquies, his incommodis, periculis, cladibus obiicere tam præstantes animas, vitæque in annos plurimos propagandæ tam leuem ducere iacturam? nimiruin illud postulas, vt quo fructu nauigetur exponam.

Fructus Missionis:

Ducentorum circiter capitum sunt nauigia, quæ Patres conscendunt, insignis animarum manipulus; quarum vel vni benè impenditur sanguis, quando hoc pretio CHRISTVS ipse Dominus singulas æstimauit. At quia Sacerdotum numerus, cùm magnæ classes sunt, non semper nauibus æquatur, in duas ac plures Pastor vnus operam extendit suam; ex aliâ in aliam quotidie, quamdiu tempestate non dissipantur, transuehens scapharum beneficio. Prima cura, prohibere flagitium; altera, promouere pietatem. Erant nauigia, priusquam nauigaret Societas, ferarum verius quàm hominum receptacula. Diu noctuque sermo impurus & impius, iurandi peierandique par licentia, rixæ, pugnæ, turpitudines; & quidquid sine lege, sine moderatore, nullo pudoris aut verecundiæ freno, audere solet vita inculta & pænè barbara. Hanc tantam oris proteruiam morumque dissolutionem cohibere, & inueteratam inolitamque peccandi consuetudinem radicitus exstirpare noster labor est, quà reprehensionibus, quà blanditiis, quà auctoritate, quà prece, & quibus quibus emendatio speratur modis. Post scelera expugnata, ad Christianæ pietatis exercitamenta in morem inducenda conuertimur. Itaque per dies singulos matutinæ vespertinæque preces in commune recitantur, præeunte in verba Sacerdote: de diuinis rebus sermo instituitur stato tempore: ad expiandos confessione animos sæpiùs inuitantur: quotidie, nisi iratus prohibeat Oceanus, Missæ sacrificio intersunt; & vnicâ in naui quandoque ad sacrum epulum centeni pariter accedunt. Templum, non nauem, diceres. Quid grassantibus, quod sæpè fit, morbis? Sacerdos ad patientiam componit animos, in spem erigit iacentes, afflictos solatur, periclitantes extremis munit Sacramentis, adsistit morientibus, curat funera, nec sine ritu & piis precationibus in Oceano sepelit; vt iam nautis longè sit ad salutem tutius mari, quàm terrâ, mori. Sed nihil omnium est, quo magis capiatur illud hominum genus, quàm impensâ ægrotantium corporibus charitate. Nauarchorum vnus, amisso Sacerdote quicum frequens nauigarat, inter alia præconia, Si Rex, inquit, stipendium mihi decuplum annumerare promiserit, non inducar tamen vt ægrotantibus seruitia præstem, ad quæ se toties abiecit Pater, cuius viri vitam vel filij mei morte seriò redemptam velim. Hæc ille vero dolore, & illacrymans memorabat.

in tempestatibus & naufragiis.

Verùm vtilior numquam Sacerdotis apparet opera, quàm vbi aut prælio aut tempestate res in discrimen adducitur. Tum ante omnia, vt suis animis pro se quisque consulant, procuratur; tum pia concipiuntur vota, si salui & incolumes euaserint, visitandi Virginem quæ in æde nostrâ Dunkercanâ miraculis claret, ibique sumendi reuerenter sacrosanctam Eucharistiam. Biennium necdum euolutum est, cùm ad Hollandiæ oram, quà scissis littoribus irrumpens Oceanus pontum Australem facit, Regiam nauim in scopulos furibundus Aquilo impegit.

Cæca

Cæca nox erat, horribilis ventorum & fluctuum vlulatus. Fruſtrà remi, vela, anchoræ, virorum labor ſudorque. Deſperatâ naui, ingens omnium comploratio. Sacerdos noſter Cornelius Siluius, florenti ætate iuuenis, & inaſſuetus mari, erectum excelſumque animum tenuit inter tot triſtia ſerenus: Non lamenta, inquit, non lacrymas poſtulat hoc tempus, viri, præterquam animi dolentis indices, & commiſſa flagitia deteſtantis. Nunc virtute opus, & illis animis quos toties inter tot pericula geſſiſtis. Moriendum eſt; ſed eâ lege viuebatis. Moriendum hodie; quid refert hodierno, an craſtino? Moriendum in mari; facilis iactura ſepulcri, dummodò animus ſuam patriam inueniat. Quid? potéſtne maius vobis morituris euenire ſolatium quàm præſentia Sacerdotis? Si abeſſet hic caſus, viueretis aliquantò quidem diutiùs; ſed, mihi credite, infeliciùs fortaſſe moreremini. Præferte, ſi Chriſtiani eſtis, & ſi meliorem exſpectatis vitam, præferte animorum veſtrorum ſalutem breui huius lucis vſuræ; & aliquando vos ad abitum comparate. Hac oratione animatos audit confitentes ordine ſingulos. Numquam ſincerior accuſatio, aut triſtitia verior fuit. Omnibus ritè expiatis, ipſe calicem ſacrum fune ſibi alligat: tum crucem oſculatus, præſente animo, dat ſingulis oſculandam, hilari vnumquemque voce compellans in triſtiſſimo elementorum fremitu. neque ceſſauit per tranſtra diſcurrere, donec, ſuperurgente fluctu, præſens aderat exitium. Iam crure, iam vmbilico tenus aſſurrexerant aquæ, paratis ad natandum, quibus ars erat, qualicumque ſpe in tantis procellarum furiis, brumali nocturnoque cælo, ceteris certam exſpectantibus mortem. At Pater ſingulos obteſtabatur, vt, ſi qui euaderent, vbi Dunkercam attigiſſent, illicò Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta ſuſciperent in æde noſtrâ: quod iurati omnes Deo & Virgini Deiparenti promiſere. Horas plus quatuor tenuit ille horror ex præſenti mortis imagine, donec dehiſcens nauis omnes deſtituit. Pauculos ex tanto numero tabulâ & arte adiutos, an caſu potiùs? littus excepit; ceteros mare, & cum his noſtrum diu cum fluctibus luctantem non mortis metu, ſed morientium curâ, quos ad vltimum animatos cælo præmittere volebat felix animarum in morte piſcator. At illi pauculi, quos fortuna ſeruauit, Dunkercam reuerſi, virtutem Patris, & quo ille ſtudio tot mortalium ſaluti conſuluiſſet, paſſim cum multis lacrymis commemorabant. Exiguúſne igitur videri cuipiam poteſt Miſſionis fructus, quando vnicus Sacerdos vno tempore centum triginta & plures mortales ritè expiatos ſecum inuexit cælo; qui fortè omnes, certè plerique, æternùm perierant, ſi Sacerdote caruiſſent?

Inſigne naufragium.

At etiam opportuniorem Miſſionis vſum in præliis, quæ mari atrociſſima geruntur, deprehendere licebit. & in hunc finem præcipuè nauigamus. Nam ſi vllo vmquam tempore, tunc profectò periclitatur claſſiariorum ſalus. Neque enim de componendis animi rationibus quiſquam in illo tumultu ac furore inter vulnera & cædes cogitationem ſuſciperet, niſi adeſſet noſter ille monitor, qui vicino periculo interiorem ſingulis aurem vellicaret. Itaque, cùm pugnandum eſt, maximus fit animarum quæſtus; totisque viribus in hoc connitimur, vt qui patriæ, Regi, Deo cadentes mortalem vitam amittunt, inueniant immortalem.

Fructus Miſſionis in præliis.

talem. Quid enim triſtius (& tamen quid pronum magis?) quàm ſi miſerrima illa turba, pro ſuorum laborum, miſeriarum, vulnerum præmio, nihil referat præter geminam mortem, corporum & animorum? Ad hæc ingens accedit pugnaturis animus ex præſentiâ Sacerdotis; poſtque ſcelerum expiationem, conſcientiâ ſuâ plus quàm triplici ære circa pectus armati, nihil non audent, tantò iam hoſti formidabiliores, quantò maior eſt fiducia benè moriendi. Sed enim quò id fructuoſius, hoc & periculoſiùs à nobis geri nemo non videt. Nullus hîc timido locus eſt aut ignauo: latiſſimi pectoris viros & vitæ ſuæ prodigos hoc tempus poſtulat, qui non modò ipſi conſpectâ morte non paueant, ſed neque alios paueré patiantur. Tales ſanè adhuc ſeſe noſtri probauere, quorum nonnulli & ſanguine obſignarunt virtutem ſuam. Fidem faciat vnica expeditio, ſuſcepta ipſo ferè Miſſionis exordio anno M. DC. XXIV. ſitque imago ceterarum. Didacus Ludouicus de Oliuerâ, iuſſu Regio, ſeptem nauium claſſem Dunkercâ trahebat in Hiſpaniam, vehendo militi ad recuperandam Braſilorum Bayam Batauis occupatam. Hanc claſſem adhuc ſtantem in Mardicano portu, ventosque captantem, bellicæ Hollandorum clauſerant ſex ac decem. Afflante tandem exſpectato Euro, ſub horam noctis decimam ſoluitur, ſpe hoſtis per tenebras fallendi. At ſpem bonam ſiniſter fefellit euentus. Nam nauium vna vado adhęreſcens, dum expedire ſe tentat, prolato lumine hoſtem admonuit; qui mox, præciſis anchoranis funibus, in noſtras ferebatur, parum nociturus conſtante vento qui vela vehementer impulerat. Sed hic primùm ex acri placidus, mox etiam ſit nullus; ab hoſte coniuratum, nobisque perfidum diceres. Ergo vbi tormentorum vſus eſſe cœpit, horrendo per noctem tonitru reſonare maria, & fulminibus coruſcare. Iamque pugnando nocti iunxerant diem, & vix vllo motu nauigia natabant: hinc pugna crudelior, ſed impari Marte, cùm hinc ſedecim, inde naues quinque pugnarent. Prætoria noſtra iam laborabat; quam ſuorum obiectu laterum defendens altera tormentis hoſtilibus fœdè laceratur: ſuſtinuit tamen impetum ſanè diu, nec inulta, donec per lacera vndique latera totum hauſit Oceanum. Antequam mergeretur, aduecta eſt Subprætoria, cui nomen erat Ignatio, exceptura ſcilicet quibus animus vireſque ad tranſiliendum erant. plurimi ſemel iterumque adnauigantem ſaltu tenuere. Quærebatur ad ſalutem Sacerdos noſter, quem apud vulneratos ignarum periculi ſecurumque reperiunt, magnisque vocibus prodire quantocyùs iubent, ac deſerere, quorum corporibus iam prodeſſe nequeat, animis conſuluiſſet. Prodit ſenex ſpectabili canitie, ſauciorum tabo veſtem & ora fœdatus, nocturno diurnoque fractus labore; iamque in fundum abeunte nauigio, non tam tranſilit quàm in mare ſe dat: cadentem alter è noſtris, quem Ignatius vehebat, longo fune pendens arripit, extractumque è mortis faucibus in vitâ locat. At claſſiarij, deſperato in Hiſpaniam curſu, reſpicere Angliam, eò velis remisque contendere, pugnam fugamque ſociantes; donec ſub noctem, poſt nouemdecim horarum atrociſſimam plano mari dimicationem, aſylo defenſos infeſtare hoſtis deſiit: ſed non deſerüit. Iactis & ipſe anchoris, quaternas ſuas ſingulis noſtris ad cuſtodiam apponit; auſus quoque, poſt paucos

Inſigne prælium nauale.

paucos dies, compoſito ad id aſtu poſtulare traditionem. Fingebat mandatum aggrediendi. Suſtulerat anchoras, vela explicarat, machinas expediuerat. Dedentibus ſpondet littus Gallicanum; recuſantibus interitum minatur. Oliuera Prætor haudquaquam exterritus minis, reſpondet ſibi quoque à ſuo Rege mandatum tutari claſſem vel ſanguine & vitâ: ſimul iubet expediri ad pugnam omnia: & expedita iam erant; ſed quieuit hoſtis, Dunkercanis animis dedecus propoſuiſſe contentus. Quinque ipſos menſes ea tenuit obſidio, Prætore interea in Hiſpaniam profecto, claſſe alteri traditâ, nempe quæ iam Belgis Hiſpanisque deſperata habebatur, nî Iacobus Collartius arte adiuuans fugam, ceteris princeps ad audendum foret. Mutarant ſæpiùs in ſtatione locum, fixis alibi anchoris, quas diuturna fluctuum ventorumque vis à ſolido & fido vado ſenſim in periculum abſtrahebat. Initio cuncta hoſti ſuſpecta. Motu noſtrorum leuiſſimo ad arma clamabat. Pòſt vſu doctus motum neceſſitate fieri, negligentiùs agebat, & propè nullâ ſuſpicione. Triſtis tum quoque & vſitato maior in ſtationem incubuerat tempeſtas, multis nauium, quæ ad ducentas in anchoris ſtabant, vado illiſis hauſtisque, ceteris miſerè quaſſatis. Quin & vix dato reſpirandi ſpatio altera haud ſanè mitior minabatur. Ergo ad ſuum quemque nauigium cura conuertit. Quâ Collartius occaſione ſolerter vtens, ſublatas de more anchoras figit alibi, moxque iterum attollens tamquam non adhærerent, varium ſimulabat errorem; donec dilapſâ longiùs naui, rem maturam videns, demittit repentè vela, vento arti obſecundante vtitur; extra ſtationem euolat, relictis poſt terga Batauis inſultans, ipſoque die in portum nauem appellit ſaluam, pari ciuium admiratione plauſuque. Vnius fuga commouit omnium animos, hoſtium ad vigilantiam, noſtrorum ad conſilia & artes. Conueniunt in Prætoriam Præfecti, aleam tentare decernunt. Maturè conſultatur de modo. Viſum per tenebras vela ſic componere, vt funiculis aliquot diſſectis repentè caderent; tum tormentis vnà omnibus quatere hoſtilem claſſem, diſpoſito cum bombardis milite machinas hoſtium obſeruaturo. Audax facinus, ſed neceſſarium ſperantibus libertatem. Dum hæc Regij moliuntur, Batauus, geminatis excubiis, vigil ringebatur Collartij fugâ, & exprobrabat ignauiam: quo probro nihil indignius ferentes Dunkercani, patriæ virtutis memores, diſcriminis in quo verſarentur obliti, iureiurando appromittunt, nequaquam ſe niſi facto priùs indicio abituros: & ſtetêre promiſſis. Nocte pugnam antegreſſâ, à Sacerdotibus noſtris expiati omnes animatique. eratque tunc vna omnium vox: Hodie apud ciues aut apud Cælites cœnabimus. Iamque ſignum dabat Prætoria: momento vela cadunt, reboant tormenta; &, vt indolem agnoſcas, elatâ voce hoſtem ex fide admonent, & conuitio prouocant ad ſequendum. Tres quidem feliciter, quamuis non ſine multo ſanguine, euadunt. At Prætoria quæ dux eſſe debuerat, aliquamdiu hæſit, neque excuſſit tormenta in tempore; quâ cauſâ ſegnior, incertum. Ergo ab hoſte præuenta, diriſſimè quatitur; neque tum ſe illa defendit, mutato nempe conſilio præſidium à loco ſperans. Sed neque retardabat Batauum reuerentia ſtationis, nec Anglo curæ

erat,

erat, tametsi naues in tutelam haberet armatas. Tum enimuerò inflammatus furore Prætoriæ Præfectus natione Hispanus, tormentis omnibus impotenter exoneratis, nauem in medios agit hostes, non impunè perituros. Miserrima hîc rerum facies, nisi pugnæ ardor sensum miserationis auferret. His modicâ è cute pendebant auulsa brachia; illis discerpto ventre ilia fluebant. Alij cruribus minores, alij humeros & terga traiecti, miserabili spectaculo laceros trahebant artus, & quà poterant reptabant semiuiui: quos omnes Sacerdos noster sinu charitatis amplexus fouebat, animabat, expiabat. Inter hæc ipsi Præfecto excutitur oculus, non animus, qui & creuit à vulnere. Accurrenti enim in auxilium Patri nostro Francisco Braye, Nihil hoc quidem, inquit; simul strophiolo sanguinem, ipsumque oculum sequentem abstergens, redibat in prælium metuendus, cùm fatalis aduolat globus, & medium ipsum vnà cum Sacerdote nostro discerpit: quo casu amentes reliqui ad hostilem Prætoriam applicant, mediâque in pugnâ casu dubium an manu ignis puluerem corripit; mox nauigium vi maximâ & horribili fragore dissiliens eâdem secum ruinâ hostilem Prætoriam inuoluit. Paucos in sublime excussos sine graui damno excepit mare, quos prehensa tabula littori dedit, testes rei gestæ oculatos.

Pater globo discerpitur.

Poterat hic casus in ipso Missionis tirocinio terrere Socios, & auertere à mari; at vsque eò non terruit, nedum auertit, vt numerum auxerit animosque, & vnius mors multorum virtutem studio glorioſæ æmulationis accenderit. Haud enim diu pòst, alio conflictu, Sacerdotem nostrum nauticos animantem pars trabis tormento auulsa de nauigij foris præcipitem, grauissimo in caput dato vulnere, deiecit. Ille casu aliquamdiu iacuit exanimis; sed vbi primùm sibi redditus est, è vestigio ad præliantes redit, partesque suas pergit implere tantâ contentione virium, vt impar labori, & verò vulneri quod acceperat succumbens, inter manus fuerit auferendus. Huiusmodi multa commemorare quid attinet, quando fama publica clamat, quoties pugnatum est (pugnatur autem nauigatione qualibet) Patres nostros vulnerum suorum mortisque contemptu dedisse classiariis exemplum, pro Deo, Rege, patriâ standi fortiter & cadendi?

Hanc Missio Naualis palæstram habet, in quam se dare amentis sit, nisi ad quæstum animarum. Quod enim præmium humanum laboribus illis periculisque par? aut quæ mortalis merces sanguini vitæque nostræ appendi ex æquo potest? Sed à mari in portum inuehamur, hîc quoque visuri fructus vberrimos Missionis. Quamquam est aliquid adhuc in mari minimè tacendum, quòd Societas nauigans persæpè prosit & hostibus. Nam cùm quotidie in Dunkercanorum potestatem veniant prædæ vi aut metu subactæ, ex captiuis plurimi salutem suam Patribus debent. Quo tempore lex talionis (dura quidem, sed necessaria, quippe quam hostes expresserant præeundo) præcipitari iubebat quotquot Bataui caperentur; fuit aliquando senex, quem dandum in fluctus Sacerdos noster ab hæresi ad veram Fidem reducere laborabat. Quod vbi frustrà aliquamdiu tentari Nauarchus animaduertit, sine morâ proijci obstinatum iubet. Longo pòst tempore vox ab imo auditur

Insignis conuersio cuiusdam hæretici.

ditur mari misericordiam implorans. Mirati nautæ, despiciunt è puppi; senem illum vident, quo nescio fune, quem cadens apprehenderat, pendentem. in præceps illicò deturbare nituntur. At ille per sacra omnia orare tantisper vitæ gratiam, donec, eiuratâ hæresi, expiatisque apud Patrem noxis, cum Deo Ecclesiâque reconciliaretur; surdis ad ista nautis, & indignatis prætextu bono versutum senem moras quærere, ac sperare vitam nullis precibus concedendam. Audiebat hæc Pater, & properè aduolans impetrat homini breuis temporis beneficium. Extrahitur tremebundus: per horas aliquot instituitur Orthodoxâ Fide: multis cum lacrymis de vniuersâ vitâ confitetur. Tum demum Sacerdos senem miseratus, fit Nauarcho supplex pro vnius vitâ. Negat ille, sui capitis periculum allegans; & erat sanè Principis capitale mandatum. Horum contentionem diremit ipse pro quo orabatur; & Patre precibus supersedêre iusso, Iam nihil moror, inquit, postquam sum Catholicus & ritè expiatus. Vos imperata facite, & proijcite paratum. Ita sui securus, haud obscuro salutis omine, præcipitatus interiit; felix suo malo: perierat enim, nisi periisset. Post senem haud tacendus septennis puer, quem Batauici nauigij Præfectus à teneris assuefaciendum mari conuexerat. Ortâ cum Dunkercanis dimicatione, dormientis pueri latus adlambebat globus, cuius stridore excitatus timuit, & arctiùs stragulis se inuoluit. Verùm, vt erat ætas immatura intelligendo periculo, ad somnum denuò sese componebat. Sed mox accepto in crure vulnere, miserabili clamore vulnerauit aures, magisque animum Præfecti: quo adhibente solatia, alter subitò globus suram alteram aufert. cuius spectaculi dolore amens Nauarchus, militum vni funem incendiarium eripit, in carinam penetrat, flammam pulueri inijcit: nauis horribili tumultu concussa disrumpitur. Reliquis pereuntibus, vnicus ille puer in aëra iactatus primùm, deinde fluctibus receptus, tabellam fortè aliquam arripuit, sesque sustinuit tam diu, donec Dunkercanus scapham expediret, paruulum fluctuantem & grauiter sauciatum extraheret, non sine manifesto Numinis beneficio. Nam puer ille à Sacerdote nostro salutaribus aquis tinctus, si fortè non esset, deinde aduectus Dunkercam, in Orthodoxâ Fide feliciter adoleuit.

Mira Dei erga puerum septennem prouidentia.

Sed epibatis nostris quid Patres terrâ prosint, videamus. Ac Dunkercæ quidem, præter assiduam animorum curam hoc in primis agitur, vt nemo conscendat, nisi munitus sanctissimis Sacramentis. Inualuerat perniciosissima opinio, timiditatis indicium esse, sub nauigandi tempus confiteri. Hac imbuti persuasione conscendebant passim peccatis graues, curam salutis vincente probri istius metu. Hic erat fraudulentissimi satanæ laqueus, quo innumerabiles animas implicabat: sed aliquando contritus est labore Patrum, & errori veritas substituta. Generosi animi indicium, ac deliberati etiam pugnando occumbere, nunc habetur præmissa confessio: quam si qui negligant, non minus probrum, quàm anteà si facerent, reputatur. Quid vbi in alienum aliquem portum, siue consultò, siue acti tempestate, inuehuntur? gregi suo semper inuigilat Pastor, auertit mala, commodis studet quà corporum, quà animorum. Passagij apud Cantabros hæsit aliquando nauis, Regiosque

Quid terrâ prosit nautis Missio naualis.

interim classiarios populabantur morbi. Noster humeris suis subuectos in nosocomium longo itinere deportauit, perque vicina loca conquisiuit stipem, & quæ valetudini reuocandæ seruiebant, tam admirabili Christianæ pietatis exemplo, vt obstupescens Cantabria nimis magno nomine Patrem illum Apostolum prædicaret. Similia alibi studia ceterorum. Quòd si & in hostilem terram casus aliquis sinister impulerit, ne tum quidem suis deest Sacerdos; quandoque est & hostibus salutaris. Annis abhinc aliquot pace ruptâ cum Anglis hostiliter agebatur. Subinde duos è nostris naufragos inimicum littus excepit, deinde carcer diuturnus ac squallidus, tunc etiam haud parum fructuosos. Nam & suis in eâdem captiuitate solatio præsidioque erant, & Anglorum aliquibus saluti. Constat quosdam verâ istic imbutos Fide. Nec semel de Religione disputatum cum successu & famâ. Quin & Patrum alteri opima Sacerdotia & nobilem Episcopatum hæresis offerebat, demens quæ à tali pectore perfidiam speraret. Nec minorem alij, quos Batauia captiuos habuit, inter vincula probauêre virtutem. Carolus Porretius, laceratâ vndique & subsidente iam naui, ab hostibus in spem lytri seruatus, Vlissinganum carcerem multo facinore præclaro, atque ipsâ solenni quatuor votorum professione nobilitauit. Excepta ea est à Sacerdote nostro dissimulanter ingresso: testes fuêre captiui. Animam ille suam nuper posuit pro suis in Hispaniâ, contracto ab epibatis morbo, quam per vulnera profundere maluisset. Nec solus iuit ad præmium: duos præterea Sacerdotes eâdem expeditione Societas amisit, fletura damnum; nisi tales fleri virtus & comes virtutis gloria prohiberet.

MISSIO AD PESTEM.

Restat quartum arduæ Missionis genus ad infectos lue: quod quamquam variis Prouinciis Societas exercet, haud tamen scio, an terrarum vsquam perinde vt in hac nostrâ Belgicâ. Cùm enim certissimus belli partus sit pestilentia, non sanè potest non grauiter laborare hoc malo patria, quæ Martis iam per tot annos campus est; vbi bellum ita geritur, quasi vno in Belgio de Europæ Imperio dimicetur. Terra autem non magnis exporrecta spatiis, innumerabilium incolarum mater, tot ac tantis oppressa exhaustaque exercitibus, quid nisi necessariam egestatem creet ciui ac militi, ex egestate miserias, atque ex his diuersa morborum genera; sed in primis pestem contagiosam, infinitorum funerum seminarium? In hoc malorum vltimo ferè ad vnicam Societatem hactenus respexêre Belgæ, tamquam ad commune perfugium: nec semel fuit, cùm suam illa operam quinque simul ciuitatibus probauit, præter eos Patres quos ad idem supremæ charitatis obsequium in Missionibus, Castrensi, Hollandicâ, Nauali, eodem tempore exponebat. & Antuerpiæ quidem per annos continuos quatuordecim in tali munere versati sumus, benè multos Gandaui, Bruxellisque: at Traiecti, Rurę mundæ, Hallis, Liræ, Bredæ, Aldenardæ, Cortraci, Winocibergis, Bellioli, Casleti, donec exstingueretur malum. Hîc quoque dicunt parum æqui censores, nostris nos commodis studere, & quæstum facere ex publicâ calamitate. Nullúmne ergo tam sanctum opus, quod non momus aliquis rodat? quid tandem rectè atque ex virtute agemus, si hoc non agimus?

Plerisque vrbibus Patres expositi ad pestem.

agimus? Quæstus animarum honestus est; hunc facere fatemur, & hoc vno contenti sumus. Alium fieri quisquis putat, aut errore fallitur, aut peccat maleuolentiâ. Nam quòd Societas huic Missioni deputatos Patres honestè ali permittit ex publico, & salubri aëre petit collocari; non modò quod honestum, sed quod iustum proponit. Non enim suos illa exponit vt perdat, sed vt quàm diutissimè sint vtiles Reipublicæ: quod quamuis pro materno affectu adhuc diligenter curarit; haud ita curare tamen potuit, quin longè quàm vellet plures amiserit. Prô quàm multorum & præstantium virorum impendio iacturâque hic animarum quæstus Prouinciæ nostræ stetit! vetera non adducam exempla, quando recentibus abundo. Antuerpiæ, vt hinc exordiar, vbi maxima sensimus damna, non multis abhinc annis in hoc obsequio Patres fratresque viginti quatuor animam suam pro ciuibus posuêre: & vno quidem anno nouem funera fuerunt. Egregiâ omnes virtute, & æternâ digni memoriâ; sed præ aliis nominandus Franciscus Schottus, ipso quondam Consule Antuerpiensi natus, quem admirabilis impulit feruor, vt vitam patriæ, à quâ acceperat, redderet. Eius eximium aliquando facinus spectauit ciuitas, & summis laudibus extulit. Occlusa erat miseri cuiusdam peste infecti domus, neque aperiebatur pulsanti, adeò morbus domesticos debilitarat. Ille scalas ex vicino capit, & per sublimem fenestram in ædes illapsus, prostratos misereque animam agentes adspectu complexuque recreat, & necessaria singulis remedia salutis impertit.

Plurimi Patres in obsequio pestiferorum perierunt.

Insignis Patrum feruor in ferendâ ope pestiferis.

Alibi quoque nostrorum charitas eamdem ad infectos inuenit viam. Nec semel ex matrum lue exstinctarum vtero proles excidi iussa Baptismi beneficium accepit. Quid Gandaui? annus sæculi trigesimus tertius vndecim Socios ciuitatis obsequio deuotos è viuorum numero exemit; atque in his erant, qui Philosophiam, qui Theologiam insigni cum laude tradiderant. Vix quadrimestri spatio absumpti omnino decem, vt quisque alteri succedebat, ita in certam mortem ire videbantur, & tamen inter adspirantes contentio fuit, quis præiret; postponi graue habebatur. Tobias Roelofs ob senium, laboresque ipsis triginta duobus annis in Collegio isto exantlatos, iam emeritus, multis cum lacrymis eam prouinciam expetiit, affirmans has esse Indias Fratrum Coadiutorum; ac quoties sibi alium præferti videret, sortem suam magnopere deflebat. Obtinuit tandem vt ad breue partes alterius suppleret; iamque domum reuocandus, respondit nuntianti se nihil de reditu laborare, dummodò vel vnius diei impetraret inducias. Postridie tactus lue exstinctusque, præclarum supremæ charitatis documentum dedit. In ipso autem obeundo munere qualis quantusque viris animus! Ab ægroto redibat P. Nicolaus Iamotius, cùm fortè audit iacere in extremâ vrbe iuuenem sub dio, ex ædibus ab hero, quia peste tactus erat, eiectum. Accurrit, peccatis expiat, pane vitæ in viam æternitatis reficit, oleo contra vltimam luctam vngit. Vbi languentis animo consuluerat, sublatum viâ longissimâ ad nosocomium refert, vt consuleretur & corpori. Non hîc tacebo virgines duas Antuerpienses, quæ ad Societatis exemplum sese auxilio pestilentium hominum deuouêre. Eas, postquam

Antuerpiæ præclaram operam infectis nauassent, Gandauum fama laborantis vrbis exciuerat. Ibi tres aliæ Gandauenses adiunguntur. Vitæ ratio quotidiana hæc erat: manè sacrificio intererant; neque alio antidoto quàm pane Angelorum contra venenum armabantur: tum infectorum nosocomium adibant; & continuus labor erat, curare pharmaca, parare obsonium, ægros mundare, sordes efferre, lectos sternere, ita omnibus adesse, vt iciunas illas plerumque vltra dimidiatum diem inter ægrorum æstuantium malignam auram indefessa charitas distineret. Tres Gandenses pestis exstinxit. Antuerpienses duæ sæpiùs correptæ, sæpiùs sanatæ in cœpto perseuerant. Redeo ad nostros: Winocibergis vix trimestri spatio quinque nostrorum capitum interitu defensa communis incolarum salus. Nec intra mœnia Sociorum zelus stetit. Ad pagos progressus est, postulante Senatu; cui de nobis optimè merito omnia debemus. Quid Bruxellas dicam, quid Hallas, quid Cortracum, quid Belliolum? quarum vrbium singulis binas, ternas quaternásve hostias de nostro grege eadem illa charitas breuissimo tempore immolauit.

Præter pestem, ad alios quoque contagiosos morbos se extendit Societatis charitas cum insigni suorum iactura.

Et hanc quidem omnem Societas iacturam fecit, cùm ab vrbium Magistratibus rogata dedisset suos, qui ab aliis habitatione secreti in arduum illud Reipublicæ obsequium sese viuere palàm profitebantur. At quis numerum recenseat in non dissimili pietatis genere mortuorum, qui grassantibus (quod sæpè fit) morbis nihilo peste mitioribus, vitam suam quà ciui quà militi consecrarunt? Non longè petenda sunt exempla. Post finitas inducias, anno sæculi vigesimo primo, Casantum ad Slusas tentatum; sed absque successu. Miles interim in castris detentus incerto consilio; iamque inclinata in autumnum tempestas creabat morbos, quibus correpti passim Brugas, vicinam vrbem deuehebantur. Ibi nosocomia non tantùm, sed quotquot publica erant loca, æger miles impleuerat. Morientium magna copia; &, quod tristius, nullo corporum, nullo animorum adiutore. Nam Sacellanos castrenses mors abstulerat, ceteri abhorrebant. Nostri, rogante vrbis Antistite, curam amplexi tanto ardore, vt nemo vnus, quantumuis senex, sese excipi pateretur. Tredecim contagione afflati, & in vitæ discrimen adducti; quatuor exstincti, & in his Rector ipse Collegij, qui suas quoque vices impigrè inter ceteros obibat. Anno insequenti tentauimus Bergizomium, hoc quoque irrito conatu. Dimisso obsidio, miles ærumnis confectus distribuebatur in vicinas vrbes recreandus; sed morborum agmen insecutum est, & stragem dedit, quantam vix hostis potuisset. In eâ calamitate pietatem suam præcipuè Societas probauit, non sine insigni suo damno, si damnum est quod impenditur charitati. Quatuor Sacerdotes, lectissimi sanè viri, dum nosocomia frequentant, morbo correpti exstinctique sunt Mechliniæ intra vnicum non ampliùs mensem. At Antuerpiæ Professa Domus in nosocomij speciem conuersa, pulcherrimum vrbi spectaculum dedit. Triginta ipsos Patres hausta ex proximorum auxilio lues prostrauerat, de vitâ omnes periclitati sunt: quinque eam amisere. Fungebantur eo tempore nostri Curionum quoque officiis, & extrema Sacramenta ipsamque sepulturam plurimis imper-

impertiebant. Passim per vicos & fora ciuitatis iacebat miles, suisque sordibus immoriebatur. Viderent hoc Patres, & non omni virium contentione in ferendam opem incumberent? alij cibos, alij pharmaca curabant: quosdam distinebat studium conquirendæ à ciuibus eleëmosynæ: nemo ab opere tam necessario quàm pio vacabat.

Nec verò solius Belgij Catholici habemus exempla: etiam in Fœderatum charitatis suæ viscera Societas effundit. Quadriennium est, cùm inter Batauos sæuiente contagio suos omnes ex more illa exposuit in morientium solatium, etiam hæreticorum, qui à diffugientibus Ministris deserti implorauêre Iesuitas, inque Orthodoxâ Fide obiere, cuius certissimam habebant tesseram charitatem. Octo Sacerdotes in isto tunc obsequio annus vnicus exstinxit. Quid si iam sit animus commemorare omnes, qui consueto nobis more ad ægros interdiu noctuque postulati adeunt, & pro operæ suæ pretio domum referunt malignas ex contagione febres, ex febribus mortem? Illud quidem verè à me dici potest, contractis eâ ratione morbis, partem Sacerdotum optimam rapi, & ferè in ipso ætatis flore; vt minimè mirandum sit, raram apud nos spectari canitiem, in tanto licet numero Sociorum. Enimuerò ex octingentis & sexaginta, quot nunc capita habet Prouincia, triginta sex, non plures, sexagenarios possumus numerare. Non placebit fortasse quibusdam hæc tanta vitæ nostræ prodigalitas, neque probabitur illa tam facilis tot insignium virorum iactura, quos spes erat in multos annos egregiam operam Reipublicæ nauaturos. Societatem quoque immitem appellabunt non parcentem suis; & duros dicent Moderatores, nulla subditorum æstimantes damna, sed in alieno corio scilicet liberales. At enim rerum nostrarum ignorantissimum esse oportet eum qui taliter opinabitur. Nec enim vlla seruandæ prolis tam studiosa mater est, quàm Societas suorum; adeò neminem imperio adigit in amittendæ vitæ discrimen. Nec verò opus est stimulus currentibus. Viuit in nobis Ignatij filiis ille ignis, quo sponte agimur; & pulchrum habemus ac decorum properatâ laboribus morte defungi.

Charitas Societatis erga pestiferos non paucis hæreticis caussa fuit conuersionis.

Paucissimi senes in Prouinciâ, & cur?

Nemo ad Missiones cogitur, voluntarij omnes sunt.

Apud Alanos Scythiæ populos testatur Marcellinus beatos haberi consueuisse qui cecidissent in prælio; senio tabescentes aut fortuitâ morte consumptos, contumeliis conuitiisque lacerari. Quod truci homines ingenio ex barbarâ animorum ferociâ gloriosum ducebant, id nos sanctissimis exculti moribus ad Christianæ perfectionis calculos reuocamus; beatos, inquam, eos habemus, quos saluti animarum intentos mare, quos castra, quos pestis absumit: declinatione laborum periculorumque, si qui senectutem quærerent (sed nemo quærit) quasi degenerem Ignatij sobolem detestaremur. Igitúrne aspernandi cani? si ignauia procreauit: sin inter ardua creuêre, glorioſi. Nec enim ea nostra vita est, suâ vnius salute contentum viuere, & suaui in otio diuina contemplari. Alia ad hoc erant quærenda Instituta: nunc militiam professis nulla est iusta quietis affectatio, nulla honesta difficilium fuga aut tergiuersatio. Ad suscipiendos vltrò labores, ad pericula adeunda in Missionibus arduis, ipso nomine monemur; & hac vnâ promptitudine, dignam Societate IESV indolem probamus.

CAPVT QVARTVM.

De iis quæ passa est Societas Flandro-Belgica.

MArtinum Azpilcuetam Nauarrum, magnum doctrinâ & pietate virum, ferunt dixisse olim de Ignatio, nostri Ordinis conditore, instruxisse illum quidem ornasseque classem potentissimam, & Ecclesiæ hostibus planè formidabilem; sed magnos quoque ventos atque horribiles tempestates haud sanè vllo tempore defuturas. Huius dicti veritatem experimento compertam habet Societas etiam in Belgio. Quamquam enim multa ei feliciter prospereque hîc euenere, vsque eò, vt nesciam vllâne in Christiani orbis parte maiorem experta sit Principum, Magistratuum, populi beneuolentiam beneficentiamque, tamen & suis fluctibus ac procellis subinde iactata est: quibus & obrui potuisset, nisi qui propitium se fore Sociis spopondit IESVS, imperasset in tempore ventis & mari, postque turbines tranquillum sudumque reddidisset. Et verò Societatem sui dissimilem Belgæ haberemus, si nullis vrgeretur aduersis, quando nota illius propria est, pati, ad exemplum Ducis in signum contradictionis positi; cuius nomine vel eâ maximè caussâ sese insignitam intelligit, & cui quàm simillimam vitæ rationem reapse magis quàm nomine curat profiteri. Habent & suos fructus aduersa: magnitudinem suam Societas suis hostibus debet. Arborum solidissimæ fiunt, quas frequens incursat ventus: aër flatibus, aurum igne purgatur: vigent agitatæ aquæ, & attritu cotis fit gemma splendidior. sed neque virtus certiore proditur indicio, quàm forti & constanti aduersorum tolerantiâ. Gubernatoris artem tempestas, non malacia ostendit: & militem in acie pugnâque dignoscimus.

Societati proprium pati:

At, inquies, si in Belgio tantopere passa est Societas; doce nominatim, quæ, & à quibus. nam certè florentem illum qui cernitur statum, non aduersitate sed fauore hominum venisse res ipsa loquitur. Quid magnifica templa, Collegia, census, prouentus, auctoritas & gratia apud summos infimosque, patiendine materia sunt, an triumphandi? haudquaquam dissimulare, nedum inficiari possum, florere Societatem Belgicam, amari, æstimari; quin iam hoc paulò antè profitebar: at nihilominùs affirmo, magnis fuisse vexatam turbis, traductam calumniis, pressam persecutionibus, non à solis Religionis nostræ hostibus hæreticis, (quod erat minimè mirandum;) sed & nonnumquam ab ipsismet domesticis Fidei, siue hos commouebat inuidia, siue imprudens zelus, aut alius error aliquis agebat. Audi primùm de publicam professis inimicitiam, de Sectariis dico in nostra perinde vt in Sedis Apostolicæ damna, & si quà inferre possent ruinam, satanico fœdere coniuratis.

passa est ab hæreticis;

Humanos affectus, nisi vel ratio corrigat, vel cælestis disciplina, impetu naturæ rapi, communis omnium experientia est. Ira homini nascitur, si quem conatibus suis obstantem sentiat: odium succedit iræ, odio crudelitas. Iam hæresis Belgium spe suâ deuorarat, iam labantis Ecclesiæ vrgebat ruinis, quando suos expediuit Societas velut triarios milites:

milites: quorum occursu obnisuque, vbi abruptum sensit ad victoriam cursum, indignata illa furia implacabiles concepit iras, peperit odia, crudelitatem exercuit: quam si in corpora quandoque prohibebatur expromere; famam tamen innoxiam detractione, calumniâ, maledictis numquam lacerare cessauit. Quid exemplis opus in tantâ veritatis luce? sed tamen ad posteritatis memoriam vel vnicum proferamus.

Anno M. D. XCVIII. Petrus Pannius sordido apud Iprenses loco natus, post rem familiarem cum sui similibus inter pocula decoctam, ac præterea grauiter obæratus, eâque caussâ solum vertere coactus, in Hollandiam venit. Lugduni cùm versatur incautiùs, suâne malitiâ an aliorum suasu, an, quod plerisque creditum, emotæ mentis vitio, temerè garriuit iuratum se in Comitis Mauritij necem adueniſse. Datus in quæstionem dum nouos quotidie auctores incentoresque facinoris comminiscitur tandem gratiam facturus Batauis, & vitam suam (sic spem fecerant) redempturus, inductum se mentitur à Rectore Collegij Duacensis: deinde Patrem illum qui Prouinciam gubernabat (is tum erat Oliuerius Manaræus) sibi pollicitum esse quadringentos florenos annuos, quos Iprensis Quæstor Duaceno Collegio deberet. Adhæc spem sibi ab eodem Patre factam obtinendi officij, quod ducentos & plures aureos quotannis penderet. Oblatum item filio suo lautum apud Tornacenses Sacerdotium. Denique, quod caput erat, amplissimam in cælis mercedem Dei nomine promissam, si in opere tam heroico mortem obire contingeret. Hinc se de manu eiusdem Prouincialis, post generalem de totâ vitâ confessionem ritè factam, sacrum accepisse epulum, vt eo Christianæ fortitudinis constantiæque præsidio ad tam præclari facinoris laudem properaret animosior. Hæc omnia simul ab illo stolido dicebantur, simul apud graues illos Iudices inueniebant fidem. Ergo in Pannium, hominem planè amentem, & suo vnius indicio testimonioque reum, capitalis sententia profertur, eademque typis committitur vario idiomate, spargiturque in varias Europæ partes, ne quem nostra latère posset infamia. Caussa huius tantæ solennitatis prætexebatur commune bonum, vt sibi cauerent Principes à Iesuitis, sanguinariâ illâ proditoriâque hominum colluuie, quos iam publico iudicio non meditatos tantùm, sed machinatos esse constaret Mauritij Comitis necem. Hæc sententia Lugduni lata, quam vrbem Batani Athenas suas habent, magnopere Belgium, ipsamque adeò commouit Europam. Apud Catholicæ Religionis aduersarios prona erat calumniæ fides: Catholici autem ipsi hæsitabant inter perspectam iamdudum Societatis innocentiam, & auctoritatem publicam Senatus. Nam quis à iustitiæ tribunali tam iniquum credat emanasse iudicium? aut quæ impietas ausit famam non vnius viri, sed tantæ Congregationis palàm traducere, nisi comperto crimine & indubitato? Magnis quoque præiudiciis caussa nostra laborabat: Gallis & Anglis visi eramus Regicidæ. Duorum Regnorum auctoritate iudicium Belgicum roborabatur, & nouo hocce iudicio vicissim illorum confirmabatur auctoritas. Istud præcipuè telum elegerat hæresis, quo Societatem nostram sperabat posse iugulari, si magnis auctoribus persuadere orbi posset, nobilem sanguinem siti-

qui eam calumniantur.

Publico iudicio definitur Societatem machinatam esse necem Comitis Mauritij.

re

re nos,& coronatis capitibus insidiari. Itaque iam fatale vulnus datum putabat, & iudicio illo Lugdunensi de Iesuitis actum; quos vno tempore Belgæ, Galli, Germani, Angli, Scoti (tot enim linguis aduersum nos scripta erat sententia) trucidatum irent; aut, si misericordiâ vterentur, in perpetuum certè exsilium ablegarent. Ita vouebat, ita sperabat hæresis. & verò poterat ingens timeri malum, si solo sese silentio modestiâque suâ, quod cœperat, Societas defendere pergeret. Ergo habitâ periculi ratione, susscepit Costerus famæ nostræ (quâ inter homines, si quid volumus prodesse, castissimâ indigemus) necessariam defensionem; & vindice veritatis stilo confixit calumniam, mendaciis omnino sexaginta grauem. Apologeticus ad supremum Hollandiæ Senatum missus est, perque auidas nouorum manus latissimè sparsus, vnà cum publicis variarum vrbium de Societatis innocentiâ testimoniis, numquam pro se iudicioque suo respondere ausis Iudicibus illis Lugduno-Batauis; tametsi vel maximè prouocarentur ad sententiam à se latam, tantâ mendaciorum farragine, si possent, expurgandam. Adhæc Costerus publicè pro concione Albertum Archiducem, omnesque Magistratus obtestandos duxit, vt si qua insimulati sceleris vmbra aliquando se proderet, haud cunctanter suis vrbibus finibusque nos pellerent, nullum exsilium, nullam exsilio grauiorem pœnam deprecaturos. Valuit apud cordatum quemque tam iusta tamque necessaria defensio; & illi iudices, quâ sicâ famam nostram iugulare sperauerant, iugularunt suam.

Costerus calumniam redarguit.

Quamquam non solis illis visi tunc sumus Principum sicarij; sed Mauritium ipsum Comitem ab Anglis persuasum, ea iamdudum tenebat opinio. Nam anno M.D.XCII. Steenwicum Transisalaniæ oppidum, vt suprà memorabam, accepturus in potestatem, offerebat ille quidem honestissimas Coquellio Præfecto ac Regio militi conditiones; sed Henricum Samerium Iesuitam, qui erat in oppido, sibi ad pœnas tradi postulabat; quippe iampridem in Angliâ, inito cum Reginâ Scotiæ consilio, mortem Anglorum Reginæ Elisabethæ machinatum. Enimuerò fuerat in Angliâ Samerius, & à sacris confessionibus fuerat Mariæ Stuartæ, inclytæ Scotorum Reginæ, quo tempore in vinculis eam habebat Elisabetha. Hinc nata conspirationis fabula, quæ Anglos Hollandis militantes tam acerbo in vnius viri caput stimulabat odio, vt Mauritius ipse Comes in eorum gratiam negaret vllam sibi cum Regiis pacem fore, nisi tradito Iesuitâ maiestatis reo, tametsi vel omnes copias illius ergô in discrimen adduceret. Id cùm obsessi pertinaciter respuerent, affirmarentque, nisi pactâ Samerij incolumitate libertateque, nolle vllam cum hoste pacem, prælium sese denuo redintegraturos, quæsituroque certam vel in morte vel in victoriâ salutem; Mauritius paulisper animo suo moderari visus, spopondit Samerium quoque liberum fore, & eâdem vsurum sorte cum milite. Verùm præualuit Reginæ Anglorum demerendæ studium. Factâ oppidi deditione, conquiritur quàm studiosissimè Iesuita. Obseptæ continuò ædes ciuium, apud quos diuersari vel leuis erat suspicio: infessæ oppidi portæ per quas exeundum, dispositi vigiles locis variis, in omnem intenti curam, ne præda tam opima falleret indaginem. Quo comperto, Samerius, vt

Samerius reus agitur conspirationis in necem Reginæ Elisabethæ.

erat

erat egregiâ magnitudine animi, & in bonâ cauſsâ cupidus tolerandi, vltrò ſe vigilibus ſiſtit; à quibus arctè vinculis conſtrictus, ad concilium militare deducitur. Examinatus, in publicum carcerem datur, circumfusâ hærenteque lateri numerosâ militum cuſtodiâ: & quia rumor increbuerat, breuî in furcam agendum eſſe, accurrens verbi Minister ſeriò eum de ſalute animi compellauit, illud identidem inclamans: *Diſce à me veritatem.* At Samerius cùm diu graue ſilentium, ſpreto rabulâ, tenuiſſet; victus tandem impudenti illâ voce, ſuos canos oſtentans, Si alterutri, inquit, noſtrûm ab altero diſcenda veritas eſt, eam potiùs tibi, homo ignorantiſſime, à me ſeniore ac ſaniore diſcendam ſcias. Inter hæc, iam vulgatâ Patris captiuitate vitæque periculo, ciues quidem miſerabantur innocentiſſimi viri fortunam: Regius verò miles negabat pedem efferre, queſtus belli iura violata. Quo probro excitatus Mauritius, & famæ curâ tactus, reclamantibus licet Anglis, & Reginæ ſuæ tradi hominem flagitantibus, ipſe humanior, promiſsâ libertate donauit.

Verùm non vnâ hac de ſtructis Principum vitæ inſidiis cusâ in nos calumniâ noſtram oppugnauere famam Caluino-Bataui: ſed & alia vibrarunt tela; deſignatas & attentatas vrbium proditiones, concitatas ſeditiones rebellioneſque, & quidquid conflando nobis odio videbatur idoneum, nullo veri falsíve diſcrimine: quibus nimirum Machiauellico inſtituto mentiri virtus eſt, ſi ita poſtulet vtilitas: quibus labor vnicus Ieſuitas, ſuis conatibus maximè aduerſos infeſtoſque, in publicam orbis inuidiam exſecrationemque per omne genus criminationis adducere. Quin & poſt famæ vulnera, ad inferendas fortunis noſtris corporibuſque iniurias conuertuntur. & habuere hactenus ſanè luculentam ad explendum odium materiam, ſi non eſſet inſatiabile. Circumſpice tempora inde à primo noſtro in Belgium appulſu, ſiue quod ante inducias fluxit à præteriti ſæculi quadrageſimo ſecundo ad annum ſæculi huius nonum; ſiue ipſas duodennales inducias, ſiue illis finitis conſequentes annos vſque in hodiernum; profectò nullum tempus reperies non exſiliis noſtris & vinculis, & omni aduerſorum genere nobile. Verùm neque mens eſt, neque locus, annales texere noſtrarum perpeſſionum. Vnicus mihi annus eſto teſtis M.D.LXXVIII. quo vno anno velut fatali, multis locis dirè vexata, fortunis exuta, expulſa tectis ac mœnibus Societas, toto propè Belgio exſulauit. Tot malorum vera & ſola cauſſa, fides Deo, Eccleſiæ, Regi à nobis ſeruata; tametſi more ſuo Caluminianum ingenium velandæ perfidiæ ſæuitiæque ſuæ politicas rationes obtendere non ceſſarit. Sed laruam impudentem iamdudum temporis filia veritas detraxit, atque in meridianâ luce ſpectandas poſuit hinc innocentiam noſtram, illinc propriam hæreticorum crudelitatem. Dabis hanc mihi veniam, Lector, vt, miſſis aliis, Antuerpienſem tragœdiam per omnes ſuas explicatam partes, velut in ſcenâ, contemplandam tibi exhibeam; ex quâ vnâ tu per te facias facili ſimilitudine iudicium ceterarum.

Hæretici Societatem perſequuntur in Belgio.

Cauſſa perſecutionum.

Immatura Requeſenij Gubernatoris mors Rempublicam Belgarum orbam intempeſtiuè reliquerat, eiuſque adminiſtrandæ curam ſuſce-

Exemplum Antuerpiæ.

perant Ordines, qui iam inter se Gandauensi fœdere conciliati, spondebant pristinam ciuibus tranquillitatem, non ineptè sperantibus, tales viros non tutores modò, sed patres patriæ futuros. Sed enim peiùs numquam cum infelici Belgio actum, quàm illo Magistratu: cuius qui partes agebat præcipuas, agebat magis ambitionis suæ, & ambitioni subseruientis hæreseos. Ex hoc vno capite illa tot mala, vastati agri, vrbes expilatæ, mactati ciues, euersa Religio. Habet enim hoc impotens dominandi libido; ad speratos honores, si obstacula inuenit, vi facit viam.

Primus labor, & ad propositum finem visus necessarius, eiectio Hispanorum Iesuitarumque, nescio quo pacto coniungentibus semper hæreticis nostram Hispanorumque fortunam. Sed par in nos & illos Orangij odium non pari ratione se prodidit, quia callida viri ambitio necdum aperto Marte, sed fucato boni publici colore pugnabat. Itaque de Hispanis pellendis minimè dissimulabat; quin post Gandense fœdus destinatò id agebat, vsus ad hoc etiam Belgarum irâ. quibus nomini Hispano tunc vehementer infensis videbatur rem patriæ seriò agere, cùm profectò eam perditum iret, vt firmaret suam. Aduersus Iesuitas, populo gratiosos, artibus cuniculisque opus habebat. Igitur Societatis exsilium, cùm non posset ratione ac iure, per vim ac seditionem procuraturus, traducto vanis calumniis nomine Iesuitico, per idoneos homines machinationi suæ famulantes, tandem suspicionem, inuidiam, odium ex voto suo conflauit apud populi fæcem tumultibus lætam, spe melioris ex alienâ calamitate fortunæ. Post longam mussitationem erupit aliquando concitatæ in nos multitudinis furor, quasi ex crudo iam maturus, dante caussam nequissimo rumore, quem hæretica cuderat officina: cados scilicet nitrati pulueris multos in Collegium nostrum inuectos, instruendis aliquot Hispanorum millibus domi nostræ ad vrbis interitum occultatis. Id vbi sparsum, continuò plebs armata prouolat: ac fortè Collegij fores, vt fit tempore prandij, clausæ nobis quidem saluti fuere; sed seditiosis addebant iras, & rumori fidem. Ergo arreptum ex nauigio aliquo malum in arietem conuertunt; ac perfregissent illicò fores, spoliassent omnia, mactassent, nisi festinatâ amicorum sedulitate monitus vrbis Gubernator cum Prætore ac Tribuno militari confestim aduolassent. qui à Patribus sine morâ intromissi in domum, vbi, post accuratam scrutationem, nihil eorum quę calumnia sparserat apparuit, dato apud plebem innocentiæ nostræ testimonio, tumultum in præsens sopiuere magis, quàm exstinxere. Quippe conceptam semel flammam nouo semper mendaciorum pabulo alentibus hæreticis, non antè quies fuit, quàm nostro exsilio materiam subtraximus furori. Posteaquam enim à Belgarum Ordinibus, quos suis maximè consiliis regebat Orangius, quique ipso Archiduce Mathiâ, velut quodam Principis simulacro, ad propositum sibi finem indignissimè abutebatur, Ioannes Austriacus patriæ hostis declaratus est; immane quantum ex eo elati animis hæretici, palàm de Iesuitis, Austriaco (vt aiebant) deuotis, vrbe aut etiam vitâ exturbandis agitare cœperunt. Sed in tantâ scelerum omnium licentiâ, si Deo placet, hærebat aliqua honoris cura, ne

Initium persecutionis:

sedatur:

reuiuiscit.

ne per vim perque seditionem, vno tempore, & Regis imperium & auitam Religionem abiecisse ab exteris nationibus arguerentur.

Nouo itaque consilio immensis nos molestiis fatigare instituunt, spe spontanei ex tædio discessus; ac paucis diebus septies, eoque amplius, nunc interdiu, nunc nocte, in ædes irrumpunt, locaque omnia, sicubi fors miles, arma, pecuniæ laterent (is erat color) scrutantur. Adhæc omnes vndique Collegij ianuas multo cæmento obstruunt, portâ dumtaxat vnicâ ad aditum exitumque concessâ. Apponunt & militarem ante ædes custodiam, non solis nobis, sed quotquot templum, scholas, Collegium frequentabant, intolerabiliter molestam: quæ cùm dies aliquot pro foribus constitisset, ipsas deinde inuasit ædes, atque insano tumultu nullam diurnæ aut nocturnæ quietis partem Patribus relinquebat. Submissi etiam fraudulenti amici discessum nobis anxiè suadebant, metu periculi quod proximum videbatur, ne aliquâ vnâ nocte ex improuiso omnium iuguli plebeiâ seditione peterentur.

Hisce machinis Orangius vbi constantiam nostram minimè labefactari vidit, ad nouas conuersus artes, magno ad speciem Reipublicæ bono (cuius securitati per omnem modum consultum se velle magnificè iactabat) infaustam quamdam iurisiurandi formulam de Gandauensi seruando fœdere, & accusandis contrà molientibus, concipit; in cuius verba non laici tantùm, sed quotquot sacri homines iurare compellerentur. Hanc formulam, plerisque sacratis Deo viris quâ nescio arte iam probatam, Societati offerunt, vrgentque subscriptionem; ac ne fors sacramenti religio terreret, eo nobis remisso faciebant gratiam nudæ promissionis. At Patres, quibus iamdiu præmeditatum erat responsum, suas allegabant leges, omni politicâ tractatione interdicentes: neque aliud, post frequentem congressum, prece, minis, auctoritate impetrari potuit, nostris constanter in suarum Constitutionum verba iurantibus. Post aliquot deinde hebdomadas aliud protruditur edictum, priori longè detestabilius; quo iubebantur sacri æquè ac profani, Ioannem Austriacum, & quotquot eius sequebantur partes, hostium loco habere, ac dare operam, quà fortunarum quà corporum ac vitæ ipsius impendio, vt quantocyùs patriæ finibus exterminarentur. Non latebat nostros quorsum hæc vergeret procella: iam enim non sola Instituti ratio, sed manifesta caussæ iniquitas subscribere prohibebat. Ergo sine morâ Principes quosdam viros, quibus aliqua dum Religionis cura videbatur reliqua, per litteras orant, dare vt velint extremam operam auertendo impio sacramento: nam sibi certè deliberatum esse carere vrbe vitâque potiùs, quàm istiusmodi scelere implicari. Aliis quoque litteris (nam vestibulo egredi non concedebatur) Canonicos monuere, vt partes suas conuocato Clero diligenter explerent: agi non de politici status securitate, quam falsò prætenderet impietas, sed de aris, templisque, & vniuerso statu Religionis: se quidem liberè dicturos pro seipsis; sed parum posse priuatas vires, communi manu resistendum esse, & quidem statim sine cunctatione; spem enim omnem in celeritate consistere.

Formula iuramenti contra Ioannem Austriacum & Hispanos.

Hisce monitis excitati Canonici, amplissimum Concilium Ecclesiasticorum

sticorum ac Religiosorum hominum cogunt, variè disputatur, ad extremum communi sententiâ decernitur, iusiurandum illud iuri Canonico & Ecclesiasticæ immunitati esse aduersum, proindeque repudiandum. Hæc illi in Concilio fortes; at plerique posteà seorsim, Tribunorum ac Magistratuum vel auctoritate victi vel gratiâ, manus dedêre.

proponitur Societati: Ergo ventum ad Societatem, quam quò certiùs repugnaturam sciebant, hoc vrgendam putarunt vehementiùs, vt maiore peruicaciâ (sic interpretabantur) iustiores proscriptionis suæ causas dedisse videretur. Præerat tum nostris Renerus Reneri Harlemensis. Huic iuramenti formulam obtrudunt Centuriones aliquot, paucique de Magistratu, seuereque denuntiant, nî pareat, se suosque hostium loco habendos sciat. Renerus primùm commendare fidem suam ac suorum, qui hostile adhuc nihil moliti essent, quique suis legibus ab omni machinatione po-

reiicitur à Societate, liticâ quàm longissimè arcerentur. Hoc vnum satis esse, cur iure suspecti non sint, curque de suâ fide securus sit Senatus: qui si aliud vellet, aliud exspectandum non esse, quando per Societatis leges nihil præterea liceret. Hæc dicentem cum stomacho explodunt, iubentque Iesuitas alibi locum quærere, vbi isto suo iure ipsis viuere liceat, nam Antuerpiæ in posterum haud licere: viderent interim à quo aduersus furentem multitudinem auxilia sperarent. Reponentibus nostris, si humana ipsi præsidia negarent, diuina vtique non defutura, nec proteruæ plebis petulantiam timeri viris in tam bonâ caussâ mori æquo animo paratis;

& à PP. Franciscanis. multa minitantes abiere. Par Franciscanorum Patrum constantia fuit. At Tribuni, instigante Orangio, tam generosis responsis efferati, duplicare custodias, deque nostris è medio tollendis serios miscere sermones. Nec latebant tam crudelia consilia Renerum; qui iuniores aliquot periculo subducturus, mutatis vestibus, in tutiora dimittit. Sed ea res Deo vtique cordi non fuit. omnes agniti comprehensique, post diras diuexationes spoliationesque in Collegium ad communem aleam rediere.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrocinium suscipere visus, tres è suis satis Societati benevolos ad Collegium destinat Feriâ

Ab Ordinum deputatis tentatur constantia Societatis: sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibito, orauere vt quod ante nos tot tantique fecissent viri, haud grauaremur facere; néve importunâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ caussâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum furori obiiceremus. At verò Patres, actis primùm de benevolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ caussâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude floruisset; sed neque tantam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iustè quidem, paria ab eâdem plebe passurum. Ceterùm, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi ruinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis

nouum,

nouum, argutatur aliquis, pro re tantâ nolle humanam constitutionem infringere, qui quotidiana vos delicta committere non possitis inficiari. Quasi verò inter delicta nihil interfit, aut perinde habeamus naturæ vitio labi, & deliberatâ mente peccare. Ad hunc modum per duas horas extractâ contentione, cùm nihil ageretur; legati illi in salutem nostram suâ voluntate propensi rogauere saltem, vel voce præstaremus fidem saluâ Religionis Catholicæ defensione, & auxilio animarum, nihil nos ad rem bellicam pertinens molituros. Quod postulatum quia iniquum non apparebat, nec aliud quàm quod nostris legibus iubemur, promitti petebat, reiicere non est visum. Itaque rebus, vt videbatur, compositis, cum magnâ gratulatione disceditur: verùm breuem illam lætitiam extrema tragœdia postridie insecuta, in luctuosam catastrophen conuertit. *satisfacit Deputatis,*

Suboluerat hæreticis neque scripto neque voce nos in Ordinum verba iurasse. Ergo pridie Pentecostes multo manè ianuam, quâ vnicâ dabatur accessus, ceteris iamdudum obstructis, pertinaciter clausam obsident, amicos ædibus, discipulos scholis, ciues templo per eum diem quo expiare animum frequentes solebant, ferociter excludunt, eam sibi curam à Magistratibus demandatam mentiti, vt Iesuitas proditores tamquam feras caueâ conclusas enecarent fame. Quandoque per ludibrium infectas peste ædes, seque, ne malum contagione glisceret, ad custodiam appositos clamitabant. At Patres, ipsâ Pentecostes luce, per dimidiatam horam pulsato ære campano, se viuere ac valere, populumque ad ædem sacram inuitare, significabant. Nec verò boni ciues officio defuere: aderant audito pulsu frequentes, sed seditiosorum armis repellebantur. crescente ciuium numero magni vtrimque clamores, magnæ minæ, parumque à vi res aberat, cùm alter Consulum vir integrâ Religione superuenit, finemque vigiliis imponens, sacrilegos illos domum quemque suam dimittit. Quo facto, nostri Missæ officium celebrare instituunt; ac sub decimam matutinam, more tunc recepto, in suggestum adscendit Ecclesiastes. Intereà digresso ab ædibus nostris Consule, noui custodes, iique hæreticâ perfidiâ notatissimi, succedunt, apertè vociferantes, hunc vltimum Iesuitis illuxisse diem, ac de plateâ insanis clamoribus concionanti Sacerdoti obstrepentes, etiam strictis mucronibus in concionem irrumpere parabant; nî graues viri, suorum obiectu corporum, & quâ poterant auctoritate precibusque retardassent. Vbi noster cessauit dicere, postremum Missæ sacrificium inchoatur; ac subinde Consul per certos homines reuocatus, non sine præsenti capitis sui periculo redit: nihil iam priuato homine distans, furore plebis vincente Magistratum, renuntiat adesse nunc illud extremi periculi tempus, à se toties denuntiatum; nihil in suo Consulatu esse præsidij, quando Orangius aliique maioris ordinis viri conniueant: atque in hunc modum, desperatis rebus, abscedit. Peractâ re diuinâ, velut signo ad audendum dato, in templum magno numero irrumpunt expeditis in ictum sclopis ac gladiis; & Rectorem ad clamores è sacrario progressum, quasi prædam discerpturi canes, illicò circumdant. Quod vbi animaduertit Patrum alius, hoc agi scilicet vt Rectori vis inferatur, per- *sed non hæreticis.* *Collegium Antuerpiense inuaditur.*

perrumpit ipſum agmen intrepidus; & elatâ voce, Quæ tantarum, inquit, viri, cauſſa turbarum? an ignoratis tertio abhinc die Supremo Senatui à nobis ſatisfactum? quid vltrà petitur? ſi noſtra vos turbat præſentia, libenter hac vrbe carebimus, vt ſine nobis eam vos pacatam habeatis. Sed res vnica abituris eſt opus, teſtimonium Archiducis Mathiæ, quo Moderatoribus noſtris facti rationem reddere poſſimus: eas litteras curate, diſcedimus. Vbi de procurandis litteris audiere, magno fremitu & infinitis maledictis onerant Patrem illum: qui tempori cedendum ratus, ſubmotâ vtcumque turbâ, in ſacrarium ſe recipit, fruſtrà oſtium à tergo adducere conatus. Continuò poſt eum armati quà data porta ruunt, fugientem per hortum, perque domus atria inſectantur, ſclopos aliquoties exonerant. euaſit tamen ille ad Socios illæſus, moxque omnes in ſuperiorem aulam collecti, atque ad necem fortiter tolerandam mutuò animantes, hoſtilem impetum præſtolabantur.

At Andreas Boccatius, imperterriti animi Sacerdos (is qui parem animi fortitudinem oſtendit Leowardiæ aduerſus Iconoclaſtas) cùm meminiſſet relictæ in arâ maximâ ſacroſanctæ Euchariſtiæ, ex Sociorum numero repentè ſe proripit, templum ingreditur hæreticis debacchantibus refertum: conſtanti gradu ac vultu ad aram accedit, argenteam pyxidem ex loculamento reuerenter extrahit breuium hoſtiarum plenam: quas tam multas cùm illicò abſumere arido atque hiante ore non ſuſtineret, ipſum vaſculum manu capit, perque trecentos ampliùs armatos grauiter incedens, nullo eorum quidquam auſo, aſportat ad Socios, ſiue attonitis ſacrilegis miraculo confidentiæ, ſeu potiùs Deo fiduciam viri pietatemque comprobante. Intereà ſeditioſi deprehenſos vno in loco Patres precibus intentos, atque ad extrema omnia perferenda animis comparatos, poſtquam diligenter excuſſerant, in ſacrarium cogunt. inde per templum educunt ad naues. Feralis pompæ hic erat ordo. Præibat ſignifer, nullo tympanorum aut tubarum ſono. Sequebantur Duces ac Tribuni, deinde noſtri velut nobiles captiui: frequens vtroque latere miles aduerſus coniuratos in necem Patrum. Hoc comitatu ventum ad Scaldim: vbi nauigio impoſiti, denuò excutiuntur, ne quid fortè argenti aſportarent: ac tum quoque mirabili modo latuit argentea illa theca cum ſanctiſſimo CHRISTI corpore apud Boccatium. Hærebat medio Scaldi iactis anchoris nauigium, donec ex alto ſe maris æſtus incitaret, ac ſaluus quem vocant conductus à Tribunis promiſſus expediretur. Per eam moram frequentibus cymbis adnauigabant Hollandi Zelandique, & Ieſuitas alij in Zelandiam auehendos, alij præcipitandos in flumen, alij alia clamitabant. Sub noctem Tribuni aliquot, paucique de Magiſtratu, lembo aduecti, quadraginta florenos in naulum addicunt nautis, & milites nobis ad tutelam adiungunt. ita ſublatis anchoris vela fieri cœpta. Nox contumelioſis nautarum militumque vocibus traducta, alto Patrum ſilentio. Sub auroram nauis Mechliniam appulſa eſt.

Patres expelluntur.

Mechliniam deuehuntur.

Præmiſerat Orangius haud mediocris notæ virum cum litteris ad Senatum Mechlinienſem, monebatque, vt Ieſuitas ob rebellionis crimen eiectos admitterent quidem in vrbem, ſed mox omni præſidio nudatos,

datos, exponerent ante portas, factâ quolibet eundi potestate. Simul summâ celeritate mittebat sexaginta milites de suis, ad omne facinus paratos, cum mandato vt Iesuitas Mechliniâ egressos crudelissimè necarent. Igitur appulsâ naui, Patribus ad hospitium publicum eductis, nouus ad custodiam miles ex Mechliniæ præsidiariis datur: is continuò, tamquam extremâ stimulatus fame, helluari, ac paucis horis abligurire florenos omnino septuaginta, impensis scilicet Patrum. Dimidiato iam die Consul vrbis ac Syndicus ingressi cum Orangij litteris, iubent quamprimùm vrbe exire, & quò libêret proficisci, nullo milite ad custodiam dato. Perculit ea vox Patres: de perfidiâ expostulant, moram precantur, donec ab Archiduce Mathiâ præsidium implorent. At illi graues cum supercilio viri nolle se aiunt, exemplo Iesuitarum, contumaciâ peccare: mandatum habere ab Orangio, cui non parêre sit nefas. Hîc tum è Patribus vnus Ioannes Leidanus, vir magnanimus, conuersus ad Consulem, Itáne, inquit, Mechlinienses, hæretico furori vos potissimùm ministri eritis in cæde nostrâ, ipsis qui eiecere Antuerpiensibus crudeliores? quin vestro carceri mancipate potiùs, quàm vt sicariorum mucronibus innoxios obiiciatis; aut si fructum ex cæde nostrâ quæritis, ipsi necate. Hac oratione impetratum nihil, quàm vt diei reliquum in vrbe agerent, sub noctem dimittendi, occlusis à tergo portis, ne quis ex vrbe ad nocendum insequi posset. Itaque Patres ad certissimam mortem sese comparabant; cùm ecce tibi sub septimam vespertinam adest Lirâ ex vicino oppido, cum equestri suâ turmâ Dux Catholicus in tutelam Patrum, iubente Archiduce Mathiâ, celeriter accurrens. Etenim Archidux per amicos de Orangij edoctus machinatione, continuò iusserat quem dixi Ducem cum equitibus adesse. Dederat etiam ad Mechlinienses, & ad Louanij Gubernatorem litteras, quibus in suam vt fidem nos reciperent, imperabat.

Sexaginta sicarij in Patrum necem expediti.

Deus præseruat Patres:

Ergo huius aduentu Ducis respirauere Patres, diuinam erga se curam admirati: neque iam discessum nostrum vrgebat Mechlinienses Senatus, perspectâ Archiducis voluntate; sed culpam correcturus, septuaginta florenos militum helluatione consumptos nostro nomine hospiti numerauit. Renerus tamen nihil cunctandum ratus, cursorem nocturnum expedit cum litteris ad Louanienses Collegij Rectorem; à quo petebat exorari Gubernatorem, vt suos Louanio milites ad dimidiatum iter emitteret postridie venturis Patribus obuiaturos. At ille cursor vario noctis errore seductus, vix postero die iam in vesperum inclinato Mechliniam cum optato responso reuertit: nisi & hanc tarditatem singularis procurarit Numinis prouidentia. Nam quartus à Pentecoste dies vix illuxerat, cùm in idem hospitium Franciscani Patres, eamdem passi Antuerpiæ fortunam, inducuntur, magnâ vtrimque gratulatione; atque vnà omnes eodem die Louanium pergunt, quadraginta equitibus, totidem peditibus ex Mechlinienst præsidio stipati ad dimidiatam viam; vbi ducenti equites & pari numero pedites à Louanienst Gubernatore submissi aduentum nostrorum præstolabantur. In horum conspectum vbi ventum est, festo tubarum sono, & displosione scloporum, salutati Patres: dimisso priori comitatu, stipantur nouo, Louaniumque pertingunt:

Louanium abeunt, & honorificè excipiuntur.

gunt: vbi ab ipso Gubernatore honoris caussâ extra vrbis portas obuiàm progresso humanissimè accepti, & cum ingenti omnium ordinum plausu in Collegium deducti sunt die XII. Maij M. D. LXXVIII. Ceterùm Orangius cùm apud Antuerpiensium plerosque graui flagraret inuidiâ, ob eiectam vrbe Societatem, libello in lucem edito factum suum probare satagebat, criminatus nostros aduersus Rempublicam pro Austriaco multa molitos: quorum tamen nihil nominatim producebat.

Antuerpiæ exsilium Deus vindicat.

Hîc quoque silentio non inuoluam manifestum Dei iudicium, nostram vindicantis iniuriam. Eiectis Patribus, fuit è Caluini triuio scurra, vt sibi videbatur non infacetus: qui ludum populo daturus, ædes Societatis vacuas ingressus, fasciculum straminis albæ innexum virgæ pro foribus è fenestrâ suspendit, quasi populum domestici ex pestilentiâ funeris more patriæ admoniturus. Mouit ea res prætereuntibus admirationem. Atque interea perficiendæ comœdiæ alius ex eâdem fæce ludio fores importunè pulsabat: cui ille intus exclamans, Quid malum hîc pulsas? non præfixa mortis insignia virgam & stramen vides? quotquot hasce incolebant ædes, pestilentiâ sublati sunt. Mirum dictu, eodem die, cùm nusquam esset in vrbe contagio, impij derisoris domum pestis inuasit, indubitato cælestis vindictæ argumento.

Etiam alibi Societas expulsa.

Hæc Antuerpiæ gesta; nec dissimilia his Tornaci, Brugis, Duaci, Traiecti ad Mosam: quibus ex sedibus eodem illo anno, ob eamdem caussam violentâ hæreticorum manu in exsilium deportata Societas, illustre dedit Christianæ patientiæ documentum. Ita ex septem vrbibus, quas ante hæc bella ciuilia tenebamus, duæ dumtaxat relictæ, Louanium atque Audomarum. Et Traiecti quidem Gubernatoris edicto, quo nostros vrbe iubebat excedere, cùm intercederet Senatus; ille ardens irâ, quoscumque sibi obstantes intellexerat, Senatu mouit; Consuli etiam nostram caussam enixiùs agenti colaphum impegit. quo facto ceteros à susceptâ innocentium defensione reuocauit. Brugis verò, præter communes cum aliis Collegiis molestias, fuerunt etiam propriæ. Miles nunc plumbeas glandes temerè in Collegium sclopis iaciebat; nunc subitò irrumpens, mortemque strictis mucronibus minitatus, diripiebat supellectilem; nunc in Collegium carnes diebus vetitis inferebat, posteà criminatus domi se nostræ mensam opiparè carnibus instructam reperisse. Nec molestiarum periculorumque fuit finis, donec Senatusconsulto vrbem deserere cogeremur. Illud enimuerò certissimum diuinæ in nos prouidentiæ argumentum dissimulare haud possum; in tanto metu, tam flagrantibus omnium in nos odiis, tantâ licentiâ & impunitate gladiorum, neminem nostrûm vsquam aut cæsum, aut leuiter etiam fuisse vulneratum. Quid nunc Groninganam expulsionem commemorem, vrbe à Mauritio captâ? Quid iniurias Neomagenses, siue cùm Leonardus Kesselius, domo quam Canisij matertera legitimè donauerat, ipsâque etiam vrbe eiectus est, agentibus hæreticis, quorum plerisque iam tum constabat Senatus; siue cùm Ioannem Astensem indignis tractatum modis tantùm non vitâ ipsâ expulerunt?

Neomagi patitur Ioannes Astensis.

Decanus is fuerat Neomagi, primæ dignitatis vir; sed magnos titulos opesque, meliori spe, cum Religiosâ modestiâ & paupertate mutauerat.

uerat. agebat hominem vehemens Religionis tuendæ ardor, & ex Colonienſi Societatis Domo Neomagum identidem deportabat ingenti fructu. Nam dicendi munus cum egregiâ doctrinæ & eloquentiæ laude, &, quod eſt caput, cum Euangelicâ libertate tractabat, dante pondus auctoritatemq; memoriâ priſtinæ dignitatis. Hinc efferati Religionis hoſtes, odio vincente reuerentiam, multa indignè impieque audebant. prodeuntem in publicum ſibilis conuitiisque inceſſere, domi deliteſcentem inſanis vocibus euocare, tecta quatere lapidibus, feneſtras conuulnerare, de ſuperiore loco dicenti palàm obſtrepere; fruſtrà bonis ciuibus obſtare conatis, conniuente ſcilicet Senatu. At quibus illi terrendum iniuriis ſperabant, animabatur Aſtenſis; inque Nouatores acriter inuectus, quantâ poterat virium contentione pro auitâ Fide dimicabat. Ob eam rem factus intolerabilis, ad inſigne aliquod probrum deſignabatur ab illis improbis, quorum accenſa ſemel rabies non deferbuit, niſi intrepidum veritatis præconem templis, domo, mœnibus expuliſſent. ergo accitis in præclari facinoris ſocietatem quotquot poterant ſuæ fæcis hominibus, manus iniiciunt viro nuper omnibus venerabili, per vrbis vicos ludibrij cauſsâ circumducunt aliquamdiu, & atrocibus vexant contumeliis; dein vrbe protrudunt, & in proximam raptant ſiluam; ibi detrahunt veſtimenta, & crudelem in modum cædunt, donec, fatigatâ ſæuitiâ, & dolore animi vtcumque ſaturato, faceſſere iubent, & vnde venerat Coloniam repedare. At ille in medio verberum cruciatu actis Numini gratiis, poſtquam collegit ſpiritum, ibat gaudens, & fractos artus laceraque membra Coloniam trahebat, acceptâ pro CHRISTO ignominiâ quàm geſtâ nuper Decani dignitate lætior, & verò etiam, ſi rectè æſtimamus, honoratior.

Vetera ſunt illa, inquies, & alterius ſæculi mala. Viſne igitur hiantia adhuc vulnera, Siluamducis Bredamque, quibus ex vrbibus hæretica hoſtium nos violentia recenter exegit? Sed nempe hanc dices belli aleam, hoc ius Martis æquo animo ferendum. Sinamus ſanè nunc hoc ita dici; ſit belli legibus imperatum exſilium: at quis exſilij modum imperauit tam infamem probris, tot maledictis grauem? Vigeſimus ibat annus ex quo Siluaducenſem vrbem incolebat Societas, & procedebat res Collegij omnino ex ſententiâ, ſiue vſurpantium Sacramenta perpetuum concurſum, ſiue ſcholarum frequentiam & vigorem ſpectes, ſiue Sodalitatum florem & incrementa, ſiue etiam rei domeſticæ facultatem. Quæ quidem tantillo tempore, piorum hominum beneficio, & præcipuâ Senatus liberalitate, ita creuerat, vt perſonis ferè triginta alendis ſufficeret. Rebus tam pulchrè conſtitutis, lætiſſima in omnem partem ſegetis vbertas vnà cum florentiſſimâ Siluâ indignè ſuccisâ euntis ſæculi anno vigeſimo nono, miſerabili clade funditus interiit. Ipſis Maij Kalendis vrbs ab hoſte Batauo circumdata, & poſt quinque ferè menſium toleratum obſidium, ſolo pulueris bellici defectu occupata eſt: quām toties bello tentatam nullus ante id temporis interceperat hoſtis, nulla vmquam hæreſeon peſtis inquinarat. Vrbe captâ, noſtri vehiculis impoſiti, ab amantiſſimis ciuibus velut partes à ſuo corpore diuellebantur. Vix portis prodibant, cùm ludibriorum conuitiorumque velut procella

Exſilium Siluaducenſe.

quædam inconditis clamoribus eos protinus excepit. Etenim tota pænè Hollandia, in vrbis deditæ ſpectaculum effuſa, latè vias obtinebat, perque eam turbam plus horæ ſpatio inter acerbiſſimas contumelias noſtri ad ludibrium conſpicui vehebantur: ſpeciem quamdam Iudæorum CHRISTO certatim illudentium agnoſceres. Quòd ſi aduerſus impotentiſſimæ plebis iniurias ſatellitium non dediſſet Henricus Princeps Auraicus, præſens erat amittendæ vitæ periculum.

Bredanum. Similia Bredani exſilij ſolatia fuere. At enim populus hæc peccauit, nihil Magiſtratus: imò verò victor Auraicus ſeuerè edixerat, ne quis verbo factóve Ieſuitis eſſet iniurius. Sed quæ ſatis lex, quæve pœna propoſita tali tempore infinitam mortalium multitudinem à linguæ petulantiâ refrenet? Eſto, peccarit populus odio in Ieſuitas: ſed vnde illud odium? an indidit natura? an ingeneratur à corrupti verbi Miniſtris? quorum perſuaſione plebs Batauica rudis & fide facilis, fraudique obnoxia, haud aliter nos quàm cacodæmonas ſibi cogitatione depingit, atros, cornutos, truculentos. Quâ moti opinione, innumerabiles Batauui, pactis induciis, in Brabantiam Flandriamque effundebantur, ſpectaturi monſtra hominum Ieſuitas.

Crudelitas Traiectenſis. De Traiecto autem quid dices, vbi theatrum ſuum denuò inſcendit Caluiniana Golſtenij crudelitas, & ceruicibus noſtris luſit? Annum iam quintum ſub Fœderatorum imperio ſua munia tractabat Societas, iuxta conditiones quibus deditionem ſuam pacta ciuitas fuerat. Pateretur hoc hæreſis in ſuâ ditione? & præter integrum rei Catholicæ ſtatum, etiam magnorum capitum ad Catholicorum partes acceſſionem, ſiue auctoribus ſiue adiutoribus Ieſuitis, inulta ſpectaret? Animus quidem haud vmquam deerat vel expellendi vel trucidandi, ſed cauſſa, quæ aliquo iuris colore ſpectabilis appareret. Inuenta demum eſt vrbis proditio; cuius non attentatę quidem, ſed cognitę, reos Ieſuitas agere placuit, non conſueto iudiciorum ordine (qui numquam obtineri potuit) ſed militari decreto. Hoc titulo in ædes à militari manu penetratum, excuſſæ chartæ, clauſtra, anguli omnes; ſcholæ cum templo interdictæ; abducti in captiuitatem Patres: è quorum numero tres immani cruciatu flammis non vſtulati, ſed toſti, & ad extremum capite truncati, Ioannes Baptiſta Boddens Collegij Rector, Gerardus Paſman Procurator, Philippus Nottin temporalium rerum Coadiutor. In tribus oſtendit hæreſis, quid factura fuerit omnibus, ſi non metus extremæ retardaſſet infamiæ. Ac nihilominùs ſatis, & nimiùm, in paucis illis apparuit, cum ſummâ iniquitate iudicij militaris certaſſe tormentorum ſummam immanitatem. Non eſt mihi conſilium ſuſcipere partes innocentiæ, meliori patrono reſeruatas: qui quòd adhuc ſilet, non ideò præiudicat cauſſæ; ſed, quod eſt prudentis, tempori aliquantiſper ſeruit, atque etiam exſpectat donec nebulas à militari furore offuſas maturior diſſipet dies. Intereà ſi quid credimus morituris & mox ſiſtendis ſummo Tribunali, viris ceteroquin in omni anteactâ vitâ integerrimis probatiſſimisque; ſuam ſinguli innocentiam & in tormentis conſtanter, & in ferali mortis theatro claris vocibus conteſtati ſunt. Ipſe etiam Rector, neci iam proximus, ad Ducem Bouillonium vrbis Gubernatorem abſentem haſce litteras exarauit: *Domine, Capitis*

iam

iam damnatus vtor confidentiâ scribendi ad te pauca, gratesque maximas agendi de beneuolentiâ & honore quo me prosequi dignatus es, quamdiu Traiecti morabaris. Obsequentissimus profectò & fidelissimus tibi seruus perpetuò vixi; ideaque in solatium meum suppliciter abs te peto, planè vt credas, proque certissima re habeas, quam affirmo per animi mei salutem, atque ita volo intra horæ spatium Deus in me sententiam æternitatis ferat, videlicet ante proditionem publicè detectam captiuitate Ioannis Lansman supplicio iam affecti, nullam mihi siue directam, siue indirectam, illius notitiam fuisse; tantum abest vt me implicarim negotio, quod toties tibi ab Instituto nostro alieniissimum esse sum professus. In cuius fidem manus tuas deosculatus morior, qualis adhuc palàm vixi, sincerè ac reuerenter Excellentiæ tuæ fidelissimus obligatissimusque seruus Ioannes Baptista Boddens. Cogor scribere Præfecti carceris manu, quia meam inutilem tormenta reddiderunt. Mosæ Traiecti die XX. *Iulij* M.DC.XXXVIII.

Hæc morituri Sacerdotis scripta contestatio Supremæ Curiæ Præsidem appellat Deum, citatque Golsteinium, & quotquot detestandam sententiam Iudices tulêre.

Sed nolo ingredi longiùs in hanc arenam, tam nobili tamque innoxio sanguine cruentatam; calet etiamnum à recenti tragœdiâ theatrum, cuius tractatio robustiorem calamum exspectat. Satis est ad præsens institutum, vel obiter indicasse, Societatem Belgicam à Caluinistis calumnias, carceres, tormenta, mortem ipsam pati; nec iam fundendo sanguini quærendos esse vltra Oceanum barbaros, quando ad martyrium in patriâ tam vicinos ac promptos habemus. Quamquam quæ & istic à barbaris patimur, partem maximam heterodoxis debemus Hollandis. Apud Iapones altâ in pace rem Religionis tractabat Societas, quando appulsi eò Batavi continuò gentem ab vsu consuetudineque Patrum abstrahere sunt aggressi. Spargebant, eos omni scelerum genere insignes, ac variis Europæ Regnis doctrinæ non sanæ, probri flagitiique damnatos, ad corrumpendum populum laruam quamdam pietatis induisse. Sed ex omnium fictorum criminum aceruo pessimum illud fuit, quòd apud Imperatorem nos proditionis insimulabant, quasi prætextu Religionis viam pararemus Hispanis, noua Regna quærentibus. quâ criminatione summam nobis offensionem, & secuta exsilia necesque pepererunt. Adeò non satis habent Societatem in Belgio iniuriis omnibus prosequi, sed in vltimas mundi plagas sua odia deportant, quæ non per se modò, sed per ipsos barbaros exercere conantur.

Trigault. de Christianis apud Iaponios triumphis lib. 1. cap. 4.

Et fortasse suum in nos odium nostro vicissim erga se odio excusabunt: dicent mutuas inimicitias geri, vtrimque agi hostiliter, iniurias iniuriis rependi. Haud sanè negauerim acre nobis perpetuumque certamen pro Catholicâ Religione cum hæresi esse susceptum. Quæ olim Hieronymi, nunc mea & nostrûm vniuscuiusque vox est: *In vno tibi consentire non potero, vt parcam hæreticis, & me Catholicum non probem: si ista est caussa discordiæ, mori possum, tacere non possum.* Frustrà exspectat hæresis solo conciliandam silentio cum Societate concordiam. Quamdiu vitæ spiritus erit, aduersus lupos pro Catholici gregis defensione latrabimus. Desperata pax est, odij semina innata sunt. Quod Amilcar Hannibali, hoc nobis Ignatius fuit. illo auctore æterna bella iurauimus

Iesuitarum & hæreticorum oppositio.

Ad Ruff.

ad aras. Sed vide quàm dissimilibus armis vtrimque pugnetur. Mendaciis & crudelitate pugnat hæresis; Societas veritate & charitate. nos hæreticorum detegimus errores, vt & ipsi pedem referant, & nemo alius impingat; illi famam nostram calumniis inuoluunt, ne illius splendor veram salutis viam mortalibus ostendat. hæretici ad vincula nos quærunt & carceres; illos quærimus ad libertatem filiorum Dei. illi sanguinem nostrum sitiunt; nos illorum salutem. illi per diriſſimos cruciatus mortem inferre nobis ardent, hancque summam votorum profitentur interitum Iesuitarum; nos votis omnibus ac studiis vitam ipsis seruatam cupimus, non modò illam corporum breuem, sed vel maximè animorum sempiternam. denique illi omnibus maledictis & malefactis, nos omni beneficiorum genere certamus. Quare, quod olim Ignatius Martyr de ferociſſimis militibus, in quorum erat custodiâ, scribebat, se pugnare ad bestias, in mari & in terrâ; quibus cùm benè feceris, peiores fiunt: idem nos alterius Ignatij soboles de Caluino-Batauis affirmare meritò possumus. Non enim obscurum est, quo beneuolentiæ affectu hactenus complexa sit Societas Hollandos, seu mari seu terrâ captos; quibus fouerit obsequiis, collectâ in vestes, in cibum, in pharmaca, in lytrum stipe, vt multi nobis libertatem suam vitamque debeant. Testor Flandriæ Brabantiæque carceres horum conscios meritorum: testor morbos mortemque ipsam ex ministerio hauſtam. constat enim, non vno tempore, nec vno loco, Sociorum aliquos nobiliſſimo charitatis actu suam prodegisse vitam, vt hostibus seruarent. Testes denique ipsos inuoco qui beneficia accepere; aut si ingrati tacent, præsentem hominum memoriam famamque publicam appello.

Hieron. de Scriptorib. Eccles.

Charitas Societatis erga Caluino-Batauos.

Quid, versantes in Hollandicâ Missione Patres, quâ curâ, quo conatu studeant benè de Batauis mereri? Huc enim spectat omnis illorum labor, tantorumque incommodorum iucunda perpessio, vt inimicis suis, quà possint, prosint ad salutem, vel ipsius sanguinis vitæque, si opus, impendio. At horum interim meritorum præmia reportant iniurias, proscriptiones, carceres, vincula, & omne ærumnarum genus, vt superiori Capite indicatum est; neque hîc denuò commemorandum, ne de aduersis instituere querelam, & dolorem animi, qui longiſſimè abest, prodere cuipiam videamur. Quin adeò his non dolemus, vt nihil ad summam gloriam à nobis possit conducibilius optari. Hoc virtutis nostræ irrefragabile testimonium est, hæc validiſſima commendatio, hic titulus maximè glorioſus, *Societas* IESV *odium hæreticorum*. Quis amari improbis velit nisi improbus, quando amor similitudine generatur? quis eorumdem reformidet odia, quando contrariorum contraria ratio putatur? Oderint, aiebat ille, dum metuant. Saniore sensu dixerim: Oderint Iesuitas hæretici, dum illustrent: oderint, dum apponant materiam meritorum: quin & oderint, dum metuant non ferrum nostrum, quo nullo armamur; non reciprocas calumnias, quod scelus magnum ducimus; sed zelum Fidei Orthodoxæ, & spiritum veritatis.

Secundò, à Catholicis passa Societas,

Mitto Batauos, quorum iaculis cùm sit scopus Ordo noster, quid nisi vulnera exspectet? in Catholicum Belgium ingredior. hîc quoque nec semel fuit quod pateremur. Multi siue errore, siue malitiâ (quod iudicij

dicij facimus diuini) Societatem variè exagitatam premere, si non penitus extinguere, laborarunt. Et ab his quidem tantò periculosius infestari fuit, quantò hæreticis meliores sanctioresque Catholici putantur. Quod quia nouit versutissimus serpens, præcipuè hoc agit, vt ab ipsis Fidei domesticis oppugnemur, plus inde nociturus, quàm si omnes barbarorum, omnes Batauorum in nos copias duceret. Hæret animus, locorúmne an temporum, an etiam personatum differentiis narranda distinguam. Consideranti tempora nullus propè occurrit annus non aliquâ nostrâ seu ignominiâ notatus, seu vexatione seu damno. Sed & hominum ordines diuersi sunt quos aliquando sensimus aduersos. Iam quis locus, quò nulla vmquam peruenerit tempestas? Louanij, quâ primùm vrbe habitatum est, pulcherrimo Societas ortu nascebatur; sed quàm atra nubes diem repentè fœdauit? Vishaueus conuitiis oppressus, Adrianus raptatus in carcerem (vt suprà latiùs explicatum est) Parochorum inita conspiratio, famosi per manus dati libelli, interdictæ scholæ, miles nostris ædibus impositus; qui tamen ipse tactus religione, paupertatemque nostram miseratus, alia sibi tecta ab vrbis Senatu postulauit. *Louanij.*

Quid Antuerpiæ? quantis à quo nescio Catholicorum genere (nam Senatu & ciuium primis semper beneuolis vsi sumus, nisi quamdiu hæresis dominabatur) quantis, inquam, pugnatum machinis, ne poneremus pedem! Concitatus à maleuolis Albanus, fundi ius perpetuò negauit. Franciscus Sonnius Antistes, quamuis nostri amans & æstimator, tamen Albani Ducis gratiâ Sacelli domestici vsum interdixit. Itaque Patres procul ab ædibus quotidie cursitantes precariò ad aram stabant, sæpè templis arcebantur; necesse vt fuerit non longi temporis spatio sexies variare. Interdicti caussa ea fuit. Notabant æmuli Sacellum nostrum militibus frequentari ad Sacramentorum vsum. Hinc metus incessit, ne paulatim domicilij ius acquireret Societas. Id cauturi Albano vtuntur Duce, quem nobis nouerant non propensum: huius auctoritas apud Episcopum commodis nostris existimationique præualuit. Tres ipsos annos ea tenuit molestia: quo tempore tam longo Patres potiorem obseruantiæ quàm iuris sui rationem habuere, presso apud se diplomate Pontificio, quod Româ missum, rescisso Episcopi interdicto, plenam domi diuina peragendi potestatem dabat. *Antuerpiæ.*

Æmulis interea ex successu creuit animus maiora moliendi. De nouis hominibus toto Belgio eliminandis cogitabant: iamque hoc egerant, vt multis, & Principibus viris, Ordo nouitius nihil admodum (sic aiebant) vtilis, priùs quàm se firmaret, ablegandus videretur. Satis constat, Fredericum Toletanum, Ducis Albani filium, palàm in Procerum coronâ professum, Iesuitas Belgio donandos neutiquam fuisse, quòd eorum Institutum neque viris doctis, neque admodum probaretur Ecclesiæ.

Eiusdem ferè sententiæ litteras dedit Fredericus Perenottus ad diuersarum vrbium Præfectos, & ad Senatum Antuerpiensem, quam ipse tunc vrbem gubernabat; sed ex occasione factus nostrarum rerum certior, mentem vocemque mutauit. Occasio ea fuit: postquam Albanus

Mechliniam militi deprædandam concesserat, vnius vrbis supplicio ceteras, vt putabat, in fide firmaturus; egregia Patrum Antuerpiensium charitas subleuauit publicam Mechlinien sis populi calamitatem. Cùm enim miles prædam omnem Antuerpiam veheret venumdandam, subornati à Patribus sunt mercatores copiosi, qui quàm minimo emerent, eodemque pretio restituerent spoliatis. Sacerdos item noster, ea spolia quæ locis sacris Religiosisque personis detracta constabat, omnia recuperauit à milite. Nostro item consilio ductuque ab Antuerpiensibus magna pecuniæ vis collecta est, & miserorum Mechlinien sium extremæ inopiæ subuentum. Neque hoc ipsum tamen pietatis opus momi dentem euasit: obtrectatio quorumdam fuit, eam argenti copiam corradi ædificando nobis Collegio; speciem eleëmosynæ Mechlinien sibus impertiendæ interim prætendi. Ita vel sanctissimarum actionum persæpè pessima est interpretatio. At Cardinalis Granuellanus de suorum ciuium, quibus nuper præfuerat Archiepiscopus, acerbo casu, deque Societatis in eos charitate redditus certior, fratrem suum monuit Fredericum Antuerpiæ Gubernatorem, vt amplissimas Societati gratias ageret; & Fredericus ipse patronus nobis exinde semper exstitit.

Quid, quòd Concionatorum nonnulli ea de nobis publicè iactabant, quæ optimum quemque meritò à consuetudine vsuque Societatis auerterent? Quorum in numero fuit Religiosus primæ notæ Ecclesiastes; qui, præterquam quòd Ordinem vniuersum contumeliosè tractaret, etiam nominatim in Ioannem Astensem concionatorem nostrum in D. Walburgis, vti suprà dixi, triumphantem, inuehebatur magnâ ciuium offensione: nec priùs abstinuit quàm Episcopus Sonnius, cum Canonicorum Collegio, grauibus intentatis minis, silentium imperasset. Quid, quòd desperato impediendæ possessionis nostræ conatu, emptâ iam & habitatâ Aquensi domo, dolorem suum vltura inuidia, impudentissimas fabulas seminauit, mulieres, ne maritis suis obsequentes essent, per nos animari, easdem domi nostræ flagellis cædi, & à vicinorum multis crebrò auditos vapulantium eiulatus. Hæc totâ vrbe in triuiis, mensis, circulis, inde in nauibus curribusque, narrabantur; & (quod indignum) Religiosa quorumdam confirmabat auctoritas. Quin eò peruentum, vt Senatus seriò interpellaretur ad inquirendum in eiusmodi flagitia; sed is, seu quòd ad sacrum tribunal eam quæstionem pertinere crederet, seu quòd harum ineptiarum architectos sciret maleuolos, neglexit.

Progressa est nihilominùs inuidia, inquietum malum; inque omnes nocendi vias intenta, cùm aliud non posset, hoc tandem egit, vt quo dudum vtebamur Carmelitano templo, quemadmodum suprà attigi, & cui famam multitudinemque nostra conciliarant munia, derepentè & importuno maximè tempore extruderemur. Honestus ad id repertus color, illius Ordinis veterani probrum. Quo argumento Præfectum Cœnobij oppugnant, & conuitio extorquent, ne Iesuitas, nouum Religionis genus, diutiùs pateretur ad suam ignominiam suo in templo triumphare. Denique vt saltu quodam multa transmittam, quinquagesimo abhinc anno tam atrocibus iterum calumniis proscindebamur, necesse

vt

vt habuerit vrbis Antistes susçipere defensionem famæ, & solenni diplomate testari innocentiam Patrum. Sed quid coner aut locorum ordine aut temporum persequi quæ passi sumus? immensa res, & operæ maioris fortasse quàm pretij: ne tamen omnia posteritas ignoret, sparsim paucula consilium est delibare.

Aduersantium nobis Catholicorum non vnum genus: hic doctrinam, ille vitam, alius functiones, in pugnæ suæ scopum accepêre; suo quisque vel affectui vel iudicio obsecutus. Et impugnatæ quidem doctrinæ validissimus turbo Louanij sustinendus fuit anno sesquimillesimo octogesimo septimo, cùm istic sacra Theologiæ dogmata Lessius Hameliusque traderent, magnâ vterque famâ eruditionis apud Academicos, qui non pauci calamo excipiebant quæ dictabantur, & ad disputationes magno numero confluebant, lætis Patribus, atque, vt sese dabant initia, felicem sperantibus prouentum: sed sola spes fuit, quam & ipsam ingens subitò & inexspectata procella sustulit, atque insuper vniuersam pænè obruit exstinxitque famam Societatis. Caussa tempestatis fuit, primi nominis & auctoritatis Doctor Theologus, qui varia doctrinæ suæ capita non sanam fidem redolentia supremo Sedis Apostolicæ imperio solenniter eiurare compulsus, coram Francisco Toleto, homine Societatis, Apostolico in eam rem Legato, & paulò pòst S. R. E. Cardinale; quasi honoris sui vindicias acturus, quam ipse notam contraxerat, eamdem visus est immerenti Lessio inurere voluisse. Et conantem illum doctissimus quisque Facultatis Theologicæ tamquam communem iniuriam vlturus adiuuabat. Ergo quæ docuerat Lessius de prædestinatione electioneque ad gloriam, de diuinorum auxiliorum vi & efficacitate, de gubernantis Dei prouidentiâ, sedulò conquirentes; vnam ac triginta assertiones nec sanè intellectas, nec fideliter satis excerptas, inauditâ parte damnant, & graui perstrictas censurâ, Lessio nequidquam deprecante, diuulgant. Volitabat per omnium manus à tantis viris scripta Societatis infamia, & iam Louanienſi Academiæ Duacena tamquam matri filia subscribebat. Sorbona, quamuis sedulò ad suffragium inuitata, recusauit. Episcopi, hortante Metropolitâ Ioanne Hauchino, suum iudicium parabant. Ad extremum, lectio publica extra ordinem aduersus Lesij doctrinam instituta non sinebat obduci cicatricem; sed erat vnguis in vulnere, nostramque ignominiam perpetuò refricabat. Nec tamen deerant magni viri caussæ nostræ patroni, inter quos Middelburgensium Episcopus Ioannes Strienus, & qui Cameracensis Archiepiscopi vices in sacris agebat è Franciscanâ Familiâ; sed ante omnes Læuinus Torrentius Antuerpiensium Antistes. Thomas quoque Stapletonus, Duaci doctrinæ opinione celebris, Louanium ad familiarem sibi hominem in hæc verba scribebat: *Vehementer gaudeo, Reuerendissimum D. Middelburgensem, quem spero breui pace confectâ ad sui Episcopatus munia obeunda profecturum, tam piè, doctè ac strenuè caussam agere RR. PP. Societatis, contra importunam censuram Facultatis Louaniensis. Velim sciat, in Concilium Facultatis Duacensis me vocatum non fuisse, cùm de illâ censurâ suum iudicium parum, vt audio, æquum & minùs modestum perscriberet. Imò cùm ante complures menses eamdem*

Doctrina Societatis patitur.

Lessius Pelagianismi insimulatur.

eamdem ad me censuram Michaël Bayus misisset, meam sententiam non tam petens quàm explorans, rescribens suasi, ne illam censuram ampliùs euulgaret; monuique, maiorem esse Societatis gratiam & auctoritatem, quàm vt eam Facultas Louaniensis labefactare possit. Precabar denique, vt studium veritatis vinculum charitatis non dissolueret: sed video me vel serò vel surdis locutum fuisse. Sic egi cum Reuerendissimo Atrebatensi, vt necdum illi censuræ subsignarit, nec, spero, subsignaturus sit. Doleo hanc nouam maculam Facultati inustam, & Patres doctissimos tam iniustè vexatos. Hæc tum Stapletonus pro caussâ nostrâ: quam suo etiam quali poterat patrocinio sustinebat Gulielmus Pamelius Sanctioris Concilij Præses, & cum eo Senatorum plures, qui nostram nimiam & intempestiuam modestiam damnabant; haud absurdè monentes, magnis tum vocibus esse opus, cùm non tectum aliquod ac domus, sed vniuersa Societatis fama flagraret: quam negligere profectò sit nefas, monente Bernardo: *Iustus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum; proximo enim famam, nobis debemus & prouidemus conscientiam.*

Serm. 71. in Cant.

Interea aduersariis nostrum dedecus indesinenter vrgentibus, maior Episcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis duarum Academiarum censuris calculum adiecerant. Mechlinienſis verò ac Cameracensis Metropolitæ Synodum parabant Episcoporum, qui dogmata nostra à duabus Facultatibus damnata discuterent, eademque toto proscriberent Belgio, tamquam impias Massilienſium aut Pelagij reliquias, adeoque Societati notam inurerent hæreticæ prauitatis. Perculit nostros impendentis periculi magnitudo, ac sine morâ Generalem per litteras edocent quo res cardine versetur. Ille continuò ad Summum Pontificem (is tum erat Sixtus V.) adit, remque omnem celeriter exponit. Sixtus eâdem celeritate Nuntio suo Episcopo Calatino, tum Coloniæ degenti, festinatam profectionem imperat in Belgium, partes vt audiat, vt ad Sedem Apostolicam referat, vt ab inferiorum Antistitum nemine decidi controuersias patiatur. Accepto imperio, Nuntius magnis itineribus Louanium delatus, cum Ioanne Hauchino Metropolitâ, cum aliis Præsulibus iudicium instituit: partes ad se euocat, hinc Facultatem Theologicam, inde Lessium cum Rectore Collegij, exhibitoque Pontificis mandato (Breue Apostolicum vocant) auctoritatem suam ritè omnibus probat; deinde munus suum à graui exorsus querelâ, Doctores illos arguebat, quòd censoriâ virgâ percussissent inauditum hominem, quodque sine caussâ ipsam vulgassent censuram; quòd de sacrosanctis Fidei capitibus quæstiones referre neglexissent ad Romanum Pontificem, supremum controuersiarum Iudicem, more institutoque maiorum. Deinde, caussâ diligenter cognitâ, cùm pronuntiare posset, dedit hoc gratiæ Archipræsulis Hauchini, vt omisso iudicio partes ageret Mediatoris, pacemque componeret: cuius stabilitati in perpetuum consulturus, grauissimo edicto pœnam statuit excommunicationis ipso facto incurrendæ, si qua pars alteram hæreseos aut erroris in posterum damnare præsumeret. ad Templorum valuas toto Belgio pependit edictum.

Nuntius Apostolicus caussam cognoscit.

Doctrina Lessij probatur.

Interim Lessij dogmata sanæ doctrinæ articuli vocabantur, haud sanè

nè indeliberatè. Nam Leſſius doctrinæ ſuæ capita Romam compendio miſerat, quæ Sixtus ipſe, cùm in ampliſſimo Cardinalium cœtu recenſerentur (vt erat Theologicarum rerum apprimè peritus) probauerat; Cardinales verò ſuper iis ſententiam rogati, vt ſanæ doctrinæ articulos comprobarant. Itaque Pontifex, quibus litteris inſtituerat iudicem, iiſdem aſſertiones noſtras ſanæ doctrinæ articulos vocabat; quæ ipſa verba Nuntius edicto ſuo, haud leue doctrinæ Leſſianæ ſuffragium, inſerenda putauit. Atque hunc tandem exitum ea tempeſtas habuit, quæ naufragium minabatur: cuius auctor ſatanas ille veterator Catholicos Doctores inter ſe tunc maximè committebat, cùm neceſſarij eſſent ad Orthodoxæ Religionis tutelam. illis ſiquidem mutuâ implicatis pugnâ, viresque inuicem atterentibus, reſpirabat hæreſis ſecura belli, & partes ſuas noſtrâ debilitate firmabat. Enimuerò poſteà multi ex Academiâ Doctores, relictis opinationibus ſuis tantâ contentione propugnatis, in Leſſij tranſiuêre ſententiam. quo facto viſi declarare, bellum illud non tam iudicio ac ratione, quàm vnius viri defendendi curâ, fuiſſe ſuſceptum.

Iam vita noſtra moresque quàm frequenter vapulant! quoties auarum, quoties ambitioſum genus hominum dicimur Ieſuitæ? & tamen neque auaritiæ neque ambitionis certa produntur argumenta. Primis Collegij Bruxellenſis annis ex Belgio in Hiſpaniam ad Regem aduerſus nos ſcripta eſt accuſatio. diuitiæ noſtræ immodicæ iactabantur, & præter eas inſatiabilis cupiditas habendi. Itaque ſeriò commonebatur Rex, videret, caueret, ne omnia denique Beneficia, Monaſteria, dignitates accederent Ieſuitis, nihilque iam eſſet quod benè merentibus ſubditis deinceps poſſet erogari. Excitatus hiſce monitoribus, Concilio ſuo Sanctiori demandat examen. Præſes Concilij Pamelius Coſterum Prouincialem Regis nomine interrogat de Collegiis, de perſonis, de prouentibus, cenſibus oneribusque. dantur omnia ſcripto. Senatus diligenter inquirit, compertâque veritate calumniam deteſtatus, & egeſtati noſtræ ſeriò condolens, dat quatuor ex Ordine ſuo lectiſſimos viros cum Prouinciale circumſpecturos rationem iuuandorum Collegiorum. Quatuor congreſsibus concepta res, & in Concilio ſignata, in Hiſpaniam mittitur, Ducis Parmenſis totiusque nomine Senatus. Grauiter pro merito Rex tulit adeò falſos accuſatores, & multum ſe Belgis Patribus debere profeſſus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam ſuſcepit. Itaque ſuggeſtam à Senatu rationem non probauit ſolùm, ſed ſuâ ipſe manu notauit præterea quædam iuuandis opportuna Collegiis. Verùm optimæ Regis voluntati ſucceſſus defuit, prauâ quorumdam hominum interuentione. Nam biennio toto preſſum Regis reſponſum. Deinde, ſtudiis ad Paſtorum erigenda Seminaria conuerſis, Societas neglecta. Quod vbi ſenſit fraude agi Coſterus, mandata Regis vrgenda exiſtimauit. At illi homines beneuoli nouâ arte os Prouinciali ſublinere conati, ſuadebant potiùs Eccleſiarum Collegiatarum & Cathedralium Beneficia nonnulla conuerti in Collegiorum fundationem. iamque ſuum illud conſilium probauerant Regi, & ex Hiſpaniâ Belgici Senatus Præſes, datis ad Prouincialem litteris,

Vita noſtra impugnatur.

teris, argumenta scribebat. Immotus ad ea Costerus liberè fatebatur, non aliò hanc liberalitatem spectare, quàm ad Societatis interitum, concitatis in eam Episcopis, Canonicis, Clero Belgarum vniuerso. Proinde grates de oblatis facultatibus agebat; sed quibus optabilior esset quantacumque paupertas. Post repudiata Canonicorum Beneficia, Prioratus offeruntur; quorum collatio non ad Regem, sed ad Galliæ Abbates pertinebat. Hoc quoque erat odiosum, & Abbatum Belgarum multi in nos armabantur, iure questi, à Gallis vicissim occupandos Prioratus suos, magnâ vtrimque confusione. Huiuscemodi disceptationibus ducebatur res, cùm pertæsa molestiarum Societas, suâ se paupertate inuoluens, conquieuit, magnum apud Proceres ac Senatum modestiæ nomen indepta, quouis auro pretiosius.

An Iesuitæ auari.

Esto, inquies, defuerint tunc opes; at non defuit appetitus. sed neque nunc illæ desunt. Nam quid augustæ templorum moles, quid parietes auro, argento, marmore incrustati, quid vestitæ picturis trabes, quid domus magnificæ, quid agri, fundi, census Religiosámne paupertatem an Regales diuitias loquuntur? Quin super hæc etiam arguimur inhiare insidiarique morientium testamentis, & nouum quoddam vitæ genus inuexisse mulierum Deo deuotarum, quarum re nos lautè viuamus, nostrâ illis paupertate transscriptâ. Denique in hoc genere tam multa liberè iactantur à multis, quasi omnium oculis manibusque teneretur iam comperta, conuicta, damnata nostra auaritia. à cuius tamen sordibus cum bono Deo quantum absimus, etsi non est instituti mei hoc loco disputare; non tamen possum, quin, quod Antuerpiæ contigit anno superioris sæculi LXXIV. in nostræ scilicet tantoperè exaggeratæ cupiditatis specimen breuiter adducam. Infestis signis vrbem ingressus erat miles seditiosus, atque inter se partiti opulentiorum domos, superbè denuntiant Requesenio Belgarum Gubernatori, nî stipendia illicò soluat, se sibi suo arbitratu soluturos. In hoc periculo partim ciues imperatâ sibi certâ pecuniæ summâ, partim Requesenius ære Regio & suo tumultuantem militem placauere: ad quem iam numeratis stipendiis diuitem adeuntes pauperum plerique, & Mendicantium Ordinum Religiosi, stipem benè lautam abstulere. Fuit inter illos vnica Familia, quæ quatuor florenorum millibus donata est. At milites vbi in tanto petentium numero neminem notabant Societatis hominem, ac scirent tamen ob assiduos in castris labores & impensa ægrotis ministeria plus se nobis quàm ceteris debere; vnum aliquem submisere de suis, qui & nos ad accipiendum beneficium inuitaret. Sed, actis homini gratiis, negauimus quidquam antè accipere, quàm malè ablata ciuibus redderentur. Illi nihil responso offensi, haud exiguam nummorum summam sponte conflatam attulere ad Collegium: ad quos Patrum aliquis egressus, docet eorum liberalitatem non reijci à se quasi Familiæ suæ necessitatibus non opportunam, sed quòd nec Deo nec sibi gratæ essent largitiones ex alieno. Subleuarent potiùs tenuiorum ciuium indigentiam, atque hoc pacto offensæ ciuitatis gratiam inirent, quam iniustè occupatis direptisque domibus vexassent. Ad hanc vocem religione tacti, & præteritam culpam quà possent expiatu-

Strada de Bello Belg.

ri,

ri, cœpêre nouo exemplo multa distribuere in ciues, multa per vim ablata reddere, tantâ Magistratus admiratione comprobationeque, vt Societatem, cuius id operâ fiebat, laudari publicè pro concione voluerit ac grates agi.

Haud ita multò pòst aliud geminum auaritiæ suæ documentum in eâdem vrbe Societas dedit: nam anno M. D. LXXVI. rebus intempestiuâ Requesenij morte turbatis, dum Hispano militi periculum creatur, ipse, desperato quodam furore, impendentem sibi cladem ciuili clade præuertit. Post expilatam vrbem, par militum, deprehenso crimine, Iudex damnabat mortis, factâ priùs testandi potestate. Testaturis suadebant nostri, vt quæ in vrbis deprædatione rapuerant, restitui dominis iuberent. Et alteri eorum haud difficulter persuasum: alter ad hæc monita surdus, condito testamento, varia variis Monasteriis legabat, & Societati etiam nostræ aureos trecentos. Id vbi rescitum, continuò Patrum aliquis in carcerem ingressus, postulatis testamenti tabulis, inspectante ipso testatore, eas lineas quæ ad nos pertinebant atramento induxit, negans Societatem donari velle malè partis opibus: quas sanè iis redderet, si consultum quidem saluti vellet suæ, à quibus iniustè abstulisset. Liberè dictum, magnâ omnium approbatione acceptum est. Nec tamen defuit (vt plus æquo pronos videas homines, aliàs bonos, in habendâ calumniis contra nos fide, siue id fatum quoddam nostrum est, siue aliorum non bona æmulatio) non, inquam, defuit, qui, re aliter auditâ creditâque, quasi non nostrum, sed alterius Religiosi Ordinis legatum à nostro Sacerdote fuisset expunctum, cum grauissimo Cathedralis Ecclesiæ viro iniquitatis nostræ futuro teste perrexit in carcerem, inspectisque tabulis, erroris turpissimi conuictus, temerariam credulitatem suam voce & magis etiam rubore damnauit.

Ceterùm diuitiæ nostræ, si quis scire auet, hæ sunt. Professa domus Antuerpiæ meris viuit eleëmosynis. Collegia certos habere possunt redditus; qui pares si fuerint alendis capitibus pro cuiusque loci ratione necessariis, nullas præterea eleëmosynas admittere fas est. At in omni nostrâ Prouinciâ omnino nullum adeò dotatum est, vt absque eleëmosynarum subsidio par sit numero alendorum. Pleraque etiam grauiter obærata sub onere paupertatis gemunt. Et tamen fuit famosi libelli architectus, qui viginti quinque Præmonstratensium Monasteria in Belgio, cum triginta millibus librarum pensionis annuæ, à Iesuitis occupari scripsit, tam confidenti asseueratione, quasi Sibyllæ folium recitaret. Habitatio autem plerisque adhuc vrbibus angusta est miseraque, vix vt cubicula sufficiant, non dico commoda, sed quæ à ventorum imbriumque iniuriâ tueantur. In cubiculis verò ipsis ornamenta nulla aut supellex, præter culcitram, sedem, mensam, necessaria studiorum instrumenta. Iam victus vestitusque quid habet non dignum Religiosâ paupertate? quotidianam mensæ frugalitatem mirantur, qui sciunt; qui nesciunt, & lautos nos putant, haud diu, opinor, lautitiam istam ferant, si sit animus experiri. Vestis vnica singulis, & modesta. Quid igitur opulentum, quid immoderatum in Iesuitis? aut in quo sitæ illæ diuitiæ, quas dicimur possidere? Verùm, vt dixi, non est consilium

P. Argent. ad Regem Poloniæ in Apologiâ.

partes defensionis agere aduersus inuidorum, vel certè res nostras ignorantium maledicta, sed ostendere nos IESV nomine insignitos in Belgio quoque positos esse in signum cui contradicatur.

Societas ambitionis arguitur.

Habemur multis ambitiosum genus hominum Iesuitæ, intolerabili excellentiæ appetitu, hinc affectare Principum aulas, omnium iura inuadere, doctrinam nobis omnem & sapientiam arrogare, quasi nobiscum nata sit, nobiscum moritura. Hisce nos ornant præconiis intemperanti homines linguâ, in calumniando semper eloquentes. neque leuem subinde apud Magistratus sacros ac profanos, apud alios Religiosos Ordines inuidiam nobis peperere: quæ tamen sensim quasi fumus aut atra nubes euanescens, moderationem nostram cum luce detexit. Enimuerò, quamuis quæ in vitam nostram moresque iactantur, nata sint auertere Belgarum animos ab amandâ Societate; plurium tamen, vincente inuidiam virtute, crescit erga nos beneuolentia, vt iam istiusmodi iniurias, nisi quâ Dei offensam habent, beneficia putemus.

Societatis functiones impugnata.

Sed functiones nostras, in animorum salutem sanctissimè institutas, impugnari, turbari, impediri, caussa est iustissimi doloris. Quoties concionibus nostris reclamauit, quæ perstringebatur vitæ licentia? quoties ingratos oratores, quòd minimè placentia loquerentur, exagitauit? Leowardiæ Boccatius in æde maximâ spem conceperat vberrimæ messis, si faciendæ sementis facultas diuturnior fuisset. Clerus loci, cùm vitæ esset non optimæ, non diu sustinuit hominem in vitia moresque malos inuehentem. Ergo illâ expulsus cathedrâ, ad D. Francisci Cœnobitas transiit; à quibus in suggestum productus, cùm eumdem retineret dicendi modum, non retinuit stationem. Quippe iam hoc agebat Clerus, vt istis Patribus consueta vitæ præsidia negarentur, si non zelotem illum abs sese dimitterent. Boccatius ne damno esset, quibus gratiam debebat, è Monasterio in Hospitalem D. Antonij domum se transtulit; vbi loco, non animo mutatus, Apostolicam tenuit libertatem, Deo vtique fidelem seruum sese non probaturus, si adhuc hominibus placuisset. Et erat sanè in pretio & honore apud bonos: sed qui Christianam veritatem oderant, ab eo tamquam à funestâ peste abhorrebant; prodeuntemque in publicum sannis ac sibilis instar monstri formidabilis impetebant.

Quid? confessionum audiendarum fructuosissimum munus, quoties & quàm indignè calumnia traduxit! quoties impediuit inuidia, confictis ad mortales absterrendos fabulis, quas enarrare prohibeor verecundiâ!

In Sodalitates Marianas, cùm primùm ortæ sunt, quæ non probra congesta! Aiebant alicubi hoc Iesuitico inuento emungendum à ciuibus æs; maritos paulatim ad continentiam coarctandos cum graui iniuriâ thori; nullum totâ vrbe tutum fore à censoribus angulum, publica omnia priuataque errata ad directorem Iesuitam ex Sodalitatis lege delaturis. Huiusmodi fabulas canebant populo, etiam sacrati Deo viri; quibus non vno hoc, sed multis nominibus, eâ in vrbe egregium exercitatæ patientiæ meritum Societas debet.

Scholæ autem nostræ quot tempestatibus iactatæ, & propter scholas quibus non dentibus fama nominis laniata! Anno nono ac vigesimo

supra

ſupra ſexcenteſimum Athi Gallo-Belgicę Prouinciæ Patres vix docendæ iuuentuti ludum aperuerant; cùm aduerſantium aliquis homo potens,& apud Iſabellam Archiducem in primis gratioſus, ſcholas illas vix benè natas in ortu ſuo ſuffocaturus, ex vicinis oppidis Aloſto & Gerardimontio inſignem calumniam accerſit, eâque conatus ſuos adiuuans libellum criminationibus grauem à ſe conſarcinatum Priuato Principis Concilio repræſentat. Primùm accuſabat Aloſtanos Patres conatos inuadere bona Gerardimontenſis Beginagij, & Hoſpitalis pauperum domus, præter mille ducentos florenos ab illius loci Magiſtratibus promiſſos. Deinde affirmabat, Clerum, Senatum, populumque Aloſtanum duci pœnitentiâ admiſſæ Societatis, ac ſcholarum ei traditarum; iamque ſerò infectum optare, quod fallaciis circumuenti, non tam voluntate, quàm errore, feciſſent. Calumniam grauem faciebat calumniantis auctoritas; ſed hanc facilè eleuarunt grauiſſima vtriuſque vrbis teſtimonia,publicis conſignata tabulis: quæ vt abundè noſtram aſſeruere innocentiam, ita falsò accuſatæ perpetuum exſtant monumentum. Prætermitto dicere, non vno loco vel negatas vel ſerò admodum conceſſas ſcholas, hauſto ex calumniis metu, ne malis artibus ingenioſiſſimum quemque ditiſſimumque in Societatem ingredi compelleremus. taceo ſubſidia Magiſtris alendis, vel à principio negata; vel, poſtquam conceſſa erant, ſubtracta. taceo inuitatos in partem æmulos, quaſi non plus laboris quàm gloriæ diuiſuros. Quin extra vrbes quoque peregrinantem aperto rure virtutem ſubſecuta inuidia perſuaſit ruſticanis, haud fruſtrà Patres forenſibus catechiſmis & concionibus inſtare;compenſandam breuî eorum operam nouis vectigalibus imperatis. Ita rudes illi à nobis abſterriti continebant domi liberos, neque ipſi prodibant, donec mendacio detractus color oſtendit fabulæ vanitatem.

Sed antiqua mittamus.Recens Communionis Generalis vſus quantum nuper habuit negotij, quas ſuſtinuit obtrectationes! indignum commemorare, nec laudem noſtram ex talium virorum ignominiâ quærimus. Sanè dum ſtatas alibi in Parœciis conciones ſupplicationeſque, alibi catechiſmos in vindictam eripuere; non ſatis viſi ſunt animaduertere, ſolum nobis laborem, at Chriſtiano populo fructum ſalutarem, Deo gloriam detrahi. Ita vix vllum nouæ pietatis excitamentum inuexit Societas, quin iſto,velut pretio, nouam inuidiam, nouaſque emerit offenſiones. Atque harum, quas adhuc retuli, iniuriarum leuior haud paulò foret ſenſus,niſi inferrent ij, quos beneuolentiſſimos par erat experiri. Etenim non paucos videas acceptis à Societate beneficiis graues, non modò nullam referre gratiam, ſed magnis odiis aduerſus nos pugnare; perinde quaſi collatis in eos meritis inimicitias nobis paciſci voluiſſe videamur. Nimirum indoles quibuſdam hominibus viperina eſt; non poſſunt, quin benè merentibus ſint ingrati,quin amori odium reddant, quin malefactis benefacta compenſent. Scio quoſdam, cùm in nos furerent, interrogatos, ecquâ in re læſos ſe à Societate meminiſſent, conuictos animi conſcientiâ tacuiſſe: nihílne accepiſſent boni? eâdem vrgente conſcientiâ, multa numeraſſe beneficia,iam inde ab ipſis quas frequentarant ſcholis; ac tum demum animaduertiſſe,

Multorum erga Societatem ingratitudo.

ſuum odium non ratione aliquâ, ſed vel malitiâ vel errore ſuſceptum. Quæ duo verba ſi ſecum reputarent multi, quid mali à nobis paſſi ſint, quid acceperint boni; hodie credo nobis amiciſſimos futuros. Sed ſatis ſit: nec enim fas de iniuriâ queri quibus Apoſtolico more profeſſio eſt gaudere, quoniam digni habiti ſumus pro nomine IESV contumeliam pati. Quin ſi vel ſolâ ratione ducimur, adeò non iraſci, non vindictæ ſtudio nos agi par eſt, vt & grates noſtris hoſtibus magnas debeamus de occaſione virtutis. Vt enim aromata ſi conterantur, maiorem ſpirant fragrantiam; ita ſuauiorem ſui odorem ſpargit, dum premitur Societas.

CAPVT QVINTVM.

Honor Societatis Flandro-Belgicæ, ſiue illuſtres in eâ viri, & quædam Principum ac Sapientum teſtimonia.

2. Cor. 3. Eccli. 44. *INcipimus iterum noſmetipſos commendare?* abſit; ſed, quod ſuadet Siracides, *laudamus viros glorioſos & parentes noſtros in generatione ſuâ*, & quidem primâ: nam generationes noſtras ſæculis numeramus. Indignum ſit cum primo ſæculo dimittere primorum memoriam parentum. Retinendi illi ſunt, ſaltem in imagine, & poſteris ſiſtendi in exemplum. Vultus ipſos & corporum lineamenta depingit amans maiorum progenies, & in picturis auos atauoſque ſibi repræſentat: quantò potiori iure animorum effigies exprimenda non penicillo, ſed calamo, & calamum ſecuturâ (nam ad hoc ſcribimus) imitatione? Ceterùm duplex laudandorum genus ſeſe offert. Alij Belgæ ſunt; alij non quidem Belgæ, ſed in Belgio clari; quibus, quòd diu vixerint apud nos, perinde vt Belgis, meritò gloriamur. vtrorumque ingens copia, neque huius capitis anguſtiis comprehendenda. Quare conſilium eſt imitari magnis epulis accumbentes, quos in exquiſitâ ferculorum varietate vnum videas alterumque quæ magis ad manum ſunt guſtare, cetera relinquere; non contemptu vllius aliquo, ſed ſatietate paucorum.

S. Ignatius frequens in Belgio:

Primam Prouinciæ noſtræ gloriam Decemuiros fatemur; quorum pars magna, peragrato Belgio, non tam pedum quàm virtutum impreſſa veſtigia reliquit. Princeps longè ante alios Ignatius noſtri Ordinis Patriarcha. Hunc Hiſpaniæ ſuæ finibus egreſſum accepere Pariſij; vnde grauis eum egeſtas in hanc patriam expulit ad ſtipem emendicandam, ſuſtentandæ in ſtudiis vitæ neceſſariam. Brugas præcipuè liberales Antuerpiamque ſenſit. Ac Brugis quidem adiutus in primis à Gonſaluo Aguillere, & Ludouico Viue, hoc eximiæ eruditionis, illo magnarum opum; vtroque primæ auctoritatis & prudentiæ viro. Ac de Ludouico quidem ſuprà dictum eſt: Gonſaluus verò tantopere delectabatur Ignatio, vt Lutetiam aliquando exigente mercatu profectus, ne amiciſſimi hominis conſuetudine careret, idem ſibi cum illo cubiculum acceperit vtendum. At Antuerpiæ in Ioannis Cuellar ædibus hoſpitatum, magno ambitu piâque contentione à mercatorum primis ad cœnam vocari ſolitum, multi hodieque memorant, qui parentes ſuos ſæpè narrantes audiuere.

Ex

Ex illo Ignatius & nouisse Belgas, & præcipuo cœpit amore complecti. Eorum haud ferè quisquam illo viuo ad Societatem accessit, quem non ad se Romam euocatum singulari voluntatis propensione adamarit. Quin vel ad propagandam vel gubernandam in Italiâ, Siciliâ, Galliâ, Germaniâ Societatem, magnopere vsus est Belgis. Iam quanta illius cura, quàm seduli conatus in impetrandâ vel à Carolo Cæsare, vel à Philippo Rege, Societatis in Belgium admissione? Sed nihil æquè Ignatij affectum prodit, vt cælestium beneficiorum ingens copia, quibus Belgas suos in hodiernum diem prosecutus est. Prætermitto dicere illius manifesto impulsu iniectam Regi mentem, vt, quod frustrà tam diu totque patrociniis ac precibus postulatum erat, vltrò iam ipse Societatem donaret iure Belgij, tertio scilicet post Ignatij è mortalibus excessum die. Rerum, quas supra omnem naturæ vim innumerabiles patrauit, Belgarum prece & votis imploratus, vnam hîc alteramque Episcopali examine iudicioque firmatam, in medium non grauabor adducere. *amauit Belgas.*

Quintus decimus est annus, ex quo Maria Cakelaria virgo Mechlinienſis quàm grande tam certum ab illo beneficium accepit. Ex cauterio imperitè inusto afflictus erat tibiæ neruus, & vena perrupta, vnde ingens tumor & exulceratio. Quoties ad purgandam suppurationem fascia soluebatur, vnciæ sanguinis minimùm quaternæ, subinde denæ manabant; neque supprimi fluxus arte vllâ poterat. Ad hæc tibiam affectam binis palmis breuiorem fecerat contractio neruorum. In tot malis cùm humana omnia deficerent, ad Ignatij auxilium virgo conuertitur, vota concipit, aquam illius honori benedictam adhibet tibiæ, & statim sentit leuamen. Vrgebatur desiderio sanitatis, cui, vt putabat, accelerandæ dum præter aquam alia vsurpat medicamenta, recruduit malum. Ergo iis valere iussis, solam denuò adhibet aquam; cuius solius vsu non sanè diuturno & vlcus curatum est, & iusta tibiæ rediit longitudo. Res in examen adducta, testes habuit iuratos medicinæ peritissimos: quibus auditis, Archiepiscopus Mechlinienſis publicâ sententiâ fidem miraculo adstruxit. *Miracula S. Ignatij in Belgio.*

Burburgi, oppido Flandriæ quà Galliam respicit, Ioanna Teresia, virgo Religiosa Franciscani Ordinis, grauissimis prostrata morbis, depositaque à medicis, Extremâ Vnctione ad agonem parabatur, cùm ad malorum cumulum etiam cæcitas accessit. Subinde Prętoris Burburgani coniux visitat moribundam, ac narrat sibi esse domi lipsanothecam cum aliquâ D. Ignatij particulâ venerandam, & audisse quosdam in magnis morbis hinc præsens expertos esse solatium. Ægra continuò sacras Reliquias exposcit spe alterutrâ, vel recuperandæ sanitatis, vel (quod prouius videbatur) finiendorum acceleratâ morte cruciatuum; quibus ferendis iam impar erat patientia. Ergo affertur theca, collo laborantis appenditur, circumstantes pro eâ supplicant Ignatio. Haud longa fuit mora: liquor rubeus quasi sanguine tinctus eiicitur per fauces: sequitur brachiorum motio, quorum anteà vel leuissimum attactum præ doloris sensu minimè ferebat. Quid multa? postero die visum recipit, & vires, & cibi summè fastiditi appetentiam; verbo, sanitatem adeò perfectam,

fectam, vt tot morborum vestigium nullum remaneret. Aduocatur Medicus, stupet, vim agnoscit humanâ maiorem: iubet de lectulo surgere, & vitam viuere communem. Illa cum ceteris Sanctimonialibus in templum Parochiale ingreditur. fit hominum concursus : vident sanam ac valentem, paulò antè morituram. miraculum inclamatur. Testium exceptione maiorum, ipsiusque in primis Medici, suffragia colliguntur : res tabulis publicis inscribitur; quas Pastor & Decanus & Senatorum aliqui suâ manu signant. Antistes Audomarensis (cui oppidum subest in sacris) post accuratam inquisitionem, Episcopali auctoritate miraculum pronuntiauit. Porrò in grati animi monumentum erecta illic in primario templo ara sancto Patri Ignatio, eiusque anniuersarius dies solenni sacrificio celebratur, ac multis ciuium colitur pro festo: iamque vsus obtinuit, vt nostrûm aliquis eo die de Beati viri laudibus dicat frequenti semper concione.

Illustre & illud multoque recentius Antuerpiæ contigit in Mariâ Bonnieriâ virgine, quæ quartum iam annum ægra decumbebat, & biennio quidem toto affixa hærebat lecto continenter, viribus adeò imbecilla, vt neque pedibus insistere, nec vestibus se induere, plerumque etiam nec manus pedesque commouere posset. scaturigo mali erat, lienis, vteri iecinorisque obstructio; quæ dein in scirrhos conuersa, immedicabile fecerat vitium. Eò propiùs à periculo iam abesse videbatur, quòd per dolores hypochondriorum frequens animo linqueretur, ad denas, ad vicenas, ad quadragenas etiam horas; quòd crura & abdomen cuidente intercutis aquæ vitio intumuissent; quòd nerui essent contracti, palatum pustulis exulceratum & fœdè hians, totum corpus liuentibus maculis conspersum. In tantâ congerie morborum, spem vitæ nullam habebat; magnum mortis desiderium, quò tot liberaretur ærumnis. Ad extremum, auctore Confessario, Ignatianas reliquias reuerenter ad collum appendi permittit; conceptâque in viri sancti meritis fiduciâ, dolores primùm quidem intolerabiliter augeri sentit; sed mox in suauem soporem post octo dierum insomnia resoluitur : quem cùm ad horas quinque cepisset, experrecta vegetam prorsus ac sanam se comperit. Itaque sororem, quæ haud longè aberat, simul & miraculum inclamat. vestes poscit, induitur per se ipsa, lecto surgit, pedibus insistit, cubiculum inambulat nihil alienæ iam opis indigens. Mox ad prodigium concurrere vicinia, stupere Medici, ipsa domum nostram aduolare, Deo & S. Ignatio sospitatori suo grates agere. Tantâ rei famâ permotus Antistes vrbis Gaspar Nemius, non ita pridem tum inauguratus, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos graues viros & eruditos iussit diligenter inquirere. Ab his testes quindecim ex innumeris auditi. deinde cum Theologis habitâ consultatione fides miraculo constitit, ac pro eo habendum prædicandumque Episcopus pronuntiauit.

Vix triennium est ex quo Ruræmundæ patrocinium suum probauit Ignatius in ipsius Medici filiolâ, quam grauis aliquot dierum languor adeò exhauserat, vix vt ossibus hæreret. Suspicio maleficij erat, quia caussa morbi nulla apparebat. Parens victam fassus artem, concepto voto aquam Ignatianam filiæ potandam dedit. Exinde melior valetudo,

do, & paucos intra dies plena. Parens examinatus, & præter eum alius Medicus, prodigiosam sanitatem asseruere. Antistes loci ritè confirmauit. Sanè ipsa ciuitas Ruræmunda pestem Ignatij ope sæpiùs aut depulsam, aut latiùs serpere prohibitam, publico fatetur testimonio; moremque iam habet, quoties ab eâ periculum impendet, ad Diui confugere patrocinium, accenso ante eius imaginem cereo multarum librarum, Senatus populique nomine præfixo; fuitque, cùm annis totis quotidie eiusmodi cereus luceret.

Hæc sunt nonnulla ex Ignatij beneficiis in Belgas collatis: plura, quamuis paria dignitate, non est animus in medium proferre; nec, si sit animus, est facultas in hac tantâ breuitate. Volumen ipsum, & benè magnum, postulent, quæ in pariendi labore, in peste, in maleficiis, in omni morborum genere curationes vndique innumerabiles afferuntur. Intereà Belgæ tantis viri meritis haudquaquam viuere sustinent ingrati. Etenim si quæ bona præstantur filiis, redundare censentur in patrem; haud sanè scio gentiúmne vlla de Ignatio adhùc studeat meliùs mereri. Angustos fines habet Belgium Catholicum, iamque annis propè octoginta grauissimis intestini belli laborat incommodis; ac nihilominùs terrarum nullam sol videt paribus comprehensam spatiis, quæ Sociorum numero vincat aut Collegiorum. Iam verò cultum honoremque Ignatio à Belgis habitum, cùm sæpè aliàs, tum illo potissimùm tempore, quo in Diuos à Gregorio XV. Pontifice Maximo solennibus cærimoniis relatus est, propè maiorem fide omnis admirabitur posteritas. Quid magnifica sacella dicam, arasque marmoreas honori illius positas, Antuerpiæ, Bruxellis, Gandaui, aliisque vrbibus, arte cum pretio certante? Nec modò in Societatis nostræ templis, sed in Parochialibus quoque & Collegiatis non vnâ vrbe, aram suam & effigiem, & quotannis solennem cultum, obtinuit Ignatius. Ac ne longiùs abeam, hic ipse annus sæcularis, tanto vbique Belgarum gaudio, tam inusitatis triumphis celebratus, satis superque quo sint animo in sanctissimum Patrem, eiusque filios, declarat.

S. Xauerius colitur in Belgio, & miraculis claret.

Non hîc possum tacitus præterire Franciscum Xauerium, simillimam Ignatij imaginem: cuius vestigiis, quod quidem constet, tametsi terra nostra calcata non est, tamen Belgarum animis altè impressus sedet amor, & ingens viri veneratio. Nec reciproca illius in nos beneficia desiderantur. Dunkercam solam, nostrarum vrbium propè minimam, appello. Petrus Normannus, nauigij bellici Xaueriano nomine insigniti Præfectus, opulentam prædam hosti ereptam impositâ suorum paruâ manu in portum inuehendam miserat. Haud procul portu tres Batauorum naues bellicæ aduolant, recuperaturæ prædam. Nostri viribus longè impares, periculique præsentis magnitudine exterriti, votum nuncupant Xauerio. Repentè oborta caligo, eos conspectu hostium ereptos, leni flatu in Mardicanum portum feliciter appellit. At Normannus eodem itinere ingentem nactus Hollandicam acerrimè dimicabat, appensis ad supremum malum Xauerij lipsanis, cùm hostis grande ferrum globo vtrimque armatum in confertam nostrorum classiariorum turbam eiaculatur. Mira res, illæsis omnibus illa pestis sine

damno ad malum principem corruit, tamquam Diui reliquias veneraretur. Mox tormento noſtro imponitur, excutiturque in hoſtem, tantâ laceratione nauigij, vt, nî ſe dederet, certò fuerit fluctibus hauriendum.

Similem armati ferri innocentiam, imploratâ Xauerij ope, expertus eſt in eâdem naui Normanno ſuffectus Ioannes Vercliten. At Ioannes Vrienſius dum mare decurrit minore nauigio, & vetuſtate ſuâ propè fatiſcente, in hoſtilem viginti onuſtam tormentis imprudenter incurrit. Perculſis iuſto metu epibatis (erant enim meritò in mare dandi tantillo lembo piraticam agentes) ipſe confidenter malo appensâ lipſanothecâ, Macti virtute, inquit, commilitones; nihil in præſens aut nauis aut veſtra corpora patientur. ſi fallo, reum fluctibus præcipitate. Adhuc loquenti glans ab hoſte iam vicino in pectus adacta, ante pedes innoxia concidit. Mox & ventus, adſpirante vtique Xauerio, lembum eripit præſenti exitio, hoſtiumque conſpectu. quâ fortunâ exultantes nautas haud leuius à procellâ ingraueſcente diſcrimen tantùm non perdidit: ſed reliquiis Xauerianis in pelagus fune demiſſis, Nauarchus ſimilis vaticinanti, Iam remis opus habebimus, Socij, & ventos, inquit, implorabimus, quos nunc patrono Xauerio deprecamur. Fidem dicti probauit euentus. Quo ſpectaculo attonitus captiuorum aliquis, Caluinianam hæreſim è veſtigio abiurauit. Huiuſmodi portentis tanta Diuo apud nauticos conciliata exiſtimatio, vt conſcenſuri Reliquiarum aliquid ſuppliciter petant, certiſſimum aduerſus hoſtes tempeſtateſque præſidium. Iam ægrotis mortalibus quoties reſtituta ſanitas ope Xauerianâ?

Priuata iſta ſunt: hoc publicum, quod in Chronico Belgico Miræus, & Annales noſtri, haud ſanè otioſè obſeruant. Anno ſæculi vigeſimo ſecundo, nocte Kalendas Decembres inſecutâ, Mauritius Comes numerosâ ac validâ claſſe Antuerpiam petebat, iamque ſpe deuorauerat, profeſſus ſolos obſtare poſſe Superos ſuſceptæ expeditioni. Superbam vocem excepit improuiſa tempeſtas; quâ, nauibus inter ſe colliſis, ſubitoque gelu rudentibus conſtipatis, propius nihil fuit, quàm vt Mauritius ipſe cum ſuorum plurimis periret. Cæleſtis procul dubio ea vis fuit; & paſſim Antuerpienſes diuo Xauerio, cuius dies proximè illuceſcebat, acceptum beneficium referebant. hoc magis, quòd eodem die Marchio Spinola, machinationum hoſtilium ignarus, in caſtris iuxta Ruræmundam eum patronum elegerat Regij exercitus, quem ducebat.

Petrus Faber in Belgio,

Decemuirorum alter Belgium illuſtrauit Petrus Faber, primum ſidus poſt ſolem Ignatium. Sanè Fabro, ſi verum quæritur, ſua potiſſimùm incunabula debet Belgica Societas. Louanium venit famâ nominis iamdudum notus, ob res præclarè in Germaniâ geſtas: præſens famam virtute ſuperauit. Conſulebat Fabrum, quamuis morbo decumbentem, grauiſſimus quiſque; erantque reſponſa eius oracula. Plurimos, etiam præcipuâ dignitate viros, piis commentationibus exercuit: plurimos, ac ferè lectiſſimum Academiæ florem, Societati aggregauit; aliis Religionibus nihilo tranſſcripſit pauciores: feminarum Cœnobiis certam Religioſæ vitæ formam poſtulantibus ſcripto tradidit: Franciſcum Stradam eloquentiæ prodigium ipſe armauit, produxitque in arenam:

arenam: Cornelium Vishauæum magnis experimentis in perfectiſſimum vitæ ſpiritalis Magiſtrum efformauit: denique Traiecti ad Moſam, quà priuatis colloquiis, quà concionibus publicis, primam Societati ad obtinendum deinde Collegium peperit commendationem: quorum pleraque ſuprà commemorata ſunt.

& Iacobus Lainius Præpoſitus Generalis.

Poſt Fabrum illuxit Belgio Iacobus Lainius, alter ab Ignatio Præpoſitus Generalis: cui viro aliúmne doctrinâ, ſapientiâ, eloquentiâ, grauitate parem ætas ſæcularis tulerit, neſcio. Hic Antuerpiani iecit fundamenta Collegij; Louanienſes Socios graui preſſos inuidiâ ſubleuauit; Margaretam Auſtriaco-Parmenſem, Belgij eâ tempeſtate Gubernatricem, quamuis per ſe nobis addictam, maiore inflammauit affectu; Granuellanum Cardinalem deuinxit; Viglio, Sanctioris Senatus Præſidi, noſtrum Inſtitutum inuictis rationibus probauit.

& Alphonſus Salmeron.

Alphonſus verò Salmeron ſcriptis in nouum Teſtamentum Commentariis celeberrimus, iteratò Belgium ſuâ luce recreauit: duos Cardinales diuerſo tempore ad Philippum Regem Legatos ſupremo Romani Pontificis imperio ſecutus. Paſchaſius denique Broëtus natale ſolum habuit Belgium in agro Cameracenſi. Nam quòd Picardus vulgò exiſtimatus ſit, hac cauſsâ factum: Flagrante inter Auſtriacam Valeſiamque Domum bello, Broëtus, ne Pariſiorum vrbe, vbi ſtudiis operam nauabat, excedere cogeretur, pro Picardo ſe geſſit, proque eo exinde habitus eſt: id quod non ſemel P. Roberto Claiſſonio, quicum familiariter vixit in Galliâ, narrauit ipſe, & à Claiſſonio noſtri Seniores audiuere.

Paſchaſius Broëtus ex decem primis, Belga.

Præter hos quinque ex decemuiratu Patres, alij quoque illuſtres viri aliunde orti vixere apud nos, & cælo Belgico claruere. Hieronymus Domeneccus, quem primum Siciliæ Prouincialem viuens Ignatius inſtituit; Franciſcus Strada, ab eodem Ignatio Prouinciæ Aragoniæ Præfectus; Andreas Ouiedus, qui poſt Nunnium Barretum Æthiopiæ Patriarcha inediam, vincula, carceris pædorem ac dura omnia incredibili conſtantiâ perpeſſus, nihil magnis Martyribus diſtare creditur; Hieronymus Natalis, qui pro Ignatio Ignatiique ſucceſſore Lainio vniuerſam luſtrans Societatem, vnaque Conſtitutiones promulgans, cùm veniſſet Louanium, tantâ ſe voluptate ex Sociorum integerrimâ vitâ perfundi fatebatur, vt perpetuò iſtic degere peroptaret. Eo præſente, prima Prouinciæ Comitia celebrata; lectuſque Maximilianus Capella primus in Vrbem iturus Procurator, is quem Louanij inter nouemdecim Belgas vno tempore Societati adiunctos, Petrus Faber in Luſitaniam mittere parabat. Sed Capella mox ſecum ipſe pugnans, manendum cum ſuis ſtatuebat magis quàm abeundum cum alienis. eamque mentem haud parum firmauerat auditus primæ notæ Concionator, in leuitatem hominum inuehens, quòd ad vnius adoleſcentis vocem (Stradam deſignabat) tantâ exſpectatione concurrerent. Placuit tamen officij cauſsâ, aut inſtigante potiùs Numine, poſtremam dicere Fabro ſalutem: quem cùm ad Vishauæi ædes offendiſſet Faber; ſalutatutum anteuertens, Anne & tu, inquit, Maximiliane nobiſcum? quam ille vocem tamquam cælo miſſam accipiens, ſubitò reponit, Volo & ego vobiſcum, Pater. Inde in domum ingredi iuſſus, vbi Strada ſarcinas colligebat,

Domeneccus, Strada, Ouiedus, Natalis, in Belgio.

duodeuiginti reperit eiusdem mentis lectissimos iuuenes: quibus aggregatus, ac domum redire pertæsus, clauem cubiculi amico tradit, supellectilem domesticam curaturo, transmissuroque ad parentes. Quid Heroës illos dicam, Edmundum Campianum, Robertum Sothuellum, Thomam Garnetum, Henricum Walpolum, Ioannem Ogilbæum, Dominicum Collinum, Camillum Constantium, aliosque quos ad martyrij gloriam Belgica nostra non genuit quidem, sed educauit? Camillum Alberti Principis stipendia merentem hoc ipso sæculo vidit Ostenda. Inde in meliorem transiit militiam IESV duce; cuius & castra in vltimos mundi fines secutus est, cui profudit & vitam. Hic ille est Camillus, quem Firandi in Iaponiâ ex ipsis flammis Belgico sermone perorantem audiuit Batauus, eò tum fortè suis nauibus appulsus: cui quamquam iucundum erat spectaculum ardens Iesuita, tamen viri animus constantiaque stupori fuit, & obtinuit vel ab hoste præconium. Collinus quoque ex equestris turmæ apud nos ductore CHRISTI miles effectus, generosum sanguinem martyrio reseruauit. Campianus, nauatâ studiis operâ Duaci, diuino impulsu actus Romam, ab Euerardo Præposito Generali Societatem impetrauit. Walpolum Missio castrensis habuit aliquamdiu. Garnetum Societati protulit Audomarense Anglorum Seminarium sub Ægidij Schondonchi Brugensis institutione: Tironem habuit Louanium. Sothuellum docuit Lessius, illo dignus discipulo Magister. Ogilbæus è Scotorum Seminario, quod sub Societatis regimine olim Louanij, nunc Duaci est, nobis socius accessit.

Ribadeneira,

Infinitum sit recensere nominatim illustres viros, qui aliunde orti, virtutum doctrinarumque lumen Societati Belgicæ intulere. Petrum certè Ribadeneiram tacitus præterire non possum, quo præcipuo apud Philippum Regem auctore Belgium possidemus. Is post Stradam Louanij nactus Latinæ campum eloquentiæ, præter admiranda multa, ingens illud Societati decus peperit Iacobum Ledesmam Hispanum, ingenij doctrinæque portentum, de quo infrà nonnihil erit commemorandum. Post Ribadeneiram, aliquot annorum interuallo, in idem

Bellarminus.

stadium ingressus Robertus Bellarminus, qui posteà Cardinalis fuit, septennio toto in D. Michaëlis æde Romani Oratoris nomen cum insigni laude sustinuit, ac præterea domi Sacram doctrinam & Hebraici sermonis præcepta tradebat.

Sed post illud externum lumen, domestica tandem patriæ sidera, quorum natiua lux gratior, aliquando aspiciamus. Neque enim externâ tantùm luce splendet Societas Belgica: ipsum etiam Belgium, si fas est dicere, in exteras regiones, Germaniam, Galliam, Italiam, aliasque remotiores terrarum oras, lumina quædam sua diffudit. Italiæ dedimus Mercurianos, Cornelios, Berchmannos; Siciliæ Vishauæos, Vinckios, Danieles; Germaniæ Canisios, Goudanos, Delrios, Busæos, Deckerios, Becanos; Galliæ Manaræos; Indiis Barzæos, Trigaultios. Verùm ne magna nomina temerè congessisse videamur, ex illustrium Belgarum copiâ nonnullos distinctè proponamus, non ad solam ipsorum gloriam, sed ad æmulationem quoque nostram; vt patrias imagines contemplati, virtutum similitudinem studeamus in nos imitatione traducere.

Illustres

Illustres Belgas dicturus, illud mihi propositum ab initio profiteor, viuorum laudibus abstinere; quorum, teste Velleio Paterculo, vt magna admiratio, sic censura difficilis est. erunt illi magna pars sæculi secundi, & in eo pro meritis suum inuenient Homerum. Soli extra inuidiam laudantur mortui, & securè laudantur soli. Nam viuentium fama adhuc in ancipiti posita est; cùm nemo laude dignus viuat, quin fieri possit indignus. Et verò quis sapiens suas viuentis laudes vel exspectet, vel æquo animo patiatur? Pescennius Niger Imperator panegyricum dicere volenti nescio cui dixisse fertur: *Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius Ducis optimi vitâ functi; & dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur.* Hanc ego vocem quotquot viuunt Sociorum interpretor: cui me obsequi par est, & sepultam Patrum virtutem in exemplum nostrum velut ab inferis excitare. Ceterùm quæ magnos faciunt & illustres viros, hæc ferè sunt, eximia vitæ sanctitas, doctrina, eloquentia, prudentia, res Deo Religionique fortiter gestæ. Et quamquam multorum propria quædam excellentia est (non enim omnibus omnia concessa, sed alios sanctimonia, alios sapientia, alios aliæ dotes commendant;) quoniam tamen plerique plus quàm vno aliquo genere sunt præstantes, haud visum operæ pretium certas in classes distinguere, aut definita rerum capita persequi; sed quo ferè vixerunt ordine nonnullos, sine tacendorum iniuriâ, nominare veriùs, quàm quibus digni sunt præconiis exornare.

Aliquot illustres Belgæ.

Ælius Spartianus in Vitâ eius.

Agmen iure suo ducat, qui post Decemuiros Transalpinorum primus Societati nomen dedit Petrus Canisius Nouiomagus: qui iam tum puer, futuræ magnitudinis specimen dedit, ætatem moribus & omni virtute longè antegressus. Is nobis diuinitus destinatus, à Petro Fabro in Societatem acceptus Moguntiæ, mirum quantum suo accessu Sociis attulerit gaudij. Franciscus Strada continuò in vrbem scripsit ad Ignatium gratulatorias de tam insigni quæstu, orauitque debitas diuinæ bonitati grates agi propter insperatam ingenij tam excellentis totque dotibus præditi accessionem. At Canisius iam noster quæ gesserit scripseritque, quanto Catholicæ Religionis bono, immensum sit explicare. Primus calami Canisiani labor, Catechismus fuit; quem Viennæ scripsit iussu Ferdinandi Regis anno M.D.LIV. atque hoc primum à Societatis homine opus typis vulgatum publicam adspexit lucem. Tertio pòst anno Wormatiæ, Louanienſium Doctorum rogatu, quos eò Canisius euocandos curarat, Catechismi sui scripsit epitomen, breuem illam quidem, sed copiosæ bibliothecæ instar habentem: quem cum lacte nutricis imbibunt pueri, quemque linguis donatum omnibus meritò Christianus orbis velut absolutissimum Fidei nostræ compendium amplexus est. Ceteras eius lucubrationes recensere non est animus, quas scire cupientibus exhibebit Catalogus Scriptorum Societatis IESV.

Petrus Canisius.

Facta viri præclara domi foriſque sine numero celebrantur. Domi primus Germaniæ Superiori Prouincialis impositus ab ipso Ignatio, Societatem toto Septemtrione propagauit, eâ caussâ vulgò existimatus auctor Iesuitarum. Mortuo Ignatio, in iis Comitiis quæ prima Societatis generalia fuere nouo Generali Præposito creando, ipse potissimùm

communi ſuffragio electus eſt, qui Latinè ad Congregationis Patres peroraret, moneretque, vt ritè atque ex Societatis legibus ſummum crearent Magiſtratum.

Sanè Caniſij apud Socios ſumma ſemper fuit auctoritas; merita verò tanta, vt quod de Lainio dicebat Ignatius, non impari ratione de Caniſio dixerim, haud facilè apparere cui præ illo debeat Societas. At ille domi tantus, foris etiam exſtitit maior. Melanchthonem, Schnepium, Piſtorium, Sarcerium, Bullingerum, Brentium, aliaſque belluas CHRISTI vineam vaſtantes, vſque eò exagitauit, tantoque nominis ſui terrore compleuit, vt præſentiam viri neutiquam ſuſtinerent, multoque minùs formidabilem potentiam perorantis. Vnus ipſe plus quàm Herculeâ audaciâ omnia hæreſum monſtra voce, calamo impugnauit, vicit, triumphauit. Hinc conuitio Canem Auſtriacum dixere, lupis nempe illis perpetuo latratu & morſu grauem, qui oues CHRISTI innumerabiles, vel iam raptas extraheret è faucibus, vel, ne raperẽtur, ſeruaret. Conſtat Pontificum, Regum, Principum teſtimoniis, hoc potiſſimùm Atlante Religionem Catholicam, quæ aliàs totâ latè Germaniâ perierat, ſuſtentatam fuiſſe: ſine Caniſio, ſi quid hæreticis credimus, Regnum Papiſticum corruerat. Albertum Boiorum Ducem dicere ſolitum accepimus, Petrus Apoſtolus, & Paulus (is erat Hoffæus Caniſio comes) docuerunt nos legem tuam, Domine. Ferdinandus Romanorum Rex, in ſummâ temporum perturbatione, vno maximè Caniſio ſuſtentante, Chriſtianum retinuit Imperium: quem idcircò in omni vitâ coluit tamquam alterum parentem. Viennenſes infulas à Ferdinando ſemel iterumque oblatas, ac per vim pænè impoſitas, Caniſius ſuâ ſe modeſtiâ inuoluens conſtanter repudiauit. Eum Germaniæ Præſules contentioſè poſtulabant, exiſtimantes ab illius capite pendêre omnem Catholicæ rei incolumitatem. Academiæ autem omnes Doctorem illum communem veneratæ, monita legeſque ab eo accipere magno honori ducebant & gratiæ. Cardinalibus verò quanto in amore ac pretio fuerit, ſupra fidem videri poteſt. Certè Otho Auguſtanus Caniſij ſpecioſos ab Euangelio pedes ſubmiſsâ virtuti purpurâ, ſupplex aliquando lauit exoſculatuſque eſt. At Tridenti Cardinalis Hoſius cùm æger decumberet, ſeque ad obitum ſeriò compararet, ſtatim vt Caniſium vidit, tantâ perfuſus eſt lætitiâ, vt continuò morbus abſceſſerit: id quod precibus ſanctitatique Caniſij acceptum Cardinalis palàm referebat. Quid de Summis Pontificibus dicam? Pius IV. eum ad Germaniæ Principes Legatum ſuum plenâ cum poteſtate miſit. Quâ in legatione illud Caniſio dignum facinus, quia domeſticum, minimè præteribo. Interuiſebat ſuos ex itinere Nouiomagenſes. Centeni & viceni erant ſeu propinqui ſeu affines, magnâ pro ſe quiſque ambitione certantes, quis eum mensâ exciperet: ille officioſam litem ita diremit: hortatur ad publicum vrbis valetudinarium ſuas ſinguli ſymbolas conferant, ibi corpora curaturi, poſtquam animos cæleſtibus epulis recreaſſent. Ita fit: magna dapum copia in noſocomium infertur; omnes ritè expiati & ſacro referti pane, tandem menſis accumbunt: hilariter ſobrieque, Sanctorum more, conuiuatis Caniſius Religionis pericula propo-

proponit ; deinde obtestatur, vt in auitâ Fide constent : Illi stipulatâ quisque manu promisere constantiam ; neque segniùs seruauere. Porrò tantam apud sacros profanosque Principes auctoritatem Canisio dabant vitæ sanctitas & doctrina, quæ duo sunt propria Societatis eaque validissima præsidia, diuinæ gloriæ salutique proximorum promouendæ. Ceterùm Deus fortissimi Athletæ labores haud vulgari mercede remuneratus est, quando viuum mortuumque multis apud mortales prodigiis nobilitauit. Ferunt adhuc viuentis rosario, vt olim Apostoli zonâ, quin & solâ Canisiani nominis inuocatione supra naturam multa patrata. Obiit Friburgi Heluetiorum, annis grauis ac meritis. Sepulchri magna veneratio est. vrbs patronum sibi adsciuit solenni deuotione, & cenotaphium posuit ex marmore.

Theodoricus Canisius Petri frater,

Post Petrum Canisium non tacendus Theodoricus & ipse Belga, Petri frater ex eodem patre, rarâ indole iuuenis : nec enim fas naturâ coniunctos diuidi narratione meâ. Louanij hausit amorem Societatis, in quam admitti à Petro fratre expetens, Romam ad Ignatium amandatur. cui visus continuò placuit, atque etiam in familiare cubiculi contubernium admissus est. At Ignatio post biennium in cælestem societatem euocato, Theodoricus trium Germaniæ Collegiorum ex ordine Præfecturam gessit annis omnino triginta, Monacensis, Dilingani, Ingolstadiensis. Graui iam ætate, tactus apoplexiâ, omnem litterarum memoriam, adeoque nominis sui (quod Messalæ olim & Alberto Magno aliisque contigit) ac præterea linguæ vsum penitus amisit ; nisi quòd duo salutis nomina, IESVM & MARIAM, expeditè semper pronuntiaret. obiit Ingolstadij, ob vitæ innocentiam Angelus pleriſque appellatus.

Gaspar Barzæus,

Sed in magni Gasparis Barzæi effigiem, quæ inde vsque ab Indiâ emicat suâ luce spectabilis, aliquando conuertamur. Is ex Zelandis oriundus, postquam studuerat Louanij, variis iactatus casibus, tandem à Simone Rodericio, qui fuit ex primis Decemuiris, in Societatem prò rerum temporalium Adiutore admittitur apud Lusitanos, ipso anno quò Martinus Lutherus Catholicæ rei pestis infelicem animam apud suos Germanos exhalabat. Nimirum Deus, quasi post grauem iram terris placatus, eodem tempore & leuabat Europam pestilentissimo malo, & nouum Indis Apostolum Xaueriumque alterum parabat. In Conimbricensi Tirocinio versantem subiit animus & cupiditas concionandi. Quod desiderium vbi Rodericio prodidit, iussus est ad nostros habere sermonem. Vix audiri cœperat, cùm subitò mouit omnes indisertus incultusque orator : & tamen à Simone interrogatus, quid de se ipse sentiret ; quamquam non successisse tum quidem fatebatur, nihilominùs affirmabat se concionatorem fore. Simon, Deo vtique impellente, hominem Sacerdotio inaugurari iussum, emittit in subiacentem vrbi agrum exercitamenti gratiâ. Ibi Gaspar non exquisitis humanæ sapientiæ verbis, sed Apostoli exemplo diuinum spirans ardorem, tantos fecit animorum motus, vt ad loquentis pedes vniuersa se prosterneret concio, animique sordes generosâ confessione expurgaret. Fuit cùm viginti & amplius horas immotus in audiendo collocauit. Quocumque inferret pedem,

pedem, ſtatim omnia ardebant: tantum à Zelandiæ aquis feruorem attulit, vt ſuis ignibus ipſos accenderet Hiſpanos. Hæc ad Indias fuere præludia: quas, vt attigit, ſtatim igne ſuo proditus eſt. Franciſcus Xauerius in Gaſpare ſimillimam ſui imaginem cum amore contemplatus, eum continuò produxit ſparſurum flammas, lateque omnia populaturum, ne diutiùs occultatus ſeſe ipſe conſumeret. Goa primus laborum fuit campus, vrbs non magnitudine magis quàm cuiuſuis generis hominum colluuione nobilis. Hîc vbi Gaſpar audiri cœptus eſt; mirum dictu, tamquam fulmine icti mortales vſuram, concubinas, ſuperſtitionem, hæreſim, ſcelera omnia deteſtantes, ad illius genua publicè accidebant. Sed Ormuzium in ſinu Perſico præcipuam virtutis ſuæ palæſtram habuit: quam vrbem meritò turpitudinum omnium dixeris ſentinam. Fidem ſuperat quem iſtic Gaſpar exantlauit laborem, quæ capitis adiit diſcrimina, quæ ſuper humanam conditionem viresque admiranda patrauit. Mercatorum animos ita dicendi ardore commouit aliquando, vt malè partam ex vſurâ pecuniam ſupra viginti aureorum millia ad illius abiecerint pedes: quod ipſe æs in ſubleuandos pauperes & Chriſtianæ pietatis opera conuertit. Illum Iudæi, illum colebant Mahumetani, vtraque gens iurata odiſſe Chriſtianos. Tanta vel apud capitales hoſtes veræ virtutis commendatio eſt. Sanè ad multorum conuerſionem valuit ea opinio ſanctitatis. Præter alios innumerabiles dedit Gaſpari manus anachoreta ſenex, quem Rex Ormuzij tanto habebat in pretio, vt aquam venerabundus biberet, quâ ille pedes ſuos abluiſſet. Quin vſque eò creuit Sarracenis in Gaſparem reuerentia, vt quacumque incederet, veſtem, atque ipſa pedum veſtigia exoſculari beneficium haberent. Quodque portento ſimile omnibus viſum, vni Gaſpari ſuum fanum Chriſtianis omnibus inacceſſum patêre, eique omnia ſuperſtitionis ſuæ ſacra perſpecta eſſe voluerunt. Et profectò hac inſolenti Mahumetanorum beneuolentiâ in Catholicæ rei gloriam opportunè vſus eſt Gaſpar. Claro aliquo die magnam, quod ſolebat, poſt ſe trahens Neophytorum cateruam, incredibili confidentiâ ad fanum illud pergit, perfractisque foribus, ingentem crucem defigit in loco, Mahumetanis horrendum clamorem & fremitum dantibus, neque tamen vim repellere auſis. adeò barbaros conſternatos habebat tanti facinoris audacia. Ex eo die fanum ſuum deſerüit ſuperſtitio, quod defixâ cruce pollutum inſani illi deteſtabantur, obtinuitque Religio Chriſtiana per Gaſparem tam generoſi facti imperterritum auctorem. quo facto, parne aliud vnquam patratum India viderit, incertum. Sed agebat haud dubiè Barzæum diuini Spiritus præſens inſtinctus; qui & aliàs non vnâ re manifeſtè ſe prodidit. Nobili Luſitano vitâ perditiſſimo, & confeſſionem reſpuenti, Gaſpar morbum precatus intulit: quo ferox ille tamdiu cruciatus, donec facti pœnitens, ſimul noxas dolenter aperuit: ſimul priſtinam recepit ſanitatem. Alterum vindictæ cupidum per ſalutem obteſtatus vt condonaret iniuriam, cùm ille impiâ voce iactaret vindictam ſalute potiorem; indignatus Gaſpar, maiorique æſtu percitus, Ante craſtini meridiem, inquit, quam nunc contemnis ſalutem, magnis votis fruſtrà inuocabis. Vaticinium dies conſecutus oſtendit: ille morbo repentè

pentè tactus, & Confessarium inclamans, dum turbata familia quærendo Sacerdoti dat operam, intereà impiatus exspirat. Hoc quoque Gaspar habuit non absimile Xauerij: Lusitano sermone verba faciens, à Regij sanguinis Sarraceno, Lusitanicæ prorsus linguæ ignaro, perfectè intellectus est. Valuit prodigium ad persuadendum homini Christianam Fidem. Iam fama Gasparis Constantinopolim perlata, Christianos illos ad viri desiderium inflammabat. Mittitur honestissima legatio, sed in statione Barzæum obedientia retinebat. Xauerius Ormuzio exire vetuerat, zelum illius omnes terrarum oras complexum prudentiâ moderatus: quo iam & ipso Iaponiam meditante, reuocatus Barzæus, Prouinciæque pro Xauerio præpositus, defectis aliquando inter concionandum viribus, quanto omnium luctu, tanto rei Christianæ damno elatus est. Vir planè heroicus, altera cum Xauerio Indorum gloria, eiusdemque rerum gestarum vitæque laudatissimæ verus æmulator; & aliquando similes cum eo(sic sperare iubent merita)honores Supremi sacrorum Iudicis solenni iudicio decernendos diuisurus.

Hæc duo sunt quæ adhuc spectauimus maiora lumina, Barzæus Canisiusque; quorum præcipuè radiis per vtrumque orbem illustris incedit Flandro-Belgica Societas. Nunc astra cetera, quibus Belgicum micat cælum, leui oculorum coniectu intueamur.

Cornelius Vishauæus, de quo sæpè meminimus, vir candidissimi pectoris, domo Mechlinienſis fuit. Is ante initam Societatem annis omnino quatuordecim interdiu noctuque textum horrenti crine cilicium super nudâ carne gestauit. Tantam sibi sanctimoniæ opinionem collegerat apud omnes, vt eius vitæ acta conscriberent multi, perque alias terrarum oras circumferrent; neque iam esset vllus Belgij angulus, quin Cornelij nomine personaret. Diuinitus de instante Sociorum aduentu præmonitus est;&,postquam venerant,diuinitus ædes illorum hospitales edoctus. Cornelium Belgarum primum in Belgio adscripsit Faber (nam Canisium paulò antè adscripserat Moguntiæ) anno M. D. XLIII. Vnius accessus plurimis valuit ad exemplum; & ingens Societati parta commendatio est. Testatam communi voce illius sanctimoniam ad patientiæ Lydium lapidem exploraturus Faber, mille hominem tentauit modis. Stradæ iuueni concionaturo Vishauæum iam prouectum ætate, tot grauem meritis, & collectâ sanctitatis famâ nobilem, iubebat ire comitem ad læuam, & gestatâ clepsydrâ in suggesti gradibus attemperare spatia dicendi. Sexcenta huiusmodi fuere experimenta,quibus Cornelius nihilo factus impatientior, virtutem suam verè auream probauit,ex eoque tempore summo in pretio apud Fabrum Sociosque fuit, ipsumque adeò Ignatium. Illud in ipso Fabro edidit memorabile. Præcocem Louanio abitum in Lusitaniam paranti, paruâ prece tertianam, & simul moram trimestrem, Academiæ illi fructuosissimam, iniecit. Iussus deinde precem vertere, pepulit repentè morbum, vti suprà diximus, quo iam Faber depositus ab ipsis Medicis habebatur. Infinitus, Cornelio auctore, Religiosam vitam amplectentium fuit numerus. Castimoniæ suauissimum odorem amoremque, quibuscum ageret, afflabat; ipse perpetuò seruauit illibatam. Messanæ in Siciliâ (vbi primum Societatis Tirocinium

Cornelius Vishauæus.

nium illo Magistro fuit) prouerbio ferebatur, nullam viduam virginémve, quantumuis nubere deliberatam, posse vel breuissimum cum Cornelio sustinere sermonem, quin statim, mutatâ mente, in seruandæ ac Deo conseruandæ castitatis desiderium exardesceret. Id ad iocum experturæ tres haud ignobiles filiæ, iam nuptiis addictæ, conspiratione initâ vno tempore apud eum noxas confessione deponunt. Serius repentè fit iocus: momento alia post aliam animo mutatæ, nuptiis valere iussis, CHRISTVM Sponsum elegere. Obstupuit vniuersa ciuitas, & illæ ipsæ quæ ludum facturæ venerant, commutationem suam sine fine mirabantur. Alteram capillamenti venustate glorioſam, & ad sola castimoniæ Religionisque trepidantem nomina, monuit Cornelius; breuî pœnas in ipsis quos tantopere adamaret crinibus daturam. Dedit: caput repentino capillorum vitio deformatum, ac turpis caluities secuta persuasit Religionem. Perspectas habebat animorum latebras Vishauæus; & vnum aliquem in confessione nescio quid grande occultantem improuisâ sceleris manifestatione ita perculit, vt collapsum pro mortuo benè diu haberent omnes, donec Cornelij precibus ad vitam reuocatus, publicum miraculi testimonium ipsemet dixit. In fingendis ad perfectam vitæ rationem animis nihil Vishauæo fortius, nihil suauius. Ab eo Tironum Messanæ Magistro mirè se edoctum, & scrupulis plurimis ac molestiis ereptum, fatebatur Iacobus Ledesma; eiusque dicta ac monita tanti faciebat, vt in libellum, qui hodieque asseruatur, accuratè singula referret. Sed nulla res virum æquè celebrauit, vt frequentissima dæmonum ex insessis mortalium corporibus exterminatio. Iucundum Cornelius habebat cum illis belluis depugnare, & longè desideratissimum adstantibus spectaculum dabat. Id caussæ fuit, cur eo munere tantum strepitum adferente diu abstinere iussus, insignem animi æquitatem domesticis externisque hominibus ad miraculum probarit. Constabat enim, illius maximè vocem accidere formidabilem teterrimis illis geniis, & Cornelius ipse hanc sibi gratiam diuinitus concessam nouerat; ac nihilominùs nec verbo vmquam nec signo prodidit grauem sibi euenire illius tam raræ potestatis interdictionem. Obiit Laureti placidissimè, quamuis adhuc vires benè robusto corpore constarent. Oculi mortuo hilariores; os venustius, & viuo rubore suffusum: animi sanctimoniam, si aliunde nescires, cadauer ipsum certissimis loquebatur indiciis.

Beyerlinck in Theatro.

Hist. Societ. p. 2. lib. 1.

Exempli vim esse maximam tunc euidenter apparuit, cùm Louanij Vishauæus suo in Societatem ingressu multis post se aditum ostendit viam. Illum Petrus Faber, non iste magnus, sed alter ei cognominis, cui patria erant Hallæ; illum Leonardus Kesselius, Hermes Poen, Ioannes Cuuillonius, Maximilianus Capella, Daniel Parebruck, Iacobus Duacensis, Thomas Poghius, Adrianus Adriani, Nicolaus Goudanus, Cornelius Brogelmannus, Antonius Vinckius, Nicolaus Lanoius, Lambertus Castrius, aliique Belgarum multi, haud magno temporis interuallo secuti sunt, præstanti indole iuuenes, artium Magistri, & primam Philosophiæ laudem adepti nonnulli, sed & plerique iam Theologiæ Baccalaurei: quorum deinde alij rexere Prouincias, alij mirâ eruditione in celeber-

Multi Vishauæum secuti, intrant in Societatem:

leberrimis Europæ Academiis, ipsoque Tridentini Concilij augustissimo theatro claruerunt.

Nicolaum Florentij à patriâ dixere Goudanum : Bergizomij Pastor erat quando ad Societatem accessit; ineratque in homine facultas dicendi sanè mirabilis, & instrumenta naturæ atque doctrinæ. Itaque celebrabatur vbique maximis laudibus : cumque resciisset populus eum esse dicturum, occupabantur diu antè subsellia, proximisque currebatur è pagis. Fructum ex eâ vineâ tulit eiusmodi, vt vescentium cælesti pane frequentiâ veteris Ecclesiæ facies exprimi videretur. Opponebat ille se audacter hæreticis, & abductam à Catholicâ Religione plebem in sinum Ecclesiæ reducebat, ipsis hostibus admiratione perculsis. Ab Ignatio in Italiam euocatus, prima Venetiis posuit fundamenta Collegij. Bononiæ honorifica Doctoris insignia indeptus, Ingolstadium abiit, vt partes Alphonsi Salmeronis impleret. Ex eâ Academiâ Viennam translatus est, postulante Ferdinando Romanorum Rege, imperante Pontifice Ignatioque. Inde Romam ad prima Societatis Comitia profectus, iterum in Germaniam ad Wormatiense Colloquium dimittitur, nominatim postulatus à Ferdinando Rege: remque ibi Catholicam aduersus hæreticorum potentissimum & famosissimum quemque tantis animis propugnauit, vt, cùm æger ad dimicationem accessisset, atque à Medicis tabe consumendus iudicaretur, in ipsâ studiorum diurnâ nocturnâque contentione valetudini sit restitutus. At malo iterum recrudescente, tandem Belgio suo redditus est; primusque Louanij Pædagogia quæ vocant piis adhortationibus tantopere excoluit, vt Rectores ac Magistri aliam breuî iuuentutem cum admiratione & gaudio sentirent. Ac subinde Goudam à suis ciuibus inuitatus, vbi pro concione audiri cœpit, tanta vrbis secuta est commotio, tamquam cælo lapsum hominem accepisset. *Nicolaus Goudanus.*

Sed prima Goudani gloria, Pij IV. iudicium est: is, pro eâ quam de viri virtute doctrinâque conceperat opinione, Legatum suum in Scotiam ire voluit ad Mariam Stuartam Scotorum Reginam, quæ morte Francisci II. Galliarum Regis vidua se receperat ad suos, partim consolandam, partim adhortandam incitandamque, vt ad Concilium Tridentinum mitteret Episcopos, auitamque interea Religionem in suo Regno aduersus vicinum Angliæ incendium conseruaret. Erat prostratâ tum valetudine Goudanus; ac nihilominùs boni publici obedientiæque studio, plenam laboris periculique prouinciam longè ante salutem suam habuit. Louanio profectus est, duobus Scotis nobilibus in Societatem iam receptis, Edmundo Hayo & Gulielmo Crittonio comitatus, qui maximo vsui in eâ legatione fuerunt. Vix ad Lethæ portum in Scotiam appulerant, cùm ex Catholici cuiusdam incauto sermone ad hæreticorum aures Ministrorum res tota celerrimè peruolat. Extemplò tollunt è suggestibus vocem, adesse ab Antichristo (hoc illi nomine Pontifici Romano odium & infamiam quærunt) Iesuitam Legatum, qui Reginam dolis donisque corrumperet, & nouum euerteret Euangelium. Iam hæretici dominabantur, maximeque spurius Reginæ frater, Prior S. Andreæ, qui ante illius è Galliâ reditum, euersis templis, Regnum

occuparat. Sacrificium tamen Catholico ritu in suis ædibus Regina obtinebat. Ceterùm Religionem nec licebat absque Ordinum Regni conuentu restitui; & apparebat pleroſque, si res tentaretur, repugnaturos. Adhæc aditus ita omnes intercluſos obſeptosque Proceres & Consiliarij tenebant, vix vt tandem Apostolico Nuntio semel atque iterum penetrandi ad Reginam potestas fuerit, per posticum admisso, cùm ea fratrem reliquosque custodes de industriâ ad Ministellum quemdam interea audiendum ablegasset. Memoratu difficile est, quantum gaudij ex Goudano viso auditoque acceperit præstantissima femina, quantum acceperit animi ad tuendam Fidem. Ex Episcoporum numero quos conuenire studuit Goudanus, & quas habebat Pontificis litteras repræsentare; nemo est ausus sese illi credere, præter Dunkeliæ Præsulem, qui passus est ad se venire Itali mercatoris habitu, cui Episcopus scilicet pecuniam deberet. Vbi in secretiore conclaui Pontificiæ litteræ prolatæ sunt: ambos ea vis lacrymarum oppressit, diu vt neuter erumpere in vocem potuerit. Interea diligenter ad necem Goudanus quærebatur: euenitque, vt mercatorem Gallum rutæ satellites nacti, ratique illum esse sub ementito habitu Apostolicum Nuntium, malè verberibus mulctarint, omni licet contestatione negantem sese esse eum quem quærerent: ac fortè etiam confecissent hominem, nisi in vrbem retractus pro mercatore qui erat agnitus fuisset. Ita liber dimissus est, acceptis verberibus ditior, merce profectò haud paulò iis quas tractabat vtiliore, si vti nouisset. Portus quoque omnes obsederant hæretici, ne acceptis à Reginâ litteris exitum Nuntius inueniret. At Hayus Crittoniusque cum fideli nautâ pacti, vt aliquot à portu millibus opperiretur, eò per scapham emisere Goudanum. Qui perfunctus legatione, aliquot deinde annos Louanij vixit, quà Latino sermone hortatus Academicos, quà sacras Paginas interpretatus, donec morbo laboribusque consumptum exstinxit annus M. D. LXV. qui ei veræ quietis initium fuit.

Nicolaus Lanoius, Huius maximè viri stimulatus exemplo Nicolaus Lanoius Furnensis Canonicus, animum ad Societatem applicuit. is qui posteà Germaniæ secundùm Prouincialis fuit, quique in Generali primâ Congregatione, mortuo Ignatio, ad supremum nostri Ordinis Magistratum nominatus est suffragio vno ex viginti, cùm & Paschasius & Borgia vnum retulissent, Natalis quatuor, cetera Lainius.

Leonardus Kesselius, Sed ad Leonardum Kesselium, & sanctimoniâ vitæ, & perpetuâ gubernatione conspicuum, sese conuertat oratio. Louanij, quæ patria illi fuit, in Societatem admissus est à Fabro, cumque aliis vndecim Belgis in Lusitaniam missus ad Simonem Rodericium, amplificando Conimbricensi Collegio, quod Ioannes Tertius Rex Societati nostræ excitabat. Simon ex duodecim illis remisit quinque, & in his Kesselium, seu valetudinis caussâ, cui peregrinum cælum oberat; seu quia Lusitani Proceres iniquo ferebant animo, Collegium Conimbricense Lusitanis Indisque erectum occupari ab exteris. Faber reducem Kesselium continuò Colonienſibus Sociis spe futuri Collegij istic degentibus præficit: quam ille Præfecturam sustinuit tanto cum rerum successu, vt maturè adeò

adeò ex Lusitaniâ ad hoc remissus fuisse videatur. Ex eo die Kesselius, quoad vixit, Societatem Coloniæ gubernauit. Multa istic supra naturæ vim ab illo patrata. A Præposito cuiusdam Cœnobij rogatus, vt ad Cœnobitam morti iam proximum accurreret, paruit. Æger delectatus virtute Kesselij, collectis viribus, ab vltimâ pueritiâ vitam suam repetere confitendo incipit. vixque iam cœperat, cùm ecce tibi vis morbi remisit: neque finierat, cùm leuatus omni morbo surrexit è cubili, suisque pedibus ingressus est, qui paulò antè ad supremum certamen ritè fuerat perunctus. Alium occupato corpore malus spiritus exagitabat: is vbi ritè noxas apud Kesselium expiauit, continuò dæmonem ab se excussit; nec enim diutiùs habitare satanas poterat, vbi per Sacramentum reconciliationis ius amiserat domicilij. Sed illud in primis illustre & ad posterorum memoriam commemorandum, quod Kesselio nostro cum Iacobo Ledesmâ, de quo iam semel iterumque meminimus, Coloniæ intercessit. Compluti in Hispaniâ, atque in Galliâ Parisiis, multiplici rerum scientiæ nauarat operam Ledesma, vtrobique cum ingenti singularis ingenij famâ, quando Louanium quoque sua ipsum traxit inexplebilis sciendi cupido. Hîc Patrum familiaritate vsus, maximeque Petri Ribadeneiræ, tandem, post longam septem annorum luctationem, Societati se dedit, admissusque est annum ætatis agens tertium circiter ac trigesimum, exquisitissimæ doctrinæ prudentiæque vir, comparandus planè cum paucis. Louanio iter Romam intendens, dum fortè Coloniæ Cœnobium visit Carthusianorum, perque singula oculos ac mentem studiosè circumfert, & solitudinem, quietem, sacrumque illud silentium admiratur; cœpit paulatim animus ad eius disciplinæ formam propendêre. ac propè iam aberat vt initam à se viam damnaret, cùm repentè Leonardus Kesselius, casúne, an impulsu Numinis potiùs, superuenit, vltroque Ledesmam compellans, Non hîc sunt omnia, mi frater, inquit. Habet CHRISTI IESV Regina Sponsa vestitum aureum pulcherrimâ varietate distinctum. & verò hi sunt, & præter hos alij sunt multi verè homines Religiosi, quorum Deo sunt accepta obsequia. Eam vocem Ledesma non hominis, sed Dei ad cogitationes suas tam aptè attemperateque occurrentis interpretatus, prima consilia resumpsit, magisque etiam confirmatus est, quando haud multò pòst nouum ab eodem Patre accepit oraculum. Inambulabat domi Ledesma, de castitate perseuerantiâque solicitus, quando hæc Dei dona esse cogitabat. Fit obuius hîc quoque Kesselius, atque ex improuiso, Certus esto, inquit, Deus tibi castitatis & perseuerantiæ dona concedet. Hæsit primùm Ledesma attonitus, vnde ea viro notitia; tum Dei erga se beneuolentiam veneratus, pulsis ex animo angustiis, respirauit. Hoc quoque Kesselio accidisse memorant prodigiosum. Ignatij videndi magno ardebat desiderio, eâque caussâ Romam cogitabat. At Ignatius eum Colonensibus necessarium existimans, vetuit abire statione; atque interim scribebat, si Deo gratum foret, aliis mille modis voti compotem facilè futurum. Enimuerò gratum fuisse Deo res ipsa comprobauit. Ignatium spirantem Romæ diuina vis Kesselio Coloniæ spectandum, &, quod mirere, cum otio alloquendum stitit. Ceterùm Leonardus tametsi Co-

loniam ſuam perpetuò excoleret; Nouiomagum tamen Belgij vrbem, quò ſpes vocabat magna Collegij, ſubinde euolabat. Ibi ad eum tanti confitentium fuêre concurſus, vt, quamuis dies totos ſui copiam faceret, ægrè tamen multitudini faceret ſatis. Affirmabat tale ſibi nihil vmquam vſu veniſſe; nec audiendis illis ſolêre defatigari, ſed tam recentibus fuiſſe viribus poſt impoſitum laboribus finem, quaſi tum primùm eos inchoaret. Negabat quoque hoſpes eius Canonicus, annum ante centeſimum tantos in eâ vrbe fuiſſe conſpectos vel auditos ardores. Tam pulchris initiis haud perinde bonus exitus reſpondit. Pia virgo, quæ ſuos Caniſios, Petrum & Theodoricum, ſororis filios in Societate habebat, ædes ſuas & quamdam aream Leonardo in Societatis vſum obtulerat; ac fratris ſui maximè repugnantis conſenſum aureis mercata octingentis, donationem ritè confecerat. Id vbi vulgatum eſt, primariorum nonnulli conſcientiâ prauæ religionis contrariam ſibi Societatem fore intelligentes, fictis criminationibus in eam commouent Senatum, & ipſum in Religione nutantem. Extemplò Senatus renuntiari Keſſelio iuſſit, vrbe faceſſeret. Aderat tum ipſi illi virgini moribundæ Leonardus, & migrantem animam conſuetis Deo precibus commendabat. Quo in munere eum interpellari haud ſunt paſſi familiares. Vbi illa exceſſit, accepto Senatus edicto, per ſummam iniuriam poſſeſſione domus ipsâque eijcitur ciuitate. haud impunè profectò: nam & Conſul, qui præcipuè auctor facinoris fuerat, geminâ prole in altercatione mutuo ferro necatâ orbatus eſt, breuique tertium ipſe funus acceſſit. Senatorum alius, qui pronuntiarat edictum, lentâ febre, &, quod triſtius, deſperatâ animi ſalute contabuit.

Daniel Parebruck. Idem qui Keſſelium dies, dedit & Societati Danielem Parebruck Teneramundanum, magni animi virtutisque virum, cuius maximè patrocinio leuata prima Sociorum Louanij egeſtas. Rem præclarè in Siciliâ geſſit Panormi, Catanæ, aliisque locis; ac præcipuè in oppido Italâ, vbi & populum ipſum & Abbatiam Monachorum ſancti Baſilij ad egregiam Chriſtianæ vitæ formam excoluit; Græcisque eorumdem ritibus, quos per imprudentiam deſpiciebat populus, publicè explicatis, quam merentur auctoritatem venerationemque conciliauit. Interdum & per Diœceſim Mamertinam omnem excurrit, Apoſtolico ritu oppidatim & pagatim catechiſticas inducens ſcholas; nec cum viarum modò laboribus, ſed cum fame, ſiti, rerumque quas natura deſiderat inopiâ luctatus, æquiſſimo ſemper animo lætoque, & ad dicendum quæſtionesque grauiſſimas explicandas ſemper prompto, tametſi & librorum copia, & otium ad commentandum deeſſet. Ad Palæſtinæ ſacra loca ab impietatis tyrannide vindicanda ingens erat homini ardor, eâque ſpe non modò aliis diſciplinis pectus imbuerat, ſed Græcam quoque linguam & Hebræam didicerat accuratè. Inter hæc ſtudia cùm eſſet Montis Regalis Rector, Panormum fortè digreſſus, morbum mortemque non improuiſam inuenit. Multis antequam obiret diebus, Rectori Panormitano Paulo Achilli, & ipſi Prouinciali Hieronymo Domenecco (à quo hæc conſignata litteris accepimus) confirmauit viſum ſibi eſſe iuuenem vnà cum duobus comitibus, ac denuntiaſſe,

tiasse, mortem ipso CHRISTI Natali à meridie oppetendam. Narranti fides timidè habita, propter vim morbi, cùm nemo speraret ad eum diem extrahi posse vitam. Extracta est tamen, ac tunc magis de visi fide dubitatum, cùm caussa mortis noua nulla appareret. At ille nihilominùs, planè vti prædixerat, post meridiem, leniter ore subridens, vix singultu edito, vinculis solutus est corporis. Inter cetera æternæ felicitatis indicia habitum est, Collegij Regalis continuò post eius mortem facta res melior. Nam migraturo Patres certatim multa commendarant; quæ vt alacer acceperat, ita fideliter exsecutus, sui Collegij memor haud dubiè credebatur.

Adrianus Adriani,

At si quem virum Belgam illustrem, deque ipso benemeritum Belgio, habuimus; is profectò est Adrianus Adriani, domo Antuerpiensis, de quo non pauca primo huius Libri Capite commemorata sunt. Ad Societatem ineundam præuia Vishauæi duxere vestigia. Eum Ignatius vbi pertractauit Romæ, posteà inter Socios Angelum non dubitauit nominare, morum alioquin acerrimus censor. Difficilem periculosamque corporis sectionem, vrgente vi mali, passurus aliquando, nocte designatam carnificinam præcedente, cum ingenti fiduciâ Deum obtestatus, necessitatem sibi tam grauem subeundam deprecabatur. nec frustrà: repentè ad precantis aures clara vox allapsa est, Sanus esto: & cum voce sublatum malum, & sanitas restituta. Puerum trimum diurnis nocturnisque dæmonum spectris miserè agitatum, cohorrescentibus pilis, ingenti membrorum omnium trepidatione, ad aram sisti iussit: vbi sacris ipse operatus, parentibus filium incolumem omnique deinceps infestatione liberum reddidit: cuius etiam fratrem natu maiorem, cùm in easdem spectrorum formidines incidisset, eâdem ratione curauit. Viuebat Louanij in diuæ Claræ Cœnobio Aleidis Lutenia, virgo annos nata quatuor ac viginti: ea cùm sextum iam septimúmve diem morbo conflictaretur, ardentissimè postulat acciri ad se Adrianum Collegij Societatis Præpositum. Ex illo præsente scisitatur, quid dæmonibus identidem insultantibus, noxasque vitæ præteritæ exprobrantibus, respondere oporteat. Adrianus mitti ad se dæmones, si rediterit, iubet, se vtique illis responsurum. Fecit quod iussa erat virgo, & post dimidiatam noctem placidissimè animam exhalauit, Nonis Ianuarij anno M. D. LIII. Multo manè Pater eam nostrorum precibus commendat: cumque D. Claræ templum, quod è regione tum erat, ingrederetur, Sanctimonialium vna festinanter accedit, obitum virginis nuntiatura: at ille sermonem venientis præuertens, Scio, inquit, scio obiisse. Id cùm illa miraretur, atque ad Cœnobij Præfectam referret; hæsitantibus illis vnde id resciisset tandem Adrianus, respondit ille, diu se cum dæmonibus suo in cubiculo luctatum, moribundæ virginis certamen sustinuisse; eam verò expiatoriis flammis nunc purgari, è quibus intra triduum eriperetur. Multis ille auctor ad ineundam Societatem fuit, præstantibus planè viris, non modò Belgis, sed Hispanis, Gallis, Italisque. In eo numero Petrus Spiga fuit Calaritanus, qui Societati postmodum in Sardiniâ ad stabilem sedem primus aditum aperuit: is, cùm Louanij non procul Doctorali laureâ abesset, repentè Sociis adscribi voluit.

luit. nec multis pòst diebus suorum litteras accipit, quibus monebatur, vt, postquam Doctoris esset cohonestatus insignibus, togam sibi Doctoralem & cetera pararet ornamenta, magnificoque illo habitu spectandum se suis ciuibus patriæque repræsentaret. Hæ litteræ cùm fortè sordidato purgandisque culinæ vasis intento redderentur, risum tenere non potuit, quòd ludicro sæculo tam pulchrè esset illusum. Adriani quoque virtus odor vitæ fuit Cornelio Croco Amsterodamensi, viro præclaris naturæ ac gratiæ donis ornato: qui, vt Melanchthonis Grammaticam eliminaret, suam ipse edidit; & à Ioanne Lusitano Rege ad Conimbricensis Academiæ initia magnis honorum inuitatus illecebris, ire noluit, ne patriæ iuuentuti, quam aduersus hæreticos in Catholicâ instituebat Fide, deesset. Tandem humana fastidiens, Societatem iniit quinquagenarius; breuique morbo consumptus, quàm serus ad vineæ Dominicæ labores accesserat, tam citus ad denarij mercedem peruenit. Et sanè erat Adriano admirabilis quædam in actione suauitas, quâ omnium in se amorem beneuolentiamque ita prouocabat, vt ius in animos quò vellet ducendos habere videretur. Communem illum vrbis Academiæque diceres parentem. Louanij viuis ereptus est, pari domesticorum externorumque luctu, anno M. D. LXXXI. ac totius Vniuersitatis humeris elatus, teste Ribadeneirâ, immortalem sui memoriam reliquit cum opinione sanctitatis.

Andreas Boccatius, Est, & meritò, viris magnis accensendus Andreas Boccatius, qui Apostolici pectoris ardorem in suâ maximè Frisiâ prodidit; quemadmodum suprà indicatum. In summâ laborum contentione vitam ducens asperrimam, solo pane ac pisce contentus, bibens profluentem, solo stramine cubans aut asse̊re, vestem quotidie cilicinam indutus, haud vulgarem vel apud Fidei hostes sanctitatis famam obtinuit. quam res quædam, haud sanè frustrà in miraculis habita, magnopere confirmauit. Ioannes Bartelius, Senatorio genere oriundus iuuenis, supremis munitus Sacramentis excesserat è vitâ, iamque altero post mortem die efferendum funus domestici curabant; cùm genarum vni rubram insidere maculam animaduertunt, monstroque attoniti, ad Boccatium accurrunt. Adit ipse ad cadauer, efferri vetat, preces indicit. biduum vota supplicationesque tenuêre. redit denique ad vitam Bartelius, perculsis horrore spectantibus. Ad rei famam ingens fit vndique hominum concursus, ad spectandum Bartelium, Boccatiumque, quem miraculi auctorem omnes prædicabant. Nec repertus est adeò contumax, qui fidem prodigio abrogare sustineret: non enim sola præsentium auctoritas, sed ipsius Bartelij mutata vita moresque loquebantur. Nam cùm dissolutus antèà, multisque deditus vitiis vixisset, nunc temperans modestusque agebat, & aliorum vitæ licentiam perstringebat tam acri oratione, nulli vt dubium relinqueret, visum sibi esse rerum quæ post mortem in æternitate aguntur, statum. Patrem verò Andream Sociosque affirmabat diuinitus mundo datos ad errorum caliginem ex animis mortalium propulsandam. Sed illud omnes tenebat stupore defixos, quòd constabat eum nescisse litteras, & præter patrium sermonem nihil vmquam locutum; & tamen variis nunc linguis promptè loquebatur, inclamans Deum

sacris

sacris maximè infensum hominibus amore pellicum implicatis, atque instare miserrima tempora pessumdandæ Religionis, numerumque Ecclesiasticorum ita breuî imminutum iri, vt vnica omnes neque magna mensa capere accumbentes posset. Hic est ille Boccatius, quem ex Antuerpiensis templi arâ sanctissimam hostiam per medios armatorum globos intrepidum extulisse narratum est in loco. Post multorum annorum non solo in Belgio, sed in Prussiâ & alibi exhaustos labores, dum in eorum præmium à suis Moderatoribus Indias exposcit, moritur Louanij anno M. D. LXXIX. peste sublatus, quæ tunc eâ in vrbe ad quadraginta hominum millia extinxit: ex nostris autem, præter Boccatium, occubuêre Ioannes Gulielmus Harlemius Rector, magno ingenio vir, ac Latinis, Græcis, Hebraicis litteris perinde eruditus, in docendo Theologiæ curriculo Bellarmini collega; quem & doctrinæ gradu & ætate superabat. Vrsmarus item Goissonius, is qui Lætienses Monachos cum insigni fructu piis instruxerat meditationibus, primusque Sociis Pragensibus præesse iussus fuerat ab Ignatio. Renerus Reneri nuper Antuerpiæ Rector, nunc exsul, dum Louanienſis Collegij gubernacula mortuo Harlemio suscipit, lue correptus immoritur. Ioannes Iacobi Astensis nuper Legatum Cardinalem in Prussiam secutus, deinde Traiectensis Collegij Rector; vnde cum suis eiectus, sepulchrum quoque suum reperit Louanij. Alios præterea ad duodecim eadem lues absumpsit.

Quid nunc Henrici Dionysij Traiectensium Apostoli labores loquar, vitæque sanctimoniam singularem? Æterna viri memoria est, quam nec dominantis eâ vrbe hæreseos liuor exstinguet. Is domo Neomagus, Theologiam docuit Coloniæ; & ad summi templi suggestum vocatus, magnâ cum dignitate fructuque personam sustinuit. Post id Academiæ Dilinganæ Rector solenni ritu inauguratus est. Denique Traiecti ad Mosam consedit: vnde nec ab Hosio Cardinale in Prussiam abduci potuit, obstante scilicet Albano Duce, palàm professo, Dionysium vnum quantouis militari præsidio sibi esse potiorem. Vt Catholicorum amor erat, ita terror hæreticorum: in quos, quòd templa concioni essent angusta, aperto cælo fulminabat. Illius ad concionem prodeuntis latus, domumque redeuntis, stipabant aduersus hæreticorum odia carbonarij armati tamquam milites Prætoriani, sanguinem vitamque pro suo, sic vocabant, Apostolo profundere parati. Bina tabulis consignata prodigia possidemus. Venam pectoris ex dicendi contentione ruperat Dionysius: hinc tabes orta, ex tabe mors. Ægrotanti lac caprinum deferre consueuerat puella ab ipsis muta incunabilis, sed propter morum innocentiam viro singulariter chara. Hæc, illo iam mortuo, nocte quadam vsum accepit linguæ; subitoque exclamans, Patrem Dionysium multâ luce conspicuum sibi adstitisse confessa est; & sermo ipse miraculum loquebatur. Illud etiam illustrius: cum Nicolao Stratio, nobili viro, atque in D. Seruatij Decano, haud vulgaris contracta amicitia fuit. Pepigere inter se de communi amborum sepulchro. Prior morbum mortemque incurrit Dionysius: biennio pòst Decanus; cui tumulum facturi dum veniunt vespillones, ecce tibi recessisse ter-

Henricus Dionysius.

ram ſponte ſuâ, & nudatum feretrum Dionyſij, locumque condendo ad latus corpori aptiſſimum conſpiciunt attoniti. quo ſtatim vulgato, vniuerſa ciuitas ad ſpectaculum effuſa, ingens prodigium magnâ voce prædicauit.

Theodoricus Gerardi, Amſterodamum quoque Societati dedit dignum memoriâ Theodoricum Gerardi, prô qualem virum, ſi viuere licuiſſet! Is Louanij omnium conſenſu iudicum primâ Philoſophiæ laureâ donatus, cùm Iuris ſtudium, non ſuâ ſed ſuorum voluntate guſtaſſet, in Societatis amorem tantâ vi exarſit, vt, arrepto Romam ad Ignatium itinere, ne parentes quidem inijciendæ moræ metu duxerit ſalutandos. Martinus Olauius, vir in perſpiciendis ingeniorum dotibus acutiſſimus, in probandis propè faſtidioſus, fatebatur, ex magnâ illâ lectiſſimâque Collegij Romani iuuentute ad totius Societatis ſeminarium educatâ ſolum eſſe Theodoricum, in quo omnino nihil deſideraret. Eum Lainius in Poloniam Petro Caniſio ad rei Catholicæ in Regni Comitiis tutelam à Pontifice legato comitem ire iuſſit. At in ipſo itinere vbi Viennam attigit, ſtatim morbo correptus exſtinctusque eſt: immaturum ſanè Societati noſtræ, ipſique adeò Catholicæ Eccleſiæ funus. Pridie quàm moreretur, decumbenti aderat Theodoricus Caniſius Petri frater, cum quo iamdudum arctam Louanij familiaritatem contraxerat, quadam morum ingeniorumque ſimilitudine. Inter colloquendum ſubitò erectus Amſterodamius, Concentum, exclamat, audio Angelicum, chariſſime Caniſi: comitare me, concentum Angelicum audio. Poſtrema eius iam ſacro Oleo delibuti velut cygnea vox fuit ad circumſuſos Fratres, De vocatione Religiosâ haud magis licet, quàm de Catholicâ Fide dubitare.

Ioannes Hamelius, Non abſimilem mortem ſortitus eſt Louanij Ioannes Hamelius, parentibus Bruxellenſibus apud Zelandos oriundus, vir linguarum peritiâ, prudentiâ animi, vitæ integritate ſingularis. Hic Leſſij in Theologicis collega, dum lue infecto præſtat operam, ipſe inficitur, ac quatuor ante mortem horis, cùm fortè noſtri Litanias quotidiano more in ſacello recitarent, ad extremum lectulum clarâ in luce Angelum tutelarem vidit; cui à Socio Adiutore nullam haberi reuerentiam indignatus, Non vides, mi Frater, inquit, adſtantem Angelum? ego certè video veneroréque, haud quidem meis, ſed Litanias ritè recitantium meritis euocatum. Hanc rem ille Adiutor contractâ & ipſe lue moriturus, ſanctè teſtatam voluit, ne tam inſigne Numinis beneficium Hamelio collatum in tenebris iaceret apud poſteros, quas ſuo ipſe ſilentio iniurioſus nobis attuliſſet.

Franciſcus Coſterus, Sed iam diu Franciſci Coſteri ſplendor perſtringit oculos, magni planè & admirabilis viri: quem poſtremum ex Ignatij familiaribus annos abhinc viginti amiſimus. Mechliniæ cœpit, Bruxellis deſiit viuere. Laboris ſupra fidem patiens, plurima ſimul geſſit munia, quæ fortiſſimum quemque ſingula grauaſſent. Vaſtiſſimam olim Prouinciam Rhenanam, deinde Belgicam iteratò gubernans, ſimul habendis concionibus, ſæpè die vno ternis, ſimul confeſſionibus audiendis, ſimul ſcribendis libris, ſimul diſputationibus cum hæreticorum verſutiſſimo quoque

quoque instituendis, vnus ipse par vires homine maiores diuinitus accepisse creditus est. Quis Costerum nescit librorum copiâ parem primis in Societate scriptoribus, fructu etiam superiorem? nam, præter quod attulit commune orbi Christiano bonum, illius scriptio multis Batauorum millibus ad arripiendam retinendámve Fidem exstitit salutaris. In tot tantisque occupationibus, præterquam quòd perpetuo cilicio flagellisque creberrimis corpus suum excruciaret, ita securus animi vixit, vt somnum ei nulla vmquam cura interpolarit: quem neque vmquam, licet diurno labore fractus, aut dimidiatâ nocte vix inchoatum, vltra præscriptam legibus nostris horam matutinam extraxit, ne quidem id ætatis senex. Beatissimæ Virginis, cui se infantem à parentibus consecratum ferebat, præcipuus cultor, Sodalitates ei in Rhenanâ Belgicâque Prouinciis primus erexit. Illius effigiem in domo Senatoriâ Antuerpiæ, deturbato immani colosso (quod suprà diximus) collocauit Cultori suo vicem Diua cumulatissimè rependit, sed gemino potissimùm beneficio: quorum alterum, illibatus castitatis flos ita perpetuò seruatus, vt nec minimâ corporis commotione, ac ne prauâ quidem cogitatione in omni vitâ se pulsatum, frequenter ipsemet fassus sit. Alterum, constans, ac ne breuissimo vel vnius diei quidem morbo tentata valetudo, ad ætatis annum octogesimum octauum, in tantâ laborum contentione. Sub vitæ exitum rogatus, lubénsne moreretur, cum Ambrosio respondit: Ita vixi, vt me vixisse non pudeat; mori autem non timeo, quia bonum Dominum habeo. Denique cùm Psalmus ei nonagesimus à nostro quopiam recitaretur, & ad singulos propè versus eorum in se sententias expletas affirmaret; auditis illis, *Longitudine dierum replebo eum*, Etiam hanc, inquit, plus quàm octogenario mihi Dominus sponsionem reseruauit; illis verò recitatis, *Ostendam illi salutare meum*; Hoc porrò, ait, à Domino iam reliquum exspecto: quod à nostro iussus sperare, ne de eo quidem se dubitare respondit. Ita plenus dierum, non morbo, sed ætati succubuit, cùm annos septem supra sexaginta in Societate vixisset. Mortui fama commouit magnoperè Bruxellas. Integra fuêre Cœnobia, quæ rosariorum mitterent aut numismatum copiam sancti cadaueris contactu, vt dicebant, consecrandorum. Variæ per Belgium Sodalitates auctori suo parentarunt.

Magnum quoque rebus nostris decus attulit Martinus Antonius Delrio, Antuerpiæ ex antiquâ Hispanæ nobilitatis familiâ oriundus. Acre fuit viro viuidumque ingenium, quod à primâ ætate adeò excoluit, vt Iustus Lipsius Belgarum Socrates Delrium æui sui miraculum non magnificentiùs quàm veriùs appellare soleret. Eiusdem Lipsij hoc quoque testimonium est; nec se legisse vmquam, nec vidisse, ac omnino nescire, sintne Scriptores, quos non Delrius & perattentâ quidem lectione exhausisset. Adhæc cùm retinentissimâ esset memoriâ, incredibile quàm immensum doctrinæ thesaurum suo concluſum pectore circumferret. Vigesimo primo ætatis anno scriptis libris claresceré cœpit: in Supremum Brabantiæ Senatum à Philippo II. Rege cooptatus, mox etiam pro Cancellario ius dicere, fiscoque Regio præesse iussus, vix annos natus octo & viginti; in summo stabat honorum gradu, cùm ad

Martinus Antonius Delrio,

Societatem reſpexit. Ergo per cauſſam negotij cum Rege tranſigendi, acceptâ ab Alexandro Parmenſi Principe poteſtate, in Hiſpaniam profectus, in Societatem ſeſe abdidit; expletoque Tirocinio, cùm iam ætatis ageret annum trigeſimum ſecundum, ad recolendam Moderatorum arbitrio Philoſophiam, talis tantusque vir, tot libris editis clarus, tantis perfunctus honoribus, inter Dialecticorum ſpineta verſari, & cum adoleſcentibus puerisque de palmâ decertare non erubuit. Eximium illud eſt, & ad gloriam perilluſtre, quòd Iuſtum Lipſium ex Lugdunenſi Batauorum ſcholâ ad Catholici Belgij nobiliſsimam Academiam ſuâ auctoritate traduxit. Tandem poſt docendi ſcribendique celeberrimos labores Duaci, Leodij, Græcij, Salmanticæ, ſed præcipuè Louanij exantlatos, acutiſsimis calculi cruciatibus conſumptus interiit, anno M. DC. VIII. cùm vix triennio Lipſius præiuiſſet.

Thomas Saillius.

De Thomâ Saillio Bruxellenſi haud ſanè pauca ſparſim iam commemorata ſunt. Quem non ille, vt Moſcos barbaram gentem Chriſtianis mitigaret legibus, laborem leuem duxit? quæ non alacer capitis ſui diſcrimina ſubiuit? Frequenter ſoli ipſi per inacceſſas horridasque ſiluas, feris & latronibus infeſtas, noctu peregrinandum: hieme in gelidis dormiendum niuibus, & vndenis aliquando menſibus continenter immutatâ veſte verſandum fuit. Quibus tot tantisque, quamuis aliàs firmus corpore & durorum patiens, exhauſtus ærumnis, in Belgium cæli cauſsâ remittitur, cum Stephani Poloniæ Regis ad Parmenſem Principem litteris, vti ſuo loco eſt indicatum. Exinde Princeps, quoad vixit, vſus eſt Saillio ad ſacram Exomologeſin, interque eius manus ſupremam animam efflauit; felicior profectò tam fidi Patris tutelâ in illo ſupremo vitæ actu, quàm tot ſuorum laude præliorum. Caſtrenſem Miſſionem inſtituit Saillius, cum eâque Collegium Bruxellenſe annis multis præclarè gubernauit. Cum Franciſco de Mendozâ Aragoniæ Admirantio ad Cæſarem, ad Poloniæ Regem, ad Archiducem Ferdinandum, cum qui poſteà Imperator fuit eo nomine Secundus, Alberti Principis iuſſu profectus eſt, & aliquot pòſt annis Pariſios cum Arſchotano Duce, Arenbergico Comite, Ludouico Velaſquio, Præſide Richardoto, ad pacis fœdera inter Hiſpaniæ Galliæque Reges ſancienda. Mortem ſuam præſenſit, prædixitque. In aulâ, poſt auditas Principum feminarum confeſsiones, de more operabatur ſacris, iamque diuinum panem & calicem ſumpſerat, cùm tactus paralyſi concidit. Ingens mox toto gynæceo clamor & comploratio. Certatim accurrere omnes, & extremam à ſancto ſuo Patre (ſic compellare morem habebant) petere benedictionem. Archidux Iſabella vetabat moueri loco; at ipſe Collegium palatio præoptabat. Quare inter aulicorum manus domum deportatus, fugiente ſenſim vitâ, placidiſsimè, ad laborum ſuorum præmia, deceſsit. Illud Saillio diuinitus accidiſſe memoratur. Ingentem vim ſanguinis ruptâ tibiâ effuderat. deſperabant Medici, non æger: concepto ad Virginem Aſpricollenſem voto, præſentem illam ſpectare ſibi viſus eſt, cum tutelari ſuâ præſide Barbarâ, & audire dicentem Filio ſuo CHRISTO Domino: *Sine hunc noſtrum ſeruulum aliquanto diutiùs viuere.* Vixit porrò ad Medicorum ſtuporem, multò quàm anteà

anteà vmquam ſanior, neque vllius in poſterum indigens medicinæ.

Leonardus Leſſius.

At Leonardus Leſſius Brechtanus ex agro Brabantino, ingenij ſui doctrinæque monumentis Prouinciam haud mediocriter illuſtrauit. Eum primâ Philoſophiæ palmâ Louanij donatum Societati noſtræ peperit Laurentius Norwegus: qui, quòd plurimos ſingulari gratiâ per Ignatij commentationes ad Religioſum ſtatum adduceret, vulgò Piſcator eſt dictus: eſtque hic ille Norwegus, qui Louanio in Sueciam profectus, auctoritate Supremi Pontificis Gregorij XIII. ad ferendam Catharinæ Reginæ aduerſus hæreſes opem, ſummâ fide, curâ, labore prudentiâque partes impleuit ſuas; vtque illi ſolatium, ita multis ſalutē attulit. Fuit Leſſio, præter ingenij acumen, propria quædam in docendo perſpicuitas; planè vt res difficillimas, maximeque intricatas, ſummâ claritate diſſolueret. Leſſium ex omni terrarum parte conſulebant docti homines, & Albertus Princeps illo ad res grauiſſimas frequens vtebatur. Paulo V. Pontifici Maximo nouum de Iure Iuſtitiâque commentatorem quis neſcio commendabat: Pontifex manu volumen Leſſij proferens, Hic vir, inquit, hic præſtitit rem. Haud minor Leſſio virtus, quàm ſcientia fuit. Inſigne in eo paupertatis ſtudium, rara ſubmiſſio, æquitas animi inconcuſſa, quam Louanij maximè probauit in illâ tempeſtate Academicâ; cuius auctores adeò numquam vel verbo auditus eſt lædere, vt non ſecùs ac ſibi amiciſſimos ſincero complecteretur affectu, honore eximio dignaretur, benignè paſſim apud obuium quemque excuſaret. Mens in illo humanis omnibus maior, & erecta ſemper in Deum: vt cæleſtem in terris vitam agere videretur. victu parciſſimo ac pænè nullo vires vtcumque ſuſtentans, diuina vel lectitabat aſſiduè, vel ſcribebat; vel, ſi accederes, ita loquebatur ad guſtum, vt plenus liquidiſſimâ animi voluptate diſcederes. Vultus ipſe ſanctimoniam ſpirabat. In imbecillo interim corpore morborum examen erat, numero & grauitate certantium: quibus tot malis, ſed præcipuis calculi doloribus, aliquando ſuperatus, ex mortalitatis ergaſtulo in Beatorum tranſiit domicilium, vbi, diuinâ teſte Paginâ, Iuſtitiæ Doctores fulgent tamquam ſtellæ. Quorum in numero & Leſſium ſplendere, indubitatum nobis reddunt quotidiana prodigia quæ haud temerè circumferuntur. Ampliùs quindena, iuratis teſtibus, nec paucis, & Medicorum iudicio comprobata ſunt: plura patrantur in dies. Sed ea res quoniam ad eminentius pertinet tribunal, ſingularibus commemorandis tantiſper ſuperſedendum mihi ſentio, dum maior accedat auctoritas.

Carolus Scribanius.

Nunc ad Carolum Scribanium, Prouinciæ noſtræ velut parentem, aliquando veniamus, virum cuiuis functioni, cuiuis ſcriptioni parem. Fuit ſanè Scribanius ingenio doctrinâque excellens, iudicio prudentiâque pænè dicam incomparabilis. Rerum, quæ pugnare quodammodò inter ſe videntur, admirabilis in eo ſocietas: generoſiſſimus animus cum inſigni ſubmiſſione; ſumma amabilitas cum ſummâ auctoritate; perpetuæ maximæque occupationes cum interioris hominis diuinorumque aſſiduâ curâ & contemplatione. Quod nemo alius ſperaret, aggrediebatur ipſe, conficiebatque ex animi ſententiâ. Natum diceres in arduorum expeditionem; & tamen ſuis

nihil viribus, Deo omnia tribuebat. Antuerpiæ amicus quidam empto nobis frumento, magnâ pecuniæ summâ ad dictum diem indigens, monebat Patrem, aut continuò repræsentandam pecuniam, aut dilatâ solutione fidem Societatis in discrimen esse venturam. Negabat Pater vel obolum esse domi; instantemque nihilominùs ad preces ire iubet, ipse pariter precaturus. Haud irritæ preces cecidere. Eodem die ad vesperam persona pia, præsentis ignara necessitatis, illam ipsam pecuniæ summam quæ requirebatur Scribanio in eleëmosynam numerato tradit; tum Scribanius amico, cum voce, En precum nostrarum fructum. Iam illius quanta & apud summos auctoritas! Vix paucis hebdomadis vno alteroque itinere Romam vidit, & complures statim è Purpuratis Patribus, ipsumque in primis Barberinum, qui nunc est Vrbanus Pontifex Maximus, sui admiratione impleuit amoreque; quorum deinde familiaribus litteris persæpè est salutatus. At Ferdinandus II. Augustissimus Imperator litteras & ipse ad Scribanium dedit beneuolentiæ pleniſſimas: ad sese illum vtique euocaturus propter consilij sapientiæque vim, si non aliæ causſæ in Belgio retinuissent. Certè quoties Belgarum aliquem è Societate ad colloquium Cæsar admitteret, nihil prius habebat quàm de Scribanij valetudine sciscitari. quod & Romanus Pontifex factitabat. Philippus verò Rex Catholicus duo querebatur; alterum, tanto à se locorum interuallo distare Scribanij sapientiam; alterum, publici iuris factum esse, quem instar mysteriorum penes se vnum habere optauerat, Politicum Christianum. Apud Galliæ Regem Henricum Quartum vrgebant calumniatores, Amphitheatrum Honoris à Scribanio editum flammis esse abolendum: Rex contrà, amplissimo diplomate sponte transmisso, ciuem illum suum, Gallicique Regni naturalem, vt vocant, indigetauit. Quoties Albertus Belgarum Princeps in Scribanij laudes auditus excurrere? quoties Maximilianus Elector Bauarus? quoties Wolfangus Gulielmus Dux Neoburgicus, quem à Scribanij latere, cùm esset in Belgio, negasses auelli posse: Comes verò de Oliuares, idemque Dux de Sanlucar, præcipuus Regis in tot Regnorum gubernatione adiutor, Scribanium ad colendam amicitiam prior inuitauit; & absque illius litteris vel vnum aliquem è Belgio venire tabellarium permolestè ferebat. Petrus Aloysius Carafa Archiepiscopus Tricaricensis, & per Germaniam Nuntius Apostolicus, amorem suum explere non potuit, nisi coràm spectaret audiretque Scribanium. Cardinalis de la Cueua, Ambrosius Spinola Marchio, & quotquot viros Principes habebat aula, sæpiùs in die, quin & intempestâ nocte, rebus in arduis Scribanium consulebant. Quæ tanta æstimatio, non aulicis officiis ei quæsita (nec enim aulæ limen salutauit vmquam, nisi quòd semel ab Isabellâ Archiduce euocatus, congressum declinare non potuit) sed sapientiæ virtutisque meritis parta: quâ ille semper vsus est in animorum bonum. odia enim inimicitiasque (quarum fecunda nutrix est aula) sine numero sustulit, controuersias diremit: fuitque, cùm quindecim non ampliùs dierum spatio lites omnino triginta inter Principes familias suo arbitrio definiuit. Nec verò quidquam Religiosæ modestiæ carpsit vmquam floren-

florentiſſima ſemper auctoritas. De Epiſcopatu non ſemel, quin & Cardinalatu, à viris ſummis compellatus, adeò ſe honoris hoſtem oſtendit, vt illos homines beneuolos oblatæ in id operæ ſuppuderet. Præter animi dotes prorſus eximias, commendabat virum quædam maieſtas oris totiuſque corporis, quæ Magnatibus & Principibus ipſis venerationi eſſe poſſet, neque tamen vlli, quantumuis paruo & humili, grauis. eratque cum eâ coniunctus tener adeò ſenſus guſtatioque rerum piarum, vt imagines ſacras & icones venerando, globulos voluendo precatorios, Canonicis precibus recitandis, ſed præcipuè peragendo Miſſæ ſacrificio, præ mentis dulcedine copioſis flueret lacrymis, & ſuauiſſimum pietatis guſtum ex occulto ſpectantibus afflaret. Poſt longiſſimam præcipuorum Collegiorum vniuerſæque Prouinciæ gubernationem, dum priuatus latêre voluit in Profeſsâ domo, clarior & ſeipſo maior apparuit. Fiebant ad eum maximi vndique concurſus omnium ordinum ac ætatum: & omnibus par vnus erat, quamuis deuexâ tum ætate, ac valetudine infirmâ. Tanta inerat vel à naturâ, vel à diuinâ gratiâ, mentis amplitudo. Toto triennio virum afflixit morbus, non vehemens ille quidem, ſed quem letalem ſemper ipſe pronuntiauit. Paucis ante obitum menſibus, cùm vim mali ſuperaſſe, ſolitoque alacriùs domi foriſque deambulare cerneretur, ſuam ipſe mortem præſagiens, Philippum Bultinck Sacerdotem Antuerpiâ Mechliniam proficiſcentem in hæc verba compellauit: Eia, Pater, in cælum pariter proficiſci nos oportet. Non animi cauſsâ, vti tunc credebatur, ſed ſeriò dictum oſtendit euentus. Simul enim mors Scribanij nuntiata eſt Mechliniæ, id eſt poſtridie; ſimul ille Pater, Atqui oportebat me vnà cum Patre Scribanio mori, dixit; & ruptâ ſubitò venâ tam copioſus ſanguis cor loquentis oppreſſit, vix vt Extremæ Vnctioni eſſet tempus, tametſi pridie ad aram fuerat operatus, & etiamtum ædes obambulabat. Id cuiuſmodi ſit, altiori iudicio ac cenſuræ permittimus. Illud verò non abſimile, quòd S. Remigij Marchioniſſam, Alberti Comitis ac Marchionis de Bergis matrem, multa querentem, bono animo eſſe iuſſit; quippe huius calamitoſæ vitæ ærumnis breuî expediendam. quin & mortis tempus præcisè denuntiauit hiſce verbis: Poſt ſex hebdomadas me præeuntem ſequêris. Prorſus omnia, vti prædixerat, euenere. Agebat Dixmudæ, Flandrorum oppido, Marchioniſſa, cùm Scribanius moreretur Antuerpiæ. Illam interim corripit morbus; atque vbi de Scribanij morte audiuit, adſtanti vrbis Syndico, Iam de me actum, inquit: nam P. Scribanius poſtremo colloquio ſex non ampliùs hebdomadas me ſibi ſuperuicturam vaticinatus eſt. Ergo ad mortem ritè ſe comparans, exſpirante ſextâ hebdomade, & ipſa exſpirauit. Ceterùm vbi Scribanium periclitari intellectum eſt, incredibile quanta Belgarum fuerint ſtudia pro tam charo capite ſeruando. Iſabella ipſa Archidux puluerem neſcio quem ſubmiſit, olim parenti ſuo Philippo Regi ſalutarem; ſed ſerò perlatum eſt remedium. Ipſo magni Baptiſtæ Natali magnam animam exhalauit, luctu nobis ſuique æterno deſiderio relicto.

Quid nunc alios immortali memoriâ digniſſimos proferam, quos *alij illuſtres viri,* aut

aut excellens doctrina aut virtus indignetur tacitos præteriri? Martinum Becanum magni nominis Theologum, quem Germanis dedimus & Cæsari: Franciscum Aguillonium Mathematicis exculti ssimum, de quibus sex Opticorum libros cum laude vulgauit: Nicolaum Bonartium, de quo dubitat Ribadeneira, vllíne ætate suâ cesserit acumine, iudicio, atque etiam memoriâ; quæ rara dos est in tantâ ingenij sublimitate: Marcum van Doorne, pari præditum doctrinâ, & morum suauissimâ gratiâ: Cornelium Cornelij à Lapide, celeberrimum Louanij ac Romæ sacrarum Paginarum interpretem; quas omnes ampliſſimis iuxtà ac doctissimis commentationibus illustrauit. de quo Romanum Societatis nostræ Collegium Francisco Cardinali Barberino testatur, *non aliam haberi posse imaginem expressiorem viri, quàm eius libros: iure enim de illo affirmari posse, vt multa suos in libros incluserit documenta viuendi, priùs ipsum ea omnia, quæ ad se poterant pertinere, viuendo expressisse; neque eius vitæ historiam posse conscribi luculentiorem eâ, quam suis ipse Commentariis tradidit, normâ viuendi.* Præfat. in Euangelia. Quid Nicolaum Romæum, Adrianum Mangotium, Heribertum Rosweidum, eruditissimos dicam viros? Quid Ægidium de Coninck, in quo scientiæ modestiæque gratissima coniunctio fuit, virtuti splendorem addente doctrinâ; Iacobum Tirinum, quem animi magnitudo, fiducia in Deum, comitas admirabilem ex æquo & amabilem fecere; cuius in totam sacram Paginam exstat Commentarius inter Hollandicæ Missionis, cui præerat, curas & difficultates elucubratus, æternum excellentis ingenij monumentum? Quid Bernardum Bauhusium, Nicolaum Susium, Hermannum Hugonem, & id genus principes litterarum; quique propemodum exciderat, Andream Schottum, tantæ apud eruditos auctoritatis & famæ, vt Isaacius Casaubonus Iesuitarum doctissimum non dubitarit appellare? Quid Gulielmum Veranneman, Franciscum Pratanum, Adrianum Arboreum, Ioannem Dauid, Arnoldum Cathium, Martinum Bressrum, Ioannem Wintershouium, & quos vel nominare liber sit; alios sapientiâ, prudentiâ, consilio, gubernatione; alios humanis diuinisque scientiis claros, alteri ac tertio & omnibus sæculis nostro stylo commendari dignos, si non numeri obstaret immensitas?

Nec sanè paucos vel sola virtus, si deesset doctrina, quæ nulli profectò defuit, magnos facit & illustres viros. Eximius proximos iuuandi ardor in Gulielmo Leonio, in Cornelio Duystio satis iam eluxit suprà, vbi de Missionibus actum. Gulielmus verò de Pretere, quantus vir in procurandâ salute mortalium! Vt Catholicæ piæque in scholis puerorum institutioni in perpetuum consuleret, profanas eliminauit historias fabulasque quæ passim versabantur in manibus, & libros vtiles, vitamque formaturos, suffecit. Ille Virginis cultum mirificè per terna promouit Sodalitia; quæ solus annos nouemdecim administrauit. Ille excitauit Catechismos, Religiosorum varia Cœnobia spiritualibus Exercitiis refinxit. Pietatis verò in Deum præcipuâ quadam commendatione celebris vixit Iacobus Stratius, de quo anteà dictum in loco: Antonius Sucquetius, cui Parisiis mortuo Monasteria propè omnia Mechliniæ, vbi erat Rector, parentarunt: Ægidius Bauarius, quo viro cùm nihil

nihil esset mansuetius; nihil tamen fuit eodem acerbius in pœnis à semetipso exigendis: id quod flagella æneis stimulis præacuta, & cruore rigentia, post eius obitum reperta testantur: Florentius Bronchorstius, quem ad Sodales dicentem numquam Lipsius audire neglexit, professus non se Latinitatis elegantiâ, cuius minimum Florentio erat studium, sed trahi ardore sermonis, & vel solo viri vultu spirante pietatem. Finis nullus sit laudandorum, si Busæos, si Vinckios, si Deckerios, ac plures horum similes Flandro-Belgas, aliis datos Prouinciis, cogar recensere; quorum, etsi maxima sunt merita, meminisse tamen prohibeor, impositâ mihi necessitate breuitatis.

Nam quid Euerardum Mercurianum dicam, Societatis nostræ quartum Præpositum Generalem, quem ex patriâ Luxemburgensi oriundum, Guicciardinus tot ac tanta in Remp. Christianam & officia simul & beneficia contulisse scribit, vt *renatus in eo iudicaretur genius atque ingenium diuini illius Ignatij Loiolæ natione Hispani, primique Societatis & Ordinis* IESV *Fundatoris*? Quid Oliuerium Manaræum Vicarium Societatis Generalem, quid Georgium Duras Assistentem, quid Eleutherium Pontanum, Georgium Colibrantium, Nicolaum Trigaultium, aliosque magnos & illustres Gallo-Belgas (quos aliquando nobiscum complexa fuit vna eademque Prouincia) in medium adducam, quorum nec nomina commemorari à me, loci huius patiuntur angustiæ? debetur sanè illis sua laus multò amplior, quàm à me pro dignitate pertractari possit. & erunt, qui plenius & accuratius id exsequentur, eoque in alienam messem hanc falcem mittere non est consilij. Hic enim de Flandro-Belgicâ nostrâ liber est, alij fuere communes, & in iis laudem suam habuit quorumdam excellentia. Quare nostrorum agmen claudat Phosphoro similis, loco, non splendore postremus, Ioannes Berchmannus Diestemiensis, quem in æui flore mors carpsit, cælo vtique maturum. Angelum diceres in humano corpore hospitantem: ita vixit, vt passim voce ac digito signaretur modestiæ, pietatis, castimoniæ exemplar. Mutij ipsius Vitellesci Præpositi Generalis hoc de illo testimonium est: *Felicis memoriæ Frater noster Ioannes Berchmannus iuuenis reuerâ fuit innocentiâ ac pietate insigni, angelicis moribus, pietate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis: Instituti nostri Regularumque seruantissimus: omnibus qui vmquam cum eo sunt versati, quocumque tempore aut loco, per quamcumque occasionem, summi semper exempli: adeò vt neminem repererimus, qui vmquam in eo deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem.* Moriens nullam Religiosæ disciplinæ legem vel minimam meminerat violasse; tantum aberat à peccati labe. Obiit Romæ, nihil distans Aloysio, nisi quòd magis Berchmanni funere Vrbs commota est. Mira quæ subdo. Ad funestum nolæ domesticæ signum illustris matrona Psalmum pro defuncto sæpius conata dicere, in Ambrosianum Hymnum semper erupit. quo perculsa portento, exclamat non hominem illum qui obiit, sed Angelum fuisse: mox ad Collegium progressa, planè, vti dixerat, comperit. Ipso mortis die cognitum variis magno interuallo locis, alterum Romæ Aloysium obiisse. Tactum Berchmanni cadauer, alteri vsum linguæ, alteri oculorum dedit.

Ioannes Berchmãs.

Hermannus Hugo in Vitâ eius.

Partem corporis primam Belgis dono dedit Præpositus Generalis Mutius Vitellescus, Marcus van Doorne in Prouinciam attulit, Louanium seruat.

MAGNORVM IVDICIA DE SOCIETATE FLANDRO-BELGICA.

Romanorum Pontificum:

Nunc ad alteram Capitis partem, quæ magnorum hominum auctoritatibus constat, gradum facio, illud in ipso limine professus, nullam hinc aliam Societati gloriam à me quæri, præter testimonium veritatis: vt mortalibus constet, aduersus tantam hæreticorum & ex Catholicis improborum maledicentiam stare viros Principes & Ecclesiasticos & sæculares, famæ nostræ validissimos assertores. Atque vt à supremo Christiani orbis capite ordiamur, Paulus IV. Pontifex Maximus non vno testatum fecit indicio, quid de Belgicâ Societate sentiret. Dedit enim ad Granuellanum Cardinalem litteras, quas Breue Apostolicum nominant, paternæ solicitudinis plenas, quibus Prouinciæ nostræ patrocinium illi imperabat. Deinde quò maiorem Ordini nostro apud Belgas auctoritatem conciliaret, personam suam, quod summi honoris fuit, Nicolao Goudano sustinendam imposuit apud Scotiæ Episcopos, ipsamque Reginam Stuartam; tot aliis prætermissis summæ auctoritatis viris, quos vel Ordinis dignitas, vel antiquitatis prærogatiua, vel magnitudo meritorum præ nouellâ Societate nostrâ commendabat. Nec verò leue Clementis VIII. iudicium videri debet, quo Societatem Belgicam potissimùm idoneam censuit sacræ in Batauiam expeditioni suscipiendæ, conseruandis Catholicorum reliquiis, & ab errore in viam hæreticis reducendis. Et quoniam cœpimus à sacris, post supremam illam Tiaram par est ad minores Infulas delabi. Gerardus Groesbequius Eburonum Antistes, idemque de Purpuratorum Patrum Senatu, Belgas Patres Louanio in ditionem suam inuitare solitus, adeò præsentium lætabatur adspectu, quasi non homines, sed hominum tutelares Angelos accepisset. Tum demum ponebat curas, quas pro Religionis incolumitate maximas gerebat, satis ei consultum arbitratus quamdiu adessent Patres. Nec maior Groesbequij, quàm Roberti Bergensis & Georgij ab Austriâ præcedentium Principum, de nobis fuit existimatio: quam Bergensis tunc maximè prodidit, cùm res nostra Louanij laboraret. Nam & suam de grauissimis ac maiori Iudici reseruatis criminibus absoluendi potestatem ita cum Adriano nostro communicauit, vt ad quos ille vellet, eamdem posset extendere; & acri censurâ perstringendos putauit, qui nostro Instituto aduersantes, exercendarum functionum libertatem eripere molirentur. De Læuino Torrentio quid dicam, Antuerpiensium Antistite verè magno, qui præcipuâ Patrum nostrorum vsus operâ, vltimis quatuor vitæ suæ annis septies mille à Fide alienatos Ecclesiæ conciliauit?

variorum Episcoporum.

Fama postuma Præsulum Antuerpiensium.

Quantum in eo Patronum haberet Societas, manifestum fuit in Louaniensis Collegij fundatione; quam ei dissuadendam quibus nescio rationibus Academia susceperat. Ipsum iuuat audire Torrentium ex iis litteris, quas super hac re dedit Antuerpiæ ad Academicos pridie Nonas Maij, anno sesquimillesimo nonagesimo quarto.

Epistola Episcopi Torrentij

Cùm ab eo tempore, quo primùm instructus litteris Louanij, alias quoque Prouincias accessi, ac tandem diuino fretus auxilio, in patriam reuersus sum incolu-

incolumis; nihil magis desideraui quàm occasionem aliquam dari, quo accepti memor beneficij, de Louanio vicissim benè mereri, atque animi gratitudinem aliquam ostendere possem. Successit res non omnino infeliciter. Quòd enim ex peculio honestè parto supersuit, id erigendo apud Patres Societatis IESV *Philosophiæ Gymnasio cœpi impendere, in magnum Academiæ vestræ, vt mihi visum est, commodum & bonum; nihil cuipiam detrahens, sed seriò dans operam, vt toti corpori benè esset. Nam cùm de Republicâ in vniuersum agitur, non quod singulis, sed quod in vniuersum profuturum sit omnibus, considerari consueuit. Accidit tamen, vti plerumque fit in naturali quadam hominum ad dissentiendum inclinatione, vt nonnulli ex Facultate Artium, quam vocant, acriter se opponerent. dico nonnullos, quia mandatum de sè opponendo legitimè conceptum nullum hactenus vidi; sed epistolam tantùm, quâ me à proposito deterrere, & aliò inclinare conati sunt. ad quam tum etsi modestissimè, & (vt puto) non imprudenter respondi; illi tamen pergunt obsistere, & nescio quid moliri, vt auctoritate Regis eiusque Concilij impeditus, à sententiâ discedam. Quod vt liberè dicam, nullo vmquam modo impetrabitur. Nemo enim quid cui conferam mihi præscribat, rerum mearum qui sim dominus. Sed efficient fortassè illi suâ ingratitudine aliò me conuertam; quod tamen non facilè neque temerè fiet. Nam Louanium amo. Liberum credo erit sanctæ Societatis nominis* IESV *hominibus benefacere, & apud eos nouum Philosophiæ seu Gymnasium seu Seminarium erigere: quò tametsi nemo, nisi Societati iam addictus, accesserit, satis inde magnum commodum toti orbi Christiano accedet, & præsertim Prouinciis nostris Belgicis; quod quotidianâ experientiâ iam sentimus, & quasi manu tangimus. Quæ ergo ista inuidia est, vt tanti boni fructum non percipiant etiam alij, qui ad Patres discendæ Philosophiæ caussâ confluere & ipsi volunt? Deum testor, quòd si aliud occurrisset consilium, quo Academiæ prodesse plus potuissem, secutus id fuissem. Verùm sæpè & multum cogitanti nullum occurrit. Alioqui, non obstantibus quibuscumque Artium Facultatis priuilegiis, docere possunt prædicti Patres intra septa suorum Collegiorum, quidquid placuerit, Instituto Ordinis sui non contrarium. An fortè sacram Theologiam docentes Louanij à Philosophiâ arcentur? Quis ergo horum sese opponentium finis? nempe vt magnâ cum inuidiâ nihil proficiant. vbi si vnà mecum ornandæ atque illustrandæ isti Academiæ incumbere velint, Pædagogiis etiam suis profuturum sit plurimùm. Quidquid sit, Viri amplissimi, ab æquitate vestrâ impetratum cupio, vt, quoniam Magistratus atque adeò ciuitas ista tota meum consilium laudat atque approbat, atque, vt pergam in proposito, me rogat, vestram quoque sententiam mihi declarare ne grauemini; idque eo ardentiùs peto, quòd ex quorumdam litteris intellexerim, non solùm Artium quam vocant Facultati propositum nostrum displicere, verùm aliis quoque Professoribus primariis. Quod tametsi ita esset, ægrè tamen desisterem; displiceret tamen vehementer. Durum est enim homini ingenuo inuitis atque ingratis benefacere: ego tamen nullam, nisi à solo Deo, vel gratiam vel mercedem exspecto; cuius etiam clementiæ, quantum possum, precibus vos commendans, vel tribus tantùm verbis ad epistolam hanc meam responsum exspecto.*

ad Academiam Louaniensem.

Hactenus Torrentius. in cuius erga nos beneuolentiam successisse videntur, qui succesſere in Mitram, Ioannes Miræus, & Ioannes Malderus: quorum hic à Louanienſi Doctorum cathedrâ ad Antuerpienſem

Præsulum translatus, Societatem nostram perpetuò duorum ac viginti annorum spatio paternum in morem adamauit. Diutiùs etiam Iacobus à Castro Episcopus Ruræmundanus, quem tamen virum ex eâdem Academiâ nobis aduersaturum timor erat, & quorumdam non beneuolentium exspectatio. At ille cognitâ semel perspectâque Societate vsus est per viginti septem continuos annos, cùm in ciuitate, tum foris, ex eâque perpetuum sibi Confessarium voluit (quod solenne habent Episcoporum plerique) neque magnum aliquod negotium sine Patrum consilio sententiâque tractauit. Vir ipse & longâ adeò experientiâ clarus, & eâ doctrinâ quam olim Louanienſis Vniuersitas venerata fuerat, pro suâ tamen modestiâ & Societatis æstimatione frequens, etiam extremâ ætate, & pedes ad Collegium accessit, aut controuersiam Theologicam aut grauioris rei aliquid cum nostris communicaturus. De Siluaducensium Episcopo Gisberto Masio, cui summa eloquentia Ciceronis Belgici cognomentum peperit, dubitare neminem sinunt quæ de istius Collegij originibus commemorata sunt in loco. Quoties Masius colloquiis priuatis, quoties publicis pro concione sermonibus, nostrum Institutum, munia, vitam, moresque ad ruborem Patrum, ad æmulorum dolorem, deprædicauit? Quo die Ignatij in Beatorum album relati solennia Societas celebrabat, ipse peracto splendidè Sacrificio in cathedram ascendens, ad pulcherrimam audientium coronam pro suâ facundiâ adeò magnificè de Beati Patris deque Sociorum laudibus verba fecit, vt impatiens tanti præconis inuidia nonnullos in ipsummet concitarit Antistitem, ausos de superiore loco carpere, quæ ille dixerat, argumentisque refellere: quibus mox facti pœnitentibus haud grauatè vir mitissimus condonauit iniuriam. Nec à Masij vestigiis successor Soesius, supremi Parlamenti Mechlinienſis antè Senator, desciuit, egregius & ipse nostri Ordinis æstimator. At Remigius Druitius Brugensium Episcopus Societatem quanti faceret, non obscurè prodidit, cùm in summis Reip. angustiis, negante Magistratu parem se alendo Societatis Collegio, respondit se potiùs quàm Collegium vrbe cessurum. Druitium adiuuabat Iacobus Pamelius tum Canonicus, ac deinde Audomarensium designatus Antistes, prorsus vt ille Collegij Rectorem, hic Procuratorem agere viderentur. Eadem Rodouanij erga nos studia fuere. Mathias verò Lamberti, qui medius inter Rodouanium Druitiumque Infulas gessit, morti iam proximus, quando subluccente alterius vitæ radio clariùs apparet rerum color, Sacerdotem nostrum ad sese euocauit, cui omnes anteactæ vitæ noxas aperuit, perpetuamque Societati, quam adhuc malè cognitam habuisse fatebatur, eleëmosynam donauit. Eadem propè Caroli Masij Gandauensium Antistitis sub extrema vitæ tempora vox fuit, quâ dolentis animi sensum exprimebat de tam serò cognitâ amatâque Societate. Idem & voto multis audientibus semet obstrinxit, si ex morbo conualescceret, dotandæ in eâ vrbe Societatis. Iam Martini Rithouij, Petri Simonis, Antonij Hennin, Georgij Chamberlaini, Iprensium Episcoporum, quàm præclara de nobis fuerit existimatio, beneficia quæ contulere testantur. Præsulum plures quamuis promptum habeam dicere, abstineo, ne tam multo-

multorum commemoratione numerum videar exhaurire voluisse. Viuentium quoque modestia non exspectat laudes; quas si nos nunc prætermittimus, inueniet tractabitque posteritas.

Nunc Abbatum ex maximo numero vnius dumtaxat sententiam, quasi ad specimen, proferamus. Ludouicus Blosius, vir maximi nominis, quid de nobis sentiret ipse, quid alios sentire vellet, sæpè quidem, sed tum præcipuè declarauit, cùm ad Viglium Zuichemum, Regij Senatus Præsidem, huiusmodi litteras aliquando dedit. *Abbatum testimonia.*

Domine, cùm nuperrimè tecum prænderem in tuis ædibus, de hominibus Societatis IESV *mentio incidit, vt nosti, longo deinde ducta sermone. Cupiebam sanè tecum seorsim de iis loqui, clariusque quid sentirem exponere; sed quia nullam id agendi idoneam opportunitatem nactus sum, mihi nunc ad te de totâ eâ re scribendum esse iudicaui. Domine, magna mihi pridem cum M. Adriano Scholasticorum Societatis* IESV *Louanij Præposito, aliisque ex eâdem Societate, familiaritas intercedit. Vnde eumdem M. Adrianum verum Dei famulum & amicum iudico. Illud vero liquidò constat, eam Societatem, veluti postremum sacrorum hominum Ordinem, ad multorum salutem in Ecclesiâ diuinitus his temporibus excitatam: licet plerique, non è vulgo solùm, sed sacri quoque homines, atque adeò Religiosi, aut de eorum existimatione detrahant, aut parum sanè eorum causâ velint. Magna quidem certè & illustria per eos in Hispaniâ, Lusitaniâ, Italiâ, Indiis, atque alibi terrarum patrantur à Deo. Perhonorificè de iis mecum egit Nuntius Apostolicus, cùm Hallas eum salutatum venissem, magnique eos se facere ostendit, iisque vt familiariter vterer hortatus est. Nec obscurus est fructus, quem hactenus Louanij ediderunt. Quod pleniùs testificari potest Cancellarius Doctor Ruardus, summâ vir prudentiâ & religione & fide. Quidam tamen aut veri ignorantiâ, aut animi maleuolentiâ, quod ab illis rectè fit & salutariter, in diuersum interpretantur. Sed consueuerunt videlicet res istiusmodi esse principio ad multos inuidiosæ; quod & S. Francisci ac S. Dominici Familiæ legimus euenisse. Illud verò bonis ac prudentibus probari vnicè debet, quod non vt ceteri, anno vno exacto, sed septimo demum aut octauo pòst, publicè profitentur: quæ res, multa quæ timeri possent, auertit incommoda. Quod ad priuilegia attinet, quibus eos Pontifex ornauit, sunt illa omnino isti Vocationi necessaria. Quamquam verò ea ampliora sint illis, quæ antiquis Pontificum legibus, ceteris Ordinibus collata sunt; non sunt tamen aut publicæ Ecclesiæ quieti, aut rectæ disciplinæ contraria: sed potiùs, si res suis momentis rectè expendatur, & virtuti, & animorum vtilitati, & communi bono maximè consentanea. Bini iam Pontifices, sibi inuicem in summam illam dignitatem succedentes, hanc Societatem, maturâ habitâ deliberatione, confirmarunt: Principes verò Christiani plerique benignissimum iampridem in eos animum accepere. Quos sanè viros vt dignitate ac iudicio præstantes, ita cuncta consilio gerentes, qui tantâ in re nihil vidisse existimet, næ eum à rectâ ratione lapsum iudicem. Vtinam vt in ceteris orbis Christiani Prouinciis, ita in nostro quoque Belgio aliqua eorum Collegia instituantur! Id verò & ad Dei cultum propagandum, & ad animarum salutem fulciendam, confiderem vim habiturum esse longè maximam. Sed vereor vt ne hoc Dei immortalis munere necdùm digni simus. Domine, si res ita ferret, vt eorum apud Cæsarem, aut Reginam, aut certè in Concilio caussa agitaretur,* *Epistola Abbatis Blosij.*

rem tu quidem, vti ego existimo, Deo gratam facies, si quàm minimè eis aduersabere. Non debet, qui rectam animi conscientiam curat, acriùs sese huiusmodi conatibus opponere; ne pugnet cum Deo, pro quo se pugnare arbitretur. Non sunt diuina consilia humanis rationibus metienda, quæ omnem excedunt rationem. Hæc te cupio, Domine, prono benignoque animo accipere, quæ vnius veritatis diuinique honoris studio impulsus, scripsi; precorque Deum Optimum Maximum diu te incolumem tueatur. Vale. Bruxellis.

Tuus humilis seruus

Ludouicus Blosius Abbas Lætiensis.

Testimonia Academicorum: Ruardi Tapperi.

Iuuat hoc loco etiam, quid Academici Doctores, iique primæ auctoritatis, senserint, festinanter attingere. Ruardum Tapperum Cancellarium dicere solitum accepimus, cerni oculis atque ipsis quoque tangi manibus, Societatem iugulandis hæreticis, non ferro (quod nobis ipsi faciunt) sed eruditione pietateque Christianâ, diuinitus excitatam. Nobilius quoque testimonium dedit excipiens solennem Adriani professionem, quando inter alia docebat Societatem meritò appellari sanctissimo IESV nomine, non, vt quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli, sed quia Dominum IESVM, eiusque Apostolos, præstantissimo sectatur modo: quippe quæ non vni alicui charitatis officio se dedat, sed planè omnibus, parata quemuis laborem, quodvis discrimen subire, ac vitam ipsam pro diuinâ gloriâ & animarum salute contemnere. Prædicabat deinde paupertatis nostræ præstantiam, quòd Professis non modò nihil in commune possidere, sed ne pro Sacrificiis quidem & aliis ministeriis quidquam accipere fas sit: obedientiam verò commendabat, quòd ad quamcumque profectionem, siue ad Turcas, siue ad Indos, nullo viæ solatio sese deuoueant Professi. Addebat, nihil Catholicæ rei vel conseruandæ, vel vbi collapsa esset restaurandæ, accommodatius excogitari potuisse, quàm teneræ ætatis per catechesin & scholas institutionem. Hinc denique conficiebat, nihil mirum videri, si talia munia profitentibus multi satanæ instinctu exsisterent aduersarij: quamquam se credere, pleroſque non malignitate, sed ignorantiâ peccare; mox, vbi verum resciuerint, studia mutaturos. Tapperum secutus est Adrianus Brouwershauius Theologiæ Doctor, qui post illam (vti suprà memini) in Adrianum excitatam tempestatem, quâ vir innocens, propter candidati vnius fugam insaniente Magistro, in carcerem abreptus est, arguebat parentes Professoresque, filiorum ac discipulorum suorum ad nos accessum iracundè ferentes; testatus, Institutum nostrum prorsus esse Apostolicum, ad collapsam veterem disciplinam in integrum restituendam. Addebat, Patrem Adrianum ac Socios esse raræ virtutis doctrinæque viros; adeoque vel Spiritui sancto resistere, vel certè nostrum vitæ genus ignorare, quiqui nobis aduersarentur. Parentes autem in graui errore versari, quando filios ab hoc vitæ genere absterrerent, quos felices potiùs arbitrari adeò fortunatâ sorte deberent. Datum etiam est grauissimum Societati testimonium ab Academiâ Louaniensi,

Testimonium Academiæ Louaniensis.

quo tempore apud Mariam Reginam ius incolendi Belgij vrgebatur. cùm enim super re tantâ iudicium Academiæ Regina flagitasset, respondere Doctores, *Institutum Societatis pium & sanctum esse, & nihil in eius priui-*

priuilegiis, bullis, moribus & conuersatione inueniri, quod non expediens & vtile sit toti Ecclesiæ, ac potissimùm Germaniæ Inferiori: Patres quoque nostros, magno adhuc fructu, & optimo vitæ exemplo, inter CHRISTI *fideles fuisse versatos.*

Testimonia Religiosorum.

Restant ex sacratis Deo viris Ordines Religiosi, quorum in Belgio exstat frequens & amplum de Societate iudicium. Non enim, vt quidam putant, & stolidissimus aliquis Batauorum famoso nuper libello calumniatus est, exosam illam habent, aut habere possunt; quippe ex cuius disciplinâ eorum non pauci hac ætate prodierint; sed amore & laudibus prosequuntur; tametsi singularium quandoque personarum zelus imprudentior occasionem hostibus dedit, sinistrè de mutuo inter nos affectu suspicandi. Sed amentia est paucorum culpâ damnare vniuersos; quasi totum corpus vitiosum sit, si qua pars digiti laboret. Ipris certè quatuor Mendicantium Ordines in commune sanxerunt, ne cui suorum impunè Societatem verbis obterere liceret. Pipinus quoque ex Dominicanâ Familiâ vir magnus, & Archiepiscopi Mechlinienſis Granuellani Vicarius, cùm suorum aliquos perperàm imbutos audisset non optimè de Societate loqui; Et nos, inquit, viuamus Socij IESV, neque illis Patribus obtrectemus, quorum vestigiis insistere nobis erit vtique glorioſius. Et hæc quidem Ecclesiæ Principum ac Sacerdotum testimonia fuere, quibus nihilo inferiora Principum sæculi ac Magistratuum possidemus.

Testimonia Principum sæcularium:

Philippi Secundi Regis:

Quis Philippi Regis eo nomine Secundi, cui tot Regna per tot annos prudentissimè gubernata dedêre nomen Sapientis, non solùm honestissima iudicia, sed & tanto digna Rege erga nos merita ignorat? nam quòd initio difficiliùs tardiusque Societatem in Belgium admisit, in hoc quoque fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, & parentis sui Caroli Imperatoris atque amitæ Mariæ Reginæ quâ nescio sinistrâ opinione, à maleuolis ingeneratâ, præoccupatorum præiudicio mouebatur; &, quod erat caput, deterrebatur magnorum virorum consiliis, dissuadentium in tantâ veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At vbi Petrus Ribadeneira, præter Ignatij litteras, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitias repræsentauit, quibus ille præstantissimus Imperator testabatur Sociorum sese operam ad exstirpandas hæreses in primis vtilem in suâ Germaniâ expertum, haud dubiè talem & in Belgio futuram; continuò Philippus Rex in vitam ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque omnia comperiens, eum in Patres accepit animum, quem, me tacente, tot Collegiorum fundamina loquuntur. Promouit hanc Regis beneuolentiam Dux Parmensis, hausto à matre Margaretâ Austriacâ in nos amore, quem eximium semperque crescentem exercere numquam destitit. Præter alia id Regi auctor fuit, magnis vt vrbibus imponerentur Patres, testatus ad retinendos in Regis fide Belgas Societatis Collegia plus quàm castella valitura. Itaque & Traiecto ad Mosam & Ipris Flandrorum recuperatis, cùm in pœnam arces præsidiarias imperare posset, eas se dixit in Societatis IESV domicilia commutare. At Ernesti Archiducis quanta erant futura de nobis merita, si non mors immatura

Alexandri Ducis Parmensis:

Alberti & Isabellæ Archiducum.

tura inuidisset! Parentem in illo Societas amisit, sed recepit in Alberto: cui Principi, eiusque coniugi Sereniſſimæ Isabellæ, quanto in pretio & amore fuerit Societas, haud facilè dixerim. Illorum fauore in eam molem Prouincia Belgica iam surrexerat, vt magnitudine suâ quodammodò laboraret. De partiendâ agitabatur: quo tempore Leopoldus Austriacus Archidux, noſtris lætus incrementis, ad Albertum litteras dedit, quarum aliqua pars hæc erat: *Magnam animo voluptatem capio, cùm ex optimis viris intelligo, tantum in dies iuuentutis & ingeniorum delectum ad* CHRISTI *ſigna ſub huius Societatis auſpiciis in Belgio veſtro conuolare, vt vna Tirocinij domus tot ſacræ militiæ contubernalibus minimè ſufficiat.* Deinde Societatem obnixè commendans, inter cauſſas hanc quoque ponit, *quòd cuique ſit exploratiſſimum, ſicubi dicta Societas toto orbe Chriſtiano liberam ſua munia obeundi facultatem adepta eſt, ibidem ſemper Apoſtolicam Fidem miris acceſſionibus amplificatam fuiſſe; contrà verò, eos qui eamdem aut occultis cuniculis ſubruere, aut aperto Marte ſuis finibus exturbare ſunt conati, incomparabili rerum ſuarum, ac præſertim Orthodoxæ Fidei diſpendio, temeritatis ſuæ pœnas luiſſe.* Hæc & plura Leopoldus. Quæ Alberto Principi tantopere probabantur, vt tale de nobis reſponſum daret: *Sanè certum eſt, Societatem illam Eccleſiæ Dei & noſtræ Religioni verè Catholicæ, non laboribus, non vitæ parcendo, prodeſſe quamplurimùm, & eamdem quaquauerſum toto terrarum orbe propagare & reſtaurare. Quapropter æquum eſt, vt eiuſdem Societatis obſequia agnoſcant omnes Principes & populi Catholici. Nos quidem hactenus eâ de cauſsâ Societatem hanc ſingulariter commendatam habuimus, & in poſterum, quidquid ad eius tutelam & incrementa poterimus, libenter impendemus: nec officio noſtro pro viribus vnquam deerimus, dabimusque operam ſedulò, vt eadem Societas Celſitudinis veſtræ tam amicâ & fidâ commendatione, quandocumque ſeſe obtulerit occaſio, perfruatur.* Nec verò magnificentiùs promiſit patrocinium ſuum Albertus, quàm præſtitit. Vt enim Collegiorum pleraque taceam, de Ruræmundano certè ſuſceptâ ſingulari curâ, ad Hermannum Comitem Bergenſem Geldriæ prouinciæ Præfectum ita ſcripſit aliquando: *Negotium illud mihi admodum cordi eſt, ob fructum eximium qui inde diuinâ opitulante gratiâ exſpectatur, ſigillatim ob bonam iuuentutis inſtitutionem hocce tempore tot hæreſibus deprauato: quem fructum non ſolùm Ruræmunda mea, ſed & omnes aliæ ciuitates vicinæ, & in primis Venlona, vtpote proxima maximeque populoſa, participabit.* Iſabella quoque Archidux, Alberto iam vitâ functo, datis ad Ruræmundanum Antiſtitem litteris, *Oculatus es teſtis*, inquit, *magni fructus quem fecerunt & faciunt Patres Societatis.* Sexcenta ſunt, quibus par illud optimorum coniugum ac Principum expreſsêre inexhauſtam benè de nobis merendi voluntatem. Sanè Albertum, Principatus ſui tempore, adeò munificum ſenſimus, vt quas in Societatem Belgicam erogauit eleëmoſynas, centum millium ducatorum pretium æquaſſe, aut etiam ſuperaſſe fateamur. Iam Ferdinandi Principis Cardinalis magna teſtimonia, partim expreſſa litteris ad fratrem Philippum Regem datis, partim habito ad ſuos Proceres ac Tribunos ſermone, non ignota habent Belgæ; & longa nimiùm ſit commemoratio ſectantibus breuitatem. Sed poſt Auſtriacum ſanguinem

Epiſtola Archiducis Leopoldi ad Albertum.

Reſponſum Principis Alberti.

P. Biuerus in Oratione funebri Archiducis Alberti.

Ferdinandi Principis Cardinalis in Societatem beneuolentia.

nem non tacendus Ludouicus Requesenius, quondam Belgij Gubernator; non Fontanus Comes, qui ab Ernesti Archiducis obitu ad Alberti auspicia tenuit Interregnum; non Franciscus Mendoza Admiralius Aragoniæ, qui, Alberto in Hispaniam quærendæ coniugi Isabellæ profecto, armorum gessit præfecturam; non Ambrosius Spinola Marchio, militiæ Regiæ terrâ marique Imperator; non denique alter Marchio Aytonæ, qui, post Isabellam Archiducem mortalibus ereptam, difficillimis Reip. temporibus clauum tenuit, potentissimos fregit hostes, intestinam perfidiam prudentiâ detexit, celeritate superauit: quibus rebus tam breuî gestis, meritò apud Belgas seruatæ patriæ decus & immortale nomen inuenit. Hi tales viri amorem Societatis palàm professi, de eâ & loquebantur pro suo animi sensu magnificè, & plurimum habebant honoris; & quidquid poterant beneficiorum, studiosè conferebant. Et Marchionis quidem Aytonæ animus erga Patres nostros sese in castris præcipuè prodidit. Capto Schenckiano, in nosocomium ingredi parantem monebat Sacerdos noster & loci angustias esse, & graueolentiam periculosam; adeoque dissuadebat ingressum: cui ille, Nihilo, inquit, meliorem me duco Societatis Patre; tu quò intrare non times, cur ego timeam? Sub belli tempora non priùs de milite, quàm de secuturis militem Patribus cogitabat, prosperum sibi Martem promittens, si à diuinorum curâ auspicaretur. *Marchionis Aytonæ.*

Quòd si nunc ad Togam conuertar, non deerunt præclara iudicia, quæ vel Arcanus Regis Senatus, vel magnum, quod vocant, Parlamentum, vel singula Prouinciarum Concilia, vel denique vrbium Magistratus tulere. Vnius mihi sufficere possit auctoritas Gulielmi Pamelij Præsidis: quem, cum Parmensi Duce, in ornandam quà fauore quà munere Societatem conspirasse diceres. adeò de nobis benè merendi assiduo studio & quadam velut contentione certabant, nisi quòd Dux, vti plus poterat, ita plus merebatur. Percrebuerat Gandaui nescio quæ aut vnde nata opinio, periculum esse ne Claudius Generalis è Missione Gandauensi euocaret Patres. Perculit scilicet is nuntius Senatores, & omnium studia ad occurrendum excitauit. Itaque datis communi nomine litteris, obnixè Claudium orauere *per* IESV CHRISTI *sanguinem* (ipsorum hæc verba sunt) *ne Societatis Missionem reuocari pateretur; sed contrà, iuberet eam confirmari, ad emolumentum spirituale bonorumque ciuium consolationem.* Fatebantur enim, *Patres ad se missos magno totius ciuitatis commodo ita desudare in conuellendâ hæreticorum prauitate, ac Catholicæ rei dignitate restituendâ, vt Ecclesia Dei magnum in dies sentiret incrementum.* Quid illa variorum Magistratuum publicis expressa litteris testimonia? *Notum facimus, Societatis Patres in hac nostrâ ciuitate singulari zelo, pietate, doctrinâ ac modestiâ iuuentutem excolere, nec minùs ad omnem virtutem atque honestatem quàm ad eruditionem informare.* Et alibi: *Testamur, hanc vrbem hominum Societatis industriâ ex merâ nocte, in quâ ipsi eam deprehenderant, in lucem reuocatam.* Item alibi: *Fatemur, Patres Societatis* IESV *ad instaurandam hîc Orthodoxam & Catholicam Fidem, ad acuendam pietatem, ad promouenda litterarum studia, ad bonos & Christianos mores inducendos, magno vsui adeoque necessarios fuisse.* Id genus multa nostris in ma- *Testimonia Togatorum.* *variorum Magistratuum,*

nibus versantur; quæ proferre omnia minimè opportunum festinanti: de vrbe tamen Siluaducensi, vnde iam diu cum ipsâ Religione exsulamus, hoc nominatim dicere non prætermittam. Pactis cum Batauo legibus deditionis, Senatus, vt erat egregiè Catholicus, in curiam conuenit pridie quàm victor hostis intraret, interque mutuos complexus ac lacrymas vltrò abiit Magistratu: pro actu tamen postremo statuit, vt ad Societatis Collegium pergerent vterque Consul, & primarius Senator, acturi amplissimis verbis publico vrbis nomine solennes gratias de obsequio ciuibus quoad licuerat impenso. nimirum hæc vna illos cura solicitos habebat extremo illo publicæ calamitatis tempore, cetera securos.

Litteratorum.

Te quoque, magne Lipsi, & litteratorum prime, in testium meorum numero ponere non grauabor. Fatetur is de se, posteaquam Humanioribus studiis ipsâque Philosophiâ imbutus esset à nostris, etiam Societati dare nomen voluisse, atque omnino fuisse daturum, si cum bonâ parentum gratiâ licuisset; per quos tametsi impeditus fuit, quo minùs amplecteretur probatissimum sibi vitæ nostræ genus, non cessauit tamen vmquam deprædicare verbis, & omni honoris significatione venerari.

Hæreticorum.

Hactenus à laudatis viris laudata Societas. quidni & ab ipsis Caluino-Batauis arcessamus aliquid laudis? nec enim vlla virtutis certior est, quàm ab hoste commendatio. Verùm quæ laus ab hæreticis speranda, quibus iuratum, probris & maledictis incessere Societatem, eamdemque, si possint, funditus euertere? At enim hæc ipsa nostra laus est, quâ præcipuè gloriamur; hunc honorem maximum ducimus, ab hæresi mendaciis traduci, proscindi conuitiis, ad carceres, ad tormenta, ad necem quæri. Beza secundus à Caluino Geneuensis Ecclesiæ fundator, auditus est aliquando dicere, tum demum se ac suos Gallià potituros, vbi Reginam matrem cum filio Rege (is Carolus Nonus fuit) omnique Regiâ prole, iugulassent. Dictum nefarium, & in ipso auctore iugulandum; sed interea Valesiano sanguini honorificum, in quo vno Catholicæ Religionis columen versari hostis ipse fateretur. Nostrorum Caluino-Batauorum haud absimilis est philosophandi ratio: stantibus in Belgio Iesuitis stare non potest hæresis, nedum dominari; proinde illi iugulandi. Ferox illa quidem & barbara argumentatio, nobis interim glorioſa. Quis Batauicæ gentis odia in Hispanos ignorat? plusquam Vatiniana sunt. ac nihilominùs profitentur hæretici malle se quotquot Belgium habet Hispanos, quàm bis senos dumtaxat Iesuitas. adeò præ tot armatorum eorumque Hispanorum millibus tam paucorum inermium Iesuitarum terror, & ex terrore odium, hæreticos animos occupauit. Quid? illud parùmne Societati honorificum, quòd Religionem Catholicam sæpè quidem Romanam, sæpiùs tamen Iesuiticam appellent? probrum nobis dicere se putant, & præconium dicunt; quale si nobis tribuamus ipsi, meritò intolerabilis arrogantiæ arguamur. Finis sit; nec enim ostentationis testimonia quærimus, sed necessitatis: quantum scilicet satis est ad Ordinis nostri famam, quâ præcipuè pendet quæstus animarum. Itaque nemo sapiens hanc scriptionem, fastum nostrum superbiamque

Costerus in refutatione iudicij Hollandici aduersus Pannium.

Costerus ibidem.

biamque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quin stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensa Numinis, neque nos animorum nostrorum conscientia condemnet.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum sæcularium ludorum actus (vltimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgicæ nostræ obtigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut vrbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tamdiu detinuit, absque missilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hæc pauca è litterario penu deprompta subiicimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

Eucharistica PHILIPPO IV. *Hispaniarum Indiarumq; Regi, & vniuersæ* DOMVI AVSTRIACÆ *pro defensâ Religione, & admissâ in Belgium Societate.*

SI beneficia conferentis animus, magis quàm res ipsæ, ponderandus est; & nonnumquam summâ nos deuinctos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituere orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referre (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari fauore in Belgium admisissent, tuque in hodiernum diem magno patrocinio tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium cùm tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus gratæ mentis significationibus à me explicari posset, vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo; planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis efferam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacorum pietate, & Christianæ Religionis conseruandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt gene-

Austriacorum summa laus, defendere & promouere Catholicam Religionem:

generis claritate, potentiæ magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, vt nemo vnus sibi proprias existimare possit. At verò eâ gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, vt vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, vt propriam singulis relinquant: neque in huius sese laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est eximium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verùm etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Domum profecta sunt, hodieque proficiscuntur.

inde omnis eorum felicitas & magnitudo.

Rudolphus Primus Imperium acquisiuit Religione,

& Ferdinandus II.

Rudolpho I. (vt antiqua Austriacorum decora recenseamus) quid aliud Imperium peperit, quàm veræ cultus Religionis? quid aliud tot deinde nepotibus tradidit, vt iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper erepto, at cuius virtutis species in animis etiamnum viuit, viuetque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primùm, quid deinde seruauit aduersus tot inimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis! religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetitus? quot frustrà impetitus? Quid autem dico frustrà? crescit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus auferendum, sed nouis semper victoriarum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterire, quod tamen celebrari maximè dignum, quàm singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando caussam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam molientes, suâ pietate fregerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vmquam poterat. Educebat initâ conspiratione Ottomannicas Gabor Bethlinus, Protestantium copias Iagerendorfius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Caluinianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ; in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsuico-Halberstadiensis aliam, aliam Mansfeldius trahebat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltrò deuouebat, admirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquiens, morte possim promouere Catholicam Religionem, oro Deum vt publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vitæ quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnius vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ numquam abest, augustiùs notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione, (quod merebantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valsteinius, in

qui & mirabiliter retinuit aduersus tot hostes:

aduersus Palatinum aliosque coniuratos,

vnius

vnius Domus ſemper piæ, ſemper inuictæ, excidium machinati? Et quidem victoriis iam feroces Cæſarianis inſultabant; cùm ecce tibi inſperata ex clade ſalus Auſtriacis, hoſtibus in victoriâ principium ruinæ. Cæſus eſt, quâ manu neſcio (eâ arbitror, quæ pietatem ſemper protegit) ille graſſator, victorque laurum ſuo ſanguine cruentauit, Auſtriacam purpuram reddidit illuſtriorem. Nec meliori vſus eſt fortunâ, quem in Mechleburgi Fridlandiæque Ducem Cæſar elegerat; nimia verò ambitio in peruerſa conſilia pellexerat: eâdem die ſanguini ſuo immerſus iacuit, quâ Cæſarem ſolio exturbare ſe poſſe crediderat. Tam atroci ſemel iterumque perfunctus tempeſtate Ferdinandus, nouâ deinceps ſerenitatis luce reſplenduit, magnisque auctus victorijs Romanum Imperium filio ſuo, iiſdem quibus ipſe tenuerat artibus, pietate, inquam, cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum ſuarum fructum in terris ſanè vberrimum Auguſtiſſimus parens tuus, Ferdinande Cæſar, quòd te ſpectarit Sceptri ſucceſſorem; habetque in cælis nunc etiam vberiorem. Tu verò perge quàm ſimillimus imperare, & (quod facis) hæreticorum perſequi reliquias, memor eius quod ad Norlingam fuſurus perduelles ſapientiſſimè pronuntiare auditus es, Religionem Catholicam non tui modò, ſed Regnorum omnium eſſe fundamentum. Quam ſententiam te dignam, haud abſimili excepit qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgarum columen, cùm à belli Ducibus interrogatus quid ita ſecurus animi & fiduciæ plenus in prælij pericula ſe inferret? haud animosè magis quàm piè reſpondit, quia res agitur Catholicæ Religionis. O præclaram vtriuſque Ferdinandi vocem, quæ ſatis ipſa per ſe loquitur, cuiuſnam ſanguinis fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipſos Cæſares ſentire videat, atque ita ſentire, vt iniuriam ſibi nominiſque ſuo, ſi quis aliter iudicet, inferri grauiſſimam interpretentur? Nam quid ego hîc Albertum proferam, Archiducem noſtrum, cui eximia pietas Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum ſcimus Imperium: quorſum amabo te? quâ rurſus de cauſsâ non ſuſcepit? Auſtriaca pietas, vt offerretur, meruerat; eadem, vt repudiaret, perſuaſit, exemplo hactenus tam inuſitato, vt iure quis ambigat, Albertóne ſit glorioſius reiecisſe oblatum, an Carolo V. ſuſceptum geſtumque abdicaſſe. Sed habeat hic laudem ſuam, habeat & ille; quâ certè maiori vterque dignus eſt quàm vt nos conſtituere valeamus: atque illud interim conficiamus, non aliâ manu, quàm Religionis, Auſtriaco vertici vel oblatam vel impoſitam fuiſſe Romani Imperij coronam. Quid Burgundiæ inſignia, Hiſpaniæque ſceptrum, atque in hoc vno alia innumera, quid tandem in Auſtriacam Domum deportauit? Maximiliani I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Mariâ Caroli Pugnacis filiâ, paternarum ditionum vnicâ herede. Philippus I. dignus habitus eſt cui Caſtellæ Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Aragones regnaturus, niſi ante Ferdinandum ſocerum immaturè moreretur. De Carolo V. Philippi filio quid dicam? vnum fuiſſe illum velut cælo miſſum, qui Religionem acerrimè propugnans, paterni aui Imperium maternis iungeret Regnis? At iſtud minimè nouum eſt Auſtriacæ

aduerſus Suecum,

aduerſus Fridlandum:

& filio tradidit.

Præclara vox Ferdinandi III.

& Ferdinandi Infantis Cardinalis.

Albertus Pius Belgarũ Princeps Imperium bis oblatũ bis repudiauit.

Auſtriaci Burgundiam meruerunt Religione,

& Regnum Hiſpaniæ,

ſtriacæ potentiæ incrementum. Dicámne, ab vno illo in Europâ atque Africâ tot Duces, Principes, Reges ſuperatos, captos? dicam Prouincias vel adiectas Auſtriacorum ditioni vel reſtitutas? Eſt ingens illa quidem, & vix maximis Imperatoribus conceſſa gloria, ſed tamen infra Caroli fortunam. Debebatur eius virtuti ac Religionis propagandæ ſtudio America nouus Orbis: hîc prouincias formauit nouas, hîc noua Regna conſtituit, noua Imperia comparauit; vt non immeritò grauiſſimi auctores Orbem illum indigitent Carolinum. Tantæ tamque latè diffuſæ dominationi aliquid adijci poſſe exiſtimabimus? Si quò vlteriùs progrediatur habeat Auſtriaca pietas, habet profectò diuina largitas quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque glorioſæ memoriæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Regnorum hereditatem quantopere amplificauit ſolius merito Religionis, ſolius fructu pietatis? Taceo Mauritaniæ, Æthiopiæ, Arabiæ, Perſidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque; nihil de aureâ Cherſoneſo loquor; prætereo inſulas innumerabiles: Regna ſanè, quo nihil dici poteſt magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta tria vel tributaria ſuſcepit vel penitus ſubacta: &, quod eſt caput, nobiliſsima acceſsit Luſitania. quo vno in Regno aditum eſt quidquid tot bellis per quingentos propemodum annos inuictus Luſitanorum animus & arma pepererant. Hæc tanta tamque auguſta illius Domus incrementa ex vno Religionis tuendæ propagandæque ſtudio proueniſſe qui videat, quis non ex animo gratuletur? quis illud non diuinum planè exiſtimet, maiusque quàm vt à ſe dignè ſperet poſſe deprædicari? Habuerunt quidem fortitudinem Auſtriaci Principes, habuerunt prudentiam militarem, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & magna ſuſcipere, & glorioſa peragere potuerunt; ſed illas ipſas non aliunde ſibi veniſſe quàm ex pietate, bonorum omnium perenni ſcaturigine, fatentur. Quæ illorum pietas quàm ſe longè lateque proferat, & quantum illi debeat orbis Chriſtianus, quamquam diximus antè nonnulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi poteſt; intelligere tamen penitiùs qui volet, relegat ille Auſtriaci ſanguinis primordia, & orbis vniuerſi ſpatia peruagetur; reperiet profectò vbique gentium, vbique terrarum ampliſsima huius Familiæ merita. Iam tum olim Carolo V. imperante, ſolum Mexicanum (quod vnum eſt ex octo & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monaſteria. quot nunc acceſsiſſe credimus, vtroque tranſmarino tractu qui Auſtriaco pateret Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot conſtituta Canonicorum Collegia? vt de ſcholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodochiis, pauperum receptaculis, infantium domibus, nihil loquar; in ſolâ Occidentis Indiâ ſacrorum Præſulum fundata Sacerdotia ampliſsima ditiſsimaque omnino quadraginta, ſatis luculentum exhibere mihi videntur Catholicæ Auſtriacæque pietatis teſtimonium. Quid ſi iam eorum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ cauſsâ ex omni Ordine deſtinantur; ſi eorum, qui poſtquam aduenerunt copioſè illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vmquam eloquentia referendæ gratiæ par erit? Fuit cùm è Sociis amplius centum vnâ claſſe

& nouum Orbem,

& Luſitaniam Indiasque.

Exempla Auſtriacæ pietatis.

Quot Epiſcopatus, Monaſteria, &c. fundarint.

tranſmit-

transmitti; fuit, cùm amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippe Rex, vno anno in hunc vsum numerari iuberes. At quantulum istud est ad ea quæ in alios quotannis Religiosos Ordines, in alios per vniuersam illam plagam Euangelij disseminatores liberalissimè profundis? ad quadringenta ducatorum millia in sacræ Legis præcones, ad Philippinas, quæ pars nec maxima est nec præcipua, transuehendos, iamdudum est quod suppeditasti. Sentis nimirum, sentis id ipsum, Rex Catholice, quod Philippum Prudentem, auum tuum & sensisse, & de ingenitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus respondisse accepimus, nullos sumptus in Christiano proferendo nomine vel graues censeri debere, vel vanos; neque Indiarum tantùm, sed & Hispaniæ thesauros vel in vnius aræ, vel in vnius hominis Christiani conseruationem benè ac prudenter effundi. Dictum herculè Regium, Catholicum, Austriacum, & quod omnem fauorem gratique animi testificationem ab hominibus, ac pænè dixerim à Deo, extorqueat! quod quàm non verbis tantùm, sed & auito exemplo reipsâ præstes, cùm earumdem insularum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per idoneos Sacerdotes procurandâ salute satis superque declaras. Et quoniam aliena Regna nominauimus; si remota illa relinquentes, ad Europam nostram conuertamur, quid magis Austriacam Catholicorum Regum commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam an Ecclesiæ hostes vi auroque sustentata in Germaniâ bella? tot instituta Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuersas Prouincias Collegia, Seminaria, Cœnobia? Non ego hîc singula recensebo, ac ne de Hispaniis quidem agam; peruulgata iam illa sunt, & me Belgium meum iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & studium expressisse adhuc videntur Reges Catholici, memores, & genus se inde ducere, nec ignari nullum se Belgis suis maius præstare posse beneficium, quàm seruatæ Religionis. Quid enim? præter veteres Antistitum sedes nouæ quatuordecim erectæ fundataque: recepta continuò promulgataque per Belgium, contempto rebellionis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Religiosis ex omni gente Familiis, atque huic etiam minimæ Societati nostræ domicilia, an non satis loquuntur nihil prætermissum quod ad Belgarum animos in auitâ veraque fide retinendos pertineret? Iam ad coërcendam delendamque hæreseos prauitatem, qui sumptus, qui labor magnus visus est per hæc bella, quæ, nisi Religionis caussa ageretur, teste Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla essent in Belgio? centum & octoginta auri milliones ante annum huius sæculi sextum decimum in bello Belgico, verius dicam Catholico, consumptos scribebat ipse ad Paulum V. Papam Philippus III. pientissimus idemque fortunatissimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impensas iam inde in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuersas Indiarum diuitias prodigere, Hispaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis non resistere, Religionem non defendere non potes. Atque hoc est votum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie Deo facere intelleximus: hoc est quod, obstupescentibus quotquot è sacris

Quantum pecuniarum Rex expendat, vt Euangelij lux ad barbaros deferatur.

Præclara vox Philippi II.

Quantoperè Reges Austriaco-Catholici Religionem promouerint in Europâ,

præsertim in Belgio.

Eo fine quatuordecim noui Episcopatus erecti,

& bella in hæreticos gesta,

maximo argenti & sanguinis impendio.

cris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiuimus, cùm intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra omne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis vsum petentibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce pendentis simulacrum prouolutus, in hanc vocem erupit: *Ego verò diuinam Maiestatem tuam oro quæsoque, Rex omnium Deus, hanc vt mihi mentem perpetuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint, vspiam dici me aut esse dominum acquiescam.* Itàne verò, Philippe? adeóne parum politicis documentis es imbutus? adeóne nominis oblitus tui, quo te Prudentem omnes appellant, vt, negatâ, quam vocant, conscientiæ libertate, malis amittere, quàm concessâ seruare nobilissimas Prouincias, partem magnam Regij patrimonij, & (si absque inuidiâ licet dicere) pulcherrimam coronæ tuæ gemmam? Fuit enimuerò, fuit altior tibi mens, & supra sæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter probabat, nisi quà erant & Christianæ; non tam solicita, ne quid detrimenti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina sapientia, quæ multis saluti fuit, verè sapientem te fecit; eadem (vti paulò anteà vidimus) fecit fortunatum: quæ quamdiu in posteris erit tuis (erit autem in omne tempus, si modò ex duorum qui te secuti sunt Regum constantiâ liceat de vniuersâ posteritate augurari) stabit Domus & potentia Austriaca; nec stabit modò, sed quotidie seipsâ maior dabit publicum orbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certissimum esse præmium Religionis.

Strada de Bello Belg. Decade 1. lib. 4. *Præclara vox Philippi II.*

Nunc ad cursum suum, vnde abrepta est, reuocetur oratio; illudque fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auro hactenus, non armis, non sanguini esse parsum in oppugnandâ hæresi, monstroque illo tot capitum in suis Batauiæ paludibus obtruncando: adhibita esse hactenus adhiberique consilia non salutaria minùs, quàm potentia, ad Belgarum populos in auitâ fide, hoc est, in vnicâ ad salutem viâ retinendos. Quæ omnia licet eiusmodi sint Austriacæ pietatis argumenta, vt meritò ea omnes suspiciant & admirentur, nemo dignè eloqui se posse confidat; illud tandem quî satis efferam, & quoniam omnino tacere non possumus, quibus grati animi significationibus commemorabo, quòd in Belgarum procurandâ salute Sodalibus nostris vti voluerit administris? fatetur enim in Hispaniis, fatetur in Italiâ, Siciliâ, Germaniâ, aliisque regionibus plurimum se debere Austriacis Regibus Imperatoribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui facultatem nostræ hîc explicandæ industriæ non aliis secundùm Deum referimus acceptam; agnoscimus eò plus Catholicis nos Regibus Principibusque debere, quò & ipsi de Belgio in veræ Fidei cultu conseruando plus laborare visi sunt, & præcipuo nos ob eam caussam studio admiserunt, susceperunt, sustentarunt. Quo non obsequij debito sibi Societatem obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fructu, quem è Societate passim per Belgium decerpi videbat, anno præteriti sæculi octogesimo quarto non tantùm insigni eam encomio exornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Domos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmensi, quem ge-

Eo fine admissa in Belgium Societas,

minæ

minæ pietatis, hinc Auſtriacæ, illinc Farneſianæ participem fecerat nobiliſſimus vtrimque ſanguis, erepta ex hoſtium manibus debet hæc patria? quid non Societas? tot ille arces ad hæreticorum auſus retundendos, quot Sociorum Collegia ſe numerare gloriabatur. itaque fouebat illa non affectu ſolo, ſed præcipuâ quadam liberalitate ſubleuabat. Suíſne vmquam Belgis excidet Albertus? viuet profectò, viuet propter æterna Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Principis laudibus conticeſcent. Quoties ille Dunkercam, quoties Siluamducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatem, manu etiam propriâ exaratas miſit commendatitias? Quantum nobis auctoritate ſuâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winocibergis? Quid illius Sereniſſima coniux Iſabella Clara Eugenia? quam non Societatis Belgicæ ſedem materno affectu complexa fuit, materno ſinu fouit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur, Ferdinandus, qui, vt ſanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtute, &, quod nunc agimus, noſtri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de ceteris taceam, quantoperè mea laboraret oratio, ſi beneficia vellem non exornando profiteri, ſed percenſere numerando? Ipſum Belgium, mihi crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere geſtiunt, quòd per Societatem IESV, te auſpice, te tutore, in Auſtriacâ cândemque Catholicâ Fide aliquâ ex parte ſint confirmatæ; quòd ſolatium mœſtis, quòd dubiis conſilium, quòd diſciplinam rudibus, directionem aberrantibus, deſperatis inuenerint ſalutem. Non eſt vel tam deſertus homo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin ſi Sociorum quempiam è voluntate tuâ ſibi adeſſe ſentiat, gratiſſimis Maieſtatem tuam precationibus proſequatur. Omnes quotquot aliquem è labore noſtro fructum percipiunt, dicere ſe ſatis poſſe negant, quantum ſibi, quantum ſuis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admiſſos ſuſceptosque, contra peruerſorum machinationes tuendo fouendoque. Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere, quantum ſoluere non valemus; &, quod in nobis eſt, animum tibi noſtrum, vocem, operam, vitam denique ipſam, ſeu in præliis terrâ marique apud milites, ſeu in carceribus & xenodochiis apud ciues ſubditosque tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quantò citiùs exigendam ſperamus. Semper enim glorioſos vos dixi, dicamque, quotquot aut in caſtris aut in mari animam reddidiſtis Socij: veſtra illa virtus potentiùs me ſtimulat, quàm Themiſtoclem trophæa Miltiadis. nec enim pro Rege potuiſtis cadere, niſi vnà pro Deo, proque ſanctiſſimâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio ſeruiunt, caderetis; nihilo ſanè ignobiliores iis, quos Chriſtianam profeſſos Fidem barbara tyrannorum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi à maioribus inde vſque à Rudolpho Habsburgico patrimonium pietatis, quo vno ſatis es diues, quodque omnibus Regnis tuis præſtat, imò quod Regna tibi omnia peperit, perpetuò ſerua; ac filio tuo, Principi noſtro, tranſſcribe veram Auſtriacæ Domus hereditatem. Quin & noſtrâ in eam rem, quod tui iuris eſt, operâ in Belgarum Prouinciis vti perge; experturus profectò, quamdiu ſudor erit ſanguis, à Sociorum ne-

& promotâ à Regibus Principibusq; Auſtriacis:

ab Alberto & Iſabellâ,

à Ferdinando Principe Cardinale.

Quid Belgium Regi debeat ob ſuſtentatum in eo Societatem.

Societas Belgica ſeipſam Regi debet, quod libens & grata agnoſcit.

mihe tuam Religionisque cauſſam vel in præſenti mortis diſcrimine deſerendam.

ORATIO SECVNDA

Paranetica ad reſtaurandam in Belgio priſtinam pietatem.

Miſeriæ adſpectus commiſerationem excitat.

SI qua vllo tempore miſeranda rerum facies oculis ſubiecta vim habuit, aut ad mouendam intuentium commiſerationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumque opem implorandam qui in rem communem aliquid conferre poſſunt; ea ſanè eſt afflictiſſimi Belgij noſtri calamitas, vt cum quauis præteritorum ſæculorum fortunâ in contentionem venire poſſe videatur. Ferunt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, couſque Babyloniorum animos ad commiſerationem flexiſſe, vt etiam ſumma rerum ipſi aduerſus Darium committeretur; & tamen tragicam ille fabulam mentiebatur: nobis profectò feria tragicaque ſunt omnia, nullusque ludus luditur. M. Antonius aliquando ſanguinolentam C. Cæſaris tunicam pro concione oſtentans, Romanorum animos in parricidas vindictæ ſtudio inflammauit: & tamen quantum intereſt inter eius necem, qui dominandi cupiditate Rempublicam peſſumdederat, & calamitoſiſſimam patriam noſtram, non externorum magis quàm impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Crœſi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cùm videret militis cuiuſdam mucronem parentis ſui iugulo imminentem, naturæ vincula extremo conatu perrupiſſe, & cùm in illum vſque diem mutus & elinguis fuiſſet, magnitudine periculi perculſum vocem primam parenti ſalutarem à ſeipſo extorſiſſe: at certè maior nos chariſsimæ patriæ noſtræ fortuna percellit. Quas igitur in vnius diſcrimine, & quaſi calamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expreſſit; eas à me potiori iure licet infante, ac dicendi imperito, ſibi chariſſima patria noſtra depoſcit in malorum calamitatumque genere vniuerſo: cùm non vnius intentus iugulo gladius cernitur, non vnius clades aut orbitas timetur; ſed immerſus vrbium cruori mucro graſſatur, & plurimorum orbitas oculis obijcitur: cùm non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum ſacrarum reuerentia, cùm diuina & humana iura omnia pedibus obteruntur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non immeritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, ſed non indulgeret ſuis. Ergo ne ſimilis mihi crudelitatis nota inuratur, ſi quam oculis veſtris compendio ſubieci, Belgij noſtri calamitatem tacitus præteriero; hortabor precaborque vos, vt optimæ parenti filij, caſtiſſimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ ſalutis auidiſsimi, quanto poteſtis ſtudio induſtriâque ſuccurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis ſplendor poſtliminiò eluceſcat, quem hactenus ex hiſtoriarum monimentis potiùs coniecturâ aſſequi, quàm oculis licuit vſurpare.

Herodot. lib. 3.

Quod olim in votis habuit magnum illud Eccleſiæ columen Auguſtinus,

ſtinus, vt Vrbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum ſpoliis refertam, domitarum gentium exuuiis locupletem, Africani, Pompeij, Cæſaris, Octauiani Auguſti nobilitatam triumphis; &, vt verbo cuncta complectar, in vnius vrbis ornamenta profuſum, quidquid opum diuturnâ felicitate orbis terrarum congeſſerat vniuerſus: id ego hodiernâ die non abſimili voto libenter paciſcerer; nimirum vt Belgicam noſtram, non Martis inſignibus toto orbe celebrem, ſed, quod longè præclariſſimum victoriæ genus eſt, proſcriptâ idololatriâ, impietate debellatâ, proſtratâ vitiorum acie, aut ſanctiſſimis legibus coërcitâ, de hoſte longè pernicioſiore, imò & de ſeipsâ, triumphantem mihi contemplari liceret. Quæ tametſi iam inde à temporibus Apoſtolorum (miſſis, ab eorum Principe, Materno aliiſque viris Apoſtolicis) à barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferociâ ad pacis ſtudia, moreſque Chriſtianis dignos, traduci cœperit; ſemina tamen hæc tantummodò quædam fuerunt, quæ deinde à Siagrio, Seruatio, Eligio, Willebrordo aliiſque Præſulibus exculta, addo etiam Liuini, Piati, Bonifacij, ſimiliumque Heroum, non ſudore tantùm, ſed etiam ſanguine irrigata, in latiſſimam ſegetem excreſcerent. Tum verò, Deus immortalis! quàm pulchrâ, quamque lætâ metamorphoſi gens illa, quæ priùs inculta atque horrida nihil niſi ferociam ac truculentiam ſpirabat, ad omnem virtutem atque honeſtatem Chriſtianis legibus ac præceptis eſt inſtituta! & quæ priùs nil niſi ſiluas ac ſpelæa ferarum nouerat, quanto ardore religioſiſſima templa frequentare cœpit! quid dico frequentare? imò etiam ſplendore Regibus inuidendo excitare? Quàm læta paſſim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm ſplendida candicare virginitatis lilia? quàm grati odoris propagari Monachorum atque Anachoretarum violas? Sed nec roſæ defuerunt, effuſo in cauſsâ Fidei ſanguine purpuratæ. Immenſi laboris fuerit, ſingula vel numerando percenſere: ſed neque mihi propoſitum eſt totius retro acti temporis effigiem vobis repræſentare. Vnum è pluribus ætatis Chriſtianæ ſæculum ab anno ſcilicet ſexcenteſimo vſque ad ſeptingenteſimum paucis adumbrabo. Cuius Annales dum percurro, vix ipſe rebus compertiſſimis ac teſtatiſſimis fidem adhibeo: tantum ſanctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica noſtra leucas non ampliùs LX. quà latiſſimè patet, protenſa complectitur) tantillo tempore ſuccreſcere potuiſſe. Illud fidenter dicam, nullam me toto orbe Chriſtiano Prouinciam nouiſſe, etiam altero tanto terrarum ſpatio ampliorem, quæ, ſi Martyres excipias (quorum æquè facilè millenos ac ſingulos vnius alicuius tyranni mucro demeſſuit) tot ſanctitatis lumina, aut aſtra potiùs, ſacris Eccleſiæ faſtis adſcripta, cælo tranſmiſerit. Quis affirmanti fidem habebit, niſi qui faſtos ipſe euoluerit, vix totis centum annis floruiſſe non tantùm ſanctimoniæ famâ, ſed & miraculorum gloriâ centum ac viginti vtriuſque ſexus illuſtriſſima capita? è quibus ſi Liuinus, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, aliique fortè duodecim ſanguinis ſui purpurâ nobilitantur; non minùs tamen quàm ceteri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in cenſum veniunt. Quid ego ex hoc numero ſanctiſſimos Antiſtites commemorem, Acha-

Belgium olim religione floruit.

Belgarum ſanctitas ſeptimo ſæculo.

rium, Theodoricum & Eligium Neruiorum, Chilianum Atrebatenſium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracenſium, Amandum & Lambertum Traiectenſium, Willebrordum Vltraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora ſæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoſcatis Fidei noſtræ ac pietatis ſemina longè lateque iacta, tantò fecundiora in ſuis ſegetibus adoleuiſſe, quò ſolertiore induſtriâ exculta, & maiori colonorum curâ ſubactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nuſquam vberior ac lætior hic operæ fructus emicuit, quàm in religioſiſſimis Cœnobitarum cœtibus, ſacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc ſæculo excitatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobia & Aſceteria ignorat, Blandinienſe, Sithiacenſe, Amandinum, Lætienſe, Marchianenſe, Aquicinctinum, Maricollenſe, Hannonienſe, Lobienſe, ceteraque quorum numerum inire ipſa copia non permittit? Quis non admiratur illos nobiliſſimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adſtrictos, Montenſem, Niuellenſem, Malbodienſem, Andanenſem, ceteroſque non Religione magis quàm maieſtate venerandos? Sed ipſos potiùs Cœnobiarchas & ſacrarum Virginum Antiſtites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Vrſmarum, Dodonem, ceteroſque non impares opinione ſanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegondem, Odiliam, Euſebiam, Beggam, ceteraſque, quas numerus, non vitæ merita, ſilentio iubent præterire. Et cui dubium nunc eſſe poterit, infinita per vniuerſam Belgicam illo ſæculo ſub talibus pietatis cultoribus pullulaſſe ſanctitatis germina, præſertim ſi animaduerterit, cum tot viris religioſiſſimis totam pænè Belgicam nobilitatem de ſanctitatis gloriâ decertaſſe? Magnum enim in omnem partem momentum habet virorum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id ſubditi atque expetendum ducunt. Ingredimini ergo tantiſper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Neminem proferam, niſi communi Eccleſiæ ſuffragio Cælitibus adſcriptum. Videte igitur Bauonem Hasbaniæ Comitem, opimis facultatibus in pauperes erogatis, intra ruſticum mapale pœnitentiæ gratiâ incluſum. Videte ſanctiſſimam Adalbaldi Principis Duacenſis familiam, eiuſque vxorem Rictrudem, liberoſque Maurontum & Euſebiam non minori ſanctitatis gloriâ illuſtres. Quid S. Pipinum Landenſem, Brabantiæ Ducem, producam, eiuſque coniugem Itam? quid S. Vincentium Hannoniæ Comitem, eiuſque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis ſanctitate conſpicuis, Landrico Meldenſi Epiſcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Dentlino, plurimos inſuper vterque CHRISTO aggregarunt. Omitto illuſtriſſimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracenſis Epiſcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregiſilum ſub Dagoberto Galliæ Comeſtabilem ſponſæ ſuæ perſuaſiſſe, vt ſanctiores virginitatis nuptias cum CHRISTO paciſcerentur: & ne fragilior ſexus

Nobilitas Belgica ſancta.

hac

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem sæculo nobilissima Bertilia marito suo Gutlando persuasit. Taceo viduas generosissimas Bertam & Beggam: quarum illa post obitum mariti è Regio sanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religiosam vitam professa est; hæc post mortem Pipini Herstalli, Brabantiæ Ducis, nobilissimis virginibus Andanensibus ad eximiam vitæ sanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Basinum, Iudocum, Winocum, omnes Regij sanguinis, aliosque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Post tot illustria sanctitatis monimenta, post tot nobilissima sidera subditis ad omnem virtutem ac pietatem præluentia, an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ nostræ siluas tam cultis moribus tamque præstanti religione effloruisse? an obstupescet tot religiosissima templa excitata, tot Cœnobia insigni munificentiâ dotata? Fateor hæc talia esse ac tanta, vt vix opes Regiæ tantæ liberalitati suffecturæ videantur: & tamen floruit Belgium post tantam profusionem, non opibus minùs atque copiis, quàm pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum dispendium est pertimescendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem institutâ, minus aliquid à Deo, quàm ab homine præstari. Itaque cùm posterioribus sæculis non solùm eximiâ pietate & liberalibus disciplinis, & artificum industriâ, & omnium pænè gentium commerciis, denique nullo non ornamentorum genere Belgica nostra emineret, & ad cumulum huius felicitatis alta pax accessisset, diuersarum Prouinciarum incolis per pacta connubialia Principum sub vnius imperio coalescentibus; ita omni genere laudis inclarescere cœpit, vt quæ priùs imitatione siluarum suarum horridis incultisque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradisus Dei meruerit appellari, & illud Isaiæ vaticinium, tamquam de se pronuntiatum, audire: *Non vocaberis vltrà Derelicta; & terra tua non vocabitur ampliùs Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te.* Isaiæ 62. Sed non tulit tam secundos rerum successus humani generis aduersarius: & cùm tam firmum ac munitum iam conspiceret Belgarum statum, vt externis viribus vix labefactari posse crederet; illos ipsos in exitium suum armauit, vt clades quæ ab hoste externo timeri non poterat, à domestico inferretur. Hanc in rem prima ac promptissima eius improbitati arma suppeditauit, quæ ferè ad euertenda Regna solet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inusitato fastu inflauit, & antiquæ simplicitatis contemptum inuexit: accessit deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges saperet. hi enim ad solennes epulas toto anno conuiuas, vt se compararent, præmonebant: at Belgæ nostri in quibusdam emporiis eousque ventri atque abdomini erant mancipati, vt ad apparandum vnicum solenne conuiuium, totis sex mensibus trium cocorum desudaret industria. Sic paulatim perfractis temperantiæ atque honestatis repagulis, libidini frena laxata sunt. quæ quidem eos primùm corrupit, quibus opes & copiæ vitiorum potiùs quàm virtutum fomitem subministrabant; sed mox latiùs serpente contagione, non tantùm promiscuos hominum cœtus, sed sacratiora

Belgicæ calamitatis caussa.

Hæresis maxima cauſſa miſeriarum Belgij.

contubernia peruagata est. In hanc materiam cùm præterito sæculo funesta illa hæreseos fax adhæresceret, quæ non incendia toto Belgio excitauit! quàm luctuosam patriæ nostræ vastitatem intulit! Venerunt è fæce turpitudinum noui isti Euangelij, si Superis placet, præcones, nullâ morum probitate, nullâ sanctioris vitæ disciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apostolici maioribus nostris Fidei facem præluxerunt) sed versipelles, flagitiosi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clàm verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæstui ducentes. Qui cùm timorem ac reuerentiam Numinis animis excussissent, quidlibet impunè perpetrandi licentiam ac temeritatem inuexerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum est; sed rapinæ, libidines, dissidia, rebelliones, sacrilegia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut disiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primùm quidem huius mali labes extremis limitibus se continuit, ac priuatorum parietibus circumscripsit, quasi experiretur: sed paulatim eorum, quibus Ecclesiæ moles incumbebat, partim dissimulatione, partim socordiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipsa viscera penetrauit, totoque se corpore diffudit; ac funestum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & gemimus nobilissimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti stetit à primis finibus pestem non arcuisse; quæ impiâ dissimulatione corroborata, modum nullum accipit, stragemque edit, quantam vult ac potest, non quantam permiseris. Hinc enim (vt per malorum compendia præceps feratur oratio) crudele illud bellum exarsit non Belgij, sed orbis propemodum vniuersi. siue enim Duces aspicias, Europa in partes abiit: siue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout sunt diuersa partium studia, hinc Hispanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impietatis commercio aut politicâ ratione copulantur: siue tempus, iam septuaginta annis vnius belli incendium grassatur, cùm nullum apud Romanos diuturnius fuisse legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: siue locum, tantilla terræ portio tam latè patentis belli area est, tot tragœdiarum orchestra, totius Europæ non incruentum sepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funestatum. Non circumducam auditores meos per singulos huius palæstræ campos funeribus infames; vnica Ostendana obsidio vtrique parti centum millium hominum internecione stetit. Quid ego hîc excidia vrbium commemorem? quid agrorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid sanctissimorum templorum euersiones? quid illatam nobilissimis Prouinciis vastitatem, &, quod meritò quilibet admiretur, congestis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ vnciâ, imò ne teruncio quidem auri Hispanici submisso, cùm Principum plerique pænè dixeram Regias opes Cœnobiis templisque priuati largirentur; florebat tamen Belgium, opesque suas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religiosissimis templis ac florentissimis Cœnobiis hæreticorum furore ac insatiabili quorumdam cupiditate direptis ac euersis, quamuis submissis in annos singulos auri Perüani modò tricies, modò quadragies, modò quinquagies

Belli Belgici origo, mala.

gies centenis millibus aureorum; exhausto tamen Reipublicæ ærario, ac priuatorum fortunis partim accisis, partim profligatis, vix paupertatis suæ modum causſamque assequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ nostræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantasque miserias Belgica nostra misera aut commiseratione digna censeretur. Vtinam aliquis saltem Marcellus inter patriæ nostræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à se Syracusis, nobilissimæ quondam vrbis cladibus illacrymasse. Gratulor tibi, Syracusana ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam esse materiam. si tibi incolumi stare non licuit, lentè tamen leniterque sub Marcello hoste tam mansueto cecidisti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, seuerâ lege sanxit. At miseriis nostris non hostes tantùm remoti, sed vicini etiam spectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuuias concurritur: nec desunt in quibusdam Belgij Prouinciis, qui matris suæ calamitosissimæ bustis insultent, & humili nimis loco se stare arbitrentur, nisi supra patriæ suæ ruinas pedem posuerint. Sed inter cetera quæ recensuimus tristia sanè ac luctuosa, nihil æquè deplorandum, quàm supremi Numinis reuerentiam obsoleuisse, sacra cærimoniasque conculcatas, veræ ac genuinæ Fidei sementem peruersis hæreticorum dogmatibus quasi spuriis seminibus adulteratam: morum honestatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hæreseos dominatu esse proscripta, denique nescio quam barbariem multis locis inuectam. Hæc si segnes & ignaui dissimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli scintilla residua est: si non his tantis dispendiis ad diuini honoris vindicias excitamur, si non ad hæresim expugnandam, & profliganda vitia, in solem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum veræ laudis gustum habemus. Aut si tanta diuinæ Maiestatis iniuria, tot animarum pernicies, tam luctuosa patriæ nostræ facies excutiendo torpori nostro non sufficiunt; quos tandem stimulos exspectamus? Legimus olim, euerso religiosissimo illo simulque augustissimo Solymorum templo, Deum præcepisse Ezechieli: *Fili hominis, ostende domui Israël templum, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt:* populum autem, tam funestâ specie obiectâ, in se suaque scelera, tamquam miserandi illius excidij causſam, iusto dolore exarsisse. Quid nos autem, quibus non propria tantùm, sed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religiosissima templa in parietinas ac rudera conuersa, inter tot millia animarum in exitium ruentia sempiternum, ceteraque nimis luctuosa, quæ adhuc oculis nostris animisque quotidie obuersantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam nostram armarunt ac prouocarunt; exprimerent fortassis hæc eius vulnera pœnitudinis lacrymas, & has Thesei quondam voces:

Belgij miseriæ ad opem ferendam nos debent mouere.

Ezech. 43.

O patria! tales intuor vultus tuos?
Talesque feci? ——

Sen. Hippol.

Nunc cùm ad Religiosissimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus sperare possum, quàm sinceræ commiserationis affectum? Illud verò

verò præclariſſimum eſt commiſerationis genus, quod in depellendis miſeriis conſiſtit. Hîc ego zelum veſtrum, veſtramque ſolertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc glorioſa facinora tuorum manus depoſcuntur, ô ſacra IESV Societas: vt quidquid pernicioſæ contagionis & adulterinæ ſementis toto Belgio diſperſum eſt, doctrinæ tuæ Religioniſque præſtantiâ penitus exterminetur. hic campus eſt, in quo tuorum deſudet induſtria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio inſtituti copioſam gloriæ ſegetem ac materiam conſequantur. Negari quidem non poteſt, oppreſſam diu pietatem multis locis reſpirare cœpiſſe, & auitam Religionem etiam maiori ſanctitatis fœnore reſtitutam efflореſcere. Nec deſunt, qui cùm diuinorum myſteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum diſciplinam poſtliminiò reſtitutam, ſingulari animi voluptate contemplantur, pænè exclament; Tanti fuiſſe, & præſentis ſerenitatis exordia præuiâ tot annorum tempeſtate commendari: ſed ingens nobis adhuc tempeſtas ſuperanda eſt, & multa reſtant perſananda vulnera, quæ hæreſeos perfidia, aut bellorum furor inflixit. An non Hollandia, Friſia, Zelandia, Tranſiſalania, magnaque pars Brabantiæ & Geldriæ, adeoque pænè dimidia pars Belgicarum Prouinciarum ſub crudeliſſimo planeque exitiabili hæreſeon iugo adhuc ingemiſcit? Et quænam ibi ſpes ſalutis reliqua, vbi auguſtiſſimum Deo ſacrificium offerre, ſacrilegium eſt; conſcientiam Exomologeſi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen pænè læſæ Maieſtatis? Quis ibi ſupremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, vbi blaſphemis in Deum Superoſque contumeliis omnia perſonant? Quæ ſpecies religionis, vbi templa conuerſa ſunt in horrea; vbi nulli feſti dies, niſi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vaſtiſſimis aliarum Prouinciarum campis, quos etſi hæreſis non ſubiugauit, armis tamen & perpetuis excurſionibus habet infeſtos? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, ſeminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores excreuiſſe, quas nemo poſſet amplecti. Ibidem rogati incolæ ipſo Dedicationis templi die, nullane futura eſſet ſanctiſſimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantùm templorum rudera in ſiluas abierant, ſed animis etiam ſilueſcentibus ipſa Religionis nomina fuerant oblitterata. At cultiores fortaſſis, & ab hac barbarie remotiores ſunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas eſſe nimiùm excultas, ſed iis in rebus quæ ad faſtum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potiùs, quàm commiſerationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cæleſtes iras imminere vaticinatus eſt Horatius: at quibus indiciis?

Motus, inquit, *doceri gaudet Ionicos*
Matura virgo. ——

O ſi nunc non virgines viro maturas, ſed infantes propemodum pupos atque pupas videret ad numeros ſaltantes, & profanas nequitias balbutientes! à quibus ſi prima Fidei elementa popoſceris, vt ſalutis ſigno frontem pectuſque muniant, vt vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, vt Virginem Dei Matrem ſalutent, nihil obtinebis; hæc

hæc ipſis peregrina atque inaudita ſunt: at ſi exegeris omnia vrbanitatum genera ac tripudiorum diſcrimina, nihil illis peritius, nihil exercitatius. Scio hanc morum labem non ad omnes pertinere: ſcio etiam in pleriſque vrbibus quæ Regi Catholico parent, tantam propagari cœpiſſe pietatem ac religionem, vt ſpeciem quamdam primitiuæ Eccleſiæ repræſentare videantur: ſed multa tamen reſtant quæ operam veſtram induſtriamque deſiderent.

Societatis eſt Religionem reſtaurare.

Recordamini igitur quam vos perſonam in Republicâ Chriſtianâ ſuſtinere voluerit S. Fundator noſter Ignatius: recordamini vos diuinitus eſſe vocatos ad reducendas animas ſuo Creatori. ea igitur omni ſtudio comparate, quæ inſtrumentum cum Deo coniungunt. Nunc viribus vſus, nunc animis, quibus olim Apoſtoli terrarum orbem inter vitiorum & errorum ſenticeta peragrarunt: nunc illis virtutibus, quibus ad permouendos animos tacita quædam vis inerat eloquentiæ: nunc illo dicendi ardore, qui mentes noxiè tepefactas, imò Hyperboreo hæreſeos ſidere afflatas, priſcâ & genuinâ charitate rurſus inflammet. Recordamini, quam exſpectationem nominis veſtri toto Belgio moueritis, cùm à Rege & Belgis in ciues ac membra cooptati eſtis. Veſtræ curæ fideique concredita eſt ac per tot gymnaſia diſtributa iuuentus Belgica, tamquam mollis & ad omnem partem ductilis cera: vos eam formam imprimite, quæ mentes deceat cæleſti origine nobiles, & viua quædam diuinitatis ſimulacra. ea ſemina ſpargite, quæ in lætam ſegetem vbi adoleuerint, non minùs perfectæ virtutis ac ſanctitatis lumina, quàm columina Reipublicæ producant: viros, inquam, non oſtentatione ingenij ad quidlibet effutiendum proiectos, ſed qui ſapiant ad ſobrietatem; qui cùm ad clauum Reipublicæ ſederint, non Machiauellum aut impia eius axiomata, ſed Deum diuinaſque leges conſiliorum ſuorum actionumque normam ſequantur. Sed quoniam hic gymnaſiorum fructus minùs latè patet, nec ad omnes ſeſe extendit, plus addo; veſtro zelo induſtriæque commiſſa eſt in pleriſque vrbibus florentiſſima iuuentus Chriſtianæ doctrinæ præceptis moribuſque conformanda: vos peculiarem catecheſeos inſtitutionem voti Religione firmatam profitemini: vos ſanguinem ac vitam in arduas terrâ marique Miſſiones, in caſtris, in nauibus, in militum ſtatiuis, in pagis, in Indiis, inter barbaros, inter idololatras, inter hæreticos, CHRISTO IESV Duci veſtro conſecraſtis. Quanta hinc in omnem Reipublicæ partem vtilitas redundabit, ſi eâ quâ par eſt induſtriâ hanc Spartam excolueritis? quàm vberes culturæ fructus? quæ ſpecies religionis? quæ vitæ morumque ſanctimonia? Audeo dicere, me iam nunc animo præcipere rediuiuum primitiuæ illius Eccleſiæ ſplendorem ac dignitatem, & refloreſcentis toto Belgio pietatis odorem ac voluptatem non inani cogitatione prælibare. Intuemini, per Deum immortalem! quos viros hæc Societas in ſuis incunabulis patriæ noſtræ dederit, quæ ſaniora membra ad perfectionem proueherent, Fabros, Stradas, Vishauæos, Bellarminos, Coſteros; quàm ſtrenuos contaminatis ac languentibus Belgij Prouinciis medicos ſubmiſerit, Boccatios, Dionyſios, Leonios, Arboreos: &, ne tam anguſtis limitibus maiorum noſtrorum labores fructuſque circumſcribam,

10. part. Conſt. §. 2.

Exempla primorum Patrum nos excitant.

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis noſtræ Decemuiros, qui per Latium, Etruriam Venetoſque ſecuturis laboribus præludentes, nouam rei Chriſtianæ faciem applaudente Româ inuexerunt: qui per Italiam, Germaniam, Hiſpaniam, Galliamque diſperſi, non dicam paucis annis, ſed pænè menſibus, exſtirpandis vitiis, virtutibus inferendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ Religione ſtabiliendâ, totum pænè Chriſtianum orbem ſui nominis gloriâ compleuerunt. O ignauos nos ac degeneres, ſi eorum labores ac heroicas virtutes ſuſpicere potiùs, quàm æmulari pulchrum ducimus; ſi eorum gloriam honori potiùs ac voluptati nobis eſſe, quàm ſtimulo ad ardua quæque ſuſcipienda credimus! Hoc igitur agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec ſudori parcamus nec ſanguini, vt antiquam patriæ noſtræ pietatem ac religionem etiam cum fœnore poſtliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus noſtris impar exiſtimamus, habemus viros religioſiſſimos ſub variis ſignis CHRISTO auctoratos, qui ſe in huius laboris ſocietatem, in huius militiæ contubernium, in huius gloriæ communionem offerunt, imò qui fortaſſis anteſignani cenſeri poterunt ac Duces. Cùm enim animaduerto Religioſorum Familias paſſim toto Belgio reuireſcere, & mutuâ virtutis æmulatione excitari; iamdudum mihi præſagit animus, tot bonorum vota ac ſuſpiria pro afflictiſſimo Belgio noſtro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cœpta ſtrenuè vrgete: non in limine operum laborumque ſtandum eſt; aliorum vos conatus ad vlteriora inuitant. Nolite, quod pigri agricolæ ſolent, alienos labores in ſemente deſtituere: neque terreant vos peruerſorum dogmatum infeſta ſegetibus germina, quæ radicitus exſtirpanda ſunt; non improborum furor, non ſanguinariæ leges, non vlla vis hoſtium piis veſtris ſtudiis remoram iniiciat. Virtus in arduo poſita, quò duriora habet experimenta & difficiliores ſucceſſus, eò certius & expeditius ſibi ſternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales veſtros, quos eorumdem laborum ac ſtudiorum conſortes habetis, qui vaſtiſſima terrarum Oceaniique ſpatia emenſi, terras aperiunt, quas orbe toto natura ſubmouit: qui cùm in extremo mundi limite conſiſtunt, alium etiam mundum zelo ſuo deſignant, & nouas Indias in Indiis indagant: qui dum incultas Paraquariæ ſolitudines peruagantur, in ipſis etiam ſubterraneis ſpecubus & cauernis barbaros inueſtigant: vt non modò ſolis curſum rerum geſtarum gloriâ exæquent, ſed eò etiam veritatis lumen inferant, quò ille radios ſuos non potuit inferre. Horum ſi vos æmulatio accenderit; non deerunt hîc inflammatis deſideriis veſtris Indiæ: ſuppeditant illas Hollandia, Zelandia, Friſia, Tranſifalania. Quas vbi ex horridis vitiorum atque errorum ſenticetis ad amœnam ſpeciem, lætamque fecunditatem, cultorum noualium inſtar, perduxeritis; tum demum vobis orbis Chriſtianus priſtinum Deo cultum ac venerationem, patriæ antiquum pietatis ac religionis ſplendorem, ciuibus ſalutem atque incolumitatem poſtliminiò reſtitutam gratulabitur.

ORA-

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV *Prouinciæ Flandro-Belgica, vt fortibus animis quaternas suæ Prouinciæ Missiones, Batauicam, Castrensem, Naualem, atque ad pestiferos capessere porrò pergant.*

CVm animos vestros, ac incitata ad salutis alienæ curam studia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammarum & ignium in generosissimis omnium pectoribus ardere video, vt vos ad labores, quos animarum caussâ fortiter susscipitis, & pericula, quæ generosè contemnitis, alacriter subeunda hortari, & operæ minimè necessariæ, & intempestiuæ solicitudinis esse videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantùm auctoritate audere, quibus si reluctarer, maioris culpæ reum vos ipsi meritò pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parêre, & vestris, quibus dissentire nolo iudiciis, obtemperabo. Dicam de quatuor Christianæ pietatis officiis, quæ cùm primi nostræ Societatis auctores diuinis auspiciis, ab ipsis illius quasi incunabulis amplexi sunt, tum vos Flandro-Belgæ, eorum posteri, pari hodieque studio & alacritate complectimini. Quæ quando ad tuendam propagandamque apud Batauos sanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantibus, ac demum pestilenti lue per vrbes infectis æternæ salutis auxilia, summâ fide, constantiâ & alacritate nituntur, non nisi à sublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè susscipi possunt aut constanter seruari. Quibus de rebus cùm dicam, velim eos ego me & sentire & exhibere posse animi motus, quibus incitati omnes nos tam glorioſi laboris decus non tueri tantùm, sed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque nostros transmittere gestiamus. Atque vt inde exordiar, vnde primus meritò ducendus est cursus orationis meæ, satis apud omnes constat, quanta semper fuerit & prouidentia Mentis æternæ, & sanctissimorum hominum cura, ne castæ Religionis integritas aut vitiaretur afflatu hæresum, aut certè illo vel leuiter obscurata restitueretur in antiquum splendorem pulchritudinis suæ. Hæc videlicet edita iam olim, & humanæ virtutis exempla, & diuinæ in suam Ecclesiam prouidentiæ documenta, iam tum sic interpretabantur maiores nostri, æternorum consiliorum seduli obseruatores, vt cùm ad alia quæuis rei Christianæ commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enascentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu destinari se crederent. Vnde ab ipsis planè cunabulis, adhuc, vt ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulsa Societas, hanc principem suorum munerum partem præcipuo quoque studio amplexa est, ac sanctissimos eius conatus prouehente Numine, ea rerum momenta attulit, vt qui eius in hoc genere gloriam deterere, & obscurare famam audeat, ipsis etiam Gratiis ingratus esse posse videatur. Inualescebat vniuersâ propè Germaniâ pestilens te-

mulenti Saxonis virus, eiq́ue germana ac pænè gemina viuendi licentia; cui curandæ, quâ possent, accurrêre Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij, Kesselij, Lanoij: ab iisq́ue assiduâ laborum contentione perfectum, vt à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum supersit, quod germanam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex parte Anglia, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare compulsa, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri, Zwinglij, Caluini, & aliorum è cathedrâ pestilentiæ Magistrorum. Adfuere confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli, Walpoli, Sothuelli, Garnetti: quos omnes, post copiosam optatissimæ messis vbertatem, quà laborum magnitudine, quà carcerum pædore atque ærumnis, quà atrocibus pro Religione suppliciis properata mors, triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transmisit. Laborabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, & auidissimi atrocia mali ad ipsa iam Regni viscera penetrarat; eiq́ue quam possent operam nauaturi aduolauere Posseuini, Augerij, Pelletarij, Perpiniani, Maldonati, aliiq́ue complures, præclaris in eam rem naturæ gratiæq́ue præsidiis instructi: qui propugnatâ fortiter antiquâ Fide, expugnatâ sæpiùs nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concionibus, priuatis de plano congressibus, aliisq́ue non minùs idoneis artibus Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade oppidorum atque vrbium patriam defendere. Neque verò maiores nostri has tantùm Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Pannoniam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate complexi, laborantibus omnibus salutarem præsentemq́ue dexteram porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus; sed eam à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vmquam illud familiæ decus, quod ipsi viuidum ac nitens toto iam sæculo retinuerunt. Atque vtinam nostrum hoc Belgium huius etiam opis indigum non aliquando fuisset, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniâque penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis malesanum mortis poculum propinarunt. Lugemus etiamnum, lugemus florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam hæresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hactenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insaniæ, quibus nihil sanctum, nihil religiosum; qui tum demum puros putos Christianos se arbitrantur, cùm omnem sacrum ritum exsecrati fuerint, cùm omne rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse putarint; cùm Magistratibus populos, populis Religionem, Religioni templa, templis Sacerdotes, Sacerdotibus sacrificia, sacrificiis CHRISTVM abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cùm primùm per operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passa est Societas nostra; quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidiis, quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versatur. Constitit hactenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholicorum quæ supererant reliquiæ ad omnem Christiani officij rationem omnibus

Societas opponit se hæreticis in Germaniâ,

in Angliâ,

in Galliâ,

& aliis in regionibus,

item in Fœderato Belgio.

nibus Instituti nostri muneribus excultæ; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager inexhaustâ quadam vbertate in nouam semper albescit segetem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Patres Religiosissimi, tamquam auxiliaribus operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberrimæ messis lætitiam gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuerò in huiusmodi spem educati estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixero, quàm prætoria quædam litterarum, Lycæa humanæ diuinæque sapientiæ, disciplinarum officinas, morum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitores, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Ludonem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ mutos vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodire è vestrâ disciplinâ possit, non inane fori curiæq; cymbalum, sed diuini verbi sator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati frena; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis dissectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibique, euersis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate proscriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, glorioſa rei Christianæ trophæa erigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostræ commendationem honestior, vel ad splendorem Religiosæ charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut viuimus, qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguos, si excolatur, fructus promittit. Ceterùm non ignoro, vt apud Iasios simulacrum quoddam Dianæ intrantibus in ædem sacram vultum vultuosum, tristem ac tetricum ambulantibus in illâ, indeque exeuntibus exporrectam, hilarem ac lætam frontem exhibere credebatur: sic hanc quoque nostram in Batauos expeditionem, eius ignaris atque inexpertis, difficultate, molestiâ ac periculo plenam videri solitam; quæ deinde, post modicum eius vsum, omni difficultate, molestiâ ac periculo carere iudicetur. Non hîc ago de atrocibus in Sacerdotes edictis & legibus, non de metu ærumnosorum carcerum, vitâque vel trahendâ in vinculis, vel etiam, cùm perfidiæ ita visum fuerit, inter exquisita supplicia amittendâ. Scio, quæ terrori sint aliis, ingentibus vestris animis incitamento esse; ne illud quidem, quod nescio quâ virtutis specie blandiri possit alicui, actuosæ profanos inter homines vitæ periculum vel dissimulo, vel inculco apud vos, qui è Familiæ nostræ

Athenæus lib. 8.

Plinius lib. 8. cap. 4.

præcipuâ lege bono publico mancipati, atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinæ instructi præsidiis, nescio cuius spiritualis dispendij aut periculi metu, tamquam Iunonij pueri in sinu Iouis, otiosi diuinorum munerum doctores desidere domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pereuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedræ, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profusè laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parcè vsurpabitur? Apage à nobis otium tam otiosum, tam inanem mortalitatis illecebram, sterilium solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis pereuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus; ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nostram implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine coëmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi erimus, vt illam omni quâ possumus ope non subleuemus? tam erimus duri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possumus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ satis moderari non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si memineritis hactenus me de propagandâ Religione, deque hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

Missio castrensis pænè cum Societate nata:

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focis, Christianę quoque militiæ armaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Patrum in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ repetite; & mecum haud dubiè statuetis, huius quoque Religiosæ laudis gloriam atque amplitudinem à maioribus nostris occupatam esse. Quippe cùm primùm Societas nostra suis conatibus in publicum vtilis esse cœpit, pientissimi quique copiarum Duces nihil vmquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officiis apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cùm, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exarsere animi, ne in extremæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitibus quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuere præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nostris rei sacræ administri; quorum laboribus in hac quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad

in Belgio cœpta.

Apo-

Apostolici animi magnitudinem gloriosius excogitari possit. Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, suæ theatra virtutis, in quibus beneficentiæ, charitatis, zeli spectaculum darent. Habuerunt non vnam aliquam gentem, vnâ indole ac sermone, sed ex vniuersâ propè Europâ Hispanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, aliosque complures; quorum singulos vernaculâ gentilique suâ linguâ Christianam integritatem edocerent, & sacris mysteriis, cùm res ferret, Catholico ritu expiarent. Versati sunt cum Principibus, cum Præfectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & præsertim miseris ac rerum egenis omnium; vt cùm animorum commodis in commune consulerent, tum etiam necessitatibus corporum præsenti manu subuenirent. Versati sunt in nosocomiorum sordibus ac carcerum pædore, vt ægris iuxtà & captiuis, quà solatij, quà auxilij indigis, solatio simul & auxilio essent; ac si migrandum è vitâ, decretoriam vitæ mortalis clausulam congruis ad beatam æternitatem præsidiis communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cùm paribus vtrimque animorum ardoribus & armorum, de summâ rei decernitur, progrediendum illis non rarò fuit, & per infestos gladios & tela micantia huc illucque cursandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicæ incolumitate calidis hortatibus animandi, his peccata sua enuntiantibus aures dandæ, omnibus ad Christianè viuendum, aut moriendum subsidia adhibenda. In quâ tam glorioſi laboris arenâ, cùm non satis feliciter ad Neoportum Flandriæ pugnaretur, fructum hunc ex iis nonnulli consecuti sunt Religiosæ constantiæ, vt omnium saluti cùm incumberent, cæsi etiam ipsi laboribus suis gloriosissimè immorerentur. Cùm inter militum clamores, armorum strepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, insigni animorum tranquillitate versarentur, de hoc vno soliciti, ne quem militum sacris mysteriis inexpiatum suprema necessitas occuparet. Vicistis animæ magnæ, etiam cùm ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinastis, neque cæsorum exhorruistis cadauera, neque sanguinem ex iis etiam tum manantem; sed vni alienæ salutis momento intenti, vestram incolumitatem & vitam intrepidâ prorsus & inexplebili omnes iuuandi auiditate proiecistis. Relicti nos sumus ad sarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis susceptæ vitæ ratio exigit) virtutem vestram non fictis imaginibus adumbratam, sed in nobis ipsis expressam, iterum offerre pugnantibus, ne desiderent Regiæ copiæ in nobis ea animarum subsidia, quæ in vobis tanto antè tempore sunt expertæ. Subiicite ergo animis nostris eos ignes, quibus arsistis: spargite in nobis ea incendia, quibus veriùs quàm hostium armis absumpti estis; & superstites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Varij Societatis labores in Catastrus.

Patres Societatis dum militibus prælio sunt, in acie cæsi.

Neque terrestribus tantùm copiis iuuandis adhibita Sociorum charitas; descendit etiam ad infimas sordes fæcesque ac sentinam nauium bellicarum, vt hominibus tametsi suâ voluntate calamitosis semper, & morti proximis, omnem in casum præstò esset. Nauigent alij maria earum

Missio naualis.

earum cauſsâ rerum, quibus ſola hominum libido pretium fecit. Perrumpant naturæ clauſtra, & ignotas antiquitati vias apetiant ac terras; qui dum nullos cupiditati ſuæ terminos ſtatuunt, ipſum tamen orbem anguſtis à Deo terminis circumſcriptum fateri debent. Nos ad certiorem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiſcum ſaltem, ſi non ante nos, perituræ quæſtum, aut vanæ voluptatis è vario aquarum ſiderumque adſpectu hauriendæ captamus lenocinia; ſed Dei gloriam humano omni quæſtu potiorem, & animarum lucra cum totâ æternitate coæquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum ſalutem in tuto collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminoſam potamus aquam, ſalſamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vectoribus noſtris diuini verbi, ac ſacrorum myſteriorum epulas, diuinis refertas deliciis, deeſſe patiamur. Lucerna piſcis memorandus in paucis, atque ex argumento ſic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta ſubit maria, linguâque igneâ & nocturni inſtar ſideris ſcintillante per os exſertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique piſciculos captat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque irato circumuehimur pelago, vt palabundas nobiſcum animas Apoſtolicæ vocis ſplendore captemus, ac ſaluti fortunatâ illis ac felici ſorte tranſcribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi occaſionem haud ſegniter arripuêre Xauerij, Barzæi, Silueriæ, Gonſaluij; qui cùm ad vberiorem apud Indos faciendam meſſem traijcerent Oceanum, è ſuis interim vectoribus manipulos legêre, eâque modicâ animorum fruge ampliſſimis Indiarum meſſibus quaſi præludere cœperunt. Inſtituebant nauticam turbam, colluuiemq; ſeruilem rei Chriſtianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi ſalute ſermones, ſtatas preces ſtatis diei horis decantabant, cunctis præſentibus ac reſpondentibus, deprauatos omnium corrigebant mores, vniuerſos ad eluendas animi ſordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione nauſeâ, lue, fame laborantibus, tranſcurrebant per ſtratos non tantùm ægris, ſed & ſemiuiuis foros; illis cibos, his pharmaca ſuâ ipſi manu miniſtrabant. Et quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non rarò ſuſciperent, quàm ferre poſſent; pro ſuo tamen modeſtiæ ſtudio credebant minus ſe præſtare, quàm deberent. Miramur omnes, vti par eſt, hoſce primos Familiæ noſtræ proceres; & eorum ſtudia, alienis curandis commodis, ſuis negligendis intenta. Sed non miramur tantùm. E noſtro etiam Belgarum numero non deſunt, qui illos imitentur, qui claſſibus Regiis, Moderatorum imperio, imò ſuâ ipſi inflammatiſſimâ in homines voluntate, mancipati, earum iam ſæpè epibatas, milites, naualemque multitudinem ad omnem Chriſtiani nominis integritatem, conformarunt. Habent in hoc munere dignam ſuis animis ac virtute materiam. Carendum iis dulciſſimâ Sociorum conſuetudine, verſandum inter confertam arctiſsimis in locis turbam hominum, vt quàm leuiſſimè loquar, minimè religioſorum, in pædore atque ærumnis trahenda vita, percurrendus, quaquà patet, Oceanus, & quotidiana calamitoſæ captiuitatis, vel etiam mortis ſubeunda pericula. Sed hæc vltrò

etiam

Plin. lib. 9. Hiſtor. c. 27.

Labores primorum Patrum Societatis in nauibus.

Labores & pericula Patrum in Miſſione nauali.

etiam expetuntur ab iis, qui vbi salutis alienæ causſa agitur, imperterrito charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potiſsimùm iuuandos accurrunt, quibus non niſi per ſingulares ærumnas atque inuſitata diſcrimina ſubueniri poteſt. Copioſa hîc quoque, Patres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta meſsis. Qui in eâ laborant, periculis pares, labori impares, deſignant oculis ac tacitè ambiunt prenſantque fortiſsimum quemque noſtrûm; atque ad rei glorioſiſsimæ, veſtrisque ſtudiis & ardoribus digniſsimæ, ſocietatem inuitant. Animis hîc opus ſublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aſpirantibus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adferant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non ſuo paucorumque commodo, ſed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verùm, quas hactenus commemoraui, tres illæ principes noſtri muneris partes, vt per ſe cùm ad teſtandum Chriſtianæ charitatis ardorem, tum ad probandam Apoſtolici animi magnitudinẽ, quàm maximè ſunt illuſtres ac ſplendidæ; ſic ab eo quod nobis etiamnum ſupereſt oratione explicandum, à præſtando, inquam, lue peſtiferâ laborantibus obſequio, haud facilè dici poteſt, quantum decoris ac dignitatis accipiant. Enimuerò cùm in ærumnis vitæ nihil ſit, quod hominum animos ad pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem ſæuiens peſtilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum virtus, quibus aliena ſalus curæ & cordi eſt, vt eam præcipuè meſſem ſibi legendam ſumant, quam nocentiſsimi aliàs mali calamitas inſigni ſemper vbertate atque copiâ dare conſueuit. Inexplebilis eſt iſta noſtri generis vorago; & ſi quando ei laxatis à Deo habenis graſſari licet impotentiùs, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illorum excidiis, vllâve mortalium clade ſatiatur. At libamenta ſunt hæc cælo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benignitatis hoſtiæ, non furoris; opportuna modò ægris, moribundis ac morientibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum lucra, fuſâ per populos peſtilitate, quærenda, noſtra quoque Societas à primâ ſui origine haud ſegniter exarſit. Vos vos appello principes Europæ regiones, Hiſpania, Gallia, Germania, oræque terrarum vltimæ, India, Braſilia, Peruuia; quò non priùs noſtri Ordinis homines, quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per citeriorem Hiſpaniam pleriſque in vrbibus atque oppidis ferali hoc malo, & ibidem omnium animis, vt in extremo diſcrimine, ad ſtudium pietatis ac ſalutis erectis, quàm vberem non dico ſementem, ſed meſſem fecêre Mirones, Alberri, Partæ, Lozani, Sarauiæ, Garni, qui, neglecto vitæ ſuæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi periculis præſtò fuêre. Per Lugdunenſem Galliam deſæuiebat eadem lues, & Lugduni eius metropoli Edmundus Augerius ſuſtinebat vnus omnia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad diurnis nocturnisque laboribus conſequi poteſt, vtrorumque incolumitati conſulit ac ſaluti. Cùm apud Germanos Moguntiæ, Treuiris, Coloniæ vulgaretur contagio, certatim Præfectorum ſuorum pedibus accidebant Socij, vt ſibi adeſſe ægris, eorum curare vlcera, purgare ſordes,

Miſſio ad iuuandos peſte infectos.

Societas in Hiſpaniâ ſuccurrit peſte infectis:

in Galliâ:

in Germaniâ:

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos sacris expiare mysteriis, & piis hortatibus ad supremum certamen accendere liceret. Quorum desideriis vsque eò feruentibus dum factum est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando assequatur, quàm luculenti animarum quæstus exstiterint? Omitto apud Indos, Brasilos, Perüanos, non minùs vtilem ac fructuosum nostrorum Patrum laborem, in hac eâdem caussâ: venio ad te Flandro-Belgica nostra, & tuas vrbes, non aduenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Vlláne tuarum vrbium Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adsciuit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore atque industriâ frugem, luculenta quoque nauatæ infectis operæ pretia non accenseat? Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandro-Belgis animi virtus, vt quæ terrere vulgò solent alios stratæ ægris ac moribundis domus, malumque contagione serpens, & imminentis vbique mortis lurida facies, ipsis ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpare sanctissimos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum funerum ritu, flabello mortuis ventum facere. Hoc citra vllius inuidiam, atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripode, Pythiâve cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum, charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis animam ponat. Relati iam olim in Cælitum numerum, atque Ecclesiæ fastis adscripti sunt, quos huic tam glorioso muneri intentos, charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi profectò, qui fluxâ ac fragili hac vitâ immortalem atque æternam mercati, beatissimas illas piorum sedes penetrarunt; iisque nunc incedunt lætitiis, quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu terminabuntur.

in Indiis:

in Belgio.

Olim Sanctorum numero adscripti, qui huic functioni sunt immortui.

Hîc ego rursum, Patres Fratresque, nostrûm omnium appello fidem; & quando neque venalem sub catastâ prostituimus operam, neque dubio rei perituræ quæstu fœneramur laborem nostrum, dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quorum tam optabiles, tantisque cumulatos bonis, vitæ exitus admiramur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circumcursando terere, vlcerum fœditatem grauitatemque odoris non auersari, blandè solari mœstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impellere, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis caussâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitie, animique inopiâ, cuius non eôdem vota colliment, dirigatur labor, adspiret industria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra, æquo diutiùs fauisse me hactenus infantiæ meæ, quâ ad palmares illas quatuor nostri muneris partes vel leuem vobis ardoris flammam inijci aut potuisse aut debuisse crediderim. Enimuerò si, vt ille ait, lingua cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in intima viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acrioribus

ribus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porrò (atque ita vos compellare existimate Societatem Iesv, matrem verè magnificarum & Apostolicarum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximique Iesv Socij, macti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonâ cum Moderatorum venià, Batauiæ, quà potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris luctactis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, &, si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

ORATIO QVARTA.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

PEtrum Canisium, natione Belgam, prouinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrûm miratur, Auditores; quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascenderit; hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari. Quam non illa fecunda virtutum mater, honestatis optimorumque morum sobolem procreauit? quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitrices suas, siue altrices singulæ (neque enim vno satu conceptuque productæ simul existimari possunt omnes) *obedientia* certè, velut communis quædam officiorum vitæque Christianæ parens, *sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit.* Quod verò non ille studium conatumque adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamque dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate feliciter, pro Dei gloriâ præclarè! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine pænè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, ne, si cuncta vel strictim à me percenseri numerando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensque profitebor, cùm pro viribus attigisse cuncta me arbitrabor, plus semper maiusque aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subijciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumque animi magnitudine existimare possitis.

Obedientia virtutũ parens.

Greg. lib. 35. Moral. c. 10.

instruxit Canisium.

Cùm fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate Iesv nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidiis, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisque animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimoniæ curam conuerteret,

uerteret, quâ deinde fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in ſpem ſalutis miſerorum, ſed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augeret atque corroboraret: cumque obſeruaſſet, certiùs nuſquam præſidia hæc vberiusque quàm in vnâ obtemperandi ſubmiſſione contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesque contulit; tum demum ratus Eccleſiæ ſe Societatique, ad quam vocatus eſſet, etiam honori futurum, ſi quos & zelus ſuus requireret ignes, & ſuſcepta Religio vitæ perfectionem, & cum hoſtibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obſequendi voluntate mutuaretur.

Primò, zelo animarum:

Atque vt ordine noſtra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamque hebes eſt, qui non intelligat planeque videat, animarum zelum, tametſi cum amore patriæ optimo cuique à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in ſalutem plurimorum; niſi tamen præceptis iudicioque Magiſtratuum, velut prouidentiæ quibuſdam habenis, dirigatur, non modò rebus præclarè gerendis inutilem, ſed pernicioſum etiam futurum. Iraſcebatur igitur iam tum Caniſius illi ſiue faſtidio ſiue arrogantiæ Gymnoſophiſtarum, quibus, contra communis Philoſophiæ præcepta, vti certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Ariſtotelis cum primis ſapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperatione minùs cùm parendum, quàm imperio cùm gubernandum eſſet, definiebat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamque abiectum offerri vmquam potuit, quod non obuiâ voluntate ſuſciperet. Quis credat, virum ſecundiſſimis auris famæ gloriæque nominis ſui velificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ veriùs omnino ac glorioſiùs, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, poſtquam grauiſſimis ad Carolum Cæſarem & Leodij Antiſtitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wormatiæque egregiè contra Lutheranos diſputando propugnaſſet, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in ampliſsimo illo Patrum Doctorumque totius orbis conſeſſu ſententiam magnâ cum laude dixiſſet, diuinas Litteras Coloniæ atque alibi explanaſſet, complura Sanctorum Patrum à ſe priùs recognita ſcripta in lucem ediditſet, Septemtrionem totum miris exſpectationibus, velut ad noui ſideris ortum, non impleſſet tantùm, verùm etiam recreaſſet; quis, inquam, credat, huius famæ curſum repentè ſic incidere aut voluiſſe aut potuiſſe, vt à Theologicis ſubſelliis, quæ pridem Doctor inſederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Siciliæ finibus aperiendum, deſcenderet? Deſcendit enimuerò Caniſius perlubenter, vnamque Ignatij iubentis voluntatem non præteritæ modò famæ nominisque ſui exiſtimationi, ſed fructui etiam animarum, quem à ſacris lectionibus ſperare potuerat vberrimum, antepoſuit, puerosque iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus viros imbuerat diſciplinis. Quid, quòd eodem ferè tempore, ne quod ingenitæ libertatis arbitrium præpoſterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum eſſe voluit, ſancteque tum quidem Deo promiſit, deſertis etiam quibuſcumque ſtudiis litterisque, ad abiectiſſi-

Diodor. Sic. lib. 2.

lib. 3. Polit. cap. 4.

pro quo negligit famam:

ad humilia ſe offert:

iectissima quæuis horti culinæve munia promptum facilemque se fore? Absurda fortasse videbuntur hæc siue Ignatij imperia, siue Canisij obsequia, si sapientum vulgi iudicio rem æstimare velimus; at nouerat profectò vterque, non aliâ rectiùs alumnâ quàm obedientiâ zelum animarum nutriri atque amplificari. Cùm enim Ducis IESV (cuius quidem vita vniuersa quid nisi continens quidam assiduusque zelus fuit?) sacratissimum nomen militiæ suæ propalàm alter præferret, alter impigrè sequeretur; eodem ortu progressuque diuinæ gloriæ radios à se felicissimè propagandos esse arbitrati sunt, quo Sol ille diuinus orbi primùm illuxerat, feruidisque zeli flammis cœperat coruscare. Hic verò cùm amoris sui ignes ab ipsâ diuinitate decerptos, hominum animis non fabuloso Promethei radio, sed naturæ nostræ participatione statuisset infundere; quâ conceptione & partu, quâ susceptione & educatione, quâ disciplinâ & institutione, quâ sustentatione & nutrimento, quâ denique vitâ & morte zelum suum, nisi obedientiâ, manifestauit? *CHRISTVM imitatur:*

Equidem existimo, Auditores, planeque mihi persuadeo, Ignatium nostrum, cùm præuideret animo quantus in Ecclesiâ qualisve vir futurus esset Canisius, huius virtutis exercitatione tantæ molitionis, quæ consecutura dein erat, fundamenta ponere voluisse: hunc verò pro eo, quem gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæque charitatis occasiones ac modos, tirocinium eiusmodi velut propriam quamdam palæstram, stabilemque zeli Spartam, exemplo CHRISTI & calidè arripuisse, & tenuisse constanter, & seriò fortiterque excoluisse. Itaque siue ad populum dein diceret, siue aures pœnitentibus daret, siue scripto contra hæreticos pugnaret, siue voce ac disputatione contenderet, siue molestis Prouinciæ functionibus publicam, siue piis mentis exercitationibus priuatam vitam ageret; non vigilias, non labores, non pericula, non res præclarè laudabiliterque à se gestas, non fructum denique ipsum, sed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque spectabat. quâ quidem nixus, quid non aut egregiè pro salute communi gessit, aut fortiter animoseque perpessus est? Non possum hîc committere, quin dicam quod sentio, Auditores, nihil propemodum toto Septemtrione, quo tempore Lutherana pestis omnia diuina & humana iura violabat, illustre dictum factúmve, quin & scriptum à quoquam fuit, cuius non vel tota laus, vel pars certè magna ad Canisium pertineret. Quid, quòd non ardua solùm quæque, quod posse; sed & honoratiora quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferebantur? Explanandi Theologorum in scholis erant sacri codices; explanabat Canisius: stylus in aduersarios stringendus; stringebat Canisius: legendus Cæsari concionator; legebatur Canisius: purgandæ erroribus Academiæ; purgabat Canisius: Tridentini Concilij decreta Summi iussu Pontificis promulganda; promulgabat Canisius: confirmandi eâdem auctoritate in Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Canisius: luctandum cum perfidis; luctabatur Canisius: disputandum cum hæreticis; disputabat Canisius: vnus denique propemodum omnia Canisius. Hinc iam illa frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat, rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expressa laus, *Canem Au-* *eius obedientiam amplexus Canisius:*

ſtriacum appellantium: cuius niſi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Caniſiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obſiſterent, inclinatum propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum proſtraturos ſe penitus euerſuroſque minitabantur. Atque hæc quidem quo plauſu excepit Germania? quibus vocibus Polonia probauit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus ſtudiis, iudiciis, teſtimoniis, quàm amplis, quàm luculentis, quàm magnificis totus Septemtrio, orbiſque adeò vniuerſus, proſecutus eſt? Non adferam hîc Regum Principumque gratulationes, non Antiſtitum purpuratorumque Eccleſiæ Patrum admurmurationes commemorabo, non Summi Pontificis beneuolentiam ſingularem litteraſque in primis honorificas exhibebo. Ipſa ſi loqui poſſent tecta ac parietes ſacri; ſi templa, ſi aræ, ſi ritus vocem emitterent; ſi ſcholæ, ſubſellia, publicæque exedræ ſenſus ſuos proderent; quo ſpiritu, quantâ contentione teſtarentur, palamque clamitarent: O felix Imperium! ô fortunatam Caniſio Germaniam! Quòd in ruinis fidei non ſtamus tantùm, ſed erigimur; quòd in communi Eccleſiæ incendio ſubiectas perfidorum faces depulimus, repreſſimus, extinximus; quòd in publico patriæ lattrocinio, in cædibus, rapinis, direptione prouinciarum, perduellium manus euaſimus, ſpeciem antiquitatis retinuimus, Religionis cultum cærimoniaſque cuſtodiuimus, ſplendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id poſt Deum Caniſio referimus acceptum. quòd iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti ſunt; quòd hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compreſſa audacia; quòd litterarum domicilia, iuuentutis ſeminaria, virginum Cœnobia vaſta nuper cultoribuſque ſuis vacua, priſtinę dignitati gloriæque reſtituta ſunt; totum id tribuimus Caniſio. Inter hæc verò quas non inſidias, calumnias, iniurias ab errorum magiſtris & ſectatoribus paſſus eſt? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cùm ille interim vnius obedientiæ præſidio munitus, zelum ſuum quaquauerſum explicaret; vnius obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxtà haberet; vnius obedientiæ malleolis inſtructus, charitatis ſuæ faces accenderet; vnum id dumtaxat, quacumque parte tempeſtas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ ſpes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud eſſe, quàm iumentum omnibus diebus vitæ meæ.* Æmulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis ſui IESV promptiſſimam obediendi voluntatem, eâque zelum, quo ad promouendam Dei gloriam exardeſcebat, aſſiduè metiebatur.

& fortiter paſſus eſt.

Verùm cùm non vnum hoc ab obedientiâ decus animi, ſed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, noſſet permanare; quò maiore flagrabat abſolutæ perfectionis deſiderio, hoc acriùs eidem perſequendæ cœpit inſiſtere. Hanc ego tam fecundam honeſtatis virtutumque matrem quo nomine compellem neſcio. Pandorámne dicam cælitus ad nos miſſam totâ diuinitatis ſupellectile non minùs diuitem quàm ſpecioſam? an auream virgulam appellabo? ex illarum ſcilicet genere, quas aut inſtaurandæ Vlyſſis iuuentuti Minerua, aut ſopiendis corporum animorumque motibus Mercurius, aut ſordibus quiſquiliiſque in aurum commutandis veteres excogitarunt. at è fabulis deprompta iſta ſunt.

Secundò, perfectione vitæ ab obedientiâ:

hæc autem ſimilis Pandoræ, virgulæ aureæ,

sunt. Quid igitur? principémne in horologio rotam nuncupabo, ad cuius siue torporem siue motum ceteræ vel fixæ semper hæreant, conuersioniscque expertes, vel illicò volubilitatis quodam spiritu animatæ, suis singulæ cursibus pari disparíve celeritate torqueantur? An cælum dicam potiùs illud inter complura primum volubile, maximeque incitatum, cuius motu, velut admirabili quodam imperio consentienteque ad incolumitatem vniuersi dominatu, citeriores cuncti orbes, quos ambitu suo circumplectitur, cientur certâ lege, stabiliique mutatione versantur? Apta herculè & argumento nostro consentiens comparatio: siquidem & obediendi virtus ea rota est, quam in ceteris primam, motumque ac locum, ad quem quaquauersum impelleretur ipsa, reliquæ virtutes consequerentur, definientem, vidisse se testatur Ezechiel: & eadem nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum virtutum motus, dum paribus Religionis spatiis progressuque sanctitatis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundiorem longè respondentis sibi vndequaque honestatis concentum efficit, quàm illa Pythagoræ possit esse imparibus orta cælorum interuallis, cursibusque nata contrariis harmonia, ad quam mundum canere falsâ veteres opinione existimarunt. Attamen nescio quid in dispare Ephesiorum Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet, quòd æqualium inæquali tempore substructionum imagine hinc vberes obedientiæ fetus, celeresque parturitiones, inde raras naturâ suâ difficilesque virtutum aliarum generationes, meliùs expressiusque repræsentet. Annos viginti supra ducentos Græcorum molitio tenuit, cùm vix totidem columnas, quot Regum operi immorientium ætates numeraret; surgeretque interim maximâ licet opum viriumque contentione sensim ac pænè sine sensu Asiatica moles, fastidio haud scio longi temporis, an marmoreorum parietum fastigio celebratior. Anchialus verò Tarsusque, quàm amplæ, quàm pulchræ ciuitates, quantâ celeritate, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitatæ sunt? vnâ dumtaxat luce, quæ solis ortu occasuque definitur, cœptæ perfectæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo spectaculo, vastissima terrarum sola momento temporis saxorum oppleri multitudine, fossis describi, mœnibus circumcingi, ornari portis, plateis distingui, tectis denique ædificiisque collocupletari. Credas ad lyræ cantum non iam vnas Thebas Amphionis arbitrio concurrere ac coagmentari, aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ siue solertiâ siue fertilitate, vrbes derepentè integras, ceu fruticum gemmas, solâ dominantis libidine, è sinu suo protrudere ac procreare. Equidem discrimen ortum inter progressumque virtutum, quæ quidem ad mores formandos pertinent, & siue absente siue comite obedientiâ progignuntur, mihi soleo proponere, cuius ergò Ignatius Canisiusque eamdem quoque reliquis præstare arbitrati sunt. Habent omnes speciem quamdam diuini templi augustissimam, sed quam solitario suæmet efficientiæ conatu non nisi longa multorum annorum exercitatio laborque improbus ad vltimum educere consueuit: accederet modò parendi certa Religiosaque voluntas, actutum & sine morâ non singula tantùm, sed vniuer-

rotæ maximæ in horologio,

primo mobili,

Ezech. 10. 17.

vrbibus Sardanapali,

vno die ædificatis:

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cùm ab ipsis vitæ melioris rudimentis compertum esset Canisio, vsuque ipso didicisset, non vnius actionis terminis, vt virtutum singulas, obedientiam concipi, non vnius officij limitibus promptum obtemperandi studium circumscribi, verùm ad omnem honestatis speciem vim suam extendere efficacitatemque proferre; nihil antiquius in omni reliquâ vitâ habuit, quàm quacumque re, loco, tempore facilitatem obsequiumque suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi dignitatibus augeri, per quas dum præesse cogeretur ceteris, obedientiæ materiâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio, priuaretur. Quo animi sensu Sociis imperare iussus prouinciam deprecatus est? quo mœrore admisit? quâ anxietate administrauit? quo gaudio deposuit? quâ gestientis animi lætitiâ ac voluptate postliminio sibi obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc munere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est? Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussa reponere solitus est. deserenda statio erat, alioque ad ignotos procul ab amicorum consortio commigrandum: *Obedientia mihi*, aiebat, *ex quocumque loco faciet paradisum.* Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tempestate, pleno periculorum itinere: *Non discedam à præscripto sanctæ obedientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ deberi scio.* Deuoranda tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Dabit Deus his quoque finem; & ego, vt spero, moriar filius obedientiæ in* CHRISTO IESV *Domino nostro.* Iam verò quid illa facilitas ad omnia, quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientia sancta per nos impleatur.* Quid illa, neutram in partem, cùm arbitrari de se liberè posset, inclinantis animi æquilibritas? *Hoc esse officij mei proprium fateor, vt quæ statuunt & mandant mei Superiores, exsequar.* Quid illa mentis tam beata, tam placida, tam secura, vticumque præcepta res eueniret, tranquillitas? *In obedientiæ sanctæ decreto libenter acquiescam.* an non vsquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obedientiæ Religiosæ exemplar repræsentant? Itaque tantos in omni genere virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere pennisque etiam euolare videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ mansuetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis, defatigationibus corpus extenuarit, vires exhauserit, valetudinem labefactarit, quo precandi Deum contemplandique res sacras studio, quâ castimoniâ, quâ patientiâ animum excoluerit, spiritum promouerit, mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam erexerit.

ob hoc expetita

cultaque à Canisio,

in omni re.

Tertiò, animi fortitudine:

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet. Hìc verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis virtutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio constat, quòd *vir obediens loquetur victoriam.* Cùm vitam hanc infelicem atque mortalem innumera circumstent ab incunabulis propè ipsis bella, quibus

Prou. 21.

quibus vel cum nobis ipsis animiq́ue domesticis motionibus, vel cum exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assiduè sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt neque tela nobis deessent quibus vim inferre, neque præsidia quibus impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitq́ue beneficio eius in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas quàm victorias numeremus. At quænam, oro, ista sunt? quo susceptа consilio? quâ auctoritate legibusq́ue sancita? Illa nempe illius ductu auspicioq́ue susceptа à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij conditoris nostri sanctissimi verbis vtar, *neglectæ obedientiæ scelere afflictum ac perditum, salutari ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis*. Impresserat fatalia illa contumaciæ vestigia posteritati suæ infelix Adam, inscripseratq́ue in animis omnium nostrûm fucatæ cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur, nullius ductu imperioq́ue flecti, quasuis leges repudiare; durum contrà naturæq́ue propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumq́ue excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat, nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, sceleri libidinibusq́ue seruire? Exin tot vbique terrarum mancipia quot homines exstitere; quorum quisq́ue quantum ferè potestate præstabat ac dominabatur ceteris, tantum suis ipse vitiis deprauatisq́ue affectionibus seruiebat. Enimuerò hanc mentis à se procreatæ tam nobilis, tamq́ue ingenuæ, abiectionem diutiùs ferre Deus non potuit; igitur impositum ceruicibus nostris iugum statuit excutere, suisq́ue tantummodò obsequiis destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hîc iam diuinæ Sapientiæ, si lubet, consilium, Auditores, prouidentiamq́ue attendite. Cùm aliæ infinitæ rationes illi suppeterent, excellentiæ quodammodò præstantiæq́ue immemor suæ, nostram seruiendi necessitatem cum seruitutis vltrò à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ratus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Attilium ferunt, cùm Romæ liber esse posset, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine, quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluisse: quæ res vna cùm barbaros stupore, Italiam iracundiâ implesset, plus ad conficiendum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulis seruitus, quàm liberorum arma attulere. Tum certè succreuere nobis animi, viresq́ue contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cùm libertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruus alieno magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cùm eorumdem hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent dimicationesq́ue sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ præsidio vinci à nobis expugnariq́ue posse. Quæ quidem ratiocinatio veritate ipsâ subnixa, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedientia inuenit pœnam*. Exempla verò quid commemorem, cùm non existimem par aliud Canisio in hoc laudis genere exstitisse? Nam vt omittam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit modò, verùm

quâ exemplo CHRISTI, Epist. de virt. obedientiæ.

per voluntariam seruitutem

Phil. 2.

vincimus,

in Psal. 72. conc. 2.

quod patet in Canisij mansuetudine,

verùm etiam exhauſerit atque obſequio mitigarit; vt nihil de ſimpli-
ſimplicitate, citate dicam, quâ iuuenibus ſenex, rudibus exercitatus, tironibus ve-
teranus miles fingendum ſe ducendumque ſubiecit; vt tacitus præ-
abdicatione officij, teream, quod ad promptiſſimam dignitatis abdicationem pertinet
(nam cùm præeſſe Sociis poſſet, iique Magiſtratu ne abiret, hortaren-
tur; adduci nequaquam potuit, vt, quacumque grauiſſimarum licet ra-
tionum ſpecie, momento temporis obedientiæ meritum vel aliorum
ſententiis vel ſuæ exiſtimationi poſtponeret, illicoque Prouinciam cum
imperio in ſucceſſorem tranſtulit) quoniam hîc nouum etiam nihil ne-
que inuſitatum. par animi magnitudo Ariſtidi fuit, qui ad Marathō-
nem Prætor, militis partes, cùm Ducis poſſet, elegit; imperiumque vl-
ſuppreſſione libri, trò ac ſponte ſuâ, cunctis admirantibus, Miltiadi ceſſit. hoc certè quod
dicturus ſum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non poteſt. Et-
enim quis neſcit, quanto quiſque ad mentis ſuæ conceptiones pariendas
Iob 4.2. impetu abripiatur? *Conceptum ſermonem tenere quis poterit?* quo quiſque
fetum intelligentiæ ſuæ amore proſequatur? Librorum eadem ferè quæ
liberorum progignendorum ratio eſt: vbi partus maturuit, niſi in lu-
cem edatur, parentem miris modis affligit, diſcruciat, necat. Appulerat
ad ſcriptionem contra hæreticos mentem ſuam, Summorum Pontificum
quem Pontificum iuſſu cœptum, Pij V. & Gregorij XIII. iuſſu, Caniſius: itaque in eam rem incumbe-
bat, vt obediendi ſtudio ne valetudini quidem inter aſſiduos commen-
tandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus,
quàm ingens, quàm copioſus exſtiterit, non minùs aduerſariorum per-
turbatio, quàm rectè ſentientium plauſus, totiusque Eccleſiæ gratula-
tio, quibus vtrumque de Præcurſore & Matre Domini commentarium
excepere, teſtata eſt. Tertia ſupererat de Apoſtolorum Principe diſſer-
tatio: quam in controuerſiam multa ſecum ab initio meditatus cùm in-
uenerat ipſe, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digeſſe-
rat: procedebat labor neque ſegniter neque infeliciter: erecti, finem vt
imponeret, exſpectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ
iam vulgauerat, famâ deſiderium augente. Scribentem ſtimulabant boni
publici amor, tuendæ veritatis ſtudium, argumenti grauitas, hæreti-
corum aduerſus CHRISTI Vicarium calumniæ: quin & propenſio
ipſa, neque indoli minùs quàm zelo congruens negotium, pondere ſuo,
vt niteretur, impellebant. Quid exſpectatis, Auditores? iam enim præ-
cipere mihi videor opinione veſtrâ, quanta futura ſit parientis lætitia,
cuius in nitendo tantus eſt labor, tantaque contentio. At ô rem incredi-
bilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ ſte-
Prouincia-lis conſilio retarda-tum, tit, ceteroqui ſterile atque infecundum. Hoffæus, cui Prouinciam ali-
quanto antè tradiderat, ſiue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad
plura in dies indigeret, ſiue quòd, indulgendum pauliſper valetudini ra-
tus, iudicaret omnino lucubrandi ſtudium remitti oportere; primùm
quidem interpellare ſcriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes
ad alia diuertere, mox etiam cum Mercuriano, qui tum vniuerſam
Societatem Præpoſitus moderabatur, agere, ne porrò pergeret; tandem
etiam efficere, vt bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum
æquo animo tulit. opere abſtineret. Quis hîc niſi eximiæ ſanctitatis vir non commoueatur

tur animo? quis non abortionis tam inopinatæ iussu torqueatur vehementer? quis de Prouincialis iudicio etiam fortasse non expostulet? At leue nimis hoc, atque ad Canisij gloriam etiam exile. Quantus qualisque vir, quàm perfectus obtemperandi magister sit oportet, qui imperia eiusmodi, velut ipsiusmet cæli nutu definita, obuiis accepit vlnis, incredibilique animi voluptate amplexatus est? Heliodorum Ecclesiæ Tricensis in Thessaliâ Præsidem ferunt, cùm Æthiopiam suam festiuiùs quàm grauiùs exaratam vel premere iussus esset, vel se Episcopatu abdicare, Insulis priuari suis, quàm libri famâ carere maluisse. tanti nimirum etiam optimo cuique suus est vel labor ne pereat, vel gloria ne sepeliatur: Canisio verò adeò non graue hoc neque acerbum seuerioris sapientiæ funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in posterum consecraturus esset, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cùm iam lentiùs studia sua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumq; sat commodè domi foriſque hinc molestum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à se negotium geri posse perspiceret; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, sepositâ interim scribendi propensione, adiuuarent: *Valeant*, aiebat, *studia, si ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Posteà verò quàm à Mercuriano seriò deliberandum sibi, vtrùm mallet in scribendo pergere, an alias res agere, intellexit; præter æquabilitatem præfatus nihil, magno excelsoque animo sui ac sententiæ victor suæ, *Libenter*, inquit, *in Patris nostri & aliorum sententiâ conquiescam, vt deinceps reliquam ætatem in Religiosâ simplicitate & simplice obedientiâ tranquillè consumam, vbicumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel sustinere voluerint Superiores: horum iudicio magis quàm meis desideriis vel propensionibus credam. Certè dum ita sentiet Prouincialis, ad scribendum redire non cupio, & fortasse bonâ conscientiâ non debeo.* Denique cùm à Pontifice Gregorio missio vacandique copia facta esset, tum verò ille summi beneficij loco cessationem accepit, rogauitq; Deum, vt impertitæ quietis ac silentij fructum sibi iucundissimum, quamplurimis vellet esse salutarem. Neque ex illo tempore vox eius exaudita vlla est, quæ non dico sensum, sed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuocaret. O victorem sui animum! ô virum fortem! ô generosum! ô constantem! quidquámne in hoc laudis genere præstantius? tot præcellentis ingenij fructus, tantis sudoribus partos, tanto studio lucubratos, tantâ contentione collectos, tanto iudicio expolitos, tot omnium ordinum votis desideratos, vnius obedientiæ nutu, velut telo quodam fatali confixos, tumulóve ante diem insepultos, incredibili bonorum luctu æternùm interire; Canisium autem, cui hoc funus ducebatur, ne commoueri quidem animo, non frontem contrahere, non vultum inflectere, sed magis lætitiâ gestire, voluptate perfrui, gaudiis exultare? Ego certè vt complura sint honorum illius insignia, laudumque præclarissima monimenta, nullum neque excellentius neque admirabilius proponi posse existimo, quàm memoriam virtutis huius sempiternam. Minus profectò est, quòd dæmonas geniosque malos vicit, atque ex corporibus humanis expulit, quòd incolumitatem ægris, salutem desperatis

Heliodoro gloriosior, Niceph. lib. 12. c. 34.

sui victoriâ;

super miracula

tis attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus elargitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium, vltimamque sanctimoniæ palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem prodigio à pestiferâ lue, quâ vexari crebrò antè consueuerat, immune seruauit: minus, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo, quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi forisque vir, præceptam iam exspectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto immortalitatem, lubens volensque non animo tantùm suo ac propensione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior, vnius imperantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego virtutem eius, hanc animi fortitudinem atque excelsitatem, hanc tam præclaram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scriptione, commentario, litterarum miraculorumque monimentis præponendam iudico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu memoria vigebit Canisij (vigebit autem propter eminentem illius sanctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet, ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedientiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumtaxat prouidendum hac in parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate primum tam insignes Canisij palmæ nobilitarunt) memoriam gratâ solennique memoriâ recolimus, vel minimùm à virtutis huius non vtilis magis quàm glorioſæ vestigiis, tam illustribus tamque præclaris, deflexisse videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum lucrandarum animarum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum perfectionis culmen ascenderit, quibus præsidiis aduersus hostes omnes, suamque in primis ipse voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogitatione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem illustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius suscipi à nobis admittique potest. Quare etiam atque etiam oro vos obtestorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ laudem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam etiam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem omnium sæculorum transmittere velitis.

memorabili,

æternâ,

imitandâ.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

EPISTOLA HEROICA

ALEXANDRI FARNESII Ducis Parmensis ad PHILIPPVM II. Hispaniarum Regem, suadentis vt in vrbibus Belgij à se recuperatis Collegia Societatis IESV collocet, singula pro arcibus futura.

EIterùm iustam Deus & Victoria causſam,
Proque tuis & te quæ geris arma probant.
Auſpiciis, Rex magne, tuis Antuerpia ceſſit,
Quo ſteterant hoſtis, ſtant tua ſigna loco.
Ære ſonant turres, tormentis mœnia; plauſu
Pars populi melior, totaque caſtra fremunt.
Ignes, lætitiæ teſtes, per compita lucent:
Pulſa loco Pietas ad ſua templa redit.
Ipſe triumphali ſe cingit arundine Scaldis,
Cuius eant, ipſæ ſcire videntur aquæ.
Vrbs tam firma ſitu, tam vaſto flumine ſepta,
Inuia virtuti credita pænè fuit.
Vrbs tamen hæc, flumenque tuo iam Marte receptum,
Spem facit hoc recipi cetera poſſe modo.
Hæc tibi ſuccubuit, quam dum videt eſſe ſubactam,
Ipſe fidem victor vix ſibi miles habet.
Ex quo ſcuta virùm, galeaſque, & fortia voluens
Corpora, tardum egit Moſa cruentus iter;
Cùm Traiectini rubuerunt ſanguine muri,
Nec rubuere minùs militis arma tui;
Nulla fuit maior victoria, nulla triumpho
Dignior: hac viſa eſt Belgica pænè capi.
Flandria nunc tuta eſt, nunc tuta Brabantia; totque
Oppida quæ cepi, nunc ego capta reor.
Nunc demum (gratare tibi) tot vicimus vrbes,
Impia quæ tulerant in caput arma tuum.
Vicimus, heu! vrbes; tumidum non vicimus hoſtem:
Victus adhuc vires, telaque inermis habet.
Tela, quibus fruſtrà concurrant enſis & haſta,
Nec quibus occludant murus & vnda viam.
Forſitan hoc quæris, quæ ſint tam noxia tela,
Quæ tibi plus armis eſſe cauenda putem?
Sunt animi cæcis decepti erroribus: illi
Pro telis fraudem perfidiamque gerunt.
Non hæc militibus, non hæc compeſcitur armis,
Hæc nullâ belli vincitur arte lues.

Conde altas turres, ipſíque minantia cælo
Mœnia, quæ vaſtis ambiat amnis aquis;
Mœnia tranſiliet, foſſas ſuperabit & vndas,
Et ſibi per turres vallaque ſternet iter.
Mille ſeras validis, vt ſerues, adiice portis,
Mille ſeras tacitâ detrahet illa manu.
In portis vigilet vigilet per mœnia miles,
Quà ſubeat, cæcas inuenit illa vias.
Troia ſtetit victrix, dum virtus miſcuit arma,
Obiiciens telis tela, virisque viros.
Non armis illam cæleſtibus acer Achilles,
Non gemini Atridæ, non Telamone ſatus,
Non anni domuere decem, non mille carinæ:
Tam fortem exitio fraus tamen vna dedit.
Hæc metuenda tibi eſt, hæc captas obſidet vrbes;
Nempe animos gentis cordaque capta tenet.
Nec tamen innata eſt talis vecordia Belgis;
Ingenio populus diſſidet ille ſuo.
Nec tamen illorum tibi pars parêre recuſat;
Sed pars imperiis eſt aliena tuis.
Hæreſis infecit. caput eſt & cauſſa malorum
Hæreſis: hac orcus nil, puto, peius habet.
Illa furens latè per campos errat & vrbes;
Quaque errat, Stygio ſub pede liuet humus.
Crinibus euulſos in vulgus proiicit hydros,
Et furiis implet pectora tacta ſuis.
Hæc ferro & flammis, hæc cæde & ſanguine gaudet;
Iniicit hæc auidas in tua iura manus.
Vnica lex illi, nullas agnoſcere leges;
Quod iuuat & lubuit, iuſque piumque vocat.
Fas illi, omne nefas; illi diſcordia, pax eſt;
Virtus, impietas; fœdera, nulla fides.
Plus tibi quàm Belgæ nocet hæc; hæc vna rebellat;
Hæc in te pugnat viribus vſa tuis.
Nec parcit Superis: Superùm myſteria ſæpè
Sparſit humi, & canibus ſæpè voranda dedit.
A ſe direptis infert incendia templis:
Quàm multa in cineres, hei mihi! verſa iacent.
Cumque videt flammas, animos accendit ab illis:
Sic noua ſe pietas, ſic nouus ardor alit.
Vrite cum templis Diuos, ait, vrite flammæ;
Ille mei in Diuos ignis amoris erit.
Quæ violat Superos, quæ cælum oppugnat, & ipſum
Numen, Principibus parceret illa ſuis?
Aut non illorum terras ſpoliaret & vrbes?
Nec quidquid raperet, crederet eſſe ſuum?
Credat vt eſſe ſuum, ſatis eſt rapuiſſe; rapinis
Paſcitur: has belli præmia, iuſque vocat.

Sed

Sed quia bacchantem reprimis, frenasque rebellem,
Nec sinis, vt spoliis crescat inulta tuis;
Et quia quæ rapuit repetis, repetita tueris,
Teque opibus perdi non sinis ipse tuis;
Te vocat immitem, te nominat illa tyrannum:
Et vulgi fæcem, quæ sibi credat, habet.
Error hic à teneris cum crimine discitur annis,
A teneris discit te violare puer.
Nota cano; non hoc, toties quæ fœdera rupit,
Quamuis sit mendax, ipsa negare potest.
At tu bella moues, & multo milite pugnas,
Vt rapias illi, quod priùs illa tibi.
Quid tamen arma iuuant, quid capta Brabantia, quidve
Ante tuos supplex Flandria tota pedes;
Si maneant animi, quales dum bella parabas,
Armaque si solæ deposuere manus?
Si maneant animi placidâ sub fronte rebelles,
Et subitò erumpat flamma putata cinis?
O quoties vincenda tibi tua Belgica restat!
O quoties Hydræ colla secanda nouæ!
Hei mihi! si frustrà victor tot prælia gessi:
Hei mihi! si frustrà tot cecidere Duces.
Fac tamen has multo flammas exstinguere nitar
Sanguine, & innumerâ cæde piare nefas.
Quid tibi submittent, nisi vultum rursus & ora?
Quæque iterum fallant, quid nisi verba dabunt?
Credemus verbis iterum celantibus iras,
Experti, flammas quas tegat ille cinis?
Eheu! quàm facile est crimen non prodere vultu;
Quodque animus versat, dissimulare nefas?
Ergo age bellorum cum bellis eiice caussam;
Inque suo tantum semine tolle malum.
Cum quâ venerunt, discedent bella; redibit
Hac abeunte, abiit quæ, veniente, Fides.
Sed neque Marte tuo potes hanc benè vincere pestem:
Si posset subigi Marte, subacta foret.
Nempe fero Medici non sanant omnia ferro
Vulnera; nec quoduis tollitur igne malum.
Apta suo hæc medicina loco est; queis flamma noceret
Corporibus, vires succus & herba dabunt.
Nec mihi, quâ sanem subit ars; mea ferrea dextra est:
Vix mollem hæc possunt vulnera ferre manum.
Quæ velit infestis animis possitque mederi,
Turma virûm est; IESV nomen & arma gerunt.
Cùm studia illorum (memini) moresque notasses,
Dixisti: Gens hæc nomine digna suo est.
Illa tuis addet, quod adhuc, Rex magne, triumphis
Defuit, & tandem plena trophæa feret.

Et

Et quoniam ſanare tuos, quàm perdere mauis;
Vtilis hæc victis hoſtibus hoſtis erit.
Non illi validis torquentur pila lacertis,
Nec ſæuo rigidum cingitur enſe latus:
Non gerit illa manu clypeos, nec ſpicula verſat,
Nec ferro pectus, nec tegit ære caput:
Sed virtute animos, & cæli munit amore,
Nilque prius armis Relligionis habet.
Bella mouet vitiis; fraudes oppugnat & iras,
Deque ſuâ pulſas protinus arce fugat.
Sed quoties pugnat, patienti pugnat amore:
Cedit, & hac gaudet quilibet arte capi.
Sæpè refert fractosque arcus & tela Cupido,
Et queritur plus hæc arma valere ſuis.
Sæpè ſibi doluit contundi cornua Bacchus,
Cùm dolor in lacrymas verteret omne merum.
Vidi ego mutatum ſubitò, qui dixerat antè:
Tu mihi Bacche Deus, tu mihi Cypri Dea es.
Vidi ego iuratos in mutua vulnera ciues,
Quâ tulerant gladios, fœdus inire manu.
Qui tantos motus, tantos compeſceret ignes,
Ex IESV *ſolers agmine miles erat.*
Adde quòd, in teneros dum peruigil excubat annos,
Diſcat ab his quid ſit turpe decensque, puer:
Vtque ipſi Regum Domino, rerumque Parenti;
Sic quoque ſeruandam Regibus eſſe fidem.
Viderat hanc aciem, totoque expalluit ore
Hæreſis, & colubris ſibila vana dedit,
Aduerſasque ſuis deteſtans artibus artes;
Creſcit in exitium gens, ait, iſta meum.
Dixit, & euulſos lacerans cum crinibus angues,
Concuſſit rabidum terque quaterque caput.
Gens pia creſce, precor, furiamque euerte nefandam;
Perdentem populos Regnaque perde luem.
Tu monſtri inſidias oculos deducis ad ipſos,
Tu quæ tecta cupit damna, latere vetas.
Per te mille doli, per te mendacia mille,
Errores per te probraque mille patent:
Stulta quibus leuitas, hebetisque amentia vulgi
Plaudit, & inſanâ credulitate fauet.
At tu conſiliis, oro, Rex, annue noſtris,
Si tibi, ſi cupias conſuluiſſe tuis.
Dum licet, illorum clades auerte tuasque;
Et dubiis rebus, quam potes, affer opem.
Maior adhuc ſupereſt pars belli, vincere victos;
Huic operi vna cohors deſit, & vna ſat eſt:
Quæ ſignis animisque ſuis inſcripſit IESVM
Ritè cohors, caſtris deficit vna tuis.

Vnam

Vnam militiæ, vt Belgas tueare, cohortem
Adde tuæ: numerum non habet illa ſuum.
Hæc tibi captiuas ſubiget feliciùs vrbes,
Quàm tua tam validis agmina plena viris.
Vincant arma viri, Belgas hæc vincet; & hoſtem
Hac ſubiget, quâ plus parte timendus erat.
Crede mihi, quot huic dederis Collegia turmæ,
In quibus excubias ſeruet & ipſa ſuas:
Tot ſpeculas dederis, tot captis vrbibus arces,
Quæ nullâ poterunt fraude, nec arte capi.

ODE

Ad Ampliſſimum virum, Dominum MARTINVM SIVILLA, FERDINANDI filium, Magni Concilij Regis Senatorem, cuius parens olim Antuerpiæ diuo IGNATIO eleëmoſynam largitus.

HVc ades magni columen Senatus;
Par auis, maiórve, Siuillianis;
Fòrs & hoc dici ſinis, ô meorum
Prime Sodalis.
Geſtiens nulli mea plus amari
Muſa, te ad primi noua feſta ſæcli
(Magna ſi quidquam tibi donat otî
Curia) poſcit.
Ductа iam denos decies per annos
Temporum victrix ſtat; & augurari
Vatibus ſi quid datur, ibit annos
Maior in omnes
Magna Loiolæ ſoboles: nec illam
Sit potens aut trux cruce & igne Iapon
Perdere, aut noſtro toties cruentus
Sanguine Maurus;
Nota nec Calui rabies Miniſtri, aut
Pertinax odiſſe Lutherianus;
Non edax liuor, vigil innocentum
Rodere famam.
Noſtra quin ætas odiis ab ipſis
Longiùs vires animosque ducet,
Qualis aduerſo violentus ignis
Flamine creſcit.
Nam quid in Numen Superosque poſſint
Tam leues auſus hominum? paternâ
Si tegit natos ope dux IESVS;
Sæuiat aſper

Maurus & Iapon, fremat & Lutheri
Dira, Caluiníque ferox propago,
Iungat armatas, licet, Orcus iras,
Nil moror; vnus
Spernere obstantes animosus hostes,
(Martius quò me rapit ardor?) vnus
Obuium cunctis dabo pectus, audax
Dicere pugnam.
Musa sed gressum preme concitatum:
Namque me pugnas per & arma ferri,
Nec locus, nec mens; magis at modestum
Dicere carmen.
Qualiter Loiola Deo incitatus,
Tecta fortunasque suamque fortis
Patriam fugisse, Parisiorum
Venerit vrbem.
Vrbs nimis felix, meritò inuidenda
Ceteris terris, tua nosse prudens
Si potes tanto bona quæ parauit
Hospite cælum.
Forma si vilis tibi, sæpè vili
Mens amat formâ latuisse. Virtus,
Fronte non solâ benè semper æstimata, recessus
Pectoris cæcos habitare gaudet,
Mox suam latè explicitura lucem.
Sic cinis flammas subitò daturum
Occulit ignem.
Quid loquor? raros latitantis vrget
Cura virtutis; nec auara curat
Dextra, si sortem premat immerentum
Tristis egestas.
Hinc frequens Scaldim Sequanæ anteponens
Nudus argenti properare magnam
Sueuit Antuerpam, stipe colligendâ
Diuitis vrbis.
Tuque non parcâ numerasse dextrâ
Diceris (magnos habet illa testes
Fama) mî numquam reticende Ferdinande Siuilla.
Te canam quando me iterum biuertex
Mons feret postliminiò Poëtam:
Tunc cauæ valles resonante dicent
Voce Siuillam.

ODE
AD NOBILISSIMOS DOMINOS CONSVLES AC MAGISTRATVS ANTVERPIENSES.

ANTVERPIA D. IGNATIO munifica, viuo mortuoque: viuo eleëmosynam sæpè largita, mortuo prima terrarum magnificentissimam ædem excitauit.

IO triumphe! prima tot vrbium
Anuersa gaude; prima, Sodalium
Ignatianorum triumphos
Ire nouos redeunte sæclo,
Gratare: pars est ante alias tibi
Ingens in illis. O meritis pares
Aut voce quæ satis lyrâve
Musa potens ceciniſſe grates!
At tu mearum, qui citharam tenes,
Præses Dearum, Phœbe, huertici
Descende Parnasso, rogatusque
Aduaticam meliore plectro
Molire laudem, qualiter hospitem
Parisiorum finibus aduenam
Donare Loiolam potentum
Sueta virûm stipe copiosâ.
Namque igne postquam pectora cælico
Attacta sensit, protinus & larem
Post terga speratosque honorum
Dat titulos animosus exul.
Non multus illum frater imagines
Monstrans auorum, & degenerem arguens
Querela, non supplex rogantis
Ira domus, humilesque palmæ;
Non dulce quidquid, magnificum aut putat
Mortale vulgus, mente quatit virum
Constante; nec terret relictis
Dura opibus veniens egestas.
Milésne, dixit, sanguine Cantabro,
Diuis amatam pauperiem pati
Recusem, in exemplum trahentis
Ire Ducis piger, & vocanti
Parêre cælo? scilicet arduæ
Dum Pampelonæ mœnia Gallico
Concussa tormento laborant,
Impauidum feriant ruinæ,

Et non inertem, nec timidum mori,
Dicat vel hostis: cùm melior vocat
Me causſa pro magni Tonantis
Relligione, ſacris, & aris,
Cùm ſæuientes Orcus Erinnydas
In bella ructat; ſigna ego perfidus
Deſertor eiurem, meorum
Suppliciis patiens teneri?
At non mei ſic ſanguinis immemor,
Stirps bellicoſi maſcula Cantabri,
Turmas per hoſtiles anhelo
Vulneribus meruiſſe palmam.
Sic fatus, acri pectoris impetu
Velox paternâ cedere de domo,
Contempſit obſtantes amicos,
Et lacrymas abitum morantes.
Fertur propinquæ nudus Iberiæ
Fines pererraſſe, & per inhoſpitas
Cautesque, Pyrenesque dorſa,
Ad Sequanæ properaſſe ripas.
Hic exſulantem exercuit improbus
Labor ſciendi, diſcere iam graui
Ætate diſſuetum, & ſeueris
Difficilem ſtudiis: at ipſe
Lætus profanam militiam ſacrâ
Mutaſſe, durâ tentat opus viâ,
Magnisque luctatur Sophistis,
Puluere conſpicuus decoro:
Donec rogatâ deſtituens ope
Ferox egeſtas expulit hoſpitem
In arua Belgarum, & ſuperbæ
In patriam tulit Andouerpæ.
Hic non auaros indigenas, neque
Clauſas egenis Aduaticum manus
Senſiſſe gauiſus, benignæ
Multa bonus canit augur vrbi:
Ventura quondam tempora, tempora
Saturniano qualia ſæculo
Colit vetuſtas, cùm nec auro
Sit pretium nitidisque gemmis,
Cùm tota cornu diuite copia
Se fundat agris. ô! precor audiat
Hæc vota Loiolæ, & ſecundis
Annuat auguriis Olympus.
Hac ſpe ſuperbo templa dicauimus
Æterna ſaxo, non imitabile
Opus, nec audendum Myroni aut
Praxiteli; magis inuidendum.

Hac

Hac ſpe, meorum gloria carminum
Antuerpianæ lumina Curiæ,
Ignatianæos triumphos
Luminibus celebrate feſtis.
Vos nec tacebit poſteritas; neque,
Si noſtra quidquam Muſa poteſt, meis
Vos incelebratos relinquam
Carminibus, patriæ ô Parentes!

PATRIS CORNELII SILVII IN MARI GLORIOSA MORS.

NVntia Flandriacas dudum compleuerat oras
Fama, mari toto magnis volitare Batauos
Claſſibus, Arctoum claudi ſub retibus æquor.
Extemplò commoti animi: fremit arma iuuentus
Nautica; prima ducum ſibi quiſque pericula poſcit.
Tum portu educunt naues; pulſata per vrbem
Tympana diſperſos cogunt ad littora nautas.
His aliud cunctis præſentius additur armis
Auxilium, ſeptem delecti ex Ordine Patres
Qui IESVM *vitæ ſtudiis, & nomine præfert:*
Heroum genus inuictum, quod in omnia ponti
Loiolidæ nautis ſocium diſcrimina mittunt.
Hos inter comes ad naues non vltimus ibat
Siluius, intrepidum pectus. Qui vultus euntis,
Quæ ſpecies fuit, & magnæ conſtantia mentis,
Dum peteret quod non erat euaſura periclum?
Vt primùm adſpirant auræ, ſinuataque tendunt
Vela Noti, timor Hollandùm retinacula ſoluit
Claſſis, & inuehitur pelago. Pars mitior anni
Deſierat, tempuſque aderat quo Belgicus horret
Fluctibus Oceanus, ſpirantque valentiùs Auſtri.
Non minùs ad Boream curſus, gelidoſque Triones,
Inceptos peragunt. fertur cita gurgite claſſis.
Iamque adeò innumeris conſtratum retibus æquor,
Piſcantumque rates per fluctus ordine longo
Diſpoſitæ procul apparent, confuſa trahuntur
Retia; turbati trepidant muſſantque Batani.
Iam clamor, iam terror erat; ſed certa maligni
Heu! ſpolia, & certos venti inuidere triumphos.
Ergo alacres dudum à tergo ſpirantibus Auſtris
Omnibus in Cattos nequidquam nauibus ibant,
Intenti in pugnam, cùm vento horrere profundum
Paulatim magis atque magis: commota tumeſcunt
Æquora, maiorique fremunt ſtridore procellæ:

Et nunc vicinos oculis sublimior vnda
Subducit, rursum æquato mox gurgite reddit
Hollandos. spes nulla manus committere pugnâ.
Hornius (hic classi ductor) cum fluctibus, inquit,
O comites, si me cæli non fallit imago,
Pugnandum est hodie. Feruet mare, tergaque cælo
Erigit: hunc timeo Batauis plus omnibus hostem.
Vix ea fatus erat, ventisque instantibus ingens
Pars maris in nauim assiliens, ipsumque virosque
Proluit. Extemplò accurrunt per curua madentes
Transtra viri, funes laxant, subductaque Coris
Vela negant: vasto dispergitur æquore classis.
Quis coniurati motus fremitumque profundi
Explicet? aut possit verbis æquare fragorem?
Nulla quies, mediis credas in fluctibus Alpes
Vndare, inque rates liquidos incurrere montes.
Heu! quid agant maris in tanto cælique tumultu?
Quò cursum intendant miseri? diffiditur arti;
Quoque fretum ventusque rapit, sine lege feruntur.
Quis tibi tum, Silui, sub tanta pericula misso
Sensus erat? tali cùm feruere cuncta tumultu
Prospiceres puppi è summâ, totumque videres
Misceri ante oculos tantis stridoribus æquor?
Corpus, quod poterant vnum, cum naue proterui
Iactabant venti; mens inconcussa manebat.
Non illum exitij certa impendentis imago,
Non vasti vndarum cumuli, quos vndique Nereus
Concitat, inque ratem facto velut agmine torquet,
Affecêre metu: stat inexpugnabile pectus
Herois, fessos vocat ipse ad munia nautas
Intrepidus, pauidisque metum vectoribus aufert.
Hos inter plures cælique marisque fragores
Effluxere dies, nec tempore victa remittit
Tempestas; crescit rabies, propiusque minatur.
Est Batauos vltra, quà sese littora circum
Oceanus Frisiæ magno curuamine flectit,
Dorsum immane mari syrtis: circumflua vasti
Vnda freti nomen terræ Vlielandia fecit.
Illa vbi destituit pelagus, solitusque retraxit
Æstus aquas, longè aggestas ostentat arenas
Splendida; mox rursum ex alto redeuntibus vndis
Insidiosa latet sub gurgite, certa carinis
Pernicies, quascumque vadis impegerit æstus.
Huc tanti ignaros discriminis aspera ponti
Et Boreæ furialis hiems rapit. Hæc super addunt
Horrorem tenebræ, duplicataque noctis imago
Iam magis atque magis, vicina pericula celat.

Noctis

Noctis erat medium; rector sese inscius alto
Iactari velut antè putat, nec turbida præter
Æquora, quod metuat fugiátve, subesse periclum:
Cùm subitò ingenti nauis succussa fragore
Constitit, atque vadis infixa tenacibus hæsit.
Conclamant nautæ exanimes, miseróque vlulatu
Cuncta replent: veluti cùm mœnia subruit vrbis
Hostis, & euersis muris valloque potitus,
Incautos subito aggreditur certamine ciues.
Turbam inter trepidantem accurrit Siluius; vtque
Nulla super miseris præter cælestia cernit
Auxilia, ante oculos infixam cernit arenis
Stare ratem, à tergo pontum sine fine furentem:
Submittit genua, & cum vultu ad sidera palmas
Attollens, Moriamur, ait. Si corpore solui
CHRISTE *iubes, miseræque vocat lux vltima vitæ,*
Adsum: nulla mora est; vementes pectore toto
Excipiam fluctus. habeat sibi corpus, & alto,
Vt volet, Oceanus mersum sub gurgite voluat.
Dum meus ille animus viuat, dum spiritus ad te
Liber eat, patrij leuis est iactura sepulchri.
Sic fatus, properè surgit, vultuque sereno
Pallentem ad turbam versus: Nunc pectore firmo,
Nunc animis opus est, comites, absistite planctu;
Vtque decet Dunkerkanos, vtque ignea sæpè
Fulmina tormentorum inter fecistis, auitæ
Nunc quoque virtutis memores, contemnite mortem.
Obruat ignauum hoc vndis & inutile corpus
(Si visum est superis) pontus; mens criminis expers,
Victrixque Oceani, seruabit inobruta vitam:
Si modò corda dolor scelerum sibi conscia tangat,
Et vitæ maculas lacrymarum diluat imber.
Dixerat: ast dudum letales alueus vndas
Accipiens, ruptæque trabes, & certa sub ipsis
Mors oculis cunctis plus hortatoribus vrgent.
Tum verò admissas certatim expromere noxas
Idem omnes simul ardor habet: secreta feruntur
Vulnera sub lucem, & multos suppressa per annos
Crimina iam nullus retinet pudor; omnia promunt.
Hæc illi: furit interea non segnius æquor,
Sublimemque æstu subterlabente carinam
Sæpiùs attollens, summis suspendit in vndis.
Illa freto redeunte suo mox pondere præceps,
In fatale vadum recidit; quassata ruinam
Dant latera, insinuant laxis compagibus vndæ.
Iam facies maris intus erat; Cornelius æquor
Pectore propellens, mediâ sub morte natantes

Confir-

Confirmat ſocios; nunc huc, nunc aduolat illuc,
Oblitusque ſui fertur: En vulnera nobis
Illa patent (nam dextra crucem ſublata tenebat)
Huc alacres plenique animis properate, ſuperſtes
Fluctibus hæc animus ſe tutus in oſtia condat:
Hoc nulli poterunt nos portu excludere venti.
Talibus oranti vaſto ſtridore dehiſcens
In partes vtrimque ratis diuulſa receſſit.
Tum piceum erumpens fundo mare, fracta carinæ
Membra, virosque ſimul diducto abſorbet hiatu.
Pauci, quos melior iuuit fortuna, natantes
Amplexi manibus tabulas, conuulſaque mali
Robora, in hoſtilem tandem excutiuntur arenam.
Siluius, vt ruptâ nauim compage ſolutam
Vidit, & ingenti patefacto irrumpere fluctus
Limite, pendentis manibus complexus vtrisque
Effigiem CHRISTI; *Nunc, ô* IESV, *accipe, dixit,*
Hanc animam, lateriſque tui ſub vulnera conde.
Plura precaturum inuoluit ſub gurgite vortex,
Moxque iterum fundo ſublatum reddit ab imo.
Ille natans fluidæ ſubnixus fragmine puppis,
Inter aquas IESVM, *quoties ſinit hiſcere fluctus,*
Voce refert, IESVMque *ipſis immurmurat vndis:*
Donec vi veniens pontus, quæ vexerat illum
Excuſſo longè è tabulâ vocemque animumque
Abſtulit, & nigro correptum vortice torſit,
Non vltrà ſuperas emergere paſſus in auras.
I felix anima, & victrix pelagique, tuique,
Naufragio è medio pulchrum molire triumphum
Ad Superos; tecumque animas, quas ritè piaſti,
Illuſtres animas, vitamque in funere nactas,
Ceu ſpolia ætheris, vt dignum eſt, ſedibus infer.
Quamuis Oceanus medio ſub gurgite corpus
Exanimum premat, aut verſent in littore venti:
Tanta tamen virtus nullis ludibria debet
Fluctibus aut ventis; ridet quodcumque minatur
Pontus, & inuitis victrix emergit ab vndis,
Ipſa ſibi placidus quouis in turbine portus.

Belgi-

Belgica Festum S. Ignatij mense Iulio suum vindicat.

Sol in Leone Belgico.

Ecce Cleonæi micuit dum sideris astrum,
Tactáque Phœbeo fulgurat igne iuba;
Ignati celebrare diem Leo Belgicus ardet,
Et facit hic terris, quod facit ille polo.
Iamque toros multo comit formosior auro,
Signaque Loiolæ pectore fixa gerit:
Et procul inflexâ Diuum ceruice salutans,
Gaudet sacratos lambere posse pedes.
Scilicet insolito latè fremit excita plausu
Belgica, Loiolam deuenerata suum.
Hinc memor hospitij, veteres Antuerpia amores
Suscitat, hinc studiis æmula Bruga suis.
Mille diem geminant votiuis ignibus aræ:
Mille faces noctem, dum venit illa, fugant.
Omnia cùm fulgent, flammas super emicat omnes
Quod sacro Ignatius fundit ab ore iubar.
Hoc Belgæ obseruant, oculos hoc sidere pascunt,
His facilem meritis in sua vota trahunt.
Quin Pater ipse, poli benè vix statione receptus,
Viserat indigetum tecta per alta choros;
Cùm flectens oculos, veteres respexit amicos,
Optauitque nouos, Belgica templa, lares.
Hæc colit, hæc ambit, séque his oblectat in oris,
Hic sobolem læto germine multiplicat.
Parcite Romani, populares parcite Iberi;
Belgica & ipsa sibi vindicat Ignatium.

Missio Hollandica.

Inter delphinas Arion.

PÆnè ſuperfuſo tellus iacet obruta ponto,
Quam Friſii & Batani Mattiacique tenent.
Vtque in aquis, aut inter aquas prope littora nati,
Sic gaudent in aquis viuere, & inter aquas.
Felices olim, Regis cùm iura colebant,
Romanamque, Deo debita iura, Fidem:
Cùm necdum belli fraudumque indagine capti,
Subdiderant duro libera colla iugo.
Eheu! nunc Dominoque ſuo Cæloque rebelles,
Ruperunt iunctâ iura fidemque manu.
At benè quòd melior tanto in diſcrimine curſum
Pars tenet, & ſæuis altior exſtat aquis.
Pars etiam rapidis quam vortex merſerat vndis,
Soſpes inoffenſum per freta carpit iter.
Vos ſtatio feſſis, vos merſis vita fuiſtis,
Cùm ſociam, IESV turma, tuliſtis opem.
Veſtrum opus eſt illis ſeruare aut reddere vitam,
Quos noua tam ſæui gurgitis ira premit.
Per vos in medio ſecuri turbine ludunt,
Et retinent certum quod docuiſtis iter.
Nec leuis eſt veſtri merces pretiumque laboris,
Cernitis vnanimi pectora iuncta fide.
Sic olim medios inter delphinas Arion,
Ipſosque & tumidas carmine mulſit aquas.
Tacta fides citharæ delphinas in æquore iuuit:
Hos iuuat, & per vos ſeruat anita Fides.

Fructus

Fructus Missionis Hollandicæ.

Occide, & manduca. *Act.* 10.

Panditur en cælum; procul hinc, procul ite profani:
Quidquid id est, fiant visa secunda, precor:
Ah meliora piis. Venientia lintea cælo
Conspicor, immundis lintea plena feris.
Has ego sustineam confusâ cæde necatas
Mandere, & impurâ polluere ora dape?
Hoc tamen ostento Gentes seruare profanas,
Nostraque iussus erat sacra docere Petrus.
Talia multa queri, Socij possetis IESV,
Qui colitis Batauûm quam mare pulsat humum.
Illic est quodcumque Petro fuit antè timori:
Hanc tamen ora petunt vestra manusque dapem.
Non placet impuros, vt putria membra, recidi;
Si medicâ possunt membra coire manu.
Viuant, atque nocens ponant aliquando venenum,
Paruaque pars sani corporis esse velint:
Vt sano incipiant tandem arridere palato,
Sintque dapes gratæ, quæ priùs horror erant.
Hoc agite, ô Socij, infectis succurrite membris,
Vertite in optatos ipsa venena cibos.

Missionis Hollandicæ latebræ.

Ε᾽ν κνυθμοῖσι πλέον ἄφθονός ἐστιν ἄγρα.

Vberior latebris venatio.

Ἀλλ᾽ ὑμεῖς θεῖον καὶ ἀνίκητον γένος ἐστέ,
Οἵτινες αἱρετικῶν γένος ἐφοδεύσατε θῆρας,
Τὰς πολεὰς, βελέεσσί τινα μὴ ἀγρεύσετε θῆρα,
Μηδέ τιν᾽ ὀιωνὸν πλέγμασιν ὑμετέροις·
Ἀλλὰ βρόχοις, πολλῆς τε κόνις χαλεπῆς τε παθόντες,
Ψυχρῷ καὶ θυμὸν τλήμονα κατίδετε.
Ἴστε γὰρ, ὡς τὸ γένος ψυχαὶ κακαλλὲς ἔασι,
Πελάμμαι θείῃ αἵματος, ἐρέβιαι.
Μηδ᾽ ὀκνεῖθ᾽ ὅτι δίπτυα ἀγρώσσαμεν᾽ ἐστὲ λαθόντες·
Πόλλακις ἀγεσίφωρ ξένατο θῆρα φανείς,
Κρυπτόμενος δὲ λέληθε· τὸ δ᾽ ἐν κνυθμοῖσιν ἀγρώσσαι
Ἴμερόεν, καὶ γὰρ αὖθι ἀγρεσίαι
Ἄφθονός ἐστ᾽ ὀπλεῖον· ἰδὲ, παῖς ὀξέα κλάγγαι
Τοῖς πέρυσι᾽ ἄγρας σφόδρα ἐφιέμενος
Ἴρηξ, ὁρμηθεὶς δ᾽ ἐν ἐρωδιῷ ἀμφιποτᾶται·
Ἀλλὰ μάτην σπεύδει τὰς ὄυχας μεγαλως
Βαλλέμεν ἀμφὶ φυγόντι, πλέας ἰκτὶς δ᾽ ἀφυλακτὲς
Εἰς δασύποις ἐσιών, ῥᾷον ἑνὸς κρατέει.
Οὐκ᾽ ἀρ᾽ ἐπὶ πείρασιν ὑπόκλισίς ἐστιν ἑτοίμη·
Αἴθεμ δ᾽ ἐν μέσῳ ῥηΐον ἐστι φυγεῖν.

Missio

Missio Castrensis.

Da mihi animas, cetera tolle tibi.

Hinc venit Assyria & Babylonis robur in armis;
Inde Gomorrhæi stant Sodomæque duces.
Insonuêre tubæ: miscent certamina Reges:
Alterno latè sanguine terra madet.
Iam Sodomæ cecidêre Duces; iam vincula passi,
Felices socios qui cecidêre vocant.
Immeritum quoque Lot tristis fortuna coëgit
Barbara captiuâ vincula ferre manu.
Non tulit hanc sortem, neque tantum dedecus Abram:
Hoc duce tercentum, stant nouâ castra, viri.
Væ tibi, væ Babylon, nostrâ quæ clade superbis:
Iam rerum versas experiere vices.
Assyrij cecidêre; Loti iam vincula stringunt
Assyrios; Sodomæ reddita præda Duci est.
Victor Abramus ouat: cui Rex: Age, diuide prædas,
Redde animas nobis, cetera tolle tibi.
Dicite vos Socij, vos Regia castra secuti,
Quæ referet vester præmia digna labor?
Quo lucro stabit victoria? dicite Regi:
Da nobis animas, cetera tolle tibi.
Præmia non leuium ferimus satis ampla laborum,
Si nostrâ constet vitâ aliena salus.

Missionis Castrensis opima præda.

—— Pars optima prædæ
In noua dat vires certamina. ——

QVid non venator, quid non vigil inuenit auceps?
Quas non illecebras quæstus vtrumque docet?
Ah fuge, præmoneo, fuge, dum licet, ardea: capta est
Altera; ne fias altera præda, caue.
Insequitur, rabidosque in te falco exserit vngues;
Quæque priùs comiti, iam tibi rostra parat.
Scilicet hunc primæ pars allicit optima prædæ,
Inque nouas pugnas, & noua bella rapit.
Vos quoque, quos socio sibi nomine iunxit IESVS,
Exstimulat prædæ nobilioris amor.
Audio, vox vna est: Iuuat, ô! per castra, per hostes
Tendere, quà cælum, quà Deus ipse vocat.
Inuia virtuti nulla est via; repperit illam,
Aut facit: in medio nil timet illa metu.
Est hic, est animus vitæ contemptor, & astra
Sanguine venali qui benè credat emi.
Sic agite inuicti Heroës, per tela, per enses
Obuia in oppositam pectora ferte necem.
Militibusque suas Ducibusque relinquite prædas,
Vestra suo sint cum milite præda Duces.
Omnibus è prædis pars hæc erit optima prædæ:
Hæc animos vobis in noua bella dabit.

Missio-

Missionis naualis vtilitas.

Iactemur, modò prosimus.

NOs quatit algenti Boreas modò missus ab Arcto,
Fronte modò aduersâ vexat agitque Notus.
Nos Zephyrusque Eurusque agitant. ludibria ventis,
Quicumque æquor agunt, irrequieta sumus.
Non tamen æquoreis frustrà fluitamus in vndis;
Non mare nos frustrà, sæuaque iactat hiems.
Nam vada signamus, cæcasque sub æquore syrtes;
Has simul vt vitet, naufragiumque ratis.
Iactemur, modò prosimus; *modò nauita per nos*
Euitet syrtes, insidiasque maris.
Nos quoque Loiolidæ (nec frustrà) dulce putamus
Iactari instabili per maria alta rate.
Iactemur, modò prosimus. *depellite nostris,*
O nauta, ô miles, vestra pericla malis.
Nauta caue, dum resque sinit, tua vela retorque;
Hæc fuge, naufragium ne patiare, vada.
En vitium nauis patitur. celer obstrue rimam;
In nauem irrumpunt hac mare morsque viâ.
At tu quid lentus torpes? sta miles in armis;
Qui necet, aut animam vulneret, hostis adest.
O benè! paretis? Nunc nobis dulce periclum,
Nunc est terra grauis, nunc iuuat ire mari.
Fluctibus & ventis iactemur, dummodò vestris
Hic animis prosit subueniatque labor.

Missio

Missio naualis ardua.

Intentant omnia mortem.

EN quanto peragant cursum discrimine puppes,
Quas procul à patrio littore pontus habet.
Indomitum venti voluunt mare, sedibus imis
Eruta conuulsam verberat vnda ratem.
Vicini exitium scopuli, syrtesque minantur,
Fractaque spumosis æstuat vnda vadis.
Fulminibus cælum superintonat; æmulaque illis
Altera tormentis fulmina missa fremunt.
In ratis exitium conspirauere procellæ,
Fulminaque & fluctus, & vada cæca maris.
Præsentemque viris intentant omnia mortem;
Mortem, quam timidis adferat ipse pauor.
State, ipsamque inter fortes consistite mortem:
Hæc vinci à vobis se quoque posse sciat.
Vt pereant alij, spes vt sit nulla salutis;
Amissâ veniet vestra salute salus.
Si medio ratis hausta profundo ad tartara sidat;
Confecti cursus sidera portus erunt.
O felix nimiùm cursus! non incubat illis
Terra grauis, cælo quos leuis vnda dedit.

Missionis

Missionis Naualis lucra.

Emerget diues ab vndis.

ARdua res lucrum. Quid non molitur auarus?
Quas gremio condit terra, recludit opes.
Terra parum est cupidis; in prædam cedit & æquor,
Nec sat tuta freti gurgite gemma latet.
Mergitur & cæcas petit vrinator arenas,
Scrutaturque, sinu quas Thetis abdit, opes.
Crescit amor lucri, gelidisque accenditur vndis
Dira sitis: medias æstuat inter aquas.
Quid facis infelix? pelago malè credis auare,
Littus ama tutum: non habet vnda fidem.
Vt tamen emergas; non sunt tua præmia tanti:
Hæc, si, dum sequeris, sit tibi vile mori.
O quantò spolia his, Socij, meliora refertis,
Quos hominum toties per mare raptat amor?
Non illis adamas pretio, non certet iaspis,
Non lapis Oceano concolor ipse suo.
Præmia sunt animæ, diuinæ mentis imago.
Istis nil spoliis ditius orbis habet.
Ite alacres, date vela Notis, vocat Auster in altum.
Tollat amor lucri, quem facit vnda metum.
Ampla satis merces, lucrum discrimine maius.
Diuini pretium sanguinis illud habet.

Patres nauales, instante pugnâ aut tempestate, animos vectorum expiant.

בַּצַּר

חִזְקוּ מְתֵי חַיִל כִּי לֹא תַלְאוּ בָהֶבֶל
בּוֹקוּ בְכָל־מְאֹד פֶּן תָּמוּתוּ מֵחָרֵל
הָרִיקוּ תְהוֹמוֹת וְהַבּוֹקָה וּמְבוּקָה
בַּצַּר תּוֹשִׁיעֲכֶם וַאֲנִי מְמֻצוּקָה
הַשְׁלִיכוּ טְמֵאִים גַּם טָמְאַתְכֶם לַצּוֹלָה
רָמוּ שֶׁקֶץ בַּיִם וַיְהִי לִשְׁמָחָה תוּגָה
שְׂאוּ מַשַּׂאֲכֶם וְכָל־מִשְׁקַל הַנָּפֶשׁ
אֲנִיּוֹתְכֶם תָּבוֹאוּ מְחוֹז חָפֶץ

INSTANTE PERICLO.

PErgite, namque instat leti crudelis imago:
Et pretium tanti vita laboris erit.
Id supereſt, validis ſentina exhauſta lacertis
Oceano reddat, quod malè geſtat onus.
Vos animi meliùs labes, instante periclo,
Ponitis in medio, naufraga turba, mari.
Scilicet hoc premitur grauiori pondere nauis,
Quo ſine tuta ſuum proſequeretur iter.

ALIVD

ALIVD CARMEN IN EAMDEM SENTENTIAM.

NVlla fides pelago. Pelagus discrimina mille,
Mille vias leti, quâ spatiatur, habet.
Sunt vada, sunt syrtes, sunt Acroceraunia ponto:
Multa rati Boreas, multa minantur aquæ.
Nec fauor astrorum stabilis. polus ipse timendus,
Et cum fulminibus qui ruit axe fragor.
Sæpè mouet Batauus collatis prælia rostris;
Et ponti victrix classis, ab hoste timet.
Vt nihil accedat; senio rimisque fatiscens
Ipse necaturas alueus haurit aquas.
Qui regit, à scopulis, & ab hoste retorquet euntem;
Quaque potest, grauidam fluctibus, arte leuat:
Scilicet vt citiùs mare libera transeat vndis;
Quasque mouet Batauus, vitet, & aura, minas.
At quantò meliùs, quàm fluctus, crimina Patres
Tollitis! hæc peiùs quolibet hoste nocent.
Nec tantum pelagus, quantum premit ira Tonantis.
Est omni grauius pondere, crimen, onus.
Sistuntur Danai, tardæ stant Aulide puppes:
Caussa latet; Phœbo iudice læsa dea est.
Classe domum repetens Aiax, mare vincit & hostem;
Sed tamen offensæ Palladis igne cadit.
Ergo age qui tumido dubiam regis æquore puppim,
Discrimen si vis tollere, tolle nefas.

Patres nauales lacrymis pœnitentiæ vectorum animas ad portum ſalutis promouent.

Impleuitque ſinum lacrymis.

AD portum properas? ponto ne fide nec Euris,
Nil leuius vento eſt, mobiliusque mari.
Tollit ad arbitrium Zephyrus, quod ſtrauerat æquor:
Et quæ ſpem dederat, iam facit aura metum.
Certiùs arte rates inflataque vela reguntur:
Arte cauent ſyrtes & vada cæca maris.
Arte per obſtantes ſua flectit carbaſa fluctus
Rector, & aduerſis nauigat arte Notis.
Spargit aquis velum, curſumque obliquat; & Auſtro,
Quod petitur littus, non prohibente, ſubit.
Non prohibere parum eſt: propellit, vt obſtitit antè;
Implet & humentes fortiùs aura ſinus.
Vita quid eſt aliud, niſi nauis concita vento?
Et ſpeciem fallax æquoris orbis habet.
Portus, qui petitur, cælum eſt: ſuus æthere ſplendor
Emicat, incerto ſidera certa mari.
Eſt facilis curſus: venti ſed euntibus obſtant;
Quaque lubet, miſeræ non licet ire rati.
Vna ſalus ſupereſt; ſpargantur lintea fluctu,
Inuito curret tuta carina ſalo.
Ille tuus labor eſt, IESV pugil: elicis vndas,
Inque ſinum lacrymas ire per ora iubes.
Nec mora, ventus adeſt, & felix Numinis aura
Prouehit in portus vela ratemque ſuos.

Miſſio

Missio ad peste infectos.

Victima salutis publicæ.

VRbe lacus mediâ Latias infecerat auras,
Inuoluens damnis tecta virosque suis.
Roma metu pallet: populi commune sepulchrum
Creditur, &, melior nî Deus obstet, erit.
Quid faciant ciues? humeris hic, ille lacertis,
Quo claudi possit tanta vorago, ferunt:
Omnia nequidquam. cumulo telluris hiatus
Crescit, & exundans diditur vrbe lues.
Consulitur Phœbus: sortes oracula pandunt:
Quod petitur, summum det tibi Roma decus.
Augur in incerto est, oraculâ Curtius edit;
Et, summum Romæ sunt, ait, arma decus.
Quoque minùs dubites, in me tentare licebit:
Sit vitæ damno libera Roma meæ.
Nec mora: vectus equo, qualis tendebat in hostem,
Insilit, & patulam claudit opertus humum.
Magna viri virtus. sed vos nil cedite illi,
O pugiles, animæ prodiga turba tuæ.
Non vos dira lues, quæ conficit omnia, terret,
In mediis ausos stare cadaueribus.
Semineceque artus, & adhuc spirantia virus
Corpora præsenti viscre morte iuuat.
Omnia fert pietas, fatum quoque, nescia vinci;
Vnum pro multis deuouet illa caput.

Si Societatis merita, si Sociorum vota spectentur, dicenda supersunt plura; sed enim vt dictorum aliquando sit finis, verbis eam nouissimis summorum virorum stylo & ore proditis salutemus.

MILITANTIS ECCLESIÆ
POSTREMO ORDINI
IESV MINIMÆ SOCIETATI,
QVAM
DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS
A CHRISTO ET MARIA
PRIMIS IN CÆLO PARENTIBVS
OPPORTVNE CONCEPTAM,
IGNATIVS

a Nicol. Zãbeccarus in Orat. pro B. Ignatio.

a HOMO IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,

b Greg. XV. in respons. ad Relat.

b ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM,
b VLTRA VNIVS ÆVI TERMINOS OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDENS,
APOSTOLICIS CONFIRMATAM ORACVLIS,
DOCTRINA ET VIRTVTIBVS ARMATAM,
NEQVIDQVAM INVIDENTIBVS ET INSIDIANTIBVS IMPROBIS,
AD MAIOREM DEI GLORIAM,
SVPRA VOTVM FELICITER, SVPRA EXSPECTATIONEM FORTITER
EDIDIT, EDVCAVIT:
QVAM
FRANCISCVS XAVERIVS

c Greg. XV. supr.

c VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS,

d Nicol. Zãbecc. supr. Cardinal. à Monte in Relat.

d EX APOSTOLICO NVNTIO FACTVS ET NOMINATVS APOSTOLVS,
TOTO DIFFVSAM ORIENTIS OCEANO
IN FINES ORBIS TERRÆ
VIX DECENNIO LATIVS PROPAGAVIT
QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS

c VEL

[e] VEL AVDAX ROMANORVM FORTITVDO PERAGRARE VICTORIIS, [e] Greg. XV. suprà.
[e] VEL CVRIOSA GRÆCORVM SAPIENTIA ILLVSTRARE LITTERIS,
POTVERE:
QVAM
VRGENTIBVS VNA CETERIS EIVSDEM ORDINIS DECEMVIRIS
SEMPER ET VBIQVE
AGENTEM BONA ET PATIENTEM MALA,
HINC SANCTISSIMORVM VIRORVM
DOMESTICA INNOCENTIA CANDIDAM,
NVLLIVS TAMEN GLORIÆ CANDIDATAM,
INDE IMPROBISSIMORVM HOMINVM
EXTERNA VIOLENTIA PVRPVREAM,
NVLLIVS TAMEN AMBITV PVRPVRÆ PRÆTEXTATAM,
IESVS
TOTO PASSIM ORBE, AC ROMÆ PRÆSERTIM,
EX DIVINA SPONSIONE PROPITIVS,
SVI NOMINIS
POSITI IN SIGNVM CVI CONTRADICETVR
GLORIOSO SED ET ONEROSO TITVLO DECORAVIT:
QVAM
INIQVISSIMIS QVÆSTIONIBVS ET EXQVISITISSIMIS TORMENTIS
HODIEQVE SVBIECTAM, ET TAMEN SVPERIOREM,
PRODIGIIS NOBILEM, NON SVPERBAM,
VIRTVTIBVS EXERCITAM, NON ERECTAM,
CLARAM LITTERIS, NON ELATAM,
VITÆ PRODIGAM, MORTIS SECVRAM,
PONTIFICES VIRIQVE MAXIMI,
[f] ALII SPIRITV DEI CONCEPTAM, [f] Paul. III.
[g] ALII BRACHIVM ECCLESIÆ DEXTERVM, [g] Cle. VIII.
[h] ALII LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM, [h] Greg. XV. suprà.
[i] ALII SACRÆ MILITIÆ SOCIETATEM, [i] Idem in litt. ad Caroli Episcopum Virdunens. 1622.

CATHO-

CATHOLICI NOMINIS DEFENSIONE ET HÆRETICORVM EXCIDIIS
CLARISSIMAM
VNVS
TANTA INTER DECORA SVÆ ET SVORVM MODESTIÆ MEMOR
IGNATIVS MINIMAM NOMINAVIT.
ILLI
ANNVM IAM CENTESIMVM NATÆ, ET ADHVC VEGETÆ,
ADOLESCENTI, NON ADVLTÆ,
MATVRÆ, SED NON DECIDVÆ,
VT IISDEM ET QVI GENVERE PARENTIBVS,
ET QVI SVSCEPERE MAIORIBVS, BENE IVVANTIBVS,
SVPRA INIVRIAM TEMPORVM, SVPRA INVIDIAM SÆCVLORVM,
NEC ENERVATA PROSPERIS, NEC ADVERSIS DEIECTA,
IMMOTA MINIS, TERRORIBVS INCONCVSSA,
MALIS NON INFIRMIOR, SED AVDENTIOR,
IPSAM IN ÆTERNITATEM PROCEDAT ET CRESCAT:
ANNO M. DC. XL. AB IPSIVS CONFIRMATIONE SÆCVLARI PRIMO
OPTIMÆ MERITISSIMÆQVE MATRI SVÆ
PVBLICVM HOC VOTVM POSVIT
PROVINCIA FLANDRO-BELGICA.

INDEX